

EUROPESE COMMISSIE

Brussel, 20.12.2011
COM(2011) 895 definitief

2011/0439 (COD)C7-0007/11

Voorstel voor een

RICHTLIJN VAN HET EUROPEES PARLEMENT EN DE RAAD

**betreffende het gunnen van opdrachten in de sectoren water- en energievoorziening,
vervoer en postdiensten**

(Voor de EER relevante tekst)

{SEC(2011) 1585}

{SEC(2011) 1586}

TOELICHTING

1. ACHTERGROND VAN HET VOORSTEL

– **Motivering en doel van het voorstel**

De Europa 2020-strategie voor slimme, duurzame en inclusieve groei [COM(2010) 2020] is gebaseerd op drie onderling nauw verbonden en elkaar versterkende prioriteiten: het ontwikkelen van een op kennis en innovatie gebaseerde economie; het bevorderen van een koolstofarme, concurrerende economie waarin zuinig wordt omgesprongen met hulpbronnen; en het stimuleren van een economie met veel werkgelegenheid en sociale en territoriale cohesie.

Overheidsopdrachten spelen in de Europa 2020-strategie een belangrijke rol. Zij zijn een van de te gebruiken marktinstrumenten om deze doelstellingen te bereiken, door het ondernemingsklimaat en de voorwaarden voor bedrijven die willen innoveren, te verbeteren en door een ruimer gebruik van groene overheidsopdrachten te stimuleren en zo de overgang naar een zuinige en koolstofarme economie te ondersteunen. In de Europa 2020-strategie wordt tegelijkertijd beklemtoond dat het beleid inzake overheidsopdrachten voor een zo efficiënt mogelijke besteding van middelen moet zorgen en dat de markten voor overheidsopdrachten overal in de EU open moeten worden gehouden.

Om deze uitdagingen aan te gaan moet de bestaande wetgeving inzake overheidsopdrachten worden herzien en gemoderniseerd zodat deze beter aansluit bij de ontwikkelingen op politiek, sociaal en economisch gebied. Dit geldt niet alleen voor staats- en overheidsdiensten maar ook voor het gunnen van opdrachten door nutsbedrijven, die hun eigen specifieke aanbestedingsregels hebben.

In haar mededeling "Akte voor de interne markt: Twaalf hefboomen voor het stimuleren van de groei en het versterken van het vertrouwen" van 13 april 2011 heeft de Europese Commissie onder de twaalf kernacties die vóór het einde van 2012 door de EU-instellingen moeten zijn goedgekeurd, de herziening en modernisering van het wettelijk kader voor overheidsopdrachten aangewezen, met als doel de gunning van opdrachten flexibeler te doen verlopen en te komen tot een betere aanwending van overheidsopdrachten ter ondersteuning van andere beleidslijnen.

Dit voorstel omvat twee complementaire doelstellingen:

- de efficiëntie bij het besteden van middelen te verhogen om te komen tot het best mogelijke aanbestedingsresultaat wat de prijs-kwaliteitverhouding betreft. Dit betekent in het bijzonder dat de bestaande aanbestedingsregels eenvoudiger en flexibeler moeten worden. Gestroomlijnde, efficiëntere procedures zullen alle marktdeelnemers ten goede komen en zullen de participatie van zowel kmo's als buitenlandse inschrijvers bevorderen.
- aanbesteders in staat stellen overheidsopdrachten beter te gebruiken ter ondersteuning van gemeenschappelijke maatschappelijke doelen zoals milieubescherming, hogere efficiëntie in het gebruik van hulpbronnen en energie, bestrijding van klimaatverandering, bevordering van innovatie, werkgelegenheid en maatschappelijke integratie en het garanderen van

optimale omstandigheden voor het verstrekken van maatschappelijke diensten van hoge kwaliteit.

– **Algemene context**

Overheidsopdrachten spelen een belangrijke rol in de algemene economische prestaties van de Europese Unie. In Europa besteden overheidsdiensten ongeveer 18% van het bbp aan werken, leveringen en diensten. Gelet op het volume van de bestedingen kunnen overheidsopdrachten gebruikt worden als een krachtige hefboom om te komen tot een interne markt die slimme, duurzame en inclusieve groei stimuleert.

De huidige generatie van aanbestedingsrichtlijnen – Richtlijn 2004/17/EG¹ en Richtlijn 2004/18/EG² – zijn het product van een lang ontwikkelingsproces dat in 1971 van start is gegaan met Richtlijn 71/305/EEG. Deze richtlijnen waarborgen transparante en niet-discriminerende procedures en willen er zo in de eerste plaats voor zorgen dat ondernemers uit de hele interne markt ten volle gebruik kunnen maken van de fundamentele vrijheden wanneer zij concurreren voor overheidsopdrachten.

Uit een brede economische evaluatie is gebleken dat de aanbestedingsrichtlijnen hun doelstellingen in aanzienlijke mate hebben bereikt. Zij hebben geleid tot meer transparantie en sterkere concurrentie terwijl de bereikte besparingen meetbaar zijn door lagere prijzen.

Belanghebbenden hebben niettemin te kennen gegeven dat er behoefte is aan een herziening van de aanbestedingsrichtlijnen om de regels te vereenvoudigen, de efficiëntie en effectiviteit ervan te verhogen en deze beter te doen aansluiten bij de politieke, sociale en economische ontwikkelingen. Gestroomlijnde, efficiëntere procedures zullen de aanbestedende diensten meer flexibiliteit geven, zullen alle ondernemers ten goede komen en zullen de participatie van kmo's en buitenlandse inschrijvers bevorderen. Betere aanbestedingsregels zullen aanbestedende diensten ook in staat stellen een beter gebruik te maken van overheidsopdrachten ter ondersteuning van gemeenschappelijke maatschappelijke doelen, zoals milieubescherming, hogere efficiëntie in het gebruik van hulpbronnen en energie, bestrijding van klimaatverandering, bevordering van innovatie, werkgelegenheid en maatschappelijke integratie en het garanderen van optimale omstandigheden voor het verstrekken van maatschappelijke diensten van hoge kwaliteit. Deze beleidskeuzen werden bevestigd door de resultaten van een raadpleging van belanghebbenden, die de Europese Commissie in de lente van 2011 heeft gehouden en waarin een zeer grote meerderheid van belanghebbenden zich heeft uitgesproken voor een voorstel tot herziening van de aanbestedingsrichtlijnen om deze beter aan te passen aan de nieuwe uitdagingen waarmee zowel aanbestedende diensten als ondernemers te maken krijgen.

– **Bestaande bepalingen op het door het voorstel bestreken gebied**

Samen met de voorgestelde nieuwe richtlijn inzake overheidsopdrachten zal het voorstel leiden tot vervanging van de Richtlijnen 2004/17/EG en 2004/18/EG als centrale onderdelen van het wetgevingskader inzake overheidsopdrachten van de Europese Unie.

---

¹ Richtlijn 2004/17/EEG van de Raad van 31 maart 2004 houdende coördinatie van de procedures voor het plaatsen van opdrachten in de sectoren water- en energievoorziening, vervoer en telecommunicatie, PB L 134 van 30.4.2004, blz. 1.

² Richtlijn 2004/18/EG van 31 maart 2004 betreffende de coördinatie van de procedures voor het plaatsen van overheidsopdrachten voor werken, leveringen en diensten, PB L 134 van 30.4.2004, blz. 114.

De richtlijn zal worden aangevuld met andere onderdelen van dat wetgevingskader:

- Richtlijn 2009/81/EG³ voorziet in bijzondere regels voor aanbestedingen op het gebied van defensie en veiligheid,
- Richtlijn 92/13/EEG⁴ bepaalt gemeenschappelijke normen voor nationale beroepsprocedures om ervoor te zorgen dat er in alle EU-landen snelle en doeltreffende rechtsmiddelen ter beschikking worden gesteld in gevallen waarin inschrijvers van mening zijn dat opdrachten op onrechtmatige wijze zijn gegund.

– **Samenhang met andere beleidsgebieden en doelstellingen van de Unie**

Dit initiatief geeft uitvoering aan de Europa 2020-strategie voor slimme, duurzame en inclusieve groei [COM(2010) 2020] en de Europa 2020-vlaggenschipinitiatieven inzake de Digitale agenda voor Europa [COM(2010) 245], de Innovatie-Unie [COM(2010) 546], het geïntegreerd industriebeleid in een tijd van mondialisering [COM(2010) 614], Energie 2020 [COM(2010) 639] en het efficiënt gebruik van hulpbronnen in Europa [COM(2011) 21]. Het geeft ook uitvoering aan de Akte voor de interne markt [COM(2011) 206], in het bijzonder de twaalfde kernactie met betrekking tot het "herziene en gemoderniseerde wettelijke kader voor overheidsopdrachten". Het is een strategisch initiatief van het werkprogramma van de Commissie voor 2011.

2. RAADPLEGING VAN BELANGHEBBENDE PARTIJEN EN EFFECTBEOORDELING

– **Raadpleging van belanghebbende partijen**

Wijze van raadpleging, belangrijkste geraadpleegde sectoren en algemeen profiel van de respondenten

De Europese Commissie publiceerde op 27 januari 2011 een *Groenboek betreffende de modernisering van het EU-beleid inzake overheidsopdrachten – Naar een meer efficiënte Europese aanbestedingsmarkt*⁵, waarmee zij een ruime openbare raadpleging heeft gehouden over opties om de wetgeving te wijzigen met het oog op een gemakkelijkere en flexibelere gunning van opdrachten en een betere aanwending van overheidsopdrachten ter ondersteuning van andere beleidslijnen. Het groenboek had tot doel een aantal belangrijke gebieden voor hervorming aan te wijzen en belanghebbenden te ondervragen over concrete mogelijkheden tot wijziging van de wet. Onderwerpen die hierin aan bod kwamen, hadden onder meer betrekking op het vereenvoudigen en flexibeler maken van procedures, het strategisch gebruik van overheidsopdrachten om andere beleidsdoelstellingen te bevorderen, de verbetering van

---

³ Richtlijn 2009/81/EG van het Europees Parlement en de Raad van 13 juli 2009 betreffende de coördinatie van de procedures voor het plaatsen door aanbestedende diensten van bepaalde opdrachten voor werken, leveringen en diensten op defensie- en veiligheidsgebied, en tot wijziging van Richtlijnen 2004/17/EG en 2004/18/EG, PB L 216 van 20.8.2009, blz. 76.

⁴ Richtlijn 92/13/EEG van de Raad van 25 februari 1992 tot coördinatie van de wettelijke en bestuursrechtelijke bepalingen betreffende de toepassing van de communautaire voorschriften inzake de procedures voor het plaatsen van opdrachten door diensten die werkzaam zijn in de sectoren water- en energievoorziening, vervoer en telecommunicatie, PB L 76 van 23.3.1992, blz. 14.

⁵ COM(2011) 15.

<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2011:0015:FIN:NL:PDF>

de toegang tot overheidsopdrachten voor kmo's en de strijd tegen vriendjespolitiek, corruptie en belangenconflicten.

De openbare raadpleging eindigde op 18 april 2011 en leverde zeer veel reacties op. In het totaal kwamen 623 antwoorden binnen van zeer uiteenlopende groepen van belanghebbenden, waaronder centrale overheidsdiensten van de lidstaten, plaatselijke en regionale aanbesteders en associaties daarvan, ondernemingen, industrieverbonden, universiteiten, verenigingen uit het maatschappelijk middenveld (waaronder vakbonden) en individuele burgers. De meeste antwoorden kwamen uit het Verenigd Koninkrijk, Duitsland, Frankrijk, en in mindere mate uit België, Italië, Nederland, Oostenrijk, Zweden, Spanje en Denemarken.

De resultaten van de raadpleging zijn samengevat in een synthesedocument⁶ en ter discussie voorgelegd op een openbare conferentie op 30 juni 2011⁷.

Samenvatting van de reacties en hoe daarmee rekening is gehouden

De overgrote meerderheid van belanghebbenden waardeerde het initiatief van de Europese Commissie om het huidige aanbestedingenbeleid te herzien. Naast de verschillende onderwerpen die in het groenboek zijn besproken, is door belanghebbenden met bijzondere aandringing gewezen op de behoefte om procedures te vereenvoudigen en deze flexibeler te maken. Alle groepen van belanghebbenden waren het er ook over eens dat de regels inzake aanbestedingen van nutsbedrijven nog steeds relevant waren. Een duidelijke meerderheid van respondenten was het erover eens dat nog steeds de behoefte bestond om een specifieke reeks van regels toe te passen op openbare nutsbedrijven en dat de verschillende regels die van toepassing zijn op nutsbedrijven, het specifieke karakter van aanbestedingen in de nutssector passend weergeven.

Op dezelfde wijze gaat een duidelijke meerderheid van respondenten ermee akkoord dat de criteria die gebruikt worden voor het bepalen van de aan de aanbestedingsregels voor nutsbedrijven onderworpen entiteiten (activiteiten van de betrokken entiteiten, hun wettelijk statuut, en wanneer het om privé-ondernemingen gaat, het bestaan van bijzondere of exclusieve rechten) nog steeds geschikt zijn en gehandhaafd moeten blijven. De meeste respondenten zijn het er ook over eens dat het streven naar winst of het handelskarakter van privé-ondernemingen niet voldoende kan worden geacht om objectieve en billijke aanbestedingen te waarborgen indien deze ondernemingen werken op basis van bijzondere of exclusieve rechten.

Over het strategisch gebruik van overheidsopdrachten om de maatschappelijke doelstellingen van de Europa 2020-strategie te bereiken, waren de meningen van de belanghebbenden verdeeld. Veel belanghebbenden, en met name ondernemingen, stonden in het algemeen weigerachtig ten aanzien van het idee om overheidsopdrachten te gebruiken ter ondersteuning van andere beleidsdoelstellingen. Andere belanghebbenden, met name organisaties uit het maatschappelijk middenveld, waren sterke voorstanders van dit strategisch gebruik en pleitten voor ingrijpende wijzigingen in de grondbeginselen van het aanbestedingenbeleid.

– **Bijeenbrengen en benutten van deskundigheid**

6

http://ec.europa.eu/internal_market/consultations/docs/2011/public_procurement/synthesis_document_en.pdf

7

http://ec.europa.eu/internal_market/publicprocurement/modernising_rules/conferences/index_en.htm

Naast de raadpleging over het groenboek verrichtte de Europese Commissie in 2010/2011 een diepgaande evaluatie over de gevolgen en de effectiviteit van de EU-aanbestedingsregels, uitgaande van een omvangrijke verzameling van bewijsmateriaal en nieuw onafhankelijk onderzoek. Het onderzoek had voornamelijk betrekking op de kosten en de effectiviteit van de aanbestedingsprocedures, vragen in verband met grensoverschrijdende aanbestedingen, toegang van kmo's tot aanbestedingsmarkten en het strategisch gebruik van aanbestedingen in Europa. Met betrekking tot de aanbestedingen van nutsbedrijven werd in de evaluatie nagegaan of de nutssector tegenwoordig meer aan concurrentie is blootgesteld dan ten tijde van de vaststelling van de aanbestedingsregels.

Uit de evaluatie is naar voren gekomen dat wetgevend optreden om de toegang tot de nutssector te liberaliseren nog niet heeft geleid tot duurzame en effectieve concurrentiedruk op gevestigde exploitanten. In een groot aantal nutssectoren blijkt nog steeds sprake te zijn van hoge marktconcentratie of haperende concurrentie. In de evaluatie werd geconcludeerd dat de omstandigheden nog niet zodanig zijn gewijzigd dat de concurrentie sterk genoeg kan worden geacht om sectoren te kunnen uitsluiten bij het vaststellen van het toepassingsgebied van de aanbestedingsrichtlijn voor nutsbedrijven. De ratio legis van de richtlijn blijft in het algemeen van toepassing maar specifieke vrijstellingen van toepassing van de aanbestedingsregels kunnen worden gerechtvaardigd op basis van een diepgaande individuele analyse van elk apart geval.

– **Effectbeoordeling**

De effectbeoordeling en de samenvatting daarvan bieden een overzicht van de verschillende opties voor elk van de vijf groepen van basisproblemen (administratieve organisatie, toepassingsgebied, procedures, strategische aanbestedingen en toegang tot markten voor overheidsopdrachten). Op basis van een analyse van de voor- en nadelen van de verschillende opties werd een pakket van voorkeursopties vastgesteld waarin de synergieën tussen de verschillende oplossingen geoptimaliseerd worden, waardoor besparingen ten gevolge van één soort actie de betrokken kosten ten gevolge van een andere kunnen compenseren (bv. mogelijke toename van procedurele voorschriften ten gevolge van strategische aanbestedingen kon gedeeltelijk worden gecompenseerd door besparingen in verband met de verbeterde opzet van aanbestedingsprocedures). Deze voorkeursopties vormen de basis voor het onderhavige voorstel.

Het ontwerpverslag van effectbeoordeling is gecontroleerd door de raad voor effectbeoordelingen, die heeft verzocht om wijzigingen, met name wat betreft de aanwijzing van de te behandelen specifieke onderdelen van het wettelijk kader, de beschrijving van de besproken opties, een grondigere kosten-batenanalyse van de gekozen kernacties en de systematische verwerking van de standpunten van belanghebbenden, zowel bij de probleemomschrijving als bij de aanvullingen op de effectbeoordeling. Deze aanbevelingen voor verbetering zijn opgenomen in het eindverslag. Het advies van de raad voor effectbeoordelingen over het verslag wordt samen met dit voorstel en met het definitieve effectbeoordelingsverslag en de samenvatting daarvan gepubliceerd.

3. JURIDISCHE ELEMENTEN VAN HET VOORSTEL

– **Rechtsgrondslag**

Het voorstel is gebaseerd op artikel 53, lid 1, artikel 62 en artikel 114 van het Verdrag betreffende de werking van de Europese Unie (VWEU).

– **Subsidiariteitsbeginsel**

Het subsidiariteitsbeginsel is van toepassing voorzover het voorstel geen gebieden bestrijkt die onder de exclusieve bevoegdheid van de EU vallen.

De doelstellingen van het voorstel kunnen om de volgende reden niet voldoende door de lidstaten worden verwezenlijkt:

De coördinatie van aanbestedingsprocedures boven bepaalde drempels is een belangrijk instrument gebleken voor de voltooiing van de interne markt op het gebied van aankopen door nutsbedrijven. Hierdoor wordt gegarandeerd dat ondernemers in heel de interne markt effectieve en gelijke toegang tot overheidsopdrachten krijgen. Uit ervaringen met de Richtlijnen 2004/17/EG en 2004/18/EG en vroegere generaties van aanbestedingsrichtlijnen is gebleken dat Europa-wijde aanbestedingsprocedures zorgen voor transparantie en objectiviteit in de aanbestedingsactiviteiten, hetgeen leidt tot aanzienlijke besparingen en betere resultaten die nutsbedrijven, hun klanten en uiteindelijk de Europese belastingbetaler ten goede komen.

Deze doelstelling kan niet voldoende worden bereikt door het optreden van de lidstaten, dat onvermijdelijk zou resulteren in afwijkende voorschriften en mogelijk conflicterende procedureregelingen met een toenemende complexiteit in de regelgeving en ongerechtvaardigde obstakels voor grensoverschrijdende activiteiten tot gevolg.

Het voorstel is derhalve in overeenstemming met het subsidiariteitsbeginsel.

– **Evenredigheidsbeginsel**

Het voorstel is in overeenstemming met het evenredigheidsbeginsel, aangezien het niet verder gaat dan nodig is om de goede werking van de interne markt te garanderen door middel van een reeks Europa-wijd gecoördineerde aanbestedingsprocedures. Voorts berust het voorstel op een "toolbox"-aanpak, waarbij lidstaten een maximale graad van flexibiliteit wordt geboden om de procedures en instrumenten aan te passen aan hun specifieke situatie.

In vergelijking met de huidige aanbestedingsrichtlijnen zal het voorstel de administratieve last die verbonden is aan het verloop van de procedure, verlichten zowel voor de aanbestedende diensten als voor de ondernemers; waar nieuwe eisen worden gesteld (bijvoorbeeld met betrekking tot strategische aanbestedingen), worden deze gecompenseerd door het opheffen van verplichtingen op andere gebieden.

– **Keuze van instrumenten**

Aangezien het voorstel gebaseerd is op artikel 53, lid 1, artikel 62 en artikel 114 VWEU, is het gebruik van een verordening voor bepalingen die van toepassing zijn op aanbestedingen van goederen en diensten, niet toegestaan door het Verdrag. Het voorgestelde instrument is derhalve een richtlijn.

Zoals in de effectbeoordeling is aangegeven, zijn niet-wetgevende opties tijdens de effectbeoordelingsprocedure afgefallen.

4. GEVOLGEN VOOR DE BEGROTING

Het voorstel heeft geen gevolgen voor de begroting.

5. AANVULLENDE INFORMATIE

– Intrekking van bestaande wetgeving

De goedkeuring van dit voorstel zal leiden tot de intrekking van bestaande wetgeving (Richtlijn 2004/17/EG).

– Evaluatie-/herzienings-/vervalbepaling

Het voorstel bevat een herzieningsbepaling met betrekking tot de economische gevolgen van de drempelbedragen.

– Omzettingsmaatregelen en toelichtende stukken

Het voorstel heeft betrekking op een gebied waarin de wetgeving van de Unie coördinatie beoogt, hetgeen aanzienlijke gevolgen heeft voor een groot aantal onderdelen van het nationale recht. Ondanks de coördinatie-doelstelling leiden vele van de bepalingen tot volledige harmonisatie en bevat het voorstel een groot aantal juridische verplichtingen. De lidstaten vullen de regels van de Unie aan met bijkomende nationale voorschriften zodat het hele stelsel operationeel wordt.

In dit verband heeft de Commissie een reeks factoren aangewezen die verdere toelichting door de lidstaten behoeven om tot een correct begrip van de omzettingsmaatregelen te komen alsmede om het geheel van aanbestedingsregels op nationaal niveau operationeel te maken:

- omzettings- en uitvoeringsmaatregelen worden vastgesteld op verschillende institutionele echelons (nationaal/federaal, regionaal, lokaal);
- naast de verschillende niveaus van regelgeving worden in veel lidstaten ook regels vastgesteld naargelang van de betrokken sector of het type aanbesteding;
- administratieve maatregelen van algemene of specifieke aard vormen een aanvulling op en in sommige gevallen een overlapping met het centrale wettelijke kader.

Alleen de lidstaten kunnen uitleggen in welke zin de verschillende maatregelen een omzetting van de aanbestedingsrichtlijnen van de Unie vormen en hoe deze maatregelen zich onderling tot elkaar verhouden.

Om deze redenen moeten samen met de omzettingsmaatregelen stukken worden meegedeeld waarin het verband tussen de verschillende onderdelen van deze richtlijn en de overeenkomstige omzettingsmaatregelen wordt toegelicht. Het gaat dan in het bijzonder om concordantietabellen die een operationeel instrument vormen voor de analyse van de nationale maatregelen.

– Europese Economische Ruimte

De voorgestelde maatregel betreft een onderwerp dat onder de EER-overeenkomst valt en moet daarom worden uitgebreid tot de Europese Economische Ruimte.

– **Nadere uitleg van het voorstel**

1) Vereenvoudiging en flexibilisering van de aanbestedingsprocedures

De voorgestelde richtlijn voorziet in het vereenvoudigen en flexibiliseren van de procedureregeling zoals vastgesteld in de huidige aanbestedingsrichtlijnen. Met dat doel worden de volgende maatregelen vastgesteld:

Verduidelijking van het toepassingsgebied: Het basisbegrip "opdracht", dat ook in de titel van de voorgestelde richtlijn voorkomt, is opnieuw ingevoerd om het toepassingsgebied en het doel van de aanbestedingsregels beter af te bakenen en de toepassing van de drempels te vergemakkelijken. De definities van een aantal kernbegrippen waarmee het toepassingsgebied van de richtlijn wordt omschreven (zoals publiekrechtelijke instelling, overheidsopdrachten voor werken en diensten, gemengde opdrachten), zijn herzien in het licht van de rechtspraak van het Hof van Justitie. Tegelijkertijd wordt ernaar gestreefd de continuïteit te bewaren in het gebruik van begrippen die in de loop der jaren in de rechtspraak van het Hof zijn ontwikkeld en die welbekend zijn bij praktijkmensen. In dit verband moet worden opgemerkt dat kleine afwijkingen van de bewoordingen of van de wijze van voorstelling zoals die in de vroegere richtlijnen bekend was, niet noodzakelijk een inhoudelijke verandering meebrengen maar te wijten kunnen zijn aan een vereenvoudiging van de teksten.

Het begrip bijzondere of uitsluitende rechten staat centraal in de omschrijving van het toepassingsgebied van deze richtlijn aangezien diensten die geen aanbestedende diensten of overheidsbedrijven in de zin van deze richtlijn zijn, alleen aan deze richtlijn zijn onderworpen voorzover zij activiteiten op basis van dergelijke rechten uitoefenen. Derhalve moet worden verduidelijkt dat rechten die zijn verleend door middel van een procedure waarin passende publiciteit is gegeven en waarin de verlening van deze rechten gebaseerd was op objectieve criteria, met name uit hoofde van EU-wetgeving, geen bijzondere of uitsluitende rechten vormen in de zin van deze richtlijn.

Het traditionele onderscheid tussen zogenoemde prioritaire en niet-prioritaire diensten ("A"- en "B"-diensten) wordt afgeschaft. Uit de resultaten van de evaluatie is gebleken dat het niet langer gerechtvaardigd is de volle toepassing van de aanbestedingswetgeving te beperken tot een gelimiteerde groep van diensten. Het is echter ook duidelijk geworden dat de gewone aanbestedingsregels niet aangepast zijn voor sociale diensten die een specifieke reeks regels nodig hebben (zie hieronder).

Volgens de resultaten van de evaluatie blijft het toepassingsgebied wat sectoren betreft grotendeels onveranderd. Aanbestedingen voor de exploratie van aardolie en gas zijn echter uit het toepassingsgebied verwijderd aangezien in deze sector een zodanige concurrentiedruk blijkt te bestaan dat de aanbestedingsverplichtingen die de richtlijn oplegt, niet langer nodig zijn. De concurrentie in deze activiteitensector is onderzocht naar aanleiding van vier verschillende verzoeken om vrijstelling overeenkomstig het huidige artikel 30⁸. In alle vier

---

⁸ Uitvoeringsbesluit 2011/481/EU van de Commissie van 28 juli 2011 tot vrijstelling van de exploratie naar en exploitatie van aardolie en aardgas in Denemarken, met uitzondering van Groenland en de Faeröer, van de toepassing van Richtlijn 2004/17/EG houdende coördinatie van de procedures voor het plaatsen van opdrachten in de sectoren water- en energievoorziening, vervoer en postdiensten, PB L 197

gevallen was steeds vastgesteld dat de relevante geografische markt mondiaal was, hetgeen overigens overeenstemt met de vaste praktijk in concentratiezaken⁹. Er is steeds geconcludeerd dat de markt van de exploratie niet te maken heeft met hoge concentratie. Afgezien van ondernemingen in staatsbezit, wordt de markt gekenmerkt door de aanwezigheid van internationale verticaal geïntegreerde particuliere spelers, de zogenaamde super majors (BP, ExxonMobil en Shell), alsmede door een aantal zogenaamde 'majors', terwijl het individuele marktaandeel van zelfs de super majors ruim onder het één procent ligt. Uit al deze elementen komt steeds naar voren dat er aanwijzingen zijn van rechtstreekse blootstelling aan mededinging en de toegang tot de markt is bovendien geliberaliseerd door toepassing van de richtlijn inzake vergunningen voor koolwaterstoffen¹⁰. Het is daarom aangewezen de wettelijke situatie te vereenvoudigen en de administratieve last voor alle betrokken partijen (aanbestedende diensten, lidstaten, Europese Commissie, Europees Parlement en Raad) te verlichten en te vermijden dat voor elk van de 23 overblijvende lidstaten een individueel besluit op grond van artikel 30 moet worden genomen.

Toolbox-aanpak: De stelsels van de lidstaten zullen voorzien in de drie basisvormen van procedures die reeds in de huidige richtlijnen bestaan: openbare en niet-openbare procedures alsmede procedures van gunning door onderhandelingen met voorafgaande oproep tot mededinging. Zij kunnen daarnaast als standaardprocedure of onder bepaalde voorwaarden voorzien in het innovatiepartnerschap, een nieuwe vorm van procedure voor innovatieve aanbesteding (zie hieronder).

Aanbestedende diensten zullen bovendien beschikken over een reeks van zes specifieke aanbestedingstechnieken en -instrumenten voor gegroepeerde en elektronische aanbestedingen: raamovereenkomsten, dynamisch aankoopssystemen, elektronische veilingen, elektronische catalogi, aankoopcentrales en gezamenlijke aanbesteding. In vergelijking met de bestaande richtlijn zijn deze instrumenten verbeterd en verduidelijkt om elektronische aanbestedingen te vergemakkelijken.

Bevorderen van elektronische aanbesteding: Het gebruik van elektronische communicatie en transactieverwerking door inkopers kan aanzienlijke besparingen opleveren en kan de

---

van 29.7.2011, blz. 20; Uitvoeringsbesluit 2011/372/EU van de Commissie van 24 juni 2011 tot vrijstelling van de exploratie naar en exploitatie van aardolie en aardgas in Italië van de toepassing van Richtlijn 2004/17/EG houdende coördinatie van de procedures voor het plaatsen van opdrachten in de sectoren water- en energievoorziening, vervoer en postdiensten, PB L 166 van 25.6.2011, blz. 28; Besluit 2010/192/EU van de Commissie van 29 maart 2010 tot vrijstelling van de exploratie naar en exploitatie van aardolie en aardgas in Engeland, Schotland en Wales van de toepassing van Richtlijn 2004/17/EG houdende coördinatie van de procedures voor het plaatsen van opdrachten in de sectoren water- en energievoorziening, vervoer en postdiensten, PB L 84 van 31.3.2010, blz. 52. Besluit 2009/546/EU van de Commissie van 8 juli 2009 tot vrijstelling van de exploratie naar en exploitatie van aardolie en aardgas in Engeland, Schotland en Wales van de toepassing van Richtlijn 2004/17/EG houdende coördinatie van de procedures voor het plaatsen van opdrachten in de sectoren water- en energievoorziening, vervoer en postdiensten, PB L 181 van 14.7.2009, blz. 53.

⁹ Zie met name Beschikking 2004/284/EG van de Commissie van 29 september 1999 waarbij een concentratie verenigbaar met de gemeenschappelijke markt en met de werking van de EER-overeenkomst wordt verklaard (zaak nr. IV/M.1383 — Exxon/Mobil) en daaropvolgende beschikkingen, onder meer de beschikking van de Commissie van 3 mei 2007 waarbij een concentratie verenigbaar met de gemeenschappelijke markt wordt verklaard op grond van Verordening (EG) nr. 139/2004 (zaak COMP/M.4545 - STATOIL/HYDRO).

¹⁰ Richtlijn 94/22/EG van het Europees Parlement en de Raad van 30 mei 1994 betreffende de voorwaarden voor het verlenen en het gebruik maken van vergunningen voor de prospectie, de exploratie en de productie van koolwaterstoffen, PB L 79 van 29.3.1996, blz. 30.

uitkomst van de aanbesteding verbeteren terwijl verspilling en fouten worden tegengegaan. Het voorstel wil de lidstaten hulp bieden bij het overstappen naar elektronische aanbesteding door leveranciers in staat te stellen deel te nemen aan online-aanbestedingsprocedures in heel de interne markt. Met het oog hierop voorziet de voorgestelde richtlijn in verplichte elektronische doorzending van aankondigingen en de verplichte elektronische beschikbaarstelling van de aanbestedingsdocumenten en wordt de overgang naar zuiver elektronische communicatie, in het bijzonder elektronische inschrijving, binnen een periode van twee jaar verplicht gesteld in alle aanbestedingsprocedures. Hiermee worden dynamische aankoopssystemen en elektronische catalogi gestroomlijnd en verbeterd en worden dit volledig elektronische aanbestedingsinstrumenten die bijzonder geschikt zijn voor sterk gegroepeerde aanbestedingen van aankoopcentrales. Door middel van het instrument van elektronische aanbestedingen kunnen aanbestedende diensten ook fouten voorkomen, opsporen en corrigeren die gewoonlijk te wijten zijn aan een verkeerd begrip of een verkeerde interpretatie van de aanbestedingsregels.

Modernisering van procedures: Het voorstel voorziet in een flexibelere en gebruiksvriendelijke aanpak voor een aantal belangrijke aspecten van aanbestedingsprocedures. De termijnen voor deelneming en indiening van inschrijvingen zijn ingekort en maken een snellere en meer gestroomlijnde aanbesteding mogelijk. Het onderscheid tussen de selectie van inschrijvers en de gunning van de opdracht, vaak een bron van vergissingen en misverstanden, is flexibeler gemaakt; hierdoor kunnen aanbestedende diensten besluiten hoe zij de opeenvolging zo praktisch mogelijk aanpakken door de gunningscriteria vóór de selectiecriteria te onderzoeken, en kunnen zij bij het gunnen rekening houden met het criterium van de organisatie en de kwaliteit van het personeel dat bestemd is voor de uitvoering van de opdracht.

De procedure voor vrijstelling van de gunning van opdrachten in voldoende concurrerende markten (de huidige "artikel 30-besluiten") is vereenvoudigd en gestroomlijnd. Een aantal vrijstellingen, in het bijzonder de uit praktisch oogpunt belangrijke intragroepvrijstellingen en vrijstellingen voor gemeenschappelijke ondernemingen, zijn eveneens herzien en verduidelijkt.

Het wijzigen van opdrachten gedurende de looptijd ervan is voor praktijkmensen steeds belangrijker en daarmee problematisch geworden. Een specifieke bepaling over wijziging van opdrachten neemt de basisoplossingen over die in de rechtspraak zijn ontwikkeld, en levert een pragmatische oplossing voor het aanpakken van onvoorziene omstandigheden die een aanpassing van een overheidsopdracht gedurende de looptijd ervan vergen.

2) Strategisch gebruik van overheidsopdrachten bij nieuwe uitdagingen

De voorgestelde richtlijn is gebaseerd op het creëren van mogelijkheden en voorziet de aanbestedende diensten van de nodige instrumenten om bij te dragen tot de strategische doelstellingen van Europa 2020 door gebruikmaking van hun koopkracht voor de aankoop van producten en diensten die innovatie bevorderen, milieu- en klimaatvriendelijk zijn en ook gunstig voor werkgelegenheid, openbare gezondheid en sociale omstandigheden.

Levenscycluskosten: In het voorstel wordt aan inkopers de mogelijkheid geboden hun gunningsbeslissingen te baseren op de levenscycluskosten van de aan te kopen producten, diensten of werken. De levenscyclus dekt alle fasen van het bestaan van een product of werk of verrichting van een dienst, vanaf de aanschaf van de grondstof of het opwekken van de hulpbronnen tot het verwijderen, het opruimen of het afwerken ervan. De kosten waarmee

rekening moet worden gehouden, bevatten niet alleen de directe monetaire uitgaven maar ook de externe milieukosten indien deze in geld kunnen worden uitgedrukt en gecontroleerd. Wanneer in de Europese Unie een gemeenschappelijke methodologie voor de berekening van levenscycluskosten wordt ontwikkeld, zullen aanbestedende diensten verplicht worden daar gebruik van te maken.

Productieproces: Aanbestedende diensten kunnen in de technische specificaties en in de gunningscriteria verwijzen naar alle factoren die rechtstreeks verbonden zijn met het productieproces, voorzover deze betrekking hebben op aspecten van het productieproces die nauw verbonden zijn met de specifieke productie of levering van de aangeschafte goederen of diensten. Dit sluit uit dat rekening kan worden gehouden met voorschriften die geen verband houden met de totstandbrenging van de onder de aanbesteding vallende producten, werken of diensten, zoals het algemene vereiste van maatschappelijk verantwoord ondernemerschap dat het geheel van de werkzaamheden van de ondernemer omvat.

Keuren: Aanbestedende diensten kunnen eisen dat werken, leveringen of diensten voorzien zijn van specifieke certificatie van milieu-, sociale of andere eigenschappen, op voorwaarde dat ook equivalente keuren worden aanvaard. Dit geldt bijvoorbeeld voor Europese of (pluri-) nationale milieukeuren of certificaten waarmee wordt aangegeven dat voor het product geen kinderarbeid is gebruikt. De bedoelde certificatieregelingen moeten betrekking op kenmerken die verband houden met het voorwerp van de opdracht en moeten opgesteld zijn op basis van wetenschappelijke informatie, die tot stand gekomen is in een open en transparante procedure en toegankelijk is voor alle belanghebbende partijen.

Bestrafing van schendingen van dwingende sociale, arbeids- of milieuwetgeving: Volgens de voorgestelde richtlijn kan een aanbestedende dienst ondernemers van de procedure uitsluiten indien inbreuken op verplichtingen uit hoofde van wetgeving van de Unie op het gebied van sociaal, arbeids- of milieurecht of uit hoofde van het internationaal arbeidsrecht worden vastgesteld. Daarnaast zullen aanbestedende diensten verplicht zijn inschrijvingen af te wijzen indien zij hebben vastgesteld dat deze abnormaal laag zijn wegens schendingen van de wetgeving van de Unie op het gebied van sociaal, arbeids- of milieurecht.

Maatschappelijke diensten: Uit de evaluatie van de gevolgen en de effectiviteit van de EU-aanbestedingsregels is gebleken dat maatschappelijke diensten, gezondheidszorg en onderwijsvoorziening specifieke kenmerken vertonen waardoor zij niet geschikt zijn voor toepassing van de gewone procedures voor de gunning van overheidsopdrachten. Deze diensten worden gewoonlijk verstrekt binnen een specifieke context die ten gevolge van verschillende administratieve, organisationele en culturele omstandigheden sterk varieert naargelang van de lidstaten. Deze diensten hebben in wezen slechts een zeer beperkte grensoverschrijdende dimensie. Lidstaten moeten derhalve een grote vrijheid krijgen om de keuze van dienstenaanbieders te organiseren. In het voorstel wordt daarmee rekening gehouden door de invoering van een specifieke regeling voor opdrachten voor deze diensten, met een hogere drempel van 1 000 000 euro en met als enige verplichting de grondbeginselen van transparantie en gelijke behandeling in acht te nemen. Uit de kwantitatieve analyse van de waarde van de opdrachten voor dergelijke aan buitenlandse ondernemers gegunde diensten is gebleken dat opdrachten onder deze drempelwaarde gewoonlijk geen grensoverschrijdend belang hebben wanneer het met name gaat om aanbestedingen in de nutssector.

Innovatie: Onderzoek en innovatie spelen een centrale rol in de Europa 2020-strategie voor slimme, duurzame en inclusieve groei. Aankoopdiensten moeten de mogelijkheid krijgen innovatieve producten en diensten aan te schaffen om de toekomstige groei te bevorderen en

de efficiëntie en de kwaliteit van overheidsdiensten te verbeteren. In het voorstel wordt aan dit doel tegemoetgekomen door het innovatiepartnerschap, een nieuwe speciale procedure voor de ontwikkeling en de daaropvolgende aankoop van nieuwe, innovatieve producten, werken en diensten, op voorwaarde dat deze geleverd kunnen worden tegen overeengekomen kwaliteits- en prijsniveaus. Daarnaast wordt in het voorstel de concurrentiegerichte dialoog verbeterd en vereenvoudigd en worden grensoverschrijdende gezamenlijke aanbestedingen, een belangrijk instrument voor innovatieve aankopen, vergemakkelijkt.

3) Betere toegang tot de markt voor kmo's en startende ondernemingen

Kleine en middelgrote ondernemingen (kmo's) bezitten een enorm potentieel voor het scheppen van werkgelegenheid, groei en innovatie. Vlotte toegang tot de aanbestedingenmarkt kan een hulp zijn om dit potentieel te ontsluiten en geeft aanbestedende diensten ook de mogelijkheid om het aanbod van toeleveranciers te vergroten, hetgeen een positieve weerslag heeft door de toename van de concurrentie voor overheidsopdrachten. Om overheidsopdrachten voor kmo's zo toegankelijk mogelijk te maken, publiceerde de Commissie in 2008 de "Europese code van goede praktijken ter vergemakkelijking van de toegang van het mkb tot overheidsopdrachten"¹¹. Het voorstel bouwt voort op dit werk en biedt concrete maatregelen om belemmeringen voor de markttoegang van kmo's op te heffen.

Vereenvoudiging van informatieverplichtingen: Om deze reden wordt bepaald dat aanbestedende diensten de selectiecriteria kunnen toepassen waarin de voorgestelde aanbestedingsrichtlijn voorziet, en dat, wanneer zij dat doen, zij dan de verplichting hebben de bepalingen die met name betrekking hebben op het plafond van de voorschriften inzake minimumomzet, alsmede de bepalingen met betrekking tot met name zelfcertificering toe te passen.

Betere toegang tot raamovereenkomsten: In de huidige richtlijnen bestaat er geen beperking voor de duur van raamovereenkomsten in de nutssector. Dit kan leiden tot marktafscherming. Het voorstel beperkt de duur tot vijf jaar (behoudens in naar behoren gemotiveerde omstandigheden), waardoor meer bedrijfskansen ontstaan en de concurrentie toeneemt, hetgeen ook kmo's ten goede komt.

Rechtstreekse betaling van onderaannemers: Een lidstaat kan voorts bepalen dat onderaannemers kunnen verzoeken om rechtstreekse betaling door de aanbestedende dienst voor leveringen, werken en diensten die aan de hoofdaannemer zijn verstrekt bij de uitvoering van de opdracht. Hierdoor beschikken onderaannemers, die vaak kmo's zijn, over een efficiënt middel om hun belangen bij de betaling beschermd te zien.

4) Deugdelijke procedures

Door de financiële belangen die ermee gemoeid zijn en de nauwe interactie tussen de openbare en de particuliere sector zijn overheidsopdrachten gevoelig voor ondeugdelijke handelspraktijken, zoals belangenconflicten, vriendjespolitiek en corruptie. Het voorstel verbetert de bestaande mechanismen van vrijwaring tegen dergelijke gevaren en zorgt voor aanvullende bescherming.

Belangenconflicten: Het voorstel bevat een specifieke bepaling over belangenconflicten die betrekking heeft op reële, potentiële of vermoede situaties waarin zich een belangenconflict

---

¹¹ Werkdocument van de Commissiediensten SEC(2008) 2193.

voordoet ten aanzien van personeelsleden van de aanbestedende dienst of van aanbieders van aanbestedingsdiensten die in het aanbestedingsproces optreden, en bestuursleden van de aanbestedende dienst die de uitkomst van een aanbestedingsprocedure kunnen beïnvloeden, zelfs al zijn zij er formeel niet bij betrokken. Gelet op de verschillen in het besluitvormingsproces tussen aanbestedende diensten en ondernemingen, moeten deze bepalingen alleen van toepassing zijn op aanbestedingen die door eerstgenoemde diensten worden uitgevoerd.

Onrechtmatig gedrag: Het voorstel bevat een specifieke bepaling om op te treden tegen onrechtmatig gedrag van gegadigden en inschrijvers: pogingen om het besluitvormingsproces onrechtmatig te beïnvloeden of het sluiten van overeenkomsten met andere deelnemers om het resultaat van de procedure te manipuleren moeten uit de procedure worden gebannen. Dergelijke onrechtmatige activiteiten schenden de grondbeginselen van het recht van de Europese Unie en kunnen resulteren in ernstige verstoringen van de concurrentie.

Onbillijke voordelen: Marktraadplegingen zijn voor aanbestedende diensten een nuttig instrument om informatie te vergaren over de structuur, de mogelijkheden en de capaciteit van een markt terwijl marktdeelnemers tegelijkertijd voorgelicht worden over de aanbestedingsplannen en -vereisten van de aankopende instanties. Verkennende contacten met marktdeelnemers mogen echter niet leiden tot onbillijke voordelen en concurrentievervalsing. Het voorstel bevat daarom een specifieke bepaling over vrijwaringsmechanismen tegen ongegronde bevoordeling van deelnemers die de aanbestedende dienst geadviseerd hebben of bij de voorbereiding van de procedure betrokken zijn geweest.

5) Bestuur

Nationale toezichtsinstanties: Uit de evaluatie is gebleken dat niet alle lidstaten consequent en systematisch toezicht houden op de uitvoering en werking van de aanbestedingsregels. Dit legt een hypotheek op efficiënte en eenvormige toepassing van de Europese wetgeving. In het voorstel is derhalve bepaald dat de lidstaten één nationale instantie aanwijzen die belast is met het toezicht, de tenuitvoerlegging en de controle van de aanbestedingsregels. Alleen deze instantie met overkoepelende taken zal een overzicht verkrijgen van de belangrijkste moeilijkheden bij de uitvoering en zal in staat zijn passende oplossingen voor te stellen voor meer structurele problemen. De instantie zal zich in een goede positie bevinden om rechtstreeks feedback te geven over de werking van het beleid en over potentiële zwakke punten in de nationale wetgeving en de praktijk, en zal dus bijdragen tot een snelle afbakening van oplossingen en een verbetering van de aanbestedingsprocedures.

Kenniscentra: In vele gevallen beschikken de aanbestedende diensten niet over de interne expertise om complexe aanbestedingsprojecten te behandelen. Aangepaste en onafhankelijke professionele ondersteuning door administratieve structuren kan het resultaat van aanbestedingen aanzienlijk verbeteren door een vergroting van de kennisbasis en de professionele ervaring van de aanbestedende instanties en door bijstand aan het bedrijfsleven en met name kmo's. Het voorstel verplicht de lidstaten derhalve ondersteunende structuren aan te bieden met juridisch en economisch advies, richtsnoeren, opleiding en bijstand in de voorbereiding en uitvoering van aanbestedingsprocedures. Er bestaan op nationaal vlak reeds ondersteunende structuren of mechanismen die op zeer uiteenlopende wijze zijn georganiseerd maar toch verschillende belangstellingsgebieden voor aanbestedende diensten en instanties dekken. De lidstaten zullen deze mechanismen daarom kunnen gebruiken, hun expertise verder uitbouwen en deze diensten promoten als een geschikt en modern instrument voor passende ondersteuning van aanbestedende diensten en ondernemers. Om corruptie en

vriendjespolitiek beter te bestrijden zullen aanbestedende diensten verplicht zijn de tekst van de gegunde opdrachten te zenden aan de toezichtsinstantie, die deze opdrachten dus op verdachte patronen zal kunnen controleren en belanghebbende personen toegang tot deze documenten kan verlenen, voorzover gewettigde openbare of particuliere belangen daardoor niet aangetast worden. Wegens de voor de hand liggen problemen met betrekking tot de bescherming van commerciële belangen en om concurrentievervalsing te vermijden hoeft deze verplichting niet te worden uitgebreid tot de (particuliere of openbare) ondernemingen die in deze sectoren werkzaam zijn. Bovendien moet worden vermeden dat er onevenredig zware administratieve lasten worden opgelegd: de verplichting tot doorzending van de volledige tekst van de gegunde opdracht moet daarom beperkt blijven tot opdrachten met een relatief hoge waarde. De voorgestelde drempels vormen daarom een juist evenwicht tussen een verzwaring van de administratieve lasten en een verhoogde transparantie: met een drempel van 1 000 000 euro voor leveringen en diensten en van 10 000 000 euro is deze verplichting van toepassing op 10 tot 20% van alle in het Publicatieblad bekendgemaakte aanbestedingen.

De voorschriften inzake toezichtsinstanties en kenniscentra voor de lidstaten zullen naar verwachting in het algemeen geen bijkomende financiële lasten meebrengen. Hoewel er enige kosten worden verwacht om bestaande mechanismen en structuren te hervormen en beter af te stemmen, zullen deze uitgaven gecompenseerd worden door de vermindering van de gerechtskosten (zowel voor aanbestedende diensten als ondernemingen), de kosten ten gevolge van vertragingen in de gunning van opdrachten door verkeerde toepassing van aanbestedingsregels of slechte voorbereiding van aanbestedingsprocedures, en de kosten die te wijten zijn aan de huidige versnippering en inefficiëntie in de adviesverlening aan aanbestedende diensten.

Administratieve samenwerking: Het voorstel voorziet ook in daadwerkelijke samenwerking, waardoor nationale toezichtsinstanties informatie en beste praktijken met elkaar kunnen delen en kunnen samenwerken door middel van het Informatiesysteem interne markt (IMI).

Voorstel voor een

RICHTLIJN VAN HET EUROPEES PARLEMENT EN DE RAAD

betreffende het gunnen van opdrachten in de sectoren water- en energievoorziening, vervoer en postdiensten

(Voor de EER relevante tekst)

HET EUROPEES PARLEMENT EN DE RAAD VAN DE EUROPESE UNIE,

Gezien het Verdrag betreffende de werking van de Europese Unie, en met name artikel 53, lid 1, artikel 62 en artikel 114,

Gezien het voorstel van de Europese Commissie,

Na toezending van het ontwerp van wetgevingshandeling aan de nationale parlementen¹²,

Gezien het advies van het Europees Economisch en Sociaal Comité¹³,

Gezien het advies van het Comité van de Regio's¹⁴,

Handelend volgens de gewone wetgevingsprocedure,

Overwegende hetgeen volgt:

- (1) Gelet op de resultaten van de evaluatie over de impact en de effectiviteit van de Europese aanbestedingswetgeving¹⁵ is het aangewezen regels te handhaven met betrekking tot aanbestedingen door diensten die in de sectoren water- en energievoorziening, vervoer en postdiensten werkzaam zijn, aangezien de nationale autoriteiten de mogelijkheid behouden het gedrag van deze instanties te beïnvloeden, met name door deelneming in het kapitaal en vertegenwoordiging in de bestuurs-, directie- of toezichtsorganen. Een andere reden om aanbestedingen in deze sectoren te blijven reguleren, is het gesloten karakter van de markten waarop deze exploitanten actief zijn, wat een gevolg is van de bijzondere of uitsluitende rechten die door de lidstaten zijn verleend voor het bevoorraden, aanleggen of exploiteren van netwerken voor het verstrekken van de betrokken dienst.
- (2) Om te waarborgen dat overheidsopdrachten die gegund worden door diensten die werkzaam zijn in de sectoren water- en energievoorziening, vervoer en postdiensten,

---

¹² P B C

¹³ P B C

¹⁴ P B C

¹⁵ SEC(2011) 853 definitief van 27.6.2011.

voor mededinging worden opengesteld, moeten voor opdrachten boven een bepaalde waarde procedures voor coördinatie van de aanbestedingen worden opgesteld. Deze coördinatie is noodzakelijk om de uitwerking te verzekeren van de beginselen van het Verdrag betreffende de werking van de Europese Unie, met name het vrije verkeer van goederen, de vrijheid van vestiging en het vrij verlenen van diensten, alsmede de daarvan afgeleide beginselen, zoals gelijke behandeling, het discriminatieverbod, wederzijdse erkenning, evenredigheid en transparantie. Gezien de aard van de sectoren waarop deze coördinatie betrekking heeft, moet zij, zonder aan de genoemde beginselen afbreuk te doen, een kader voor loyale handelspraktijken scheppen en ruimte laten voor de grootst mogelijke soepelheid.

- (3) Voor aanbestedingen waarvan de waarde lager is dan de drempelwaarden voor de toepassing van de coördinatieregeling van de Unie, kan worden verwezen naar de door het Hof van Justitie ontwikkelde rechtspraak volgens welke de voorschriften en beginselen van het Verdrag van toepassing zijn.
- (4) Overheidsopdrachten spelen in de Europa 2020-strategie¹⁶ een belangrijke rol en zijn een van de marktinstrumenten die kunnen worden ingezet om een slimme, duurzame en inclusieve groei te bereiken en tegelijkertijd overheidsmiddelen zo efficiënt mogelijk te gebruiken. Met het oog daarop moeten de bestaande aanbestedingsregels die zijn vastgesteld krachtens Richtlijn 2004/17/EG van het Europees Parlement en de Raad van 31 maart 2004 houdende coördinatie van de procedures voor het plaatsen van opdrachten in de sectoren water- en energievoorziening, vervoer en postdiensten¹⁷ en Richtlijn 2004/18/EG van het Europees Parlement en de Raad van 31 maart 2004 betreffende de coördinatie van de procedures voor het plaatsen van overheidsopdrachten voor werken, leveringen en diensten¹⁸, worden herzien en gemoderniseerd om de efficiëntie van de overheidsbestedingen te verhogen, in het bijzonder door de deelneming van kleine en middelgrote ondernemingen aan overheidsopdrachten te bevorderen, en om aanbesteders in staat te stellen overheidsopdrachten beter te gebruiken ter ondersteuning van gemeenschappelijke maatschappelijke doelen. Er is ook behoefte aan verduidelijking van de basisbegrippen en -concepten om de rechtszekerheid te verhogen en om rekening te houden met een aantal aspecten van de desbetreffende vaste rechtspraak van het Hof van Justitie van de Europese Unie.
- (5) Overeenkomstig artikel 11 van het Verdrag betreffende de werking van de Europese Unie moeten eisen inzake milieubescherming worden geïntegreerd in de omschrijving en uitvoering van het beleid en het optreden van de Unie, in het bijzonder met het oog op het bevorderen van duurzame ontwikkeling. In deze richtlijn wordt aangegeven hoe de aanbestedende diensten aan de bescherming van het milieu en het bevorderen van duurzame ontwikkeling kunnen bijdragen, met de verzekering dat zij voor hun opdrachten tegelijk de beste prijs-kwaliteitverhouding kunnen verkrijgen.
- (6) Het begrip aanbesteding of de definitie van wat één enkele aanbesteding vormt, dienen zo nauw mogelijk aan te sluiten bij die welke worden toegepast overeenkomstig Richtlijn [...] van het Europees Parlement en de Raad van [...] betreffende

---

¹⁶ COM(2010) 2020 definitief, 3.3-2010.

¹⁷ PB L 134 van 30.4.2004, blz. 1.

¹⁸ PB L 134 van 30.4.2004, blz. 114.

aanbestedingen¹⁹, rekening houdend met de specifieke kenmerken van de onder deze richtlijn vallende sectoren. Het concept één enkele aanbesteding omvat alle werken, leveringen en diensten die nodig zijn om een bepaald project uit te voeren, bijvoorbeeld een project van werken of een geheel van werken, leveringen en/of diensten. Aanwijzingen voor het bestaan van één enkel project vormen bijvoorbeeld de algemene voorafgaande planning en conceptie door de aanbestedende dienst, het feit dat de verschillende aangekochte onderdelen één enkele economische en technische functie vervullen of dat zij anderszins logisch met elkaar verbonden zijn en binnen een kort tijdsbestek worden uitgevoerd.

- (7) Om te zorgen voor een werkelijke openstelling van de markt en met het oog op een evenwichtige toepassing van de aanbestedingsvoorschriften in de sectoren water- en energievoorziening, vervoer en postdiensten, dienen de desbetreffende diensten op een andere wijze te worden omschreven dan door verwijzing naar hun rechtsvorm. Derhalve moet worden gewaarborgd dat geen afbreuk wordt gedaan aan de gelijke behandeling van aanbestedende diensten uit de overheidssector en uit de particuliere sector. Bovendien moet er overeenkomstig artikel 345 van het Verdrag betreffende de werking van de Europese Unie ook voor worden gezorgd dat de regeling van het eigendomsrecht in de lidstaten onverlet wordt gelaten.
- (8) Het begrip bijzondere of uitsluitende rechten staat centraal in de omschrijving van het toepassingsgebied van deze richtlijn aangezien entiteiten die geen aanbestedende diensten of overheidsbedrijven in de zin van deze richtlijn zijn, alleen aan de bepalingen ervan zijn onderworpen voorzover zij een activiteit op basis van dergelijke rechten uitoefenen. Derhalve moet worden verduidelijkt dat rechten die zijn verleend door middel van een procedure die gebaseerd was op objectieve criteria, met name uit hoofde van EU-wetgeving, en waarvoor passende publiciteit is gegeven, geen bijzondere of uitsluitende rechten vormen in de zin van deze richtlijn. Tot deze wetgeving behoren Richtlijn 98/30/EG van het Europees Parlement en de Raad van 22 juni 1998 betreffende gemeenschappelijke regels voor de interne markt voor aardgas²⁰, Richtlijn 96/92/EG van het Europees Parlement en de Raad van 19 december 1996 betreffende gemeenschappelijke regels voor de interne markt voor elektriciteit²¹, Richtlijn 97/67/EG van het Europees Parlement en de Raad van 15 december 1997 betreffende gemeenschappelijke regels voor de ontwikkeling van de interne markt voor postdiensten in de Gemeenschap en de verbetering van de kwaliteit van de dienst²², Richtlijn 94/22/EG van het Europees Parlement en de Raad van 30 mei 1994 betreffende de voorwaarden voor het verlenen en het gebruik maken van vergunningen voor de prospectie, de exploratie en de productie van koolwaterstoffen²³ en Verordening (EG) nr. 1370/2007 van het Europees Parlement en de Raad van 23 oktober 2007 betreffende het openbaar personenvervoer per spoor en over de weg en tot intrekking van Verordening (EEG) nr. 1191/69 van de Raad en Verordening (EEG) nr. 1107/70 van de Raad²⁴.

---

¹⁹ Zie blz. [...] van dit Publicatieblad.

²⁰ PB L 204 van 21.7.1998, blz. 1.

²¹ PB L 27 van 30.1.1997, blz. 20.

²² PB L 15 van 21.1.1998, blz. 14.

²³ PB L 164 van 30.6.1994, blz. 3.

²⁴ PB L 315 van 3.12.2007, blz. 1.

- (9) Aanbestedende diensten die in de drinkwatersector werkzaam zijn, kunnen zich ook toeleggen op andere activiteiten met betrekking tot water, zoals projecten op het gebied van waterhuishouding, bevoeiing, drainage, alsmede verwijdering en behandeling van afvalwater. In dat geval moeten aanbestedende diensten de in deze richtlijn bedoelde aanbestedingsprocedures kunnen gebruiken voor al hun activiteiten met betrekking tot water, ongeacht om welk deel van de "watercyclus" het gaat. Voorschriften als die welke zijn voorgesteld voor opdrachten voor leveringen van producten, zijn echter niet geschikt voor de aankoop van water, gezien de noodzaak zich te bevoorraden bij bronnen in de nabijheid van de plaats van gebruik.
- (10) Aanbestedingen voor de prospectie van aardolie en gas moeten worden uitgesloten aangezien voor deze sector is vastgesteld dat er een zodanige concurrentiedruk bestaat dat de door de EU opgelegde aanbestedingsverplichtingen niet langer nodig zijn.
- (11) Opdrachten kunnen worden gegund om te voldoen aan de voorschriften voor een aantal verschillende activiteiten, die aan andere wettelijke regelingen onderworpen kunnen zijn. Er dient duidelijk te worden gesteld dat de wettelijke regeling die van toepassing is op één enkele opdracht voor verschillende activiteiten, de voorschriften moet volgen van de activiteit waarvoor de opdracht in hoofdzaak bedoeld was. Voor welke activiteit de opdracht in hoofdzaak bedoeld is, kan worden vastgesteld op basis van het onderzoek van de voorschriften voor de specifieke opdracht dat door de aanbestedende dienst is uitgevoerd om de waarde van de opdracht te ramen en de aanbestedingsdocumenten op te stellen. In bepaalde gevallen, zoals de aankoop van een enkel stuk uitrusting voor de uitoefening van activiteiten waarvoor geen gegevens beschikbaar zijn met het oog op raming van de respectieve gebruikspersentages, kan het objectief onmogelijk zijn vast te stellen voor welke activiteit de opdracht in hoofdzaak bedoeld is. Er moet worden bepaald welke regels in dergelijke gevallen van toepassing zijn.
- (12) Zelfs indien zij niet noodzakelijk leiden tot corrupt gedrag, houden reële, potentiële of feitelijke belangenconflicten een groot risico in dat aanbestedingsbeslissingen op ongepaste wijze worden beïnvloed hetgeen tot gevolg heeft dat de concurrentie wordt verstoord of dat de gelijke behandeling van gegadigden in het gedrang komt. Daarom moeten effectieve mechanismen worden opgezet om belangenconflicten te voorkomen, op te sporen en te verhelpen. Gelet op de verschillen in het besluitvormingsproces tussen aanbestedende diensten en ondernemingen, moeten deze bepalingen alleen van toepassing zijn op de aanbestedingsactiviteit van de eerstgenoemde diensten.
- (13) Onwettig gedrag van deelnemers aan een aanbestedingsprocedure, zoals pogingen om het besluitvormingsproces op ongepaste wijze te beïnvloeden of om overeenkomsten met andere gegadigden te sluiten met het oog op het beïnvloeden van het resultaat van de procedure, kan leiden tot schendingen van de grondbeginselen van het recht van de Unie en tot ernstige concurrentievervalsingen. Ondernemers moeten daarom verplicht worden op erewoord te verklaren dat zij geen onwettige handelingen zullen verrichten, en moeten worden uitgesloten indien deze verklaring vals blijkt te zijn.
- (14) Bij Besluit 94/800/EG van de Raad van 22 december 1994 betreffende de sluiting, namens de Europese Gemeenschap voor wat betreft de onder haar bevoegdheid vallende aangelegenheden, van de uit de multilaterale handelsbesprekingen in het

kader van de Uruguay-Ronde (1986-1994) voortvloeiende overeenkomsten²⁵ is met name de Overeenkomst inzake overheidsopdrachten van de Wereldhandelsorganisatie, hierna de „overeenkomst” genoemd, goedgekeurd. De overeenkomst beoogt de invoering van een multilateraal kader van evenwichtige rechten en verplichtingen met betrekking tot overheidsopdrachten met het oog op de liberalisering en de expansie van de wereldhandel. Voor opdrachten die onder de overeenkomst vallen, alsmede onder andere toepasselijke internationale overeenkomsten waardoor de Unie gebonden is, voldoen de aanbestedende diensten aan de verplichtingen uit hoofde van deze overeenkomsten door deze richtlijn toe te passen op ondernemingen van de derde landen die ondertekenende partij bij de overeenkomsten zijn.

- (15) De overeenkomst is van toepassing op opdrachten boven bepaalde drempels die in de overeenkomst zijn vastgesteld en die in bijzondere trekkingsrechten zijn uitgedrukt. De in deze richtlijn vastgestelde drempels moeten worden geharmoniseerd om ervoor te zorgen dat zij overeenstemmen met het equivalent in euro van de drempels van de overeenkomst. Ook dient te worden voorzien in een periodieke herziening van de in euro uitgedrukte drempels, om deze indien nodig aan te passen, door middel van een zuiver rekenkundige operatie, aan eventuele schommelingen van de waarde van de euro ten opzichte van het bijzondere trekkingsrecht. Om een te groot aantal drempels te vermijden is het bovendien aangewezen, onverminderd de internationale verbintenissen van de Unie, dezelfde drempels op alle aanbestedende diensten te blijven toepassen ongeacht de sector waarin deze werkzaam zijn.
- (16) Uit de resultaten van de evaluatie is gebleken dat de uitsluiting van een aantal diensten van de volle toepassing van deze richtlijn moet worden herzien. Bijgevolg wordt de volle toepassing van de richtlijn uitgebreid tot een aantal diensten (zoals hotel- en juridische diensten, die beide een hoog percentage van grensoverschrijdende handel te zien hebben gegeven).
- (17) Andere categorieën van diensten hebben vanwege hun aard nog steeds een beperkte grensoverschrijdende dimensie. Het gaan dan met name om diensten aan personen zoals sociale diensten, gezondheidszorg en onderwijs. Deze diensten worden verstrekt binnen een bijzondere context die sterk varieert naargelang van de lidstaten, hetgeen te wijten is aan verschillende culturele tradities. Daarom moet een specifieke regeling worden ingevoerd voor opdrachten voor deze diensten, met een hogere drempel van 1 000 000 euro. Wat met name aanbestedingen in deze sectoren betreft, zullen aanbieders uit andere lidstaten, tenzij concrete aanwijzingen van het tegendeel bestaan, zoals financiering van grensoverschrijdende projecten door de Unie, over het algemeen weinig belangstelling hebben voor diensten aan personen met een waarde onder deze drempel. Opdrachten voor diensten aan personen die deze drempel overschrijden, moeten over heel de Unie transparant verlopen. Wegens het belang van de culturele context en het gevoelige karakter van deze diensten moeten de lidstaten een grote vrijheid krijgen om de keuze van de dienstverrichters te organiseren zoals zij dat het meest passend achten. In de voorschriften van deze richtlijn wordt rekening gehouden met die noodzaak en wordt alleen de naleving van de basisbeginselen van transparantie en gelijke behandeling verplicht gesteld, en er wordt voor gezorgd dat aanbestedende diensten voor de keuze van dienstverrichters specifieke kwaliteitscriteria kunnen toepassen zoals vastgesteld in het facultatieve Europees

---

²⁵ PB L 336 van 23.12.1994, blz. 1.

kwaliteitskader voor sociale diensten van het Comité voor sociale bescherming van de Europese Unie²⁶. Lidstaten en/of aanbestedende diensten blijven vrij om deze diensten zelf te verrichten of om sociale diensten zo te organiseren dat er geen sprake is van gunning van overheidsopdrachten, bijvoorbeeld door deze diensten alleen te financieren of door licenties of machtigingen te verlenen aan alle ondernemers die beantwoorden aan de vooraf door de aanbestedende dienst vastgestelde voorwaarden, zonder beperkingen of quota, op voorwaarde dat dit systeem met voldoende publiciteit gepaard gaat en aan het transparantiebeginsel en het discriminatieverbod voldoet.

- (18) Deze richtlijn is gericht tot de lidstaten en is derhalve niet van toepassing op opdrachten die door internationale organisaties in eigen naam en voor eigen rekening worden aanbesteed. Het is echter noodzakelijk te verduidelijken in welke mate deze richtlijn moet worden toegepast op aanbestedingen die onder specifieke internationale regels vallen.
- (19) Er is een groot gebrek aan rechtszekerheid over de vraag in hoeverre de aanbestedingsregels moeten worden toegepast op de samenwerking tussen overheidsdiensten. De desbetreffende rechtspraak van het Europees Hof van Justitie wordt door de lidstaten en zelfs door de aanbestedende diensten op uiteenlopende wijze geïnterpreteerd. Aangezien deze rechtspraak gelijkelijk moet worden toegepast op overheidsdiensten die werkzaam zijn in de onder deze richtlijn vallende sectoren, moet ervoor worden gezorgd dat dezelfde regels van toepassing zijn op deze richtlijn en op Richtlijn [.../.../EU][inzake aanbestedingen].
- (20) Sommige opdrachten voor diensten, leveringen en werken, gegund aan een verbonden onderneming waarvan de voornaamste activiteit erin bestaat deze werken, leveringen of diensten te verrichten voor de groep waarvan zij deel uitmaakt, moeten worden uitgesloten in plaats van op de markt te worden aanbesteed. Ook bepaalde opdrachten voor werken, leveringen of diensten die door een aanbestedende dienst wordt gegund aan een gemeenschappelijke onderneming welke uit verschillende aanbestedende diensten bestaat, en waar deze dienst zelf deel van uitmaakt, dienen van deze richtlijn te worden uitgesloten voor de uitoefening van onder deze richtlijn vallende activiteiten. Er dient evenwel te worden voorkomen dat deze uitsluiting leidt tot verstoringen van de mededinging ten gunste van ondernemingen of gemeenschappelijke ondernemingen die verbonden zijn met de aanbestedende diensten; er dient te worden voorzien in een adequate reeks regels, met name betreffende de grenzen tot welke de ondernemingen een deel van hun omzet op de markt mogen halen en waarboven zij de mogelijkheid verliezen om opdrachten zonder oproep tot mededinging te gunnen, de samenstelling van de gemeenschappelijke ondernemingen en de stabiliteit van de betrekkingen tussen deze gemeenschappelijke ondernemingen en de aanbestedende diensten waaruit zij bestaan.
- (21) Voorst moeten de betrekkingen worden verduidelijkt tussen de bepalingen inzake samenwerking tussen overheidsdiensten en de bepalingen inzake gunning van opdrachten aan verbonden ondernemingen of in het kader van gemeenschappelijke ondernemingen.

---

²⁶ SPC/2010/10/8 Final van 6.10.2010.

- (22) Deze richtlijn dient niet van toepassing te zijn op opdrachten betreffende in de artikelen 5 tot en met 11 bedoelde activiteiten noch op prijsvragen die worden georganiseerd met het oog op de uitoefening van een dergelijke activiteit, indien de activiteit in de lidstaat waar deze plaatsvindt, rechtstreeks blootstaat aan mededinging op markten waarvoor de toegang niet beperkt is. Het verdient derhalve aanbeveling de procedure te handhaven voor alle onder deze richtlijn vallende sectoren, zodat rekening kan worden gehouden met de gevolgen van een bestaande of een toekomstige openstelling van de markt voor mededinging. Een dergelijke procedure moet de betrokken diensten rechtszekerheid verschaffen en moet leiden tot een passend besluitvormingsproces dat ervoor zorgt dat het recht van de Unie op dit gebied binnen korte termijnen eenvormig wordt toegepast.
- (23) Rechtstreekse blootstelling aan mededinging moet worden beoordeeld aan de hand van objectieve criteria waarbij rekening wordt gehouden met de specifieke eigenschappen van de betrokken sector. Deze beoordeling ondervindt echter beperkingen door de toepasselijke korte termijnen en door het feit dat moet worden uitgegaan van de informatie waarover de Commissie beschikt – ofwel reeds beschikbare bronnen ofwel informatie die in het kader van de toepassing van artikel 28 is verkregen – die niet kan worden aangevuld door middel van meer tijdrovende methoden, zoals met name openbare onderzoeken door de betrokken ondernemers. De beoordeling van rechtstreekse blootstelling aan mededinging die in het kader van deze richtlijn kan plaatsvinden, doet bijgevolg niet af aan de volwaardige toepassing van het mededingingsrecht.
- (24) De uitvoering en de toepassing van de desbetreffende wetgeving van de Unie waarmee een bepaalde sector of een deel ervan wordt opengesteld, wordt voldoende geacht om het vermoeden van vrije toegang tot de desbetreffende markt te rechtvaardigen. Dergelijke wetgeving dient te worden aangewezen in een bijlage die door de Commissie kan worden bijgewerkt. Het is raadzaam in deze bijlage momenteel melding te maken van Richtlijn 2009/73/EG van het Europees Parlement en de Raad van 13 juli 2009 betreffende gemeenschappelijke regels voor de interne markt voor aardgas en tot intrekking van Richtlijn 2003/55/EG²⁷, Richtlijn 2009/72/EG van het Europees Parlement en de Raad van 13 juli 2009 betreffende gemeenschappelijke regels voor de interne markt voor elektriciteit en tot intrekking van Richtlijn 2003/54/EG²⁸ en Richtlijn 94/22/EG.
- (25) Onderzoek en innovatie, waaronder eco-innovatie en sociale innovatie, behoren tot de voornaamste drijvende krachten van de toekomstige groei en staan centraal in de Europa 2020-strategie voor slimme, duurzame en inclusieve groei. Aanbestedende diensten moeten overheidsopdrachten zo strategisch mogelijk aanwenden om innovatie te bevorderen. De aankoop van innovatieve goederen en diensten speelt een centrale rol in het verbeteren van de efficiëntie en de kwaliteit van overheidsdiensten en vormt een antwoord op grote maatschappelijke uitdagingen. Hiermee kan worden gestreefd naar de beste prijs-/kwaliteitverhouding en naar ruimere economische, milieu- en maatschappelijke voordelen om nieuwe ideeën te doen rijpen, deze om te zetten in innovatieve producten en diensten en derhalve een duurzame economische groei te bevorderen. Deze richtlijn moet helpen innovatieve activiteiten in

---

²⁷ PB L 211 van 14.8.2009, blz. 94.

²⁸ PB L 211 van 14.8.2009, blz. 55.

aanbestedingen te bevorderen en moet de lidstaten ondersteunen om de streefdoelen van de Innovatie-Unie te bereiken. Daarom moet worden voorzien in een specifieke aanbestedingsprocedure waarmee aanbestedende diensten een innovatiepartnerschap op lange termijn kunnen aangaan voor de ontwikkeling en daaropvolgende aankoop van nieuwe innovatieve producten, diensten of werken, onder de voorwaarde dat deze geleverd kunnen worden tegen een overeengekomen kwaliteits- en kostenniveau. Het partnerschap dient zodanig te worden gestructureerd dat het de nodige “market-pull” kan opleveren om de ontwikkeling van een innovatieve oplossing te bevorderen zonder de markt af te schermen.

- (26) Gelet op de schadelijke gevolgen voor de concurrentie dienen procedures van gunning via onderhandelingen zonder oproep tot mededinging alleen in zeer uitzonderlijke omstandigheden te worden gebruikt. Deze uitzondering moet worden beperkt tot gevallen waarin volgens vaste rechtspraak van het Hof van Justitie van de Europese Unie bekendmaking om redenen van overmacht niet mogelijk is of waarin het vanaf het begin duidelijk is dat daardoor niet meer concurrentie op gang zal komen, niet het minst omdat er objectief gezien slechts één ondernemer is die de opdracht kan uitvoeren. Alleen situaties van objectieve exclusiviteit kunnen het gebruik van de procedure van gunning via onderhandelingen zonder oproep tot mededinging rechtvaardigen, wanneer deze situatie van exclusiviteit niet door de aanbestedende dienst zelf is gecreëerd met het oog op de toekomstige aanbestedingsprocedure en wanneer er geen passende substituten beschikbaar zijn, hetgeen grondig moet worden onderzocht.
- (27) Elektronische informatie- en communicatiemiddelen kunnen de bekendmaking van opdrachten in aanzienlijke mate vereenvoudigen en de efficiëntie en transparantie van aanbestedingsprocedures verbeteren. Dit zou de standaardvorm moeten worden voor mededeling en uitwisseling van informatie in aanbestedingsprocedures. Door het gebruik van elektronische middelen wordt ook tijd bespaard. Bijgevolg dienen bij gebruik van elektronische middelen de minimumtermijnen te worden verkort, op voorwaarde echter dat deze verenigbaar zijn met de specifieke verzendingsmethoden die in de Unie worden toegepast. Bovendien kunnen elektronische informatie- en communicatiemiddelen met passende functionaliteiten de aanbestedende diensten helpen fouten die zich tijdens de aanbestedingsprocedure voordoen, te voorkomen, op te sporen en te corrigeren.
- (28) Op de aanbestedingsmarkten van de Unie ontstaat een sterke trend waarbij aanbestedende diensten hun vraag bundelen om schaalvoordelen te verkrijgen met lagere prijzen en transactiekosten, en om het beheer van aanbestedingen te verbeteren en te professionaliseren. Dit kan worden bereikt door het bundelen van aankopen met betrekking tot het aantal deelnemende aanbestedende diensten of het volume en de waarde ervan in de tijd. Het samenvoegen en centraliseren van aankopen moet echter nauwlettend worden gevolgd om buitensporige concentratie van kopersmacht en collusie te voorkomen en om de transparantie en concurrentie alsmede de kansen voor markttoegang voor kleine en middelgrote ondernemingen te vrijwaren.
- (29) Raamovereenkomsten kunnen in Europa een efficiënte aanbestedingstechniek zijn; het is echter noodzakelijk de concurrentie te versterken door een verbetering van de transparantie van en de toegang tot aanbestedingen door middel van raamovereenkomsten. Daarom dienen de bepalingen die op deze overeenkomsten van toepassing zijn, te worden herzien, met name door te voorzien in mini-

gunningsprocedures voor specifieke opdrachten die op de overeenkomst zijn gebaseerd, en door de looptijd van de raamovereenkomsten te beperken.

- (30) Uit de opgedane ervaring blijkt ook dat de behoefte bestaat om de regels met betrekking tot dynamisch aankoopssystemen aan te passen zodat aanbestedende diensten ten volle voordeel kunnen halen uit de mogelijkheden van dit instrument. De systemen moeten worden vereenvoudigd, in het bijzonder door deze toe te passen in de vorm van een niet-openbare procedure en derhalve de behoefte aan indicatieve inschrijvingen uit te schakelen, hetgeen vermeld is als een van de grootste lasten die uit deze systemen voortvloeien. Elke ondernemer die een aanvraag tot deelneming indient en aan de selectiecriteria voldoet, moet derhalve tot aanbestedingsprocedures in het kader van een dynamisch aankoopstelsel worden toegelaten. Dankzij deze aankooptechniek kunnen aanbestedende diensten over een bijzonder breed gamma van inschrijvingen beschikken, wat derhalve leidt tot een optimaal gebruik van middelen door brede concurrentie.
- (31) Daarnaast worden voortdurend nieuwe elektronische aankooptechnieken ontwikkeld, zoals elektronische catalogi. Zij dragen bij tot meer concurrentie en gestroomlijnde overheidsaankopen, in het bijzonder door besparingen in tijd en geld. Er moeten echter een aantal regels worden vastgesteld om ervoor te zorgen dat het gebruik hiervan voldoet aan de voorschriften van de richtlijn en de beginselen van gelijke behandeling, non-discriminatie en transparantie. In het bijzonder wanneer opnieuw tot concurrentie is opgeroepen door middel van een raamovereenkomst of wanneer een dynamisch aankoopstelsel wordt gebruikt en er voldoende waarborgen worden geboden wat betreft traceerbaarheid, gelijke behandeling en voorspelbaarheid, moeten aanbestedende diensten inschrijvingen met betrekking tot specifieke aankopen kunnen openstellen op basis van eerder ingezonden elektronische catalogi. Overeenkomstig de voorschriften inzake elektronische communicatiemiddelen moeten aanbestedende diensten vermijden ongerechtvaardigde belemmeringen op te werpen voor de toegang van ondernemers tot aanbestedingsprocedures die inschrijvingen in de vorm van elektronische catalogi vereisen en die de naleving van de algemene beginselen van non-discriminatie en gelijke behandeling waarborgen.
- (32) Gecentraliseerde aankooptechnieken worden in de meeste lidstaten steeds vaker gebruikt. Aankoopcentrales zijn belast met het verrichten van aankopen of het gunnen van overheidsopdrachten/het sluiten van raamovereenkomsten voor andere aanbestedende diensten of entiteiten. Door de omvang van de aankopen maken deze technieken het mogelijk de concurrentie te verbreden en overheidsbestellingen professioneler te laten verlopen. Daarom moet de Unie voorzien in een definitie van aankoopcentrales die in dienst staan van aanbestedende diensten, zonder dat dit de voortzetting van minder geïnstitutionaliseerde en systematische vormen van gecentraliseerde aankopen in de weg staat of afdoet aan de gevestigde praktijk waarbij dienstverrichters worden gebruikt voor de voorbereiding en het beheer van aanbestedingsprocedures in naam en voor rekening van een aanbestedende dienst. Er dienen eveneens regels te worden vastgesteld voor de verdeling van de verantwoordelijkheid inzake de naleving van de verplichtingen uit hoofde van deze richtlijn, ook in het geval van beroepsprocedures, tussen de aankoopcentrale en de aanbestedende diensten die bestellingen plaatsen bij of via de aankoopcentrale. Wanneer de laatstgenoemde dienst uitsluitend verantwoordelijk is voor de afwikkeling van de aanbestedingsprocedures, moet hij ook uitsluitend en rechtstreeks instaan voor de wettigheid van de procedures. Wanneer een aanbestedende dienst bepaalde delen

van de procedure op zich neemt, bijvoorbeeld het heropenen van de concurrentie volgens een raamovereenkomst of de gunning van individuele opdrachten op basis van een dynamisch aankoopstelsel, moet hij ook verantwoordelijk blijven voor de stadia waarin hij optreedt.

- (33) Elektronische communicatiemiddelen zijn bijzonder geschikt om gecentraliseerde aankooppraktijken en -instrumenten te ondersteunen omdat zij de mogelijkheid bieden gegevens te hergebruiken en automatisch te verwerken en zo de informatie- en transactiekosten zoveel mogelijk te beperken. In eerste instantie moet daarom het gebruik van deze elektronische communicatiemiddelen door aankoopcentrales verplicht worden gesteld terwijl ook de onderlinge toenadering van praktijken in de Unie moet worden bevorderd. Dit moet na een overgangperiode van twee jaar worden gevolgd door een algemene verplichting tot gebruik van elektronische communicatiemiddelen in alle aanbestedingsprocedures.
- (34) Gezamenlijke aanbestedingen door aanbestedende diensten uit verschillende lidstaten leveren thans specifieke wettelijke problemen op, in het bijzonder door conflicten tussen nationale wetten. Ondanks het feit dat Richtlijn 2004/117/EG grensoverschrijdende gezamenlijke overheidsopdrachten impliciet heeft toegestaan, zijn er in de praktijk een aantal nationale rechtsstelsels die op expliciete of impliciete wijze deze grensoverschrijdende vorm van gunning op wettelijk vlak onzeker of onmogelijk hebben gemaakt. Aanbestedende diensten uit verschillende lidstaten kunnen belangstelling hebben in samenwerking en gemeenschappelijke gunning van opdrachten om aldus maximaal profijt te halen uit het potentieel van de interne markt met betrekking tot schaalvoordelen en deling van risico's en voordelen, niet het minst voor innovatieve projecten die een groter risico inhouden dan het risico dat redelijkerwijs door één aanbestedende dienst alleen kan worden gedragen. Voor grensoverschrijdende gezamenlijke aanbestedingen dienen derhalve nieuwe regels ter aanwijzing van het toepasselijke recht te worden opgesteld om de samenwerking tussen aanbestedende diensten in de interne markt te bevorderen. Daarnaast kunnen aanbestedende diensten uit verschillende lidstaten gezamenlijke rechtspersonen naar nationaal of Unierecht oprichten. Voor dergelijke vormen van gezamenlijke aanbesteding moeten specifieke regels worden vastgesteld.
- (35) De technische specificaties die door de aanbestedende diensten worden opgesteld, moeten ervoor zorgen dat overheidsopdrachten voor mededinging worden opengesteld. Daarom moet het mogelijk zijn inschrijvingen in te dienen waarin de diversiteit van technische oplossingen tot uiting komt, zodat er een voldoende hoog niveau van concurrentie ontstaat. Bijgevolg moeten de technische specificaties op zodanige wijze worden opgesteld dat een kunstmatige beperking van de concurrentie wordt vermeden door het invoeren van voorschriften die een specifieke ondernemer bevoordelen, wanneer deze voorschriften geënt zijn op de basiskennmerken van leveringen, diensten of werken zoals deze gewoonlijk door de betrokken ondernemer worden aangeboden. Door de technische specificaties op te stellen in termen van functionele prestaties en eisen kan in het algemeen aan deze doelstelling worden voldaan en wordt innovatie in de hand gewerkt. Bij verwijzing naar een Europese norm, of bij gebreke daarvan naar een nationale norm, moeten inschrijvingen op basis van andere gelijkwaardige oplossingen die voldoen aan de voorschriften van de aanbestedende diensten en die qua veiligheid gelijkwaardig zijn, door de aanbestedende diensten in overweging worden genomen. Om de gelijkwaardigheid aan te tonen, kunnen inschrijvers verplicht worden bewijsmiddelen

aan te voeren die door derden gecontroleerd zijn; andere passende bewijsmiddelen, zoals een technisch dossier van de fabrikant, kunnen echter ook worden aanvaard wanneer de betrokken ondernemer geen toegang heeft tot deze certificaten of testverslagen, of deze niet binnen de geldende termijnen kan verkrijgen.

- (36) Aanbestedende diensten die werken, leveringen of diensten met specifieke milieu-, sociale of andere kenmerken wensen aan te kopen, moeten daarvoor kunnen verwijzen naar specifieke keuren, zoals het Europese milieukeur, (pluri-)nationale milieukeuren of andere keuren, op voorwaarde dat de voorschriften voor de keur verband houden met het voorwerp van de opdracht, zoals de beschrijving van het product en wijze van aanbidding, waaronder verpakkingsvereisten. Voorts is het belangrijk dat deze voorschriften worden omschreven en vastgesteld op basis van objectief controleerbare criteria, met gebruik van een procedure waaraan belanghebbenden, zoals overheidsinstanties, consumenten, fabrikanten, distributeurs en milieuorganisaties kunnen deelnemen, en dat de keur toegankelijk en beschikbaar is voor alle betrokken partijen.
- (37) Voor alle overheidsopdrachten die bedoeld zijn voor gebruik door personen, hetzij het ruime publiek of het personeel van de aanbestedende dienst, moeten de aanbestedende diensten de technische specificaties zo vaststellen dat rekening wordt gehouden met criteria van toegankelijkheid voor personen met een handicap of geschiktheid van het ontwerp voor alle gebruikers, uitgezonderd in behoorlijk gemotiveerde gevallen.
- (38) Om de betrokkenheid van kleine en middelgrote ondernemingen (kmo's) op de markt van overheidsopdrachten te bevorderen, dient uitdrukkelijk te worden bepaald dat opdrachten kunnen worden onderverdeeld in homogene of heterogene percelen. Wanneer een opdracht in percelen wordt verdeeld, kunnen aanbestedende diensten, bijvoorbeeld om de concurrentie te vrijwaren of om de continuïteit van de voorziening te waarborgen, het aantal percelen waarvoor een ondernemer kan inschrijven, beperken; zij kunnen ook het aantal percelen beperken dat aan één inschrijver kan worden gegund.
- (39) Voorzover dit in overeenstemming is met het streven naar loyale handelspraktijken en ruimte wordt gelaten voor de grootst mogelijke soepelheid, moet worden voorzien in toepassing van Richtlijn [2004/18/EG] inzake aanbestedingen waar deze betrekking heeft op voorschriften inzake economische en financiële capaciteit en bewijsstukken. Om deze reden is voorgeschreven dat aanbestedende diensten de selectiecriteria waarin Richtlijn [2004/18/EG] voorziet, kunnen toepassen en dat, wanneer zij dat doen, zij de bepalingen moeten toepassen die met name betrekking hebben op het beperken van de vereiste minimumomzet en de zelfcertificering.
- (40) Overheidsopdrachten mogen niet worden gegund aan ondernemers die hebben deelgenomen aan een criminele organisatie of die zich schuldig hebben gemaakt aan omkoping, fraude ten nadele van de financiële belangen van de Unie of het witwassen van geld. Niet-betaling van belastingen of socialezekerheidsbijdragen moet eveneens worden bestraft met verplichte uitsluiting op het niveau van de Unie. Aangezien het mogelijk is dat aanbestedende entiteiten, die geen aanbestedende diensten zijn, geen toegang hebben tot onweerlegbaar bewijsmateriaal ter zake, moet hun de keuze worden gelaten de uitsluitingscriteria van Richtlijn [2004/18] al dan niet toe te passen. De verplichting tot toepassing van artikel 55, leden 1 et 2, van Richtlijn [2004/18] moet derhalve worden beperkt tot aanbestedende entiteiten die aanbestedende diensten

zijn. Voorts moet aan aanbestedende diensten de mogelijkheid worden gelaten gegadigden of inschrijvers uit te sluiten wegens schending van milieu- of sociale verplichtingen, inclusief regels over toegankelijkheid voor gehandicapte personen of andere vormen van ernstige beroepsfouten zoals schendingen van mededingingsregels of intellectuele-eigendomsrechten.

- (41) Wanneer aanbestedende diensten de verplichting hebben of ervoor kiezen de voornoemde uitsluitingscriteria toe te passen, moeten zij toepassing geven aan Richtlijn [2004/18], volgens welke ondernemers handhavingsmaatregelen kunnen nemen om de gevolgen van misdrijven of fouten te verhelpen en nieuwe gevallen van wangedrag daadwerkelijk te voorkomen.
- (42) Aanbestedende diensten kunnen verlangen dat maatregelen of systemen voor milieubeheer worden toegepast tijdens de uitvoering van een opdracht. Milieubeheersystemen kunnen uitwijzen of een ondernemer over de technische capaciteit beschikt om de opdracht uit te voeren, ongeacht of deze geregistreerd zijn krachtens instrumenten van de Unie zoals Verordening (EG) nr. 1221/2009 van het Europees Parlement en de Raad van 25 november 2009 inzake de vrijwillige deelneming van organisaties aan een communautair milieubeheer- en milieuauditsysteem (EMAS)²⁹. Een beschrijving van de maatregelen die de ondernemer neemt om hetzelfde niveau van milieubescherming te waarborgen, dient te worden aanvaard als bewijs in plaats van de milieubeheersystemen, wanneer de betrokken ondernemer geen toegang heeft tot dergelijke systemen of deze niet kan verkrijgen binnen de toepasselijke termijnen.
- (43) De gunning van opdrachten dient te geschieden op basis van objectieve criteria die ervoor zorgen dat het discriminatieverbod en de beginselen van transparantie en gelijke behandeling in acht worden genomen. Deze criteria moeten waarborgen dat inschrijvingen in een situatie van daadwerkelijke mededinging worden beoordeeld, ook wanneer de aanbestedende diensten werken, leveringen of diensten van hoge kwaliteit verlangen die optimaal aansluiten op hun behoeften. Derhalve moeten aanbestedende diensten als gunningscriteria de "economisch meest voordelige inschrijving" of de "laagste prijs" kunnen toepassen, waarbij het hun in het laatste geval vrij staat passende kwaliteitsnormen vast te stellen door gebruik te maken van technische specificaties of voorwaarden voor de uitvoering van de opdracht.
- (44) Wanneer aanbestedende diensten besluiten de opdracht aan de economisch meest voordelige inschrijving te gunnen, moeten zij bepalen op basis van welke gunningscriteria zij inschrijvingen zullen beoordelen om uit te maken welke inschrijving de beste prijs-kwaliteitverhouding biedt. Bij de vaststelling van deze criteria wordt rekening gehouden met het voorwerp van de opdracht, aangezien het prestatieniveau van iedere inschrijving aan de hand hiervan kan worden beoordeeld in verhouding tot het voorwerp van de opdracht, zoals omschreven in de technische specificaties, en de prijs-kwaliteitverhouding van iedere inschrijving kan worden ingeschat. De gekozen gunningscriteria mogen de aanbestedende dienst bovendien geen onbeperkte vrijheid verlenen en moeten ervoor zorgen dat daadwerkelijke mededinging mogelijk blijft, en moeten dus vergezeld gaan van voorschriften op basis

---

²⁹ PB L 342 van 22.12.2009, blz. 1.

waarvan de door de inschrijvers verstrekte informatie daadwerkelijk kan worden gecontroleerd.

- (45) Met het oog op de doelstellingen van de Europa 2020-strategie voor duurzame groei is het uiterst belangrijk het potentieel van aanbestedingen volledig te benutten. Gelet op de grote verschillen tussen individuele sectoren en markten zou het echter niet raadzaam zijn voor overheidsopdrachten algemene verplichtingen voor milieubewuste, sociaal verantwoorde en innovatieve aankopen vast te stellen. De wetgever van de Unie heeft reeds dwingende aanbestedingsvoorschriften opgesteld voor het nastreven van bepaalde doelen in de sector van de wegvoertuigen (Richtlijn 2009/33/EG van het Europees Parlement en de Raad van 23 april 2009 inzake de bevordering van schone en energiezuinige wegvoertuigen³⁰) en de kantoorapparatuur (Verordening (EG) nr. 106/2008 van het Europees Parlement en de Raad van 15 januari 2008 betreffende een communautair energie-efficiëntie-etiketteringsprogramma voor kantoorapparatuur³¹). Bovendien is in het definiëren van gemeenschappelijke methodologieën voor de berekening van levenscycluskosten aanzienlijke vooruitgang geboekt. Het is derhalve aangewezen op deze weg voort te gaan en het vaststellen van dwingende doelstellingen en streefdoelen aan sectorspecifieke wetgeving over te laten volgens de in de desbetreffende sector heersende beleidskeuzen en omstandigheden, en de ontwikkeling en het gebruik van Europese methoden van levenscycluskostenberekening te bevorderen als een verdere aanzet voor de aanwending van aanbestedingen met het oog op een duurzame groei.
- (46) Deze sectorspecifieke maatregelen moeten worden aangevuld door een aanpassing van de aanbestedingsrichtlijnen waardoor aanbestedende diensten bevoegdheid wordt verleend om in hun aankoopstrategieën de doelstellingen van de Europa 2020-strategie na te streven. Derhalve dient te worden verduidelijkt dat aanbestedende diensten de economisch meest voordelige inschrijving en de laagste prijs kunnen bepalen door uit te gaan van een berekening van de levenscycluskosten, mits de te gebruiken methodologie op objectieve en niet-discriminerende wijze wordt opgesteld en toegankelijk is voor alle belanghebbenden. Het begrip levenscycluskosten omvat alle kosten binnen de levenscyclus van een werk, levering of dienst, zowel de interne kosten (zoals kosten voor ontwikkeling, productie, gebruik, onderhoud en verwijdering) als de externe kosten, op voorwaarde dat deze in geld uitgedrukt en gecontroleerd kunnen worden. In de Unie moeten gemeenschappelijke methodologieën worden ontwikkeld voor de berekening van levenscycluskosten voor specifieke categorieën van leveringen of diensten; wanneer een dergelijke methodologie ontwikkeld is, moet zij verplicht worden gesteld.
- (47) Voorts moeten aanbestedende diensten de mogelijkheid krijgen in technische specificaties en gunningscriteria te verwijzen naar een specifiek productieproces, een specifieke wijze van dienstverrichting, of een specifiek proces voor elke andere fase in de levenscyclus van een product of dienst, op voorwaarde dat deze verband houden met het voorwerp van de opdracht. Om maatschappelijke overwegingen in overheidsopdrachten beter in aanmerking te nemen, kunnen aanbesteders eveneens de mogelijkheid aangrijpen om in het gunningscriterium van de economisch meest voordelige inschrijving te letten op kenmerken die verband houden met de

---

³⁰ PB L 120 van 15.5.2009, blz. 5.

³¹ PB L 39 van 13.2.2008, blz. 1.

arbeidsomstandigheden van de rechtstreeks aan de betrokken productieprocessen of leveringen deelnemende personen. Deze kenmerken kunnen alleen slaan op het beschermen van de gezondheid van het bij de productie betrokken personeel of op het bevorderen van de sociale integratie van achtergestelde personen of personen van kwetsbare categorieën tussen de werknemers die de opdracht uitvoeren, inclusief de toegankelijkheid voor personen met een handicap. Dergelijke gunningscriteria met die kenmerken moeten in elk geval beperkt blijven tot die kenmerken welke een onmiddellijke weerslag hebben op de personeelsleden in hun werkomgeving. Zij dienen te worden toegepast in overeenstemming met Richtlijn 96/71/EG van het Europees Parlement en de Raad van 16 december 1996 betreffende de terbeschikkingstelling van werknemers met het oog op het verrichten van diensten³² en wel op zodanige wijze dat er geen sprake is van directe of indirecte discriminatie ten aanzien van ondernemers uit andere lidstaten of uit derde landen die partij zijn bij de overeenkomst of bij de vrijhandelsakkoorden waarbij de Unie partij is.

- (48) Voor aanbestedingen van diensten en aanbestedingen die betrekking hebben op het ontwerpen van werken, moeten aanbestedende diensten de organisatie, kwalificatie en ervaring van het bij de uitvoering van de opdracht betrokken personeel als gunningscriterium kunnen gebruiken, aangezien dit van invloed kan zijn op de kwaliteit van de uitvoering van de opdracht en bijgevolg de economische waarde van de inschrijving.
- (49) Inschrijvingen die abnormaal laag worden bevonden in verhouding tot de werken, leveringen of diensten, kunnen gebaseerd zijn op technisch, economisch of wettelijk ondeugdelijke veronderstellingen of praktijken. Om mogelijke nadelen tijdens de uitvoering van de opdracht te voorkomen moeten aanbestedende diensten verplicht worden nadere uitleg over de aangerekende prijs te vragen wanneer een inschrijving aanzienlijk lager ligt dan de prijzen van andere inschrijvers. Indien de inschrijver niet voldoende uitleg kan verschaffen, moet de aanbestedende dienst het recht hebben de inschrijving af te wijzen. De aanbestedende dienst is verplicht de inschrijving af te wijzen indien hij heeft vastgesteld dat de abnormaal lage prijzen het gevolg zijn van niet-nakoming van dwingende sociaal-, arbeids- of milieurechtelijke voorschriften van de Unie of van internationale arbeidsrechtelijke voorschriften.
- (50) Uitvoeringsvoorwaarden van een opdracht zijn met de richtlijn verenigbaar indien zij niet direct of indirect discriminerend zijn, indien zij verband houden met het voorwerp van de opdracht en indien zij worden vermeld in de aankondiging die als oproep tot mededinging wordt gebruikt, of in de documenten van de aanbesteding. Zij kunnen met name ten doel hebben de beroepsopleiding op de werkplek of de arbeidsparticipatie van moeilijk in het arbeidsproces te integreren personen te bevorderen, de werkloosheid te bestrijden of het milieu of het welzijn van dieren te beschermen. Als voorbeeld kan worden verwezen naar de verplichting om voor de uitvoering van de opdracht langdurig werkzoekenden aan te werven of in opleidingsacties voor werklozen of jongeren te voorzien, om de voorschriften van de basisverdragen van de Internationale Arbeidsorganisatie (IAO) in acht te nemen zelfs indien deze verdragen niet in het nationale recht zijn omgezet, en om een groter dan het bij de nationale wetgeving voorgeschreven aantal achtergestelde personen aan te werven.

---

³² PB L 18 van 21.1.1997, blz. 1.

- (51) Tijdens de uitvoering van een opdracht zijn zowel de nationale wetten, regelingen en collectieve overeenkomsten als die van de Unie inzake arbeidsvoorwaarden en veiligheid op het werk van kracht, op voorwaarde dat deze regels en de toepassing ervan in overeenstemming zijn met het recht van de Unie. Voor grensoverschrijdende situaties, waarbij werknemers van een lidstaat ter verwezenlijking van een opdracht in een andere lidstaat diensten verlenen, is bij Richtlijn 96/71/EG van het Europees Parlement en de Raad van 16 december 1996 betreffende de terbeschikkingstelling van werknemers met het oog op het verlenen van diensten³³ bepaald aan welke minimumvoorwaarden het land van ontvangst moet voldoen ten aanzien van deze ter beschikking gestelde werknemers. Indien het nationale recht daartoe strekkende bepalingen bevat, kan niet-naleving van die verplichtingen beschouwd worden als een ernstige fout van de betrokken ondernemer, hetgeen ertoe kan leiden dat hij wordt uitgesloten van de procedure voor de aanbesteding van een overheidsopdracht.
- (52) Verordening (EEG, Euratom) nr. 1182/71 van de Raad van 3 juni 1971 houdende vaststelling van de regels die van toepassing zijn op termijnen, data en aanvangs- en vervaltijden³⁴ is van toepassing op de berekening van de termijnen in deze richtlijn.
- (53) Rekening houdend met de desbetreffende rechtspraak van het Hof van Justitie van de Europese Unie moet duidelijkheid worden verschaft over de vraag onder welke voorwaarden wijzigingen van een opdracht tijdens de uitvoering ervan een nieuwe aanbestedingsprocedure vereisen. Een nieuwe aanbestedingsprocedure is vereist in geval van materiële wijzigingen van de aanvankelijke opdracht, in het bijzonder van de reikwijdte en de omschrijving van de wederzijdse rechten en verplichtingen, waaronder de verdeling van intellectuele-eigendomsrechten. Deze wijzigingen tonen dat de partijen de intentie hebben opnieuw te onderhandelen over de wezenlijke voorwaarden van die opdracht. Dat doet zich met name voor wanneer de gewijzigde voorwaarden invloed zouden hebben gehad op het resultaat van de procedure, hadden zij deel uitgemaakt van de aanvankelijke procedure.
- (54) Aanbestedende diensten kunnen af te rekenen krijgen met externe omstandigheden die zij niet konden voorzien bij de gunning van de opdracht. In dat geval is enige flexibiliteit vereist om de opdracht zonder nieuwe gunningsprocedure aan deze omstandigheden aan te passen. Het begrip onvoorzienbare omstandigheden verwijst naar omstandigheden die niet konden worden voorzien ondanks een normaal zorgvuldige voorbereiding van de aanvankelijke gunning door de aanbestedende dienst, rekening houdend met de beschikbare middelen, de aard en de kenmerken van het specifieke project, de goede praktijk in het betrokken gebied en de noodzaak te zorgen voor een passende verhouding tussen de voor de voorbereiding van de gunning uitgetrokken middelen en de voorzienbare waarde ervan. Dit is echter niet van toepassing in gevallen waarin een wijziging tot een verandering van de aard van de gehele aanbesteding leidt, bijvoorbeeld door werken, leveringen of diensten te vervangen door iets anders of door het soort aanbesteding wezenlijk te veranderen, want in een dergelijke situatie kan een hypothetische invloed op het resultaat worden vermoed.

---

³³ PB L 18 van 21.1.1997, blz. 1.

³⁴ PB L 124 van 8.6.1971, blz. 1.

- (55) Overeenkomstig de beginselen van gelijke behandeling en transparantie mag de begunstigde inschrijver niet door een andere ondernemer worden vervangen zonder de opdracht opnieuw voor concurrentie open te stellen. Het is echter mogelijk dat de begunstigde inschrijver in de loop van de uitvoering van de opdracht bepaalde structurele veranderingen ondergaat, bijvoorbeeld door zuiver interne reorganisaties, fusies en overnames of insolventie. Dergelijke structurele veranderingen hoeven niet automatisch te leiden tot nieuwe gunningsprocedures voor alle opdrachten die door deze ondernemer worden uitgevoerd.
- (56) Aanbestedende diensten moeten in individuele opdrachten zelf de mogelijkheid krijgen om door middel van herzieningsclausules in wijzigingen te voorzien, maar deze clausules mogen hun geen onbeperkte vrijheid geven. Deze richtlijn moet derhalve bepalen in welke mate de aanvankelijke opdracht in wijzigingen kan voorzien.
- (57) Uit de evaluatie is gebleken dat niet alle lidstaten consequent en systematisch toezicht houden op de uitvoering en de werking van de aanbestedingsregels. Dit heeft een negatieve invloed op de correcte tenuitvoerlegging van de voorschriften van deze richtlijnen, hetgeen veel kosten en onzekerheid met zich brengt. Een aantal lidstaten hebben een nationale centrale instantie aangesteld die aanbestedingskwesties behandelt, maar de functies waarmee deze instanties belast zijn, verschillen sterk tussen lidstaten. Duidelijkere, meer consistente en gezagsvolle mechanismen voor toezicht en controle verhogen de kennis van de werking van de aanbestedingsregels, verschaffen ondernemers en aanbestedende diensten meer rechtszekerheid en dragen bij tot het scheppen van gelijke kansen voor marktdeelnemers. Deze mechanismen kunnen dienen als instrumenten voor het opsporen en tijdig verhelpen van problemen, in het bijzonder voor projecten die medegefinancierd worden door de Unie, en kunnen structurele gebreken aan het licht brengen. Er bestaat met name een grote behoefte om deze mechanismen te coördineren met het oog op een consistente toepassing, controle en begeleiding van het aanbestedingenbeleid, alsook om de resultaten van het aanbestedingenbeleid in heel de Unie te evalueren.
- (58) De lidstaten moeten één nationale instantie belasten met het toezicht, de uitvoering en de controle van aanbestedingen. Deze centrale instantie moet beschikken over eerstehandse en tijdige informatie met name over de verschillende problemen die zich in verband met de tenuitvoerlegging van de aanbestedingsregels voordoen. Zij moet onmiddellijk verslag kunnen uitbrengen over de werking van het beleid en mogelijke zwakten in de nationale wetgeving en praktijk en bijdragen tot een snelle formulering van oplossingen. Om corruptie en fraude efficiënt te bestrijden moeten deze centrale instantie en het ruime publiek ook de mogelijkheid hebben de tekst van de gegunde opdrachten nader te bekijken. Opdrachten met een hoge waarde moeten dan ook aan de toezichtsinstantie worden doorgezonden en belanghebbende personen moeten toegang krijgen tot deze documenten, voorzover daardoor geen gewettigde openbare of particuliere belangen worden aangetast.
- (59) Niet alle aanbestedende diensten kunnen de interne expertise hebben om economisch of technisch complexe opdrachten af te handelen. In dat verband zou aangepaste professionele ondersteuning een daadwerkelijke aanvulling vormen op activiteiten van toezicht en controle. Deze doelstelling kan worden bereikt door instrumenten voor kennisdeling (kenniscentra) die technische bijstand bieden aan aanbestedende diensten; voorts kunnen ondernemingen, en niet het minst kmo's, administratieve

bijstand genieten, in het bijzonder wanneer zij over de grenzen heen deelnemen aan aanbestedingsprocedures.

- (60) Op nationaal vlak bestaan er reeds structuren of mechanismen voor toezicht, controle en ondersteuning en deze kunnen natuurlijk worden gebruikt om toezicht te houden op aanbestedingen en om de uitvoering daarvan te controleren alsmede om aanbestedende diensten en ondernemers de nodige ondersteuning te verlenen.
- (61) Daadwerkelijke samenwerking is vereist om in elke lidstaat en in de Unie consistente adviesverlening en praktische hulp te verzekeren. Instanties die belast zijn met toezicht, uitvoering, controle en technische bijstand, moeten de mogelijkheid hebben informatie te delen en daartoe samenwerking aan te gaan; in dit verband moet de door elke lidstaat daartoe aangestelde instantie optreden als aanspreekpunt voor de diensten van de Commissie ten behoeve van gegevensverzameling, uitwisseling van informatie en toezicht op de tenuitvoerlegging van de aanbestedingsregels van de Unie.
- (62) Met het oog op aanpassing aan de snelle ontwikkelingen op het gebied van techniek, economie en regelgeving dient de bevoegdheid om handelingen in de zin van artikel 290 van het Verdrag betreffende de werking van de Europese Unie vast te stellen aan de Commissie te worden overgedragen wat betreft een aantal niet-essentiële onderdelen van deze richtlijn. Wegens de verplichting tot nakoming van internationale overeenkomsten moet de Commissie immers bevoegdheid krijgen om de technische procedures voor de berekeningsmethoden van de drempels te wijzigen alsmede om de drempels zelf regelmatig te herzien; verwijzingen naar de CPV-nomenclatuur kunnen door EU-regelgeving worden gewijzigd en deze veranderingen moeten in de tekst van de richtlijn worden overgenomen; de technische details en kenmerken van de middelen voor elektronische ontvangst moeten worden aangepast aan de technologische ontwikkelingen en de administratieve behoeften; de Commissie moet eveneens bevoegdheid krijgen om een aantal technische normen voor elektronische communicatie verplicht te stellen teneinde, rekening houdend met technologische ontwikkelingen en administratieve behoeften, de interoperabiliteit van technische formaten, processen en kennisgevingen te verzekeren in aanbestedingsprocedures waar gebruik wordt gemaakt van elektronische communicatie; voorts moet de Commissie bevoegdheid krijgen om de inhoud van in aankondigingen verplicht mee te delen informatie aan te passen, zodat administratieve behoeften en veranderingen in de regelgeving op nationaal vlak en in de EU hierin worden weergegeven; de lijst van wetgevingshandelingen van de Unie tot invoering van de in artikel 77, lid 3, bedoelde gemeenschappelijke methodologieën voor de berekening van levenscycluskosten; de lijst van de in de artikelen 70 en 79 bedoelde internationale sociale en milieuovereenkomsten en de lijst van de in artikel 27, lid 3, bedoelde EU-wetgeving waarvan de tenuitvoerlegging het vermoeden van vrije toegang tot een bepaalde markt vormt, alsmede de in artikel 4, lid 4, vermelde bijlage II, die een opsomming geeft van de bij de beoordeling van het bestaan van bijzondere of uitsluitende rechten in aanmerking te nemen wetgevingshandelingen, moeten snel worden aangepast om de op sectorale basis vastgestelde maatregelen daarin op te nemen. Om in deze behoefte te voorzien moet de Commissie bevoegd worden om de lijsten bij te werken.
- (63) Het is van bijzonder belang dat de Commissie tijdens haar voorbereidende werkzaamheden passende raadplegingen houdt, onder meer op deskundigenniveau. Bij het voorbereiden en opstellen van gedelegeerde handelingen moet de Commissie erop

toezien dat de desbetreffende documenten gelijktijdig, tijdig en op passende wijze bij het Europees Parlement en de Raad worden ingediend.

- (64) Om eenvormige voorwaarden te verzekeren voor de tenuitvoerlegging van deze richtlijn, alsook voor de in bijlage IX bedoelde procedure voor verzending en bekendmaking van gegevens en voor de procedures voor het opstellen en verzenden van aankondigingen, voor de standaardformulieren voor de bekendmaking van aankondigingen alsmede voor standaarden voor verwerking en kennisgevingen en het door de toezichtsinstanties te gebruiken gemeenschappelijk model voor het opstellen van het implementatie- en statistisch verslag, moeten aan de Commissie uitvoeringsbevoegdheden worden verleend. Deze bevoegdheden moeten worden uitgeoefend overeenkomstig Verordening (EU) nr. 182/2011 van het Europees Parlement en de Raad van 16 februari 2011 tot vaststelling van de algemene voorschriften en beginselen die van toepassing zijn op de wijze waarop de lidstaten de uitoefening van de uitvoeringsbevoegdheden door de Commissie controleren³⁵. De raadplegingsprocedure moet worden gebruikt voor het vaststellen van deze uitvoeringshandelingen, die uit financieel oogpunt geen gevolgen hebben of geen invloed hebben op de aard en reikwijdte van verplichtingen uit hoofde van deze richtlijn. Deze handelingen worden integendeel gekenmerkt door een zuiver administratieve doelstelling en dienen om de toepassing van regels uit hoofde van deze richtlijn te vergemakkelijken. Voorts dienen de besluiten waarbij wordt vastgesteld of een bepaalde activiteit rechtstreeks aan concurrentie is blootgesteld op markten die vrije toegang bieden, te worden genomen onder voorwaarden die eenvormigheid bij de tenuitvoerlegging van die bepaling waarborgen. Daarom moeten aan de Commissie ook uitvoeringsbevoegdheden worden verleend met betrekking tot de nadere regels voor de uitvoering van de procedure krachtens artikel 28, waarbij wordt vastgesteld of artikel 27 dan wel de besluiten zelf van toepassing zijn. Deze bevoegdheden moeten worden uitgeoefend overeenkomstig Verordening (EU) nr. 182/2011 van het Europees Parlement en de Raad van 16 februari 2011 tot vaststelling van de algemene voorschriften en beginselen die van toepassing zijn op de wijze waarop de lidstaten de uitoefening van de uitvoeringsbevoegdheden door de Commissie controleren³⁶. De raadplegingsprocedure moet worden gebruikt voor de vaststelling van deze uitvoeringshandelingen.
- (65) Daar de doelstelling van deze richtlijn, namelijk de coördinatie van de wettelijke en bestuursrechtelijke bepalingen van de lidstaten die van toepassing zijn op bepaalde aanbestedingsprocedures, niet voldoende door de lidstaten kan worden verwezenlijkt en derhalve beter door de Unie kan worden verwezenlijkt, kan de Unie, overeenkomstig het in artikel 5 van het Verdrag betreffende de Europese Unie neergelegde subsidiariteitsbeginsel, maatregelen nemen. Overeenkomstig het in hetzelfde artikel neergelegde evenredigheidsbeginsel, gaat deze richtlijn niet verder dan nodig is om deze doelstelling te verwezenlijken.
- (66) Richtlijn 2004/17/EG dient derhalve te worden ingetrokken.
- (67) Overeenkomstig de gezamenlijke politieke verklaring van de lidstaten en de Commissie over toelichtende stukken van [datum] hebben de lidstaten zich ertoe

---

³⁵ PB L 55 van 28.2.2011, blz. 13.

³⁶ PB L 55 van 28.2.2011, blz. 13.

verbonden om in verantwoorde gevallen de kennisgeving van hun omzettingsmaatregelen vergezeld te doen gaan van één of meer stukken waarin het verband tussen de onderdelen van een richtlijn en de overeenkomstige delen van de nationale omzettingsinstrumenten wordt toegelicht. Met betrekking tot deze richtlijn acht de wetgever de toezending van dergelijke stukken verantwoord,

HEBBEN DE VOLGENDE RICHTLIJN VASTGESTELD:

TITEL I: TOEPASSINGSGBIED, DEFINITIES EN ALGEMENE BEGINSELEN

HOOFDSTUK I Onderwerp en definities

Artikel 1: Onderwerp en toepassingsgebied

Artikel 2: Definities

Artikel 3: Gemengde aanbestedingen en aanbestedingen voor verschillende activiteiten

HOOFDSTUK II: Personele werkingssfeer: definitie van activiteiten en entiteiten

AFDELING 1: ENTITEITEN

Artikel 4: Aanbestedende diensten

AFDELING 2: ACTIVITEITEN

Artikel 5: Gas en warmte

Artikel 6: Elektriciteit

Artikel 7: Water

Artikel 8: Vervoersdiensten

Artikel 9: Havens en luchthavens

Artikel 10: Posterijen

Artikel 11: Winning van aardolie en gas en prospectie of winning van steenkool of andere vaste brandstoffen

HOOFDSTUK III: Materiële werkingssfeer

AFDELING 1: DREMPELWAARDEN

Artikel 12: Drempels

Artikel 13: Methoden voor de berekening van de geraamde waarde van de aanbesteding

Artikel 14: Herziening van de drempels

AFDELING 2: UITGESLOTEN OPDRACHTEN EN PRIJSVRAGEN

Onderafdeling 1: Uitsluitingen die van toepassing zijn op alle aanbestedende diensten en bijzondere uitsluitingen voor de sectoren water- en energievoorziening

Artikel 15: Opdrachten voor wederverkoop of verhuur aan derden

Artikel 16: Opdrachten en prijsvragen voor andere doeleinden dan de uitoefening van een onder deze richtlijn vallende activiteit of voor de uitoefening van een dergelijke activiteit in een derde land

Artikel 17: Defensie en veiligheid

Artikel 18: Opdrachten en prijsvragen op grond van internationale voorschriften

Artikel 19: Specifieke uitsluitingen voor opdrachten voor diensten

Artikel 20: Opdrachten van bepaalde aanbestedende diensten voor de aankoop van water en voor de levering van energie of brandstoffen, bestemd voor de opwekking van energie

Onderafdeling 2: Bijzondere betrekkingen (gecontroleerde entiteiten, samenwerking, verbonden ondernemingen en gemeenschappelijke ondernemingen)- {}-

Artikel 21: Betrekkingen tussen overheden

Artikel 22: Opdrachten gegund aan een verbonden onderneming

Artikel 23: Opdrachten gegund aan een gemeenschappelijke onderneming of aan een aanbestedende dienst die deel uitmaakt van een gemeenschappelijke onderneming

Artikel 24: Informatieverstrekking

Onderafdeling 3: Bijzondere situaties

Artikel 25: Diensten voor onderzoek en ontwikkeling

Artikel 26: Onder een bijzondere regeling vallende opdrachten

Onderafdeling 4: Rechtstreeks aan mededinging blootgestelde activiteiten en procedurele bepalingen hiervoor

Artikel 27: Rechtstreeks aan mededinging blootgestelde activiteiten

Artikel 28: Procedure om te bepalen of artikel 27 van toepassing is

HOOFDSTUK IV: Algemene beginselen

Artikel 29: Aanbestedingsbeginselen

Artikel 30: Ondernemers

Artikel 31: Voorbehouden opdrachten

Artikel 32: Vertrouwelijkheid

Artikel 33: Regels betreffende communicatiemiddelen

Artikel 34: Algemene verplichting tot gebruik van elektronische communicatiemiddelen

Artikel 35: Nomenclaturen

Artikel 36: Belangenconflicten

Artikel 37: Onwettig gedrag

TITEL II: OP OPDRACHTEN TOEPASSELIJKE BEPALINGEN

HOOFDSTUK I: Procedures

Artikel 38: Voorwaarden met betrekking tot de overeenkomst inzake overheidsopdrachten (GPA) van de Wereldhandelsorganisatie en andere internationale overeenkomsten

Artikel 39: Keuze van de procedure

Artikel 40: Openbare procedure

Artikel 41: Niet-openbare procedure

Artikel 42: Procedure van gunning door onderhandelingen met voorafgaande oproep tot mededinging

Artikel 43: Innovatiepartnerschap

Artikel 44: Gebruik van de procedure van gunning door onderhandelingen zonder voorafgaande oproep tot mededinging

HOOFDSTUK II: Technieken en instrumenten voor elektronische en gegroepeerde aanbesteding

Artikel 45: Raamovereenkomsten

Artikel 46: Dynamische aankoopssystemen

Artikel 47: Elektronische veilingen

Artikel 48: Elektronische catalogi

Artikel 49: Gecentraliseerde aankoopactiviteiten en aankoopcentrales

Artikel 50: Aanvullende aankoopactiviteiten

Artikel 51: Occasionele gezamenlijke gunning

Artikel 52: Gezamenlijke aanbesteding tussen aanbestedende diensten van verschillende lidstaten

HOOFDSTUK III: Verloop van de procedure

AFDELING 1 VOORBEREIDING

Artikel 53: Voorafgaande marktraadplegingen

Artikel 54: Technische specificaties

Artikel 55: Keuren

Artikel 56: Testverslagen, certificatie en andere bewijsmiddelen

Artikel 57: Mededeling van technische specificaties

Artikel 58: Varianten

Artikel 59: Verdeling van opdrachten in percelen

Artikel 60: Vaststelling van termijnen

AFDELING 2: BEKENDMAKING EN TRANSPARANTIE

Artikel 61: Periodieke indicatieve aankondigingen

Artikel 62: Aankondigingen inzake het bestaan van een erkenningsregeling

Artikel 63: Aankondigingen van opdrachten

Artikel 64: Aankondigingen van gegunde opdrachten

Artikel 65: Opmaak en wijze van bekendmaking van aankondigingen

Artikel 66: Bekendmaking op nationaal niveau

Artikel 67: Elektronische beschikbaarheid van aanbestedingsdocumenten

Artikel 68: Uitnodigingen tot het indienen van inschrijvingen of tot onderhandelingen; uitnodigingen tot bevestiging van belangstelling

Artikel 69: Informatieverstrekking aan aanvragers van erkenning, gegadigden en inschrijvers

AFDELING 3: SELECTIE VAN DEELNEMERS EN GUNNING VAN OPDRACHTEN

Artikel 70: Algemene beginselen

Onderafdeling 1: Erkenning en kwalitatieve selectie

Artikel 71: Erkenningsregelingen

Artikel 72: Criteria voor kwalitatieve selectie

Artikel 73: Beroep op de draagkracht van andere entiteiten

Artikel 74: Gebruik van de in [Richtlijn 2004/18] bedoelde uitsluitingsgronden en selectiecriteria

Artikel 75: Kwaliteitsnormen en normen inzake milieubeheer

Onderafdeling 2: Gunning van de opdracht

Artikel 76: Gunningscriteria

Artikel 77: Levenscycluskosten

Artikel 78: Beletsels voor gunning

Artikel 79: Abnormaal lage inschrijvingen

Hoofdstuk IV: Uitvoering van de opdracht

Artikel 80: Voorwaarden waaronder de opdracht wordt uitgevoerd

Artikel 81: Onderaanneming

Artikel 82: Wijzigingen van opdrachten tijdens de looptijd

Artikel 83: Verbreking van overeenkomsten

TITEL III: BIJZONDERE AANBESTEDINGSREGELINGEN

HOOFDSTUK I: Sociale diensten en andere specifieke diensten

Artikel 84: Gunning van opdrachten voor sociale en andere specifieke diensten

Artikel 85: Bekendmaking van aankondigingen

Artikel 86: Beginselen voor gunning van opdrachten

HOOFDSTUK II: Regels voor prijsvragen op het gebied van diensten

Artikel 87: Algemene bepalingen

Artikel 88: Toepassingsgebied

Artikel 89: Aankondigingen

Artikel 90: Regels voor de organisatie van prijsvragen, de selectie van deelnemers en de jury

Artikel 91: Beslissingen van de jury

TITEL IV: BESTUUR

Artikel 92: Handhaving

Artikel 93: Overheidstoezicht

Artikel 94: Individuele verslagen over procedures voor de gunning van opdrachten

Artikel 95: Nationale verslagen

Artikel 96: Bijstand aan aanbestedende diensten en ondernemingen

Artikel 97: Administratieve samenwerking

TITEL V: GEDELEGEERDE BEVOEGDHEDEN, UITVOERINGSBEVOEGDHEDEN EN SLOTBEPALINGEN

Artikel 98: Uitoefening van de bevoegdheidsdelegatie

Artikel 99: Spoedprocedure

Artikel 100: Comitéprocedure

Artikel 101: Omzetting

Artikel 102: Intrekkingen

Artikel 103: Evaluatie

Artikel 104: Inwerkingtreding

Artikel 105: Adressaten

BIJLAGEN

BIJLAGE I: Lijst van activiteiten in de zin van artikel 2, punt 8, onder a)

BIJLAGE II: Lijst van wetgeving van de Unie als bedoeld in artikel 4, lid 2

BIJLAGE III: Lijst van wetgeving van de Unie als bedoeld in artikel 27, lid 3

BIJLAGE IV: Eisen ten aanzien van middelen voor de elektronische ontvangst van inschrijvingen/aanvragen tot deelneming of erkenning en plannen en ontwerpen bij prijsvragen

Bijlage V: Lijst van internationale overeenkomsten als bedoeld in artikel 38

BIJLAGE VI A Informatie die in de periodieke indicatieve aankondiging moet worden vermeld (als bedoeld in artikel 61)

BIJLAGE VI B: Informatie die moet worden vermeld in de bekendmaking van een niet als oproep tot mededinging gebruikte periodieke indicatieve aankondiging via een kopersprofiel (als bedoeld in artikel 61, lid 1)

BIJLAGE VII: Informatie die in de specificaties op elektronische veilingen moet worden vermeld (artikel 47, lid 4)

BIJLAGE VIII: Definitie van een aantal technische specificaties

BIJLAGE IX: Specificaties betreffende de bekendmaking

BIJLAGE X: Informatie die moet worden vermeld in de aankondiging inzake het bestaan van een erkenningsregeling (als bedoeld in artikel 39, lid 2, onder b), en in artikel 62)

BIJLAGE XI: Informatie die in de aankondiging van opdracht moet worden vermeld (als bedoeld in artikel 63)

BIJLAGE XII: Informatie die in de aankondiging van gunning van opdracht moet worden vermeld (als bedoeld in artikel 64)

BIJLAGE XIII: Inhoud van de uitnodigingen tot indiening van inschrijvingen, tot onderhandelingen of tot bevestiging van belangstelling, als bedoeld in artikel 68

BIJLAGE XIV: Lijst van internationale sociale en milieuovereenkomsten, als bedoeld in de artikelen 70 en 79

BIJLAGE XV: Lijst van wetgeving van de Unie als bedoeld in artikel 77, lid 3

BIJLAGE XVI: Informatie die moet worden vermeld in aankondigingen van wijzigingen van een opdracht tijdens de looptijd (als bedoeld in artikel 82, lid 6)

BIJLAGE XVII: In artikel 84 bedoelde diensten

BIJLAGE XVIII: Informatie die moet worden vermeld in aankondigingen betreffende opdrachten voor sociale en andere specifieke diensten (als bedoeld in artikel 85)

BIJLAGE XIX: Informatie die in de aankondiging betreffende een prijsvraag moet worden vermeld (als bedoeld in artikel 89, lid 1)

BIJLAGE XX: Informatie die in de aankondiging betreffende de resultaat van een prijsvraag moet worden vermeld (als bedoeld in artikel 89, lid 1)

BIJLAGE XXI: Concordantietabel

TITEL I

TOEPASSINGSGEBIED, DEFINITIES EN ALGEMENE BEGINSELEN

HOOFDSTUK I

Onderwerp en definities

Artikel 1

Onderwerp en toepassingsgebied

1. Bij deze richtlijn worden regels vastgesteld betreffende procedures voor gunning door aanbestedende diensten als gedefinieerd in artikel 4, met betrekking tot opdrachten alsmede prijsvragen waarvan de geraamde waarde niet minder bedraagt dan de in de artikel 12 vastgestelde drempels.
2. Gunning in de zin van deze richtlijn is de aankoop of de verkrijging in een andere vorm van werken, leveringen of diensten door een of meer aanbestedende diensten van door deze aanbestedende diensten gekozen ondernemers, mits de werken, leveringen of diensten bedoeld zijn voor de uitoefening van een van de in de artikelen 5 tot en met 11 bedoelde activiteiten.

Een geheel van werken, leveringen en/of diensten, zelfs indien aangekocht in verschillende opdrachten, vormt één enkele aanbesteding in de zin van deze richtlijn indien de opdrachten deel uitmaken van één enkel project.

Artikel 2

Definities

Voor de toepassing van deze richtlijn wordt verstaan onder:

- (1) "aangebestedende diensten" zijn de staats-, regionale of lokale overheidsinstanties, publiekrechtelijke instellingen alsmede verenigingen bestaande uit een of meer van deze overheidsinstanties of een of meer van deze publiekrechtelijke instellingen;
- (2) "regionale overheden" omvatten alle overheden van de administratieve eenheden die onder NUTS 1 en 2 vallen, als bedoeld in Verordening (EG) nr. 1059/2003 van het Europees Parlement en de Raad³⁷;
- (3) "lokale overheden" omvatten alle overheden van de onder NUTS 3 vallende administratieve eenheden en kleinere administratieve eenheden, als bedoeld in Verordening 1059/2003;

---

³⁷ PB L 154 van 21.6.2003, blz. 1.

- (4) een "publiekrechtelijke instelling" is een instelling die voldoet aan alle volgende kenmerken:
- (a) zij is opgericht voor, of heeft het specifieke doel te voorzien in andere behoeften van algemeen belang dan die van industriële of commerciële aard; in de zin van punt a) heeft een instelling die in normale marktomstandigheden werkzaam is, winst nastreeft en de met de uitoefening van haar activiteit verbonden verliezen draagt, niet het doel te voorzien in andere behoeften van algemeen belang dan die van industriële of commerciële aard;
  - (b) zij bezit rechtspersoonlijkheid;
  - (c) zij wordt, merendeels, door de nationale, regionale of lokale overheid of andere publiekrechtelijke lichamen gefinancierd; of is voor haar beheer onderworpen aan toezicht door deze laatsten; of heeft een bestuurs-, leidinggevend of toezichthoudend orgaan waarvan de leden voor meer dan de helft door de staat, de regionale of lokale overheden of andere publiekrechtelijke instellingen zijn aangewezen;
- (5) een "overheidsonderneming" is een onderneming waarop aanbestedende diensten rechtstreeks of middellijk een overheersende invloed kunnen uitoefenen uit hoofde van eigendom, financiële deelneming of de op de onderneming van toepassing zijnde voorschriften;
- (6) "bijzondere of uitsluitende rechten" zijn rechten die voortvloeien uit een door een bevoegde autoriteit van een lidstaat verleende machtiging op grond van een wettelijke of bestuursrechtelijke bepaling die tot gevolg heeft dat de uitoefening van in de artikelen 5 tot en met 11 omschreven activiteiten aan een of meer diensten voorbehouden blijft waardoor de mogelijkheden van andere diensten om dezelfde activiteit uit te oefenen wezenlijk nadelig worden beïnvloed;
- (7) "opdrachten voor werken, leveringen en diensten" zijn schriftelijke overeenkomsten onder bezwarende titel die tussen een of meer aanbestedende diensten als bedoeld in artikel 4, lid 3, en een of meer ondernemers zijn gesloten en betrekking hebben op de uitvoering van werken, de levering van producten of de verlening van diensten in de zin van deze richtlijn;
- (8) "opdrachten voor werken" zijn opdrachten die betrekking hebben op een van de volgende elementen:
- (a) de uitvoering, of het ontwerp en de uitvoering, van werken die betrekking hebben op een van de in bijlage I bedoelde activiteiten;
  - (b) de uitvoering, of het ontwerp en de uitvoering, van een werk;
  - (c) het verwezenlijken met welke middelen dan ook van een werk dat voldoet aan de eisen van de aanbestedende dienst die een beslissende invloed uitoefent op het soort en het ontwerp van het werk;
- (9) een "werk" is het product van een geheel van bouwkundige of civieltechnische werken dat ertoe bestemd is als zodanig een economische of technische functie te vervullen;

- (10) "opdrachten voor leveringen" zijn opdrachten die betrekking hebben op de aankoop, leasing, huur of huurkoop, met of zonder koopoptie, van producten. Een opdracht voor leveringen kan in bijkomende orde betrekking hebben op werkzaamheden voor het aanbrengen en installeren;
- (11) "opdrachten voor diensten" zijn andere opdrachten dan de in lid 8 bedoelde opdrachten die betrekking hebben op de verrichting van diensten;
- (12) een "ondernemer" is elke natuurlijke of rechtspersoon of aanbestedende dienst of elke combinatie van deze personen en/of diensten die de uitvoering van werken en/of een werk, een levering van producten of een verrichting van diensten op de markt aanbiedt;
- (13) een "inschrijver" is een ondernemer die een inschrijving heeft ingediend;
- (14) een "gegadigde" is een ondernemer die heeft verzocht om een uitnodiging, of is uitgenodigd om deel te nemen aan een niet-openbare procedure of een procedure van gunning door onderhandelingen of een innovatiepartnerschap;
- (15) "aanbestedingsdocumenten" zijn alle documenten die door de aanbestedende dienst zijn opgesteld of vermeld ter omschrijving of bepaling van onderdelen van de aanbesteding, met inbegrip van de aankondiging van opdracht, de vooraankondiging of de aankondigingen inzake het bestaan van een erkenningsregeling wanneer deze worden gebruikt als oproep tot mededinging, de technische specificaties, de voorgestelde contractvoorwaarden, formaten voor de aanbieding van documenten door gegadigden en inschrijvers, informatie over algemeen toepasselijke verplichtingen en alle aanvullende documenten;
- (16) "gecentraliseerde aankoopactiviteiten" zijn activiteiten die permanent plaatsvinden op een van de volgende wijzen:
  - (a) de verkrijging van leveringen en/of diensten die bestemd zijn voor aanbestedende diensten,
  - (b) de gunning van opdrachten of de sluiting van raamovereenkomsten voor werken, leveringen of diensten die bestemd zijn voor aanbestedende diensten;
- (17) "aanvullende aankoopactiviteiten" zijn activiteiten die bestaan in het verlenen van ondersteuning aan aankoopactiviteiten, met name op de volgende wijzen:
  - (a) technische infrastructuur die aanbestedende diensten in staat stelt overheidsopdrachten te gunnen of raamovereenkomsten te sluiten voor werken, leveringen of diensten;
  - (b) adviesverlening over het verloop of de opzet van aanbestedingsprocedures;
  - (c) voorbereiding en beheer van aanbestedingsprocedures in naam van en voor rekening van de betrokken aanbestedende dienst;
- (18) een "aankoopcentrale" is een aanbestedende dienst in de zin van artikel 2, punt 1, of een aanbestedende dienst in de zin van artikel 2, punt 1, van Richtlijn [2004/18/EG]

die gecentraliseerde aankoopactiviteiten en eventueel aanvullende aankoopactiviteiten verricht;

- (19) een "aanbieder van aanbestedingsdiensten" is een openbare of particuliere instantie die aanvullende aankoopactiviteiten op de markt aanbiedt;
- (20) "schriftelijk" is elk uit woorden of cijfers bestaand geheel dat kan worden gelezen, gereproduceerd en vervolgens meegedeeld, met inbegrip van informatie die via elektronische middelen wordt overgebracht en opgeslagen;
- (21) een "elektronisch middel" is elektronische apparatuur voor verwerking (met inbegrip van digitale compressie) en opslag van gegevens die worden verspreid, overgebracht en ontvangen door draden, straalverbindingen, optische middelen of andere elektromagnetische middelen;
- (22) een "levenscyclus" is alle opeenvolgende en/of onderling verbonden stadia, waaronder productie, vervoer, gebruik en onderhoud, in het bestaan van een product, werk of aanbieding van een dienst, gaande van de verkrijging van de grondstof of de opwekking van hulpbronnen tot de verwijdering, de opruiming en de afhandeling;
- (23) "prijsvragen" zijn procedures die tot doel hebben de aanbestedende dienst, in het bijzonder op het gebied van ruimtelijke ordening, architectuur, engineering of automatische gegevensverwerking, een plan of ontwerp te verschaffen dat na een oproep tot mededinging door een jury wordt geselecteerd, al dan niet met toekenning van prijzen.

Artikel 3

Gemengde aanbestedingen en aanbestedingen voor verschillende activiteiten

1. Opdrachten die betrekking hebben op twee of meer soorten aanbestedingen (van werken, leveringen of diensten) worden gegund overeenkomstig de bepalingen die van toepassing zijn op het type van aanbesteding dat het voornaamste voorwerp van de betrokken opdracht kenmerkt.

In het geval van gemengde opdrachten die betrekking hebben op diensten in de zin van hoofdstuk I van titel III en andere diensten of op diensten en leveringen, wordt het voornaamste voorwerp bepaald door een vergelijking tussen de waarden van de respectievelijke diensten of leveringen.

In geval van gemengde opdrachten die onderdelen van opdrachten voor werken, leveringen of diensten en van concessieovereenkomsten bevatten, wordt het deel van de opdracht dat een onder deze richtlijn vallende opdracht vormt, gegund overeenkomstig de bepalingen van deze richtlijn.

Wanneer de verschillende onderdelen van de opdracht objectief gezien niet scheidbaar zijn, wordt de toepassing van de richtlijn vastgesteld op basis van het voornaamste onderwerp van deze opdracht.

2. Een opdracht voor meerdere activiteiten volgt de voorschriften die van toepassing zijn op de activiteit waarvoor de opdracht in hoofdzaak is bestemd.

De keuze tussen de gunning van één opdracht voor meerdere activiteiten of van verschillende afzonderlijke opdrachten mag echter niet bedoeld zijn om de opdracht uit te sluiten van het toepassingsgebied van deze richtlijn, of, in voorkomend geval, van [2004/18/EG].

3. Indien een van de activiteiten waarvoor de opdracht is bestemd, aan deze richtlijn is onderworpen en de andere activiteit aan [2004/18/EG], en indien het objectief gezien onmogelijk is vast te stellen voor welke activiteit de opdracht in hoofdzaak bestemd is, wordt de opdracht gegund overeenkomstig genoemde Richtlijn [2004/18/EG].
4. Indien een van de activiteiten waarvoor de opdracht is bestemd, aan deze richtlijn is onderworpen, en de andere activiteit niet aan deze richtlijn of aan de Richtlijn [2004/18/EG] of Richtlijn 2009/81/EG van het Europees Parlement en de Raad³⁸ is onderworpen, en indien het objectief gezien onmogelijk is vast te stellen voor welke activiteit de opdracht in hoofdzaak bestemd is, wordt de opdracht overeenkomstig deze richtlijn gegund.

HOOFDSTUK II

Personele werkingsfeer: *definitie van activiteiten en entiteiten*

AFDELING 1 ENTITEITEN

Artikel 4 Aanbestedende diensten

1. Het vermoeden van overheersende invloed in de zin van artikel 2, punt 5, bestaat in een van de volgende gevallen wanneer een aanbestedende dienst, direct of indirect:
  - (a) de meerderheid van het geplaatste kapitaal van de onderneming bezit;
  - (b) over de meerderheid van de stemrechten verbonden aan de door genoemde onderneming uitgegeven aandelen beschikt,
  - (c) meer dan de helft van de leden van het bestuurs-, leidinggevend of toezichthoudend orgaan van de onderneming kan aanwijzen.
2. Rechten die zijn verleend door middel van een procedure waarin passende publiciteit is verzekerd en waarin de verlening van deze rechten op objectieve criteria was gebaseerd, vormen geen "bijzondere of uitsluitende rechten" in de zin van artikel 2, punt 6.

Hierbij gaat het om:

---

³⁸ PB L 217 van 20.8.2009, blz. 76.

- (a) aanbestedingsprocedures met een voorafgaande oproep tot mededinging overeenkomstig Richtlijn [2004/18/EG], [Richtlijn ... (concessies)] of deze richtlijn;
  - (b) procedures uit hoofde van andere wetgevingshandelingen van de Unie als opgesomd in bijlage II, die passende voorafgaande transparantie voor het verlenen van vergunningen verzekeren op basis van objectieve criteria.
3. Deze richtlijn geldt voor aanbestedende entiteiten die:
- (a) aanbestedende diensten of overheidsbedrijven zijn en die een van de in de artikelen 5 tot en met 11 bedoelde activiteiten uitoefenen;
  - (b) die, indien het geen aanbestedende diensten of overheidsbedrijven zijn, een van de in de artikelen 5 tot en met 11 bedoelde activiteiten of een combinatie daarvan uitoefenen en die bijzondere of uitsluitende rechten genieten welke hun door een bevoegde instantie van een lidstaat zijn verleend.
4. De Commissie is bevoegd overeenkomstig artikel 98 gedelegeerde handelingen vast te stellen tot wijziging van de lijst van wetgeving van de Unie als bedoeld in bijlage II, wanneer deze wijzigingen noodzakelijk zijn ten gevolge van vaststelling van nieuwe wetgeving en intrekking of wijziging van deze wetgeving.

AFDELING 2

ACTIVITEITEN

Artikel 5

Gas en warmte

1. Met betrekking tot gas en warmte is deze richtlijn van toepassing op de volgende activiteiten:
- (a) de beschikbaarstelling of exploitatie van vaste netten bestemd voor openbare dienstverlening op het gebied van de productie, het vervoer of de distributie van gas of warmte;
  - (b) de gas- of warmtetoevoer naar deze netten.
2. De toevoer van gas of warmte naar netten bestemd voor openbare dienstverlening door een andere aanbestedende entiteit dan een aanbestedende dienst, wordt niet als een in lid 1 bedoelde activiteit beschouwd, wanneer aan de volgende voorwaarden is voldaan:
- (a) de productie van gas of warmte door de betrokken entiteit is het onvermijdelijke resultaat van de uitoefening van een andere activiteit dan de in de lid 1 of in de artikelen 6 tot en met 8 bedoelde activiteiten;
  - (b) de toevoer aan het openbare net heeft uitsluitend tot doel deze productie op economisch verantwoorde wijze te exploiteren en bedraagt niet meer dan 20%

van de omzet van de entiteit berekend als het gemiddelde over de laatste drie jaren, met inbegrip van het lopende jaar.

Artikel 6
Elektriciteit

1. Met betrekking tot elektriciteit is deze richtlijn van toepassing op de volgende activiteiten:
  - (a) de beschikbaarstelling of exploitatie van vaste netten bestemd voor openbare dienstverlening op het gebied van de productie, het vervoer of de distributie van elektriciteit;
  - (b) de elektriciteitstoevoer naar deze netten.

Voor de toepassing van deze richtlijn betekent elektriciteitstoevoer opwekking (productie) en groothandels- van elektriciteit.

2. De toevoer van elektriciteit naar netten bestemd voor openbare dienstverlening door een andere aanbestedende entiteit dan een aanbestedende dienst, wordt niet als een in lid 1 bedoelde activiteit beschouwd, wanneer aan de volgende voorwaarden is voldaan:
  - (a) de elektriciteitsproductie door de betrokken entiteit vindt plaats omdat het verbruik ervan noodzakelijk is voor de uitoefening van een andere activiteit dan de in lid 1 of artikel 5 en de artikelen 7 tot en met 8 bedoelde activiteiten;
  - (b) de toevoer aan het openbare net hangt uitsluitend af van het eigen verbruik van de entiteit en bedraagt niet meer dan 30% van de totale energieproductie van de entiteit berekend als het gemiddelde over de laatste drie jaren, met inbegrip van het lopende jaar.

Artikel 7
Water

1. Deze richtlijn is van toepassing op de volgende activiteiten:
  - (a) de beschikbaarstelling of exploitatie van vaste netten bestemd voor openbare dienstverlening op het gebied van de productie, het vervoer of de distributie van drinkwater;
  - (b) de drinkwatertoevoer naar deze netten.
2. Deze richtlijn is eveneens van toepassing op opdrachten die gegund worden of prijsvragen die georganiseerd worden door entiteiten welke een activiteiten in de zin van lid 1 en die verband houden met:
  - (a) waterbouwtechnische projecten, bevoeiing of drainage voorzover de voor drinkwatervoorziening bestemde hoeveelheid water groter is dan 20% van de

totale hoeveelheid water die door middel van deze projecten of deze bevoeiings- of drainage-installaties ter beschikking wordt gesteld,

(b) de afvoer of behandeling van afvalwater.

3. De toevoer van drinkwater naar netten bestemd voor openbare dienstverlening door een andere aanbestedende entiteit dan een aanbestedende dienst, wordt niet als een in lid 1 bedoelde activiteit beschouwd, wanneer aan de volgende voorwaarden is voldaan:

(a) de productie van drinkwater door de betrokken entiteit vindt plaats omdat het verbruik ervan noodzakelijk is voor de uitoefening van een andere activiteit dan de in de artikelen 5 tot en met 8 bedoelde activiteiten;

(b) de toevoer aan het openbare net hangt uitsluitend af van het eigen verbruik van de entiteit en bedraagt niet meer dan 30% van de totale drinkwaterproductie van de entiteit berekend als het gemiddelde over de laatste drie jaren, met inbegrip van het lopende jaar.

Artikel 8 *Vervoersdiensten*

Deze richtlijn is van toepassing op activiteiten die het ter beschikking stellen of exploiteren van netten bestemd voor openbare dienstverlening op het gebied van vervoer per trein, automatische systemen, tram, trolleybus, autobus of kabel beogen.

Ten aanzien van vervoersdiensten wordt een net geacht te bestaan wanneer de dienst wordt verleend onder door een bevoegde instantie van een lidstaat gestelde exploitatievoorwaarden, zoals de te volgen routes, de beschikbaar te stellen capaciteit of de frequentie van de dienst.

Artikel 9 *Havens en luchthavens*

Deze richtlijn is van toepassing op activiteiten die de exploitatie van een geografisch gebied beogen ten behoeve van de terbeschikkingstelling aan lucht-, zee- of riviervervoerders van luchthaven-, zeehaven-, binnenhaven- of andere aanlandingsfaciliteiten.

Artikel 10 *Posterijen*

1. Deze richtlijn is van toepassing op activiteiten met betrekking tot het aanbieden van:

(a) postdiensten;

(b) andere diensten dan postdiensten, op voorwaarde dat deze diensten worden aangeboden door een entiteit die ook postdiensten in de zin van lid 2, onder b), aanbiedt, en dat met betrekking tot de onder lid 2, onder b), vallende diensten niet is voldaan aan de in artikel 27, lid 1, genoemde voorwaarden.

2. Voor de toepassing van deze richtlijn en onverminderd Richtlijn 97/67/EG wordt verstaan onder:
- (a) "postzending": een geadresseerde zending in de definitieve vorm waarin zij moet worden verstuurd, ongeacht het gewicht. Naast brievenpost worden bijvoorbeeld als postzending aangemerkt: boeken, catalogi, kranten, tijdschriften en postpakketten die goederen met of zonder handelswaarde bevatten, ongeacht het gewicht;
  - (b) "postdiensten": diensten die bestaan in het ophalen, sorteren, vervoeren en bestellen van postzendingen. Deze diensten omvatten diensten die zowel binnen als buiten het toepassingsgebied van de overeenkomstig Richtlijn 97/67/EG ingestelde universele dienst vallen;
  - (c) "andere diensten dan postdiensten": diensten die op de volgende gebieden worden geleverd:
    - (i) beheer van postdiensten (diensten die zowel voor als na de zending worden geleverd, inclusief "mailroom management services"),
    - (ii) diensten met een meerwaarde die verband houden met elektronische post en die volledig langs elektronische weg plaatsvinden (met inbegrip van de beveiligde doorgifte van gecodeerde documenten langs elektronische weg, diensten van adresbeheer en verzending van geregistreerde elektronische post);
    - (iii) diensten die betrekking hebben op niet onder a) vallende postzendingen, zoals niet-geadresseerde direct mail;
    - (iv) financiële diensten als gedefinieerd in de CPV onder referentienummers 66100000-1 tot en met 66720000-3 en in artikel 19, onder c), met inbegrip van met name postwissels en girale overschrijvingen,
    - (v) filateliediensten;
    - (vi) logistieke diensten (diensten waarbij fysieke levering en/of opslag gecombineerd worden met niet-postale diensten),

Artikel 11

Winning van aardolie en gas en prospectie of winning van steenkool of andere vaste brandstoffen

Deze richtlijn is van toepassing op activiteiten die de exploitatie van een geografisch gebied beogen ten behoeve van:

- (a) de winning van olie of gas;
- (b) de prospectie of winning van steenkool of andere vaste brandstoffen.

Hoofdstuk III: Materiële werkingsfeer

AFDELING 1 DREMPELWAARDEN

Artikel 12 Drempels

Deze richtlijn is van toepassing op opdrachten die niet zijn uitgesloten krachtens de in de artikelen 15 tot en met 20 en in artikel 27 bedoelde uitsluitingsgronden met betrekking tot de uitoefening van de betrokken activiteit, en waarvan de geraamde waarde exclusief belasting over de toegevoegde waarde (BTW) gelijk is aan of groter dan de volgende drempelbedragen:

- (a) 400 000 euro voor opdrachten voor leveringen en diensten alsmede voor prijsvragen;
- (b) 5 000 000 euro voor opdrachten voor werken;
- (c) 1 000 000 euro voor opdrachten voor sociale en andere specifieke diensten als vermeld in bijlage XVII.

Artikel 13

Methoden voor de berekening van de geraamde waarde van de aanbesteding

1. De berekening van de geraamde waarde van een aanbesteding is gebaseerd op het totale bedrag, exclusief BTW, zoals geraamd door de aanbestedende dienst, met inbegrip van de eventuele opties en eventuele verlengingen van de opdracht.

Wanneer de aanbestedende dienst voorziet in prijzengeld of uitkeringen aan gegadigden of inschrijvers, berekent hij deze door in de geraamde waarde van de opdracht.
2. De keuze van de methode voor de berekening van de geraamde waarde van een aanbesteding mag niet bedoeld zijn om de opdracht aan de toepassingsfeer van de richtlijn te onttrekken. Eén enkele aanbesteding mag derhalve niet worden gesplitst om deze aan de toepassingsfeer van deze richtlijn te onttrekken, tenzij objectieve redenen dit rechtvaardigen.
3. Deze raming is geldig op het tijdstip waarop de oproep tot mededinging wordt verzonden of, in gevallen waarin een dergelijke aankondiging niet is voorzien, op het tijdstip waarop de aanbestedingsprocedure voor de aanbestedende dienst aanvangt, in het bijzonder door omschrijving van de wezenlijke kenmerken van de voorgenomen aanbesteding.
4. In het geval van een raamovereenkomst of een dynamisch aankoopstelsel moet worden uitgegaan van de geraamde maximale waarde, exclusief BTW, van alle voor de totale duur van de overeenkomst of van systeem voorgenomen opdrachten.

5. In het geval van innovatiepartnerschappen moet worden uitgegaan van de geraamde maximale waarde, exclusief BTW, van de onderzoeks- en ontwikkelingsactiviteiten die zullen plaatsvinden in alle stadia van het voorgenomen partnerschap alsmede van de werken, leveringen of diensten die aan het einde van het voorgenomen partnerschap zullen worden ontwikkeld en verkregen.
6. Voor de toepassing van artikel 12 houdt de aanbestedende dienst bij de bepaling van de geraamde waarde van een opdracht voor de uitvoering van werken rekening met de waarde van het werk en met de totale geraamde waarde van alle leveringen of diensten die door de aanbestedende dienst ter beschikking van de ondernemer zijn gesteld, mits zij noodzakelijk zijn voor de uitvoering van de werken.
7. Wanneer een voorgenomen werk of een voorgenomen aankoop van diensten aanleiding kan geven tot opdrachten die gelijktijdig in afzonderlijke percelen worden gegund, wordt de geraamde totale waarde van deze percelen als grondslag worden genomen.

Wanneer de samengetelde waarde van de percelen gelijk is aan of groter is dan het in artikel 12 bepaalde drempelbedrag, is deze richtlijn van toepassing op de gunning van elk perceel.

8. Wanneer een voorgenomen verkrijging van soortgelijke leveringen aanleiding kan geven tot opdrachten die gelijktijdig in afzonderlijke percelen worden gegund, wordt de geraamde totale waarde van deze percelen als grondslag genomen voor de toepassing van artikel 12.

Wanneer de samengetelde waarde van de percelen gelijk is aan of groter is dan het in artikel 12 bepaalde drempelbedrag, is deze richtlijn van toepassing op de gunning van elk perceel.

9. Aanbestedende diensten kunnen opdrachten voor individuele percelen gunnen zonder de in deze richtlijn bedoelde procedures toe te passen, mits de totale geraamde waarde, exclusief BTW, van het betrokken perceel kleiner is dan 80 000 euro voor leveringen of diensten of 1 miljoen euro voor werken. De samengetelde waarde van de aldus zonder toepassing van deze richtlijn gegunde percelen mag echter niet meer bedragen dan 20% van de samengetelde waarde van alle percelen waarin het voorgenomen werk, de voorgenomen verkrijging van soortgelijke leveringen of de voorgenomen aankoop van diensten is verdeeld.

10. In het geval van opdrachten voor leveringen of diensten die met een bepaalde regelmaat worden verleend of die bestemd zijn om gedurende een bepaalde periode te worden hernieuwd, wordt voor de berekening van de geraamde waarde van de opdracht de volgende grondslag genomen:

- (a) de totale reële waarde van de soortgelijke opeenvolgende opdrachten die zijn gegund gedurende de voorafgaande 12 maanden of het voorafgaande boekjaar, indien mogelijk gecorrigeerd rekening houdende met mogelijke wijzigingen in hoeveelheid of waarde gedurende de 12 maanden volgende op de eerste opdracht;

- (b) of de totale geraamde waarde van de opeenvolgende opdrachten die gegund zijn gedurende de 12 maanden volgende op de eerste levering, of gedurende het boekjaar, indien dit zich over meer dan 12 maanden uitstrekt.
11. In het geval van opdrachten voor leveringen die betrekking hebben op leasing, huur, of huurkoop van producten wordt de waarde van de opdracht op de volgende grondslag geraamd:
- (a) bij opdrachten met een vaste looptijd, de totale geraamde waarde voor de gehele looptijd wanneer die ten hoogste twaalf maanden bedraagt, dan wel de totale waarde wanneer de looptijd meer dan twaalf maanden bedraagt, met inbegrip van de geraamde restwaarde;
  - (b) bij opdrachten voor onbepaalde duur of waarvan de looptijd niet kan worden bepaald, het maandelijks te betalen bedrag vermenigvuldigd met 48.
12. In het geval van opdrachten voor diensten wordt de geraamde waarde van de opdracht in voorkomend geval op de volgende grondslag berekend:
- (a) verzekeringsdiensten: de te betalen premie en andere vormen van beloning;
  - (b) bankdiensten en andere financiële diensten: honoraria, provisies en rente, alsmede andere vormen van beloning;
  - (c) opdrachten betreffende een ontwerp: te betalen honoraria, provisies en andere vormen van beloning.
13. In het geval van opdrachten voor diensten waarvoor geen totale prijs is vastgesteld, geldt voor het geraamde bedrag van de opdracht de volgende berekeningsgrondslag:
- (a) bij opdrachten met een vaste looptijd die gelijk is aan of korter is dan 48 maanden: de geraamde totale waarde voor de gehele looptijd;
  - (b) bij opdrachten voor onbepaalde duur of waarvan de looptijd langer is dan 48 maanden: het maandelijks te betalen bedrag vermenigvuldigd met 48.

Artikel 14
Herziening van de drempels

1. Om de twee jaar vanaf 30 juni 2014 controleert de Commissie of de in artikel 12, onder a) en b), bedoelde drempels overeenstemmen met de in de overeenkomst inzake overheidsopdrachten (GPA) vastgestelde drempels en herzielt zij indien nodig deze drempels.

Overeenkomstig de in de overeenkomst inzake overheidsopdrachten (GPA) vastgestelde berekeningsmethode berekent de Commissie de waarde van deze drempels op basis van de gemiddelde dagwaarde van de euro uitgedrukt in bijzondere trekkingsrechten over een periode van 24 maanden die eindigt op de laatste dag van de maand augustus voorafgaande aan de datum van 1 januari waarop de herziening ingaat. De waarde van de aldus herziene drempels wordt, indien nodig, naar beneden afgerond op het dichtstbijzijnde veelvoud van duizend euro om ervoor

te zorgen dat de krachtens de overeenkomst geldende drempels, uitgedrukt in bijzondere trekkingsrechten, worden nageleefd.

2. Om de twee jaar vanaf 1 januari 2014 bepaalt de Commissie de waarde in de nationale valuta van de lidstaten die niet aan de Monetaire Unie deelnemen, van de in artikel 12, onder a) en b), bedoelde drempels, die overeenkomstig lid 1 van dit artikel zijn herzien.

Tegelijkertijd bepaalt de Commissie de waarde van de in artikel 12, onder c), bedoelde drempel in de nationale valuta van de lidstaten die niet aan de Monetaire Unie deelnemen.

Volgens de in de overeenkomst inzake overheidsopdrachten vastgestelde berekeningsmethode worden deze waarden vastgesteld op basis van de gemiddelde dagwaarde van deze valuta, overeenstemmend met de toepasselijke drempel uitgedrukt in euro over een periode van 24 maanden die eindigt op de laatste dag van de maand augustus voorafgaande aan de herziening die op 1 januari ingaat.

3. De in lid 1 bedoelde herziene drempels en de tegenwaarde in de nationale valuta worden door de Commissie aan het begin van de maand november volgend op de herziening bekendgemaakt in het *Publicatieblad van de Europese Unie*.
4. De Commissie is bevoegd overeenkomstig artikel 98 gedelegeerde handelingen vast te stellen om de in lid 1, tweede alinea, vastgestelde methodologie aan te passen aan elke verandering van de in de overeenkomst inzake overheidsopdrachten vastgestelde methodologie voor de herziening van de in artikel 12, onder a) en b), bedoelde drempels en voor de vaststelling van de drempels in de nationale valuta van de lidstaten die niet aan de Monetaire Unie deelnemen, als bedoeld in het tweede lid van dit artikel.

Zij is eveneens bevoegd overeenkomstig artikel 98 gedelegeerde handelingen vast te stellen om indien nodig de in artikel 12, onder a) en b), bedoelde drempels te herzien.

5. Wanneer het noodzakelijk is de in artikel 12, onder a) en b), bedoelde drempels te herzien en toepassing van de in artikel 98 bedoelde procedure wegens tijdsdruk niet mogelijk is en derhalve dwingende redenen van urgentie dit vereisen, wordt de in artikel 99 voorgeschreven procedure toegepast op overeenkomstig lid 4, tweede alinea, van dit artikel vastgestelde gedelegeerde handelingen.

AFDELING 2

UITGESLOTEN OPDRACHTEN EN PRIJSVRAGEN

Onderafdeling 1

Uitsluitingen die van toepassing zijn op alle aanbestedende diensten en bijzondere uitsluitingen voor de sectoren water- en energievoorziening

Artikel 15
Opdrachten voor wederverkoop of verhuur aan derden

1. Deze richtlijn is niet van toepassing op opdrachten die zijn gegund voor wederverkoop of verhuur aan derden, indien de aanbestedende dienst geen bijzondere of uitsluitende rechten bezit om het voorwerp van deze opdrachten te verkopen of te verhuren en andere instanties vrij zijn om dit voorwerp te verkopen of te verhuren onder dezelfde voorwaarden als de aanbestedende dienst.
2. De aanbestedende diensten doen de Commissie of de nationale toezichtsinstantie op hun verzoek mededeling van alle categorieën producten of activiteiten die volgens hen ingevolge lid 1 zijn uitgezonderd. De Commissie kan in het *Publicatieblad van de Europese Unie* periodiek lijsten ter informatie bekend maken van de categorieën producten en activiteiten die volgens haar onder deze uitsluiting vallen. Daarbij houdt de Commissie rekening met alle gevoelige commerciële aspecten waarop de aanbestedende diensten eventueel wijzen bij het verstrekken van informatie.

Artikel 16
Opdrachten en prijsvragen voor andere doeleinden dan de uitoefening van een onder deze richtlijn vallende activiteit of voor de uitoefening van een dergelijke activiteit in een derde land

1. Deze richtlijn is niet van toepassing op opdrachten die de aanbestedende diensten gunnen voor andere doeleinden dan de uitoefening van hun activiteiten als bedoeld in de artikelen 5 tot en met 11 of voor de uitoefening van deze activiteiten in een derde land, in omstandigheden waarbij er geen sprake is van fysieke exploitatie van een net of van een geografisch gebied binnen de Unie, en is evenmin van toepassing op prijsvragen die met dat doel worden georganiseerd.
2. De aanbestedende diensten doen de Commissie of de nationale toezichtsinstantie op hun verzoek mededeling van elke activiteit die zij ingevolge lid 1 uitgesloten achten. De Commissie kan in het *Publicatieblad van de Europese Unie* periodiek lijsten ter informatie bekend maken van de categorieën producten en activiteiten die volgens haar onder deze uitsluiting vallen. Daarbij houdt de Commissie rekening met alle gevoelige commerciële aspecten waarop de aanbestedende diensten eventueel wijzen bij het verstrekken van informatie.

Artikel 17
Defensie en veiligheid

1. In het geval van opdrachten gegund en prijsvragen georganiseerd op het gebied van defensie en veiligheid is deze richtlijn niet van toepassing op:
  - (a) opdrachten waarop Richtlijn 2009/81/EG van toepassing is;
  - (b) opdrachten waarop Richtlijn 2009/81/EG krachtens de artikelen 8, 12 en 13 daarvan niet van toepassing is.
2. Deze richtlijn is niet van toepassing op andere opdrachten en prijsvragen dan die welke in lid 1 zijn genoemd, voorzover de bescherming van de essentiële

veiligheidsbelangen van een lidstaat niet kunnen worden gewaarborgd in een procedure als bedoeld in artikel 39, lid 1.

Artikel 18

Opdrachten en prijsvragen op grond van internationale voorschriften

Deze richtlijn is niet van toepassing op opdrachten of prijsvragen die de aanbestedende dienst verplicht is te gunnen of te organiseren overeenkomstig andere aanbestedingsprocedures dan die van deze richtlijn, en waarin voorzien is bij:

- (a) een overeenkomstig het Verdrag gesloten internationale overeenkomst tussen een lidstaat en een of meer derde landen met betrekking tot werken, leveringen of diensten die bestemd zijn voor de gezamenlijke verwezenlijking of exploitatie van een project door de ondertekenende staten;
- (b) een internationale overeenkomst betreffende de legering van strijdkrachten die betrekking heeft op ondernemingen van een lidstaat of van een derde land;
- (c) een bijzondere procedure van een internationale organisatie;
- (d) aanbestedingsregels van een internationale organisatie of een internationale financiële instelling voor opdrachten of prijsvragen die volledig door deze organisatie of instelling worden gefinancierd; in het geval van opdrachten of prijsvragen die in aanzienlijke mate worden medegefinancierd door een internationale organisatie of internationale financiële instelling, komen de partijen overeen welke aanbestedingsprocedures moeten worden toegepast, voorzover deze in overeenstemming zijn met het Verdrag.

Elke overeenkomst als bedoeld in de eerste alinea, onder a), wordt ter kennis gebracht van de Commissie, die het in artikel 100 bedoelde Raadgevend Comité inzake overheidsopdrachten kan raadplegen.

Artikel 19

Specifieke uitsluitingen voor opdrachten voor diensten

Deze richtlijn is niet van toepassing op opdrachten voor diensten betreffende:

- (a) de verwerving of huur, ongeacht de financiële modaliteiten ervan, van grond, bestaande gebouwen of andere onroerende zaken of betreffende de rechten hierop; overeenkomsten betreffende financiële diensten die voorafgaand aan, gelijktijdig met of als vervolg op het koop- of huurcontract worden gesloten, zijn echter, ongeacht hun vorm, aan deze richtlijn onderworpen;
- (b) arbitrage- en bemiddelingsdiensten;
- (c) financiële diensten met betrekking tot de uitgifte, verkoop, aankoop of overdracht van effecten of andere financiële instrumenten in de zin van Richtlijn 2004/39/EG

van het Europees Parlement en de Raad³⁹ en transacties in het kader van de Europese faciliteit voor financiële stabiliteit;

- (d) arbeidsovereenkomsten;
- (e) openbaar personenvervoer per spoor of per metro;
- (f) zendtijd die aan radio-omroeporganisaties worden gegund.

De in de eerste alinea, onder f), bedoelde omroep omvat transmissie en distributie met behulp van elektronische netwerken in welke vorm dan ook.

Artikel 20

Opdrachten van bepaalde aanbestedende diensten voor de aankoop van water en voor de levering van energie of brandstoffen, bestemd voor de opwekking van energie

Deze richtlijn is niet van toepassing op:

- (a) opdrachten voor de aankoop van water, gegund door aanbestedende diensten die betrokken zijn bij een of beide van de activiteiten betreffende drinkwater als bedoeld in artikel 7, lid 1;
- (b) opdrachten van aanbestedende diensten die zelf werkzaam zijn in de energiesector doordat zij betrokken zijn bij een activiteit als bedoeld in artikel 5, lid 1, artikel 6, lid 1, of artikel 11, voor de levering van:
  - (i) energie;
  - (ii) brandstoffen voor de opwekking van energie.

Onderafdeling 2

Bijzondere betrekkingen (gecontroleerde entiteiten, samenwerking, verbonden ondernemingen en gemeenschappelijke ondernemingen)- {}-

Artikel 21

Betrekkingen tussen overheden

1. Een opdracht die door een aanbestedende dienst aan een andere rechtspersoon wordt gegund, valt buiten het toepassingsgebied van deze richtlijn wanneer aan de volgende cumulatieve voorwaarden is voldaan:
  - (a) de aanbestedende dienst oefent op de betrokken rechtspersoon toezicht uit zoals op zijn eigen diensten.
  - (b) ten minste 90% van de activiteiten van deze rechtspersoon wordt uitgeoefend voor de controlerende aanbestedende dienst of voor andere rechtspersonen die door deze aanbestedende dienst worden gecontroleerd;

---

³⁹ PB L 145 van 30.4.2004, blz. 1.

- (c) er is geen privé-deelneming in de gecontroleerde rechtspersoon.

Een aanbestedende dienst wordt geacht op een rechtspersoon toezicht zoals op zijn eigen diensten uit te oefenen in de zin van de eerste alinea, onder a), wanneer hij zowel op strategische doelstellingen als belangrijke beslissingen van de gecontroleerde rechtspersoon een beslissende invloed uitoefent.

2. Lid 1 is eveneens van toepassing wanneer een gecontroleerde entiteit die een aanbestedende dienst is, een opdracht gunt aan haar controlerende entiteit of aan een andere rechtspersoon die door dezelfde aanbestedende dienst wordt gecontroleerd, mits er geen privé-deelneming is in de rechtspersoon aan wie de overheidsopdracht wordt gegund.
3. Een aanbestedende dienst die geen toezicht over een rechtspersoon uitoefent in de zin van lid 1, kan niettemin zonder de bepalingen van deze richtlijn toe te passen een opdracht gunnen aan een rechtspersoon die hij gezamenlijk met andere aanbestedende diensten controleert, wanneer aan de volgende voorwaarden is voldaan:
  - (a) de aanbestedende diensten oefenen op de betrokken rechtspersoon gezamenlijk toezicht uit zoals op hun eigen diensten.
  - (b) ten minste 90% van de activiteiten van deze rechtspersoon wordt verricht voor de controlerende aanbestedende diensten of andere rechtspersonen die door dezelfde aanbestedende diensten worden gecontroleerd;
  - (c) er is geen privé-deelneming in de gecontroleerde rechtspersoon.

Voor de toepassing van punt a) worden aanbestedende diensten geacht gezamenlijk toezicht uit te oefenen over een rechtspersoon wanneer aan de volgende voorwaarden is voldaan:

- (a) de besluitvormingsorganen van de gecontroleerde rechtspersoon zijn samengesteld uit vertegenwoordigers van alle deelnemende aanbestedende diensten;
  - (b) deze aanbestedende diensten zijn in staat gezamenlijk beslissende invloed uit te oefenen over de strategische doelstellingen en belangrijke beslissingen van de gecontroleerde rechtspersoon;
  - (c) de gecontroleerde rechtspersoon streeft geen andere belangen na dan die van de met hem verbonden overheden;
  - (d) de gecontroleerde rechtspersoon haalt uit de overheidsopdrachten met de aanbestedende diensten geen andere winst dan een vergoeding van de reële kosten.
4. Een overeenkomst tussen twee of meer aanbestedende diensten wordt niet geacht een "opdrachten voor leveringen, werken of diensten" te zijn in de zin van artikel 2, punt 7, van deze richtlijn wanneer aan de volgende cumulatieve voorwaarden is voldaan:

- (a) de overeenkomst voorziet in een echte samenwerking tussen de deelnemende aanbestedende diensten met de bedoeling hun taken van openbaar belang gezamenlijk uit te oefenen, met wederzijdse rechten en verplichtingen voor de partijen;
  - (b) de overeenkomst berust alleen op overwegingen die verband houden met het openbare belang;
  - (c) de deelnemende aanbestedende diensten behalen op de open markt niet meer dan 10% van de omzet uit de activiteiten die relevant zijn in het kader van de overeenkomst;
  - (d) de overeenkomst houdt geen andere financiële overdrachten tussen de deelnemende aanbestedende diensten in dat die welke betrekking hebben op een vergoeding voor de reële kosten van de werken, leveringen of diensten;
  - (e) in geen van de betrokken aanbestedende diensten is sprake van privé-deelneming.
5. De in de leden 1 tot en met 4 bedoelde afwezigheid van privé-deelneming wordt gecontroleerd bij de gunning van de opdracht of bij de sluiting van de overeenkomst.

De uitsluitingen waarin de leden 1 tot en met 4 voorzien, zijn niet langer van toepassing wanneer een privé-deelneming plaatsvindt, met als gevolg dat de lopende opdrachten voor mededinging moeten worden opengesteld door middel van gewone aanbestedingsprocedures.

Artikel 22

Opdrachten gegund aan een verbonden onderneming

1. Voor de toepassing van dit artikel is een "verbonden onderneming" elke onderneming waarvan de jaarrekening geconsolideerd is met die van de aanbestedende dienst overeenkomstig de voorschriften van de Zevende Richtlijn 83/349/EEG⁴⁰.
2. In het geval van entiteiten die niet onder die richtlijn vallen, is een "verbonden onderneming" elke onderneming:
  - (a) waarop de aanbestedende dienst rechtstreeks of middellijk een overheersende invloed kan uitoefenen in de zin van artikel 2, punt 5, en artikel 4, lid 1, van deze richtlijn;
  - (b) die een overheersende invloed op de aanbestedende dienst kan uitoefenen;
  - (c) die gezamenlijk met de aanbestedende dienst aan de overheersende invloed van een andere onderneming is onderworpen uit hoofde van eigendom, financiële deelneming of de op de onderneming van toepassing zijnde voorschriften.

---

⁴⁰ PB L 193 van 18.7.1983, blz. 1. Laatstelijk gewijzigd bij Richtlijn 2001/65/EG van het Europees Parlement en de Raad (PB L 283 van 27.10.2001, blz. 28).

3. Onverminderd artikel 21 en mits aan de voorwaarden van lid 4 is voldaan, is deze richtlijn niet van toepassing op opdrachten:
  - (a) die een aanbestedende dienst aan een met hem verbonden onderneming gunt;
  - (b) die een gemeenschappelijke onderneming, uitsluitend bestaande uit meerdere aanbestedende diensten, voor de uitoefening van de in de artikelen 5 tot en met 11 bedoelde activiteiten aan een met een van deze aanbestedende diensten verbonden onderneming gunt.
4. Lid 3 is van toepassing:
  - (a) op opdrachten voor diensten mits ten minste 80% van de gemiddelde omzet die de verbonden onderneming de laatste drie jaar op het gebied van diensten in het algemeen heeft geboekt, afkomstig is van het verrichten van diensten aan de ondernemingen waarmee zij verbonden is;
  - (b) op opdrachten voor leveringen mits ten minste 80% van de gemiddelde omzet die de verbonden onderneming de laatste drie jaar op het gebied van leveringen in het algemeen heeft geboekt, afkomstig is van het verrichten van leveringen aan de ondernemingen waarmee zij verbonden is;
  - (c) op opdrachten voor werken mits ten minste 80% van de gemiddelde omzet die de verbonden onderneming de laatste drie jaar op het gebied van werken in het algemeen heeft geboekt, afkomstig is van het verrichten van werken voor de ondernemingen waarmee zij verbonden is.
5. Wanneer in verband met de datum van oprichting of aanvang van de bedrijfsactiviteiten van de verbonden onderneming de omzet over de afgelopen drie jaar niet beschikbaar is, kan deze onderneming ermee volstaan met name door bedrijfsprognoses aan te tonen dat de in lid 4, onder a), b) of c), bedoelde omzet aannemelijk is.

Wanneer dezelfde of soortgelijke werken, leveringen of diensten door meer dan één met de aanbestedende dienst verbonden onderneming worden verricht, wordt bij de berekening van de bovengenoemde percentages rekening gehouden met de totale omzet die voortvloeit uit het verrichten van respectievelijk diensten, leveringen of werken door deze verbonden ondernemingen.

Artikel 23

Opdrachten gegund aan een gemeenschappelijke onderneming of aan een aanbestedende dienst die deel uitmaakt van een gemeenschappelijke onderneming

Onverminderd artikel 21 en mits de gemeenschappelijke onderneming is opgericht om de betrokken activiteit gedurende een periode van ten minste drie jaar uit te oefenen en het instrument tot oprichting van deze gemeenschappelijke onderneming bepaalt dat de aanbestedende diensten waaruit zij bestaat, daar deel van uitmaken voor ten minste dezelfde termijn, is deze richtlijn niet van toepassing op opdrachten:

- (a) die door een gemeenschappelijke onderneming, uitsluitend bestaande uit een aantal aanbestedende diensten, voor de uitoefening van de in de artikelen 5 tot en met 11 bedoelde activiteiten worden gegund aan een van deze aanbestedende diensten, of
- (b) die door een aanbestedende dienst worden gegund aan deze gemeenschappelijke onderneming waarvan hij deel uitmaakt.

Artikel 24
Informatieverstrekking

Aanbestedende diensten verstrekken de Commissie of de nationale toezichtsinstantie desgevraagd de volgende informatie betreffende de toepassing van artikel 22, leden 2 en 3, en artikel 23:

- (a) de namen van de betrokken ondernemingen of gemeenschappelijke ondernemingen,
- (b) de aard en de waarde van de desbetreffende opdrachten,
- (c) de gegevens die de Commissie of de nationale toezichtsinstantie noodzakelijk acht ten bewijze dat de betrekkingen tussen de aanbestedende dienst en de onderneming of de gemeenschappelijke onderneming waaraan de opdrachten worden gegund, voldoen aan de voorschriften van de artikelen 22 of 23.

Onderafdeling 3
Bijzondere situaties

Artikel 25
Diensten voor onderzoek en ontwikkeling

1. Deze richtlijn is van toepassing op opdrachten voor diensten van onderzoek en ontwikkeling met CPV-referentienummers 73000000-2 tot en met 73436000-7, met uitzondering van 73200000-4, 73210000-7 of 73220000-0, mits aan de volgende voorwaarden is voldaan:

- (a) de baten komen uitsluitend toe aan de aanbestedende dienst voor gebruik ervan in de uitoefening van zijn eigen werkzaamheden,
- (b) de verleende dienst wordt volledig door de aanbestedende dienst betaald.

Deze richtlijn is niet van toepassing op opdrachten voor diensten van onderzoek en ontwikkeling met CPV-referentienummers 73000000-2 tot en met 73436000-7, met uitzondering van 73200000-4, 73210000-7 of 73220000-0 wanneer niet is voldaan aan de voorwaarden bedoeld in de eerste alinea, onder a) of b).

2. De Commissie is bevoegd overeenkomstig artikel 98 gedelegeerde handelingen tot wijziging van de in lid 1 bedoelde CPV-referentienummers vast te stellen om rekening te houden met veranderingen in de CPV-nomenclatuur, mits deze wijzigingen niet tot gevolg hebben dat het toepassingsgebied van deze richtlijn wordt gewijzigd.

Artikel 26
Onder een bijzondere regeling vallende opdrachten

1. Onverminderd artikel 27 zorgen de Republiek Oostenrijk en de Bondsrepubliek Duitsland er door middel van de machtigingsvoorwaarden of andere passende maatregelen voor dat elke dienst die in de in Beschikkingen 2002/205/EG en 2004/73/EG genoemde sectoren werkzaam is:
  - (a) bij de gunning van opdrachten voor werken, leveringen of diensten het discriminatieverbod en het beginsel van oproep tot mededinging in acht neemt, met name ten aanzien van de informatie die deze dienst de ondernemingen verstrekt met betrekking tot zijn voornemens inzake het plaatsen van opdrachten;
  - (b) de Commissie onder de in Beschikking 93/327/EG⁴¹ vastgestelde voorwaarden informatie verstrekt inzake de door hen gegunde opdrachten.
2. Onverminderd artikel 27 zorgt het Verenigd Koninkrijk er door middel van de machtigingsvoorwaarden of andere passende maatregelen voor dat elke dienst die in de in Beschikking 97/367/EEG genoemde sectoren werkzaam is, lid 1, onder a) en b), naleeft met betrekking tot opdrachten die voor de uitoefening van die activiteiten worden gegund in Noord-Ierland.
3. De leden 1 en 2 zijn niet van toepassing op opdrachten die worden gegund voor de prospectie naar olie of gas.

Onderafdeling 4
Rechtstreeks aan mededinging blootgestelde activiteiten en procedurele bepalingen hiervoor

Artikel 27
Rechtstreeks aan mededinging blootgestelde activiteiten

1. Deze richtlijn is niet van toepassing op opdrachten voor in de artikelen 5 tot en met 11 bedoelde activiteiten indien de lidstaat of de aanbestedende dienst die het verzoek krachtens artikel 28 heeft ingediend, kan aantonen dat de activiteit in de lidstaat waar zij wordt uitgeoefend, rechtstreeks aan mededinging is blootgesteld op marktgebieden waarvoor de toegang niet beperkt is; de richtlijn is evenmin van toepassing op prijsvragen die in dat geografisch gebied voor de uitoefening van een dergelijke activiteit worden georganiseerd. Deze beoordeling van de mededinging, die wordt verricht op basis van de informatie waarover de Commissie beschikt en voor de toepassing van deze richtlijn, doet geen afbreuk aan de toepassing van het mededingingsrecht.

---

⁴¹ Beschikking van de Commissie van 13 mei 1993 tot vaststelling van de voorwaarden waaronder aanbestedende diensten die geografische gebieden exploiteren ter wille van de prospectie en de winning van aardolie, gas, steenkool of andere vaste brandstoffen, aan de Commissie informatie moeten verstrekken inzake de door hen geplaatste opdrachten, PB L 129 van 27.5.1993, blz. 25.

2. Voor de toepassing van lid 1 dient de vraag of een activiteit rechtstreeks aan mededinging is blootgesteld, te worden beantwoord op basis van criteria die in overeenstemming zijn met de mededingingsregels van het Verdrag; deze criteria kunnen betrekking hebben op de kenmerken van de desbetreffende goederen of diensten, het voorhanden zijn van alternatieve goederen of diensten, de prijzen en de werkelijke of potentiële aanwezigheid van meer dan een leverancier van de deze goederen of meer dan een aanbieder van deze diensten.

De in aanmerking te nemen geografische markt op basis waarvan blootstelling aan mededinging wordt beoordeeld, wordt gevormd door een gebied waarin de betrokken ondernemingen een rol spelen in de vraag naar en het aanbod van goederen of diensten, waarin de mededingingsvoorwaarden voldoende homogeen zijn en dat van de aangrenzende gebieden kan worden onderscheiden, met name vanwege de mededingingsvoorwaarden die duidelijk afwijken van die welke in die gebieden heersen. Bij deze beoordeling wordt met name rekening gehouden met de aard en de kenmerken van de betrokken producten of diensten, het bestaan van hinderpalen voor de toegang tot de markt of van voorkeuren van consumenten, alsmede het bestaan tussen het betrokken gebied en de aangrenzende gebieden van aanzienlijke verschillen in marktaandelen van de ondernemingen of van wezenlijke prijsverschillen.

3. Voor de toepassing van lid 1 wordt de toegang tot een markt geacht niet beperkt te zijn indien de lidstaat de in bijlage III vermelde wetgeving van de Unie ten uitvoer heeft gelegd en heeft toegepast.

Wanneer vrije toegang tot een bepaalde markt op grond van de vorige alinea niet kan worden vermoed, moet worden aangetoond dat de toegang tot de betrokken markt rechtens en feitelijk vrij is.

Artikel 28

Procedure om te bepalen of artikel 27 van toepassing is

1. Wanneer een lidstaat of, indien de wetgeving van de betrokken lidstaat daarin voorziet, een aanbestedende dienst van mening is dat een bepaalde activiteit op grond van de in artikel 27, leden 2 en 3, bedoelde criteria rechtstreeks aan mededinging is blootgesteld op marktgebieden waarvoor de toegang niet beperkt is, kan hij de Commissie verzoeken vast te stellen dat deze richtlijn niet van toepassing is op de gunning van opdrachten of de organisatie van prijsvragen voor de uitoefening van die activiteit.

Verzoeken daartoe gaan vergezeld van een gemotiveerd standpunt van een onafhankelijke nationale instantie die bevoegd is voor de betrokken activiteit. Dit standpunt bevat een diepgaande analyse van de voorwaarden om artikel 27, lid 1, overeenkomstig de leden 2 en 3 daarvan op de betrokken activiteit te kunnen toepassen.

De lidstaat of de aanbestedende dienst stelt de Commissie in kennis van alle terzake dienende feiten, en met name van elke wettelijke en bestuursrechtelijke bepaling of overeenkomst waaruit blijkt dat voldaan is aan de in artikel 27, lid 1, gestelde voorwaarden.

2. Op een verzoek als ingediend overeenkomstig lid 1 van dit artikel kan de Commissie bij een uitvoeringsbesluit als aangenomen binnen de in lid 4 van dit artikel gestelde termijnen, vaststellen of een activiteit als bedoeld in de artikelen 5 tot en met 11 rechtstreeks aan mededinging is blootgesteld op basis van de in artikel 27 voorgeschreven criteria. Deze uitvoeringsbesluiten worden vastgesteld overeenkomstig de in artikel 100, lid 2, bedoelde raadplegingsprocedure.

Oprachten die de betrokken activiteit mogelijk moeten maken en prijsvragen die voor de uitoefening van deze activiteit worden georganiseerd, vallen niet langer onder deze richtlijn in een van de volgende gevallen:

- (a) de Commissie heeft het in de eerste alinea van dit lid bedoelde uitvoeringsbesluit waarbij artikel 27, lid 1, van toepassing wordt verklaard, vastgesteld binnen de in lid 3 van dit artikel gestelde termijn;
  - (b) zij heeft het in de eerste alinea van dit lid bedoelde uitvoeringsbesluit niet vastgesteld binnen de in lid 3 van dit artikel gestelde termijn.
3. De in lid 2 bedoelde uitvoeringsbesluiten worden vastgesteld binnen de volgende termijnen:
    - (a) 90 werkdagen indien op grond van artikel 27, lid 3, eerste alinea, vrije toegang tot een bepaalde markt wordt vermoed;
    - (b) 130 werkdagen in andere dan de onder a) bedoelde gevallen.

Deze termijnen vangen aan op de eerste werkdag volgend op de datum waarop de Commissie het in lid 1 bedoelde verzoek ontvangt of, indien de met het verzoek te verstrekken informatie onvolledig is, op de werkdag volgend op de ontvangst van de volledige informatie.

De in de eerste alinea gestelde termijnen kunnen door de Commissie worden verlengd met instemming van de lidstaat of de aanbestedende dienst die het verzoek heeft ingediend.

De Commissie kan de lidstaat of de betrokken aanbestedende dienst of de in lid 1 van dit artikel bedoelde onafhankelijke nationale instantie of elke andere bevoegde nationale instantie, waaronder de in artikel 93 bedoelde toezichtsinstantie, verzoeken alle nodige informatie te verstrekken of binnen een passende termijn de verstrekte informatie aan te vullen of te verduidelijken. In geval van late of onvolledige antwoorden worden de in de eerste alinea gestelde termijnen opgeschort voor de periode tussen het verstrijken van de in het verzoek om informatie gestelde termijn en de ontvangst van volledige en juiste informatie.

4. Wanneer voor een activiteit in een bepaalde lidstaat reeds een procedure op grond van de leden 1, 2 en 3 loopt, worden latere verzoeken betreffende dezelfde activiteit in dezelfde lidstaat die vóór het verstrijken van de voor het eerste verzoek geopende termijn zijn ingediend, niet als nieuwe procedures beschouwd maar worden zij in het kader van het eerste verzoek behandeld.

5. De Commissie stelt een uitvoeringshandeling vast met nadere regels voor de toepassing van de leden 1 tot en met 4. Deze uitvoeringshandeling voorziet ten minste in:
- (a) bekendmaking ter informatie in het *Publicatieblad van de Europese Unie* van de datum waarop de in lid 3, eerste alinea, gestelde termijn aanvangt en verstrijkt, inclusief eventuele verlengingen of opschortingen van termijnen als bedoeld in lid 3 van dit artikel;
  - (b) bekendmaking van de mogelijke toepassing van artikel 27, lid 1, overeenkomstig lid 2, tweede alinea, onder b), van dit artikel;
  - (c) uitvoeringsbepalingen met betrekking tot de vorm, de inhoud en overige bijzonderheden van verzoeken krachtens lid 1 van dit artikel;
  - (d) regels met betrekking tot de in lid 3 van dit artikel gestelde termijnen.

Deze uitvoeringshandelingen worden vastgesteld overeenkomstig de in artikel 100, lid 2, bedoelde raadplegingsprocedure.

HOOFDSTUK IV

Algemene beginselen

Artikel 29 *Aanbestedingsbeginselen*

Aanbestedende diensten behandelen ondernemers op gelijke basis en zonder te discrimineren en handelen op transparante en evenredige wijze.

Overheidsopdrachten worden niet opgesteld met het doel om deze uit te sluiten van de toepassingsfeer van de richtlijn of om de mededinging op kunstmatige wijze te beperken.

Artikel 30 *Ondernemers*

1. Ondernemers die krachtens de wetgeving van de lidstaat waarin zij zijn gevestigd, gerechtigd zijn de betrokken verrichting uit te voeren, mogen niet worden afgewezen louter op grond van het feit dat zij krachtens de wetgeving van de lidstaat waarin de opdracht wordt gegund, hetzij een natuurlijke persoon, hetzij een rechtspersoon moeten zijn.

Voor opdrachten voor diensten en werken alsmede voor opdrachten voor leveringen die bijkomende diensten of plaatsings- en installatiewerkzaamheden inhouden, kan van rechtspersonen echter worden verlangd dat zij in de inschrijving of in de aanvraag tot deelneming de namen en desbetreffende beroepskwalificaties vermelden van de personen die met de uitvoering van de opdracht worden belast.

2. Combinaties van ondernemers kunnen inschrijvingen indienen of zich als gegadigde opgeven. Aanbestedende diensten stellen voor deelneming van dergelijke

combinaties aan aanbestedingsprocedures geen specifieke voorwaarden die niet aan individuele gegadigden worden opgelegd. Voor de indiening van een inschrijving of een aanvraag tot deelneming kunnen aanbestedende diensten van deze combinaties van ondernemers niet eisen dat zij een bepaalde rechtsvorm aannemen.

Aanbestedende diensten kunnen specifieke voorwaarden stellen voor de uitvoering van de opdracht door een combinatie, mits deze gerechtvaardigd zijn op basis van objectieve gronden en evenredig zijn. In deze voorwaarden kan van een combinatie worden verlangd dat zij een bepaalde rechtsvorm aanneemt, wanneer de opdracht haar wordt gegund, voorzover deze verandering voor de bevredigende uitvoering van de opdracht noodzakelijk is.

Artikel 31 *Voorbehouden opdrachten*

De lidstaten kunnen het recht om deel te nemen aan aanbestedingsprocedures voorbehouden aan beschutte werkplaatsen en aan ondernemers die de maatschappelijke en professionele integratie van gehandicapte en achtergestelde werknemers tot doel hebben, of de uitvoering van deze opdrachten voorbehouden in het kader van programma's voor beschermde arbeid, mits meer dan 30% van de werknemers van deze werkplaatsen, ondernemingen of programma's gehandicapte of achtergestelde werknemers zijn.

In de oproep tot mededinging wordt naar dit artikel verwezen.

Artikel 32 *Vertrouwelijkheid*

1. Aanbestedende diensten kunnen aan ondernemers eisen stellen ter bescherming van het vertrouwelijke karakter van de informatie die zij ter beschikking stellen in de loop van de aanbestedingsprocedure, met inbegrip van informatie die ter beschikking wordt gesteld met betrekking tot het gebruik van een erkenningsregeling, ongeacht of dit is vermeld in de aankondiging inzake het bestaan van een erkenningsregeling die als oproep tot mededinging is gebruikt.
2. Tenzij in deze richtlijn of in het nationale recht inzake toegang tot informatie anders is bepaald, en onverminderd de verplichtingen inzake bekendmaking van gegunde opdrachten en de informatieverstrekking aan gegadigden en inschrijvers overeenkomstig de artikelen 64 en 69 van deze richtlijn, maakt een aanbestedende dienst de informatie die hem door een ondernemer als vertrouwelijk is verstrekt, niet bekend; hieronder vallen met name, zonder daartoe beperkt te blijven, fabrieks- of bedrijfsgeheimen en de vertrouwelijke aspecten van inschrijvingen.

Artikel 33 *Regels betreffende communicatiemiddelen*

1. Uitgezonderd wanneer het gebruik van elektronische middelen overeenkomstig artikel 46, artikel 47, artikel 48, artikel 49, lid 4, artikel 65, lid 2, of artikel 67 van deze richtlijn verplicht is, kunnen aanbestedende diensten voor elke mededeling en uitwisseling van informatie kiezen tussen de volgende communicatiemiddelen:

- (a) elektronische middelen overeenkomstig de leden 3, 4 en 5;
- (b) brief of fax;
- (c) telefoon in de gevallen en onder de omstandigheden genoemd in lid 6;
- (d) een combinatie van deze middelen.

De lidstaten kunnen in andere situaties dan die waarin artikel 46, artikel 47, artikel 48, artikel 49, lid 4, artikel 65, lid 2, of artikel 67 van deze richtlijn voorzien, het gebruik van elektronische communicatiemiddelen verplicht stellen.

2. De gekozen communicatiemiddelen moeten algemeen beschikbaar zijn en mogen de toegang van de ondernemers tot de gunningsprocedure niet beperken.

Bij elke mededeling, uitwisseling en opslag van informatie zorgen de aanbestedende diensten ervoor dat de integriteit van de gegevens en de vertrouwelijkheid van de inschrijvingen en aanvragen tot deelneming gewaarborgd zijn. Zij nemen pas na het verstrijken van de uiterste termijn voor de indiening kennis van de inhoud van de inschrijvingen en aanvragen tot deelneming.

3. De voor mededelingen te gebruiken elektronische middelen en de technische kenmerken daarvan moeten niet-discriminerend en algemeen beschikbaar zijn alsmede interoperabel met algemeen gebruikte informatie- en communicatietechnologieën en mogen de toegang van ondernemers tot de aanbestedingsprocedure niet beperken. De technische details en kenmerken van de middelen voor elektronische ontvangst die in overeenstemming met de eerste alinea van dit lid worden geacht, zijn vastgesteld in bijlage IV.

De Commissie is bevoegd overeenkomstig artikel 98 gedelegeerde handelingen vast te stellen tot wijziging, ten gevolge van technische ontwikkelingen of om administratieve redenen, van de in bijlage IV vastgestelde technische details en kenmerken.

Om interoperabiliteit van technische formaten en van proces- en berichtnormen te waarborgen, met name in een grensoverschrijdende context, is de Commissie bevoegd overeenkomstig artikel 98 gedelegeerde handelingen vast te stellen om het gebruik van bepaalde technische normen verplicht te stellen, ten minste met betrekking tot het gebruik van elektronische inschrijving, elektronische catalogi en middelen voor elektronische authenticatie.

4. Aanbestedende diensten kunnen, wanneer noodzakelijk, het gebruik van niet algemeen beschikbare middelen verplicht stellen, mits zij alternatieve toegangsmiddelen aanbieden.

Aanbestedende diensten worden geacht passende alternatieve toegangsmiddelen aan te bieden in een van de volgende situaties:

- (a) zij bieden onbeperkte, rechtstreekse en volledige toegang met elektronische middelen tot deze instrumenten vanaf de datum van bekendmaking van de aankondiging in overeenstemming met bijlage IX of vanaf de datum van verzending van de uitnodiging tot bevestiging van belangstelling. De

aankondiging of de uitnodiging tot bevestiging van belangstelling vermeldt het internetadres waar deze instrumenten toegankelijk zijn;

- (b) zij zorgen ervoor dat inschrijvers die in een andere lidstaat dan die van de aanbestedende dienst gevestigd zijn, toegang krijgen tot de aanbestedingsprocedure door gebruik van voorlopige tokens die zonder extra kosten online beschikbaar worden gesteld;
- (c) zij ondersteunen een alternatief kanaal voor elektronische indiening van inschrijvingen.

5. De volgende regels zijn van toepassing op middelen voor elektronische verzending en ontvangst van inschrijvingen, alsmede voor elektronische ontvangst van aanvragen tot deelneming:

- (a) informatie betreffende de specificaties voor de elektronische indiening van inschrijvingen en aanvragen tot deelneming, inclusief encryptie en tijdstempeldiensten, moet voor belanghebbende partijen beschikbaar zijn;
- (b) de middelen, methoden voor authenticatie en elektronische handtekeningen voldoen aan de voorschriften van bijlage IV;
- (c) de aanbestedende diensten bepalen het vereiste veiligheidsniveau voor de elektronische communicatiemiddelen die in de verschillende fasen van de specifieke aanbestedingsprocedure moeten worden gebruikt; dit niveau is evenredig met de daaraan verbonden risico's;
- (d) wanneer elektronische handtekeningen als omschreven in Richtlijn 1999/93/EG⁴² worden vereist, aanvaarden de aanbestedende diensten, zolang de handtekening geldig is, al dan niet met een veilig middel aangemaakte handtekeningen die gebaseerd zijn op een gekwalificeerd elektronisch certificaat, zoals bedoeld in de vertrouwenslijst waarin Beschikking 2009/767/EG⁴³ van de Commissie voorziet, mits aan de volgende voorwaarden is voldaan:
  - (i) zij stellen op basis van de in Besluit 2011/130/EU van de Commissie⁴⁴ vastgestelde formaten het vereiste geavanceerde handtekeningformaat vast en voeren de nodige maatregelen in om deze formaten technisch te kunnen verwerken;
  - (ii) wanneer een inschrijving wordt ondertekend met ondersteuning van een gekwalificeerd certificaat dat in de vertrouwenslijst is opgenomen, mogen zij geen bijkomende eisen stellen die het gebruik van deze handtekeningen door inschrijvers kunnen belemmeren.

---

⁴² Richtlijn 1999/93/EG van het Europees Parlement en de Raad van 13 december 1999 betreffende een gemeenschappelijk kader voor elektronische handtekeningen, PB L 13 van 19.1.2000, blz. 12.

⁴³ PB L 274 van 20.10.2009, blz. 36.

⁴⁴ PB L 53 van 26.2.2011, blz. 66.

6. De volgende regels zijn van toepassing op de verzending van aanvragen tot deelneming:
- (a) aanvragen tot deelneming aan een procedure voor de gunning van een opdracht kunnen schriftelijk of telefonisch worden verricht; in het laatste geval wordt een geschreven bevestiging gezonden voordat de termijn voor ontvangst van de aanvraag is verstreken;
  - (b) aanbestedende diensten kunnen eisen dat per fax ingediende aanvragen tot deelneming per post of met elektronische middelen worden bevestigd, wanneer dat nodig is om over een wettig bewijs te beschikken.

Voor de toepassing van b) vermeldt de aanbestedende dienst in de als oproep tot mededinging gebruikte aankondiging of in de uitnodiging tot bevestiging van belangstelling dat hij als vereiste stelt dat aanvragen tot deelneming per fax worden ingediend en per post of met elektronische middelen worden bevestigd, en vermeldt hij binnen welke termijn deze bevestiging moet worden verzonden.

7. Aanbestedende diensten kunnen de voor de aanbestedingsprocedures verwerkte elektronische gegevens gebruiken ter voorkoming, opsporing en verbetering van fouten die zich in elk stadium voordoen, door aangepaste instrumenten te ontwikkelen.

Artikel 34

Algemene verplichting tot gebruik van elektronische communicatiemiddelen

De lidstaten zorgen ervoor dat uiterlijk 2 jaar na de in artikel 101, lid 1, bepaalde datum alle aanbestedingsprocedures uit hoofde van deze richtlijn worden verricht met gebruik van elektronische communicatiemiddelen, met name elektronische inschrijving overeenkomstig de voorschriften van dit artikel.

Deze verplichting is niet van toepassing wanneer het gebruik van elektronische middelen gespecialiseerde instrumenten of bestandsformaten zou vereisen die niet in alle lidstaten algemeen beschikbaar zijn in de zin van lid 3. Het staat aan de aanbestedende diensten die andere communicatiemiddelen voor de indiening van inschrijvingen gebruiken, in de aanbestedingsdocumenten aan te tonen dat het gebruik van elektronische middelen wegens de bijzondere aard van de met de ondernemers uit te wisselen informatie gespecialiseerde instrumenten of bestandsformaten vereist die niet algemeen beschikbaar zijn in alle lidstaten.

Aanbestedende diensten worden geacht gewettigde redenen te hebben om in aanbestedingsprocedure geen elektronische communicatiemiddelen te eisen in de volgende situaties:

- (a) de omschrijving van de technische specificaties kan wegens de gespecialiseerde aard van de aanbesteding niet worden weergegeven door middel van bestandsformaten die door algemeen gebruikte applicaties worden ondersteund;
- (b) de applicaties voor ondersteuning van de bestandsformaten die geschikt zijn voor de omschrijving van de technische specificaties, maken deel uit van een merkgebonden licentieregeling en kunnen niet beschikbaar worden gesteld voor downloads of gebruik op afstand door de aanbestedende dienst;

- (c) de applicaties voor ondersteuning van de bestandsformaten die geschikt zijn voor de omschrijving van de technische specificaties, gebruiken bestandsformaten die niet kunnen worden verwerkt door andere open of downloadbare toepassingen.

Artikel 35
Nomenclaturen

1. Bij elke verwijzing naar nomenclaturen met betrekking tot aanbestedingen wordt gebruik gemaakt van de "Gemeenschappelijke woordenlijst overheidsopdrachten", hierna CPV (Common Procurement Vocabulary) als vastgesteld bij Verordening (EG) nr. 2195/2002⁴⁵.
2. De Commissie is bevoegd overeenkomstig artikel 98 gedelegeerde handelingen vast te stellen tot aanpassing van de in bijlagen II en XVI gebruikte referentienummers wanneer veranderingen in de CPV-nomenclatuur moeten worden overgenomen en dit geen wijziging van het toepassingsgebied van deze richtlijn inhoudt.

Artikel 36
Belangenconflicten

1. De lidstaten voorzien met betrekking tot aanbestedende diensten in de zin van artikel 2, punt 1, in regels om belangenconflicten die bij de uitvoering van onder deze richtlijn vallende aanbestedingsprocedures ontstaan, inclusief met betrekking tot het opzetten en voorbereiden van de procedure, het opstellen van de aanbestedingsdocumenten, de selectie van gegadigden en inschrijvers en de gunning van de opdracht, daadwerkelijk te voorkomen, vast te stellen en onmiddellijk te verhelpen, teneinde verstoring van de mededinging te voorkomen en een gelijke behandeling van alle inschrijvers te verzekeren.

Onder het begrip belangenconflict valt ten minste elke situatie waarin de in lid 2 bedoelde categorieën van personen direct of indirect een privé-belang hebben bij het resultaat van de aanbestedingsprocedure, waardoor de indruk kan ontstaan dat zij worden gehinderd bij de onpartijdige en objectieve uitoefening van hun plichten.

Voor de toepassing van dit artikel zijn "privé-belangen" alle belangen in verband met familie, gevoelsleven, economie, politiek of andere belangen die zij delen met de gegadigden of de inschrijvers, met inbegrip van conflicterende beroepsbelangen.

2. De in lid 1 bedoelde regels zijn van toepassing op belangenconflicten waarbij ten minste de volgende categorieën van personen betrokken zijn:
  - (a) personeelsleden van de aanbestedende dienst, aanbieders van aanbestedingsdiensten of personeelsleden van andere dienstverleners die bij de uitvoering van de aanbestedingsprocedure betrokken zijn;
  - (b) de voorzitter van de aanbestedende dienst en leden van de beslissingsorganen van de aanbestedende dienst die zonder noodzakelijkerwijs bij de uitvoering

---

⁴⁵ PB L 340 van 16.12.2002, blz. 1.

van de aanbestedingsprocedure betrokken te zijn toch invloed kunnen uitoefenen op het resultaat van deze procedure.

3. In het bijzonder zorgen de lidstaten ervoor dat:
- (a) de in lid 2, onder a), bedoelde personeelsleden elk belangenconflict met betrekking tot een van de gegadigden of inschrijver openbaar maken zodra zij kennis krijgen van een dergelijk conflict, om de aanbestedende dienst in staat te stellen deze situatie te verhelpen,
  - (b) gegadigden en inschrijvers bij de aanvang van de aanbestedingsprocedure een verklaring indienen over het bestaan van bevoorrechte banden met de in lid 2, onder b), bedoelde personen, waardoor dezen in een situatie van belangenconflict kunnen terechtkomen; de aanbestedende dienst vermeldt in het in artikel 94 genoemde individuele verslag of een gegadigde of inschrijver een verklaring heeft ingediend.

In geval van belangenconflict neemt de aanbestedende dienst passende maatregelen. Deze maatregelen kunnen leiden tot de verwijdering van het desbetreffende personeelslid uit de betrokken aanbestedingsprocedure of tot een herschikking van de taken en verantwoordelijkheden van het personeelslid. Wanneer een belangenconflict niet daadwerkelijk met andere middelen kan worden verholpen, moet de betrokken gegadigde of inschrijver worden uitgesloten van de procedure.

Wanneer bevoorrechte banden worden vastgesteld, brengt de aanbestedende dienst de overeenkomstig artikel 93 aangewezen toezichtinstantie onmiddellijk op de hoogte en neemt hij passende maatregelen om elke onrechtmatige invloed op het gunningsproces te voorkomen en een gelijke behandeling van de gegadigden en inschrijvers te verzekeren. Indien het belangenconflict niet daadwerkelijk met andere middelen kan worden verholpen, wordt de betrokken gegadigde of inschrijver uitgesloten van de procedure.

4. Alle krachtens dit artikel genomen maatregelen worden vermeld in het in artikel 94 bedoelde individuele verslag.

Artikel 37 *Onwettig gedrag*

Gegadigden verstrekken bij de aanvang van de procedure een verklaring op erewoord luidens welke zij geen blijk geven of zullen geven van de volgende feiten:

- (a) het onrechtmatig beïnvloeden van het besluitvormingsproces van de aanbestedende dienst of het verkrijgen van vertrouwelijke informatie waardoor zij onrechtmatige voordelen uit de aanbestedingsprocedure kunnen halen;
- (b) het sluiten van overeenkomsten met andere gegadigden en inschrijvers om de concurrentie te verstoren, of
- (c) het opzettelijk verstrekken van misleidende informatie die een materiële invloed kan hebben op beslissingen inzake uitsluiting, selectie of gunning.

TITEL II

OP OPDRACHTEN TOEPASSELIJKE VOORSCHRIFTEN

HOOFDSTUK I

Procedures

Artikel 38

Voorwaarden met betrekking tot de overeenkomst inzake overheidsopdrachten (GPA) en andere internationale overeenkomsten

1. Voorzover de bijlagen III, IV en V en de algemene opmerkingen bij aanhangsel 1 van de Europese Unie bij de overeenkomst inzake overheidsopdrachten en de andere internationale overeenkomsten waardoor de Unie gebonden is, als vermeld in bijlage V bij deze richtlijn, van toepassing zijn, geven aanbestedende diensten in de zin van artikel 4, lid 3, onder a), aan werken, leveringen, diensten en ondernemers van de ondertekenende partijen van deze overeenkomsten geen minder gunstige behandeling dan die welke zij aan werken, leveringen, diensten en ondernemers van de Unie geven. Door toepassing van deze richtlijn op ondernemers van de ondertekenende partijen bij deze overeenkomsten leven aanbestedende diensten deze overeenkomsten na.
2. De Commissie is bevoegd overeenkomstig artikel 98 gedelegeerde handelingen vast te stellen tot wijziging van de lijst in bijlage V, wanneer dit noodzakelijk is ten gevolge van de sluiting van nieuwe internationale overeenkomsten of de wijziging van bestaande internationale overeenkomsten.

Artikel 39

Keuze van de procedure

1. Wanneer zij opdrachten voor werken, leveringen of diensten gunnen, passen aanbestedende diensten de procedures toe die in overeenstemming met deze richtlijn zijn gebracht, mits onverminderd artikel 42 een oproep tot mededinging in overeenstemming met deze richtlijn is bekendgemaakt.

De lidstaten bepalen dat aanbestedende diensten openbare of niet-openbare procedures of procedures door onderhandelingen met voorafgaande oproep tot mededinging zoals geregeld in deze richtlijn kunnen toepassen.

2. De oproep tot mededinging kan geschieden op een van de volgende wijzen:
  - (a) een periodieke indicatieve aankondiging overeenkomstig artikel 61 wanneer de opdracht wordt gegund in een niet-openbare procedure of een procedure van gunning door onderhandelingen,

- (b) een aankondiging inzake het bestaan van een erkenningsregeling overeenkomstig artikel 62 wanneer de opdracht wordt gegund in een niet-openbare procedure of een procedure van gunning door onderhandelingen of in een innovatiepartnerschap,
- (c) door middel van een aankondiging van opdracht overeenkomstig artikel 63.

In het onder a) bedoelde geval worden ondernemers die hun belangstelling na de bekendmaking van de periodieke indicatieve aankondiging te kennen hebben gegeven, vervolgens uitgenodigd hun belangstelling schriftelijk te bevestigen door middel van een "uitnodiging tot bevestiging van belangstelling" overeenkomstig artikel 68.

- 3. De lidstaten kunnen bepalen dat aanbestedende diensten een procedure van gunning door onderhandelingen zonder voorafgaande oproep tot mededinging alleen kunnen toepassen in de specifieke gevallen en omstandigheden als uitdrukkelijk bepaald in artikel 42.

Artikel 40 *Openbare procedure*

- 1. In openbare procedures kan elke belangstellende ondernemer een inschrijving indienen naar aanleiding van een oproep tot mededinging.

De termijn voor ontvangst van de inschrijvingen bedraagt minimaal 40 dagen vanaf de verzenddatum van de aankondiging van de opdracht.

De inschrijving gaat vergezeld van de gevraagde informatie voor de kwalitatieve selectie.

- 2. Wanneer aanbestedende diensten een periodieke indicatieve aankondiging hebben bekendgemaakt die niet als oproep tot mededinging wordt gebruikt, kan de minimale termijn voor ontvangst van inschrijvingen als vastgesteld in lid 1, tweede alinea, van dit artikel, worden verkort tot 20 dagen, mits aan de twee volgende voorwaarden is voldaan:

- (a) de periodieke indicatieve aankondiging bevat naast de op grond van bijlage VI A, deel I, vereiste informatie alle in bijlage VI A, deel II, vereiste informatie, voorzover laatstbedoelde informatie bij de bekendmaking van de periodieke indicatieve aankondiging beschikbaar is;

- (b) zij is tussen 45 dagen en 12 maanden voor de verzenddatum van de aankondiging van opdracht ter bekendmaking verzonden.

- 3. Wanneer het niet haalbaar blijkt de in lid 1, tweede alinea, vastgestelde termijn in acht te nemen wegens een door de aanbestedende dienst naar behoren gemotiveerde spoedsituatie, kan deze een termijn vaststellen die niet minder mag bedragen dan 20 dagen na de verzenddatum van de aankondiging van de opdracht.

- 4. De aanbestedende dienst kan de in lid 1, tweede alinea, vastgestelde termijn voor ontvangst van inschrijvingen met vijf dagen verkorten wanneer hij ermee instemt dat

de inschrijvingen krachtens artikel 33, leden 3, 4 en 5, met elektronische middelen worden ingediend.

Artikel 41
Niet-openbare procedure

1. In niet-openbare procedures kan elke ondernemer een aanvraag tot deelneming indienen naar aanleiding van een oproep tot mededinging, door de gevraagde informatie voor kwalitatieve selectie te verstrekken.

De minimumtermijn voor ontvangst van de aanvragen tot deelneming bedraagt in het algemeen niet minder dan 30 dagen vanaf de verzenddatum van de aankondiging van opdracht of van het verzoek tot bevestiging van belangstelling, en mag in geen geval minder dan 15 dagen bedragen.

2. Alleen de ondernemers die na beoordeling van de gevraagde informatie door de aanbestedende dienst daartoe worden verzocht, kunnen een inschrijving indienen. Aanbestedende diensten kunnen in overeenstemming met artikel 72, lid 2, het aantal geschikte gegadigden beperken die tot deelneming aan de procedure worden uitgenodigd.

De termijn voor ontvangst van de inschrijvingen kan in onderling overleg tussen de aanbestedende dienst en de geselecteerde gegadigden worden vastgesteld, mits alle gegadigden evenveel tijd krijgen om hun inschrijvingen voor te bereiden en in te dienen.

Wanneer geen overeenstemming over de termijn voor ontvangst van de inschrijvingen kan worden bereikt, stelt de aanbestedende dienst een termijn vast die in geen geval minder dan 10 dagen bedraagt vanaf de verzenddatum van de uitnodiging tot inschrijving.

Artikel 42
Procedure van gunning door onderhandelingen met voorafgaande oproep tot mededinging

1. In procedures van gunning door onderhandelingen met voorafgaande oproep tot mededinging kan elke ondernemer een aanvraag tot deelneming indienen naar aanleiding van een oproep tot mededinging, door de gevraagde informatie voor de kwalitatieve selectie te verstrekken.

De minimumtermijn voor ontvangst van de aanvragen tot deelneming bedraagt in het algemeen 30 dagen, te rekenen vanaf de verzenddatum van de aankondiging van de opdracht of, wanneer een periodieke indicatieve aankondiging als oproep tot mededinging wordt gebruikt, van het verzoek tot bevestiging van belangstelling, en mag in geen geval minder dan 15 dagen bedragen.

2. Alleen de ondernemers die na beoordeling van de gevraagde informatie door de aanbestedende dienst daartoe worden uitgenodigd, kunnen aan de onderhandelingen deelnemen. Aanbestedende diensten kunnen in overeenstemming met artikel 72, lid 2, het aantal geschikte gegadigden beperken om tot deelneming aan de procedure te worden uitgenodigd.

De termijn voor ontvangst van de inschrijvingen kan in onderling overleg tussen de aanbestedende dienst en de geselecteerde gegadigden worden vastgesteld, mits alle gegadigden evenveel tijd krijgen om hun inschrijvingen voor te bereiden en in te dienen.

Wanneer het niet mogelijk is overeenstemming te bereiken over de termijn voor ontvangst van de inschrijvingen, stelt de aanbestedende dienst een termijn vast die in geen geval minder dan 10 dagen bedraagt vanaf de verzenddatum van de uitnodiging tot inschrijving.

Artikel 43 *Innovatiepartnerschap*

1. De lidstaten kunnen bepalen dat aanbestedende diensten innovatiepartnerschappen kunnen toepassen als geregeld in deze richtlijn. De lidstaten kunnen besluiten in hun nationale wetgeving geen innovatiepartnerschappen ten uitvoer te leggen of het gebruik ervan te beperken tot bepaalde soorten aanbestedingen.

In innovatiepartnerschappen kan elke ondernemer naar aanleiding van een oproep tot mededinging krachtens artikel 39, lid 2, onder b) en c), een aanvraag tot deelneming indienen om een gestructureerd partnerschap aan te gaan voor de ontwikkeling van innovatieve werken, leveringen of diensten en de daaropvolgende aankoop van de daaruit resulterende werken, leveringen of diensten, mits deze overeenstemmen met de afgesproken prestatie- en prijsniveaus.

2. Het partnerschap wordt gestructureerd in fasen die elkaar opvolgen in een reeks van stappen in het onderzoeks- en innovatieproces, eventueel tot aan de fabricage van de geleverde goederen of de verstrekking van de diensten. Het partnerschap bepaalt door de partner te bereiken tussentijdse streefdoelen en voorziet in betaling van de vergoeding in passende termijnen. Op basis van deze streefdoelen kan de aanbestedende dienst na elke fase besluiten het partnerschap op te zeggen en voor de resterende fasen een nieuwe aanbestedingsprocedure op te zetten, mits hij daarvoor de betrokken intellectuele-eigendomsrechten heeft verkregen.
3. De opdracht wordt gegund volgens de regels van de procedure van gunning door onderhandelingen met voorafgaande oproep tot mededinging als vastgesteld in artikel 42.

Bij de selectie van gegadigden besteden de aanbestedende diensten bijzondere aandacht aan criteria betreffende de capaciteiten en de ervaring van de inschrijvers op het gebied van onderzoek en ontwikkeling of de ontwikkeling van innovatieve oplossingen. Zij kunnen in overeenstemming met artikel 72, lid 2, het aantal geschikte gegadigden beperken die uitgenodigd worden tot deelneming aan de procedure.

Alleen de ondernemers die na beoordeling van de gevraagde informatie door de aanbestedende dienst daartoe worden uitgenodigd, kunnen projecten voor onderzoek en ontwikkeling indienen die voldoen aan de door de aanbestedende dienst vastgestelde behoeften en waaraan niet door bestaande oplossingen kan worden voldaan. De gunning van de opdracht geschiedt uitsluitend op basis van het criterium

van de economisch meest voordelige inschrijving in overeenstemming met artikel 76, lid 1, onder a).

4. De structuur van het partnerschap en in het bijzonder de duur en de waarde van de verschillende fasen weerspiegelen de graad van innovatie van de voorgestelde oplossing en de reeks van onderzoeks- en innovatieactiviteiten die vereist zijn voor de ontwikkeling van een innovatieve en nog niet op de markt beschikbare oplossing. De waarde en de looptijd van een opdracht voor de aankoop van de daaruit voortvloeiende werken, leveringen of diensten blijven binnen passende grenzen, rekening houdend met de noodzaak om de gemaakte kosten, inclusief voor de ontwikkeling van een innovatieve oplossing, te vergoeden en te voorzien in een passende winst.

Aanbestedende diensten maken geen gebruik van innovatiepartnerschappen om de mededinging te verhinderen, te beperken of te vervalsen.

Artikel 44

Gebruik van de procedure van gunning door onderhandelingen zonder voorafgaande oproep tot mededinging

Aanbestedende diensten kunnen in de volgende gevallen gebruik maken van een procedure van gunning door onderhandelingen zonder voorafgaande oproep tot mededinging:

- (a) wanneer in het kader van een procedure met voorafgaande oproep tot mededinging geen of geen geschikte inschrijvingen of geen aanvragen tot deelneming zijn ingediend, mits de oorspronkelijke voorwaarden van de opdracht niet wezenlijk zijn gewijzigd;
- (b) wanneer een opdracht uitsluitend ten behoeve van onderzoek, proefneming, studie of ontwikkeling wordt gegund en niet met het doel de rendabiliteit te verzekeren dan wel de kosten van onderzoek en ontwikkeling te dekken en voor zover de plaatsing van een dergelijke opdracht niet verhindert dat een oproep tot mededinging wordt gedaan voor latere opdrachten die dit doel in het bijzonder beogen;
- (c) wanneer de aanbesteding de creatie of de verkrijging van een kunstwerk tot doel heeft;
- (d) wanneer de werken, leveringen of diensten alleen door een bepaalde ondernemer kunnen worden verricht om een van de volgende redenen:
  - (i) het ontbreken van mededinging om technische redenen;
  - (ii) de bescherming van octrooien, auteursrechten of andere intellectuele-eigendomsrechten;
  - (iii) de bescherming van andere uitsluitende rechten.

Deze uitzondering geldt alleen wanneer er geen redelijk alternatief of substituut bestaat en het ontbreken van mededinging niet het resultaat is van een kunstmatige vernauwing van de parameters van de aanbesteding;

- (e) in strikt noodzakelijke gevallen waarin dringende spoed, voortvloeiende uit overmacht, het onmogelijk maakt de gestelde termijnen voor openbare procedures, niet-openbare procedures en procedures van gunning door onderhandelingen met voorafgaande oproep tot mededinging in acht te nemen. De ter rechtvaardiging van de dwingende spoed ingeroepen omstandigheden mogen in geen geval aan de aanbestedende diensten te wijten zijn.
- (f) in het geval van opdrachten voor leveringen ten behoeve van aanvullende leveringen door de oorspronkelijke leverancier die bestemd zijn hetzij voor de gedeeltelijke vernieuwing van veelvuldig gebruikte leveringen of installaties, hetzij voor de uitbreiding van bestaande leveringen of installaties, indien verandering van leverancier de aanbestedende dienst ertoe zou verplichten apparatuur aan te schaffen met andere technische eigenschappen, zodat incompatibiliteit ontstaat of zich onevenredige technische moeilijkheden bij het gebruik en het onderhoud voordoen;
- (g) in geval van nieuwe werken of diensten bestaande uit de herhaling van soortgelijke werken of diensten die door dezelfde aanbestedende diensten aan de met een vroegere opdracht belaste dienstverlener zijn toevertrouwd, mits deze werken of diensten overeenstemmen met een basisproject dat het voorwerp vormde van een overeenkomstig de in artikel 39, lid 1, bedoelde procedures geplaatste eerste opdracht.
- (h) voor leveringen die genoteerd en aangekocht worden op een grondstoffenmarkt of op andere soortgelijke markten zoals de handel in elektriciteit;
- (i) voor gelegenheidsaankopen, wanneer zich gedurende zeer korte tijd een bijzonder voordelige gelegenheid tot aankopen voordoet en de te betalen prijs aanzienlijk lager ligt dan normaal op de markt het geval is;
- (j) voor aankopen van leveringen onder bijzonder voordelige voorwaarden, hetzij bij een leverancier die zijn handelsactiviteiten staakt, hetzij bij de curator of vereffenaar in geval van een faillissement, een gerechtelijk akkoord of een soortgelijke procedure van het nationale recht;
- (k) wanneer de betrokken opdracht voor diensten voortvloeit uit een overeenkomstig deze richtlijn georganiseerde prijsvraag en volgens de toepasselijke voorschriften moet worden gegund aan de winnaar of aan één van de winnaars van die prijsvraag; in het laatstgenoemde geval moeten alle winnaars tot deelneming aan de onderhandelingen worden uitgenodigd.

Voor de toepassing van a) wordt een inschrijving geacht niet geschikt te zijn wanneer:

- (a) zij onregelmatig of onaanvaardbaar is, en
- (b) zij volkomen irrelevant is ten aanzien van de opdracht en niet voldoet aan de behoeften van de aanbestedende dienst zoals aangegeven in de aanbestedingsdocumenten.

Inschrijvingen worden met name geacht onregelmatig te zijn wanneer zij niet overeenstemmen met de aanbestedingsdocumenten of wanneer de aangeboden prijzen afgeschermd zijn van de normale marktwerking;

Inschrijvingen worden met name geacht onaanvaardbaar te zijn in de volgende gevallen:

- (a) zij zijn laattijdig binnengekomen;
- (b) zij zijn ingediend door inschrijvers die niet over de vereiste kwalificaties beschikken;
- (c) de prijs overschrijdt het door de aanbestedende dienst begrote bedrag als vastgesteld vóór de aanvang van de aanbestedingsprocedure; de voorafgaande vaststelling van de begroting moet schriftelijk gedocumenteerd zijn;
- (d) de inschrijvingen zijn abnormaal laag bevonden overeenkomstig artikel 79.

Voor de toepassing van lid 1, onder g), van dit artikel vermeldt het basisproject de omvang van mogelijke aanvullende werken of diensten en de voorwaarden waaronder deze worden gegund. Bij de oproep tot mededinging voor de aanbesteding van het eerste project wordt aangekondigd dat deze procedure kan worden toegepast en het geraamde totaalbedrag voor de daaropvolgende werken moet door de aanbestedende diensten in aanmerking worden genomen voor de toepassing van de artikelen 12 en 13.

HOOFDSTUK II

Technieken en instrumenten voor elektronische en gegroepeerde aanbesteding

Artikel 45 *Raamovereenkomsten*

1. Aanbestedende diensten kunnen raamovereenkomsten sluiten, mits zij de in deze richtlijn voorgeschreven procedures toepassen.

Een raamovereenkomst is een overeenkomst tussen een of meer aanbestedende diensten en een of meer ondernemers met het doel gedurende een bepaalde periode de voorwaarden inzake te gunnen opdrachten vast te leggen, met name wat betreft de prijs en, in voorkomend geval, de beoogde hoeveelheid.

De looptijd van een raamovereenkomst mag niet langer zijn dan vier jaar, behalve in uitzonderingsgevallen die behoorlijk gemotiveerd zijn, met name op grond van het voorwerp van de raamovereenkomst.

2. Opdrachten die gebaseerd zijn op een raamovereenkomst, worden gegund volgens de procedures waarin dit lid en de leden 3 en 4 voorzien.

De procedures kunnen alleen worden toegepast tussen de aanbestedende diensten die duidelijk daarvoor zijn aangewezen in de oproep tot mededinging, in het verzoek tot bevestiging van belangstelling of, wanneer een aankondiging inzake het bestaan van een erkenningsregeling wordt gebruikt als middel om tot mededinging op te roepen, in de uitnodiging tot inschrijving, en de ondernemers die oorspronkelijk partij waren bij de raamovereenkomst.

In opdrachten die op een raamovereenkomst zijn gebaseerd, mogen in geen geval wezenlijke wijzigingen worden aangebracht met betrekking tot in de raamovereenkomst gestelde voorwaarden, met name in het in lid 3 bedoelde geval.

Aanbestedende diensten mogen geen oneigenlijk gebruik van raamovereenkomsten maken of mogen deze niet gebruiken om de mededinging te hinderen, te beperken of te vervalsen.

3. Wanneer een raamovereenkomst met één enkele ondernemer wordt gesloten, worden de op die raamovereenkomst gebaseerde opdrachten gegund volgens de in de raamovereenkomst gestelde voorwaarden.

Voor de gunning van dergelijke opdrachten kunnen de aanbestedende diensten de ondernemer die partij is bij de raamovereenkomst, schriftelijk raadplegen en hem indien nodig verzoeken zijn inschrijving aan te vullen.

4. Wanneer een raamovereenkomst met meer dan één ondernemer wordt gesloten, kan dit geschieden op een van de twee volgende wijzen:

- (a) volgens de voorwaarden van de raamovereenkomst, zonder de opdracht opnieuw voor mededinging open te stellen, wanneer wordt voorzien in alle voorwaarden met betrekking tot de verrichting van de betrokken werken, leveringen of diensten alsmede in de objectieve voorwaarden ter bepaling van de ondernemers die als partij bij de raamovereenkomst deze zullen uitvoeren; laatstgenoemde voorwaarden worden vermeld in de aanbestedingsdocumenten;

- (b) wanneer in de raamovereenkomst niet is voorzien in alle voorwaarden met betrekking tot de verrichting van de werken, leveringen of diensten, door de opdracht opnieuw voor mededinging open te stellen voor de ondernemers die partij zijn bij de raamovereenkomst.

5. De in lid 4, onder b, bedoelde mededinging geschiedt onder dezelfde voorwaarden als die welke voor de gunning van de raamovereenkomst gelden en, wanneer passend, volgens nadere voorwaarden met betrekking tot de specificaties van de raamovereenkomst, in overeenstemming met de volgende procedure:

- (a) voor elke te gunnen opdracht raadplegen de aanbestedende diensten schriftelijk de ondernemers die in staat zijn de opdracht uit te voeren;

- (b) de aanbestedende diensten stellen een voldoende lange termijn vast voor de indiening van inschrijvingen voor elke specifieke opdracht, rekening houdend met elementen zoals de complexiteit van het voorwerp van de opdracht en de nodige tijd voor de toezending van de inschrijvingen;

- (c) de inschrijvingen worden schriftelijk ingediend en de inhoud ervan wordt niet vrijgegeven totdat de gestelde indieningstermijn is verstreken;

- (d) de aanbestedende diensten gunnen elke opdracht aan de inschrijver die op grond van de in de specificaties van de raamovereenkomst vastgestelde gunningscriteria de beste inschrijving heeft ingediend.

Artikel 46
Dynamische aankoopssystemen

1. Voor aankopen voor courant gebruik, waarvan de kenmerken wegens de algemene beschikbaarheid op de markt voldoen aan hun behoeften, kunnen de aanbestedende dienstengebruik maken van een dynamisch aankoopstelsel. Het dynamisch aankoopstelsel wordt beheerd als een volledig elektronisch proces, dat gedurende de gehele looptijd openstaat voor elke ondernemer die voldoet aan de selectiecriteria.
2. Voor de gunning van opdrachten in een dynamisch aankoopstelsel volgen aanbestedende diensten de regels van de niet-openbare procedure. Alle gegadigden die aan de selectiecriteria voldoen, worden tot het stelsel toegelaten; het aantal tot het stelsel toe te laten gegadigden wordt niet beperkt overeenkomstig artikel 72, lid 2. Voor alle communicatie in het kader van een dynamisch aankoopstelsel wordt alleen gebruik gemaakt van elektronische middelen overeenkomstig artikel 33, leden 2 tot en met 6.
3. Voor de gunning van opdrachten in een dynamisch aankoopstelsel gaan de aanbestedende diensten te werk als volgt:
  - (a) zij maken een oproep tot mededinging bekend en geven daarbij aan dat het om een dynamisch aankoopstelsel gaat;
  - (b) in de specificaties vermelden zij ten minste de aard en de geraamde hoeveelheid van de beoogde aankopen, alsmede alle nodige informatie omtrent het aankoopstelsel, de gebruikte elektronische apparatuur en de nadere technische bepalingen en specificaties voor de verbinding;
  - (c) zij bieden gedurende de gehele looptijd van het stelsel onbeperkte en volledige rechtstreekse toegang tot de specificaties en tot alle aanvullende documenten overeenkomstig artikel 67.
4. De aanbestedende diensten verlenen elke ondernemer tijdens de gehele looptijd van het dynamische aankoopstelsel de mogelijkheid te verzoeken om deelneming aan het stelsel onder de voorwaarden van lid 2. Zij verrichten hun beoordeling van deze verzoeken volgens de selectiecriteria binnen 10 werkdagen volgend op de ontvangst.

De aanbestedende diensten melden de in de eerste alinea bedoelde ondernemer zo spoedig mogelijk of hij al dan niet tot het dynamische aankoopstelsel is toegelaten.
5. De aanbestedende diensten nodigen overeenkomstig artikel 68 alle gekwalificeerde deelnemers uit om in te schrijven voor elke specifieke gunning in het dynamische aankoopstelsel.

Zij gunnen de opdracht aan de inschrijver die de beste inschrijving heeft ingediend op grond van de gunningscriteria als bepaald in de aankondiging van de opdracht voor het dynamische aankoopstelsel, in het verzoek tot bevestiging van belangstelling, of wanneer tot mededinging is opgeroepen door middel van een aankondiging inzake het bestaan van een erkenningsregeling, in de uitnodiging tot inschrijving. Deze criteria kunnen in voorkomend geval worden gepreciseerd in de uitnodiging tot inschrijving.

6. De aanbestedende diensten vermelden de looptijd van het dynamisch aankoopstelsel in de oproep tot mededinging. Zij brengen de Commissie op de hoogte van elke verandering in looptijd, met gebruik van de volgende standaardformulieren:
  - (a) wanneer de looptijd wordt gewijzigd zonder dat het stelsel wordt beëindigd, het formulier dat aanvankelijk is gebruikt voor de oproep tot mededinging voor het dynamisch aankoopstelsel;
  - (b) wanneer het stelsel wordt beëindigd, een aankondiging van gegunde opdracht overeenkomstig artikel 64.
7. Aan de betrokken ondernemers of partijen bij het dynamisch aankoopstelsel mogen geen kosten in rekening worden gebracht.

Artikel 47
Elektronische veilingen

1. De aanbestedende diensten kunnen elektronische veilingen gebruiken waarin nieuwe, verlaagde prijzen, en/of nieuwe waarden voor bepaalde elementen van de inschrijvingen worden voorgesteld.

Hiertoe gebruiken aanbestedende diensten een zich herhalend elektronisch proces (elektronische veiling) dat plaatsvindt na de eerste volledige beoordeling van de inschrijvingen en dat hun klassering op basis van automatische beoordelingsmethoden mogelijk maakt.
2. Bij openbare procedures, niet-openbare procedures en procedures van gunning door onderhandelingen met voorafgaande oproep tot mededinging kunnen de aanbestedende diensten besluiten de gunning van een opdracht te laten voorafgaan door een elektronische veiling, wanneer de specificaties nauwkeurig kunnen worden vastgesteld.

Onder dezelfde voorwaarden kan een elektronische veiling worden gebruikt bij het opnieuw tot mededinging oproepen van de partijen bij een raamovereenkomst als bedoeld in artikel 45, lid 4, onder b), alsmede bij de oproep tot mededinging voor opdrachten die worden gegund in het kader van een dynamisch aankoopstelsel als bedoeld in artikel 46.
3. De elektronische veiling heeft betrekking op een van de volgende criteria:
  - (a) alleen de prijzen, wanneer de opdracht wordt gegund op basis van de laagste prijs;
  - (b) de prijzen en/of de nieuwe waarden van de elementen van de inschrijvingen als aangegeven in de specificaties, wanneer de opdracht wordt gegund op basis van de economisch meest voordelige inschrijving.
4. De aanbestedende diensten die een elektronische veiling houden, maken daarvan melding in de aankondiging van de opdracht, in het verzoek tot bevestiging van belangstelling, of wanneer tot mededinging is opgeroepen door middel van een

aankondiging inzake het bestaan van een erkenningsregeling, in de uitnodiging tot inschrijving. De specificaties bevatten ten minste de in bijlage VII genoemde informatie.

5. Alvorens tot de elektronische veiling over te gaan, verrichten de aanbestedende diensten een eerste volledige beoordeling van de inschrijvingen aan de hand van het gunningscriterium of de gunningscriteria en de weging die daartoe is vastgesteld.

Een inschrijving wordt geacht ontvankelijk te zijn wanneer zij is ingediend door een gekwalificeerde inschrijver en overeenstemt met de technische specificaties.

Alle inschrijvers die een ontvankelijke inschrijving hebben ingediend, worden tegelijkertijd via elektronische weg uitgenodigd om aan de elektronische veiling deel te nemen, door op het vermelde tijdstip overeenkomstig de in de uitnodiging vermelde instructies gebruik te maken van de verbindingen. De elektronische veiling kan in een aantal opeenvolgende fasen verlopen. Zij vangt op zijn vroegst twee werkdagen na de datum van verzending van de uitnodigingen aan.

6. Wanneer voor de gunning het criterium van de economisch meest voordelige inschrijving wordt gehanteerd, gaat de uitnodiging vergezeld van het resultaat van de volledige beoordeling van de betrokken inschrijving, uitgevoerd overeenkomstig de in artikel 76, lid 5, eerste alinea, bedoelde weging.

De uitnodiging vermeldt eveneens de wiskundige formule die tijdens de elektronische veiling zal worden gebruikt om de automatische herklasseringen te bepalen op basis van de ingediende nieuwe prijzen en/of nieuwe waarden. Deze formule houdt rekening met het gewicht dat aan alle vastgestelde criteria is toegekend om de economisch voordeligste inschrijving te bepalen, zoals in de aankondiging van de opdracht of het bestek is aangegeven. Daartoe moeten eventuele marges vooraf in een bepaalde waarde worden uitgedrukt.

Wanneer varianten zijn toegestaan, moeten voor elke variant afzonderlijke formules worden verstrekt.

7. In elke fase van de elektronische veiling verstrekken de aanbestedende diensten alle inschrijvers onmiddellijk voldoende informatie om hen in staat te stellen op elk moment hun respectieve klassering te kennen. Zij kunnen ook andere informatie betreffende andere ingediende prijzen of waarden meedelen, mits dit in de specificaties is vermeld. Zij kunnen voorts op ieder ogenblik meedelen hoeveel inschrijvers aan de fase van de veiling deelnemen. Zij mogen echter hoe dan ook in geen enkele fase van de elektronische veiling de identiteit van de inschrijvers bekendmaken.

8. De aanbestedende diensten kunnen de elektronische veiling op een of meer van de onderstaande wijzen afsluiten:

- (a) op het vooraf aangegeven tijdstip;
- (b) wanneer zij geen nieuwe prijzen of nieuwe waarden meer ontvangen die voldoen aan de voorschriften inzake minimumverschillen, mits zij vooraf hebben aangegeven welke termijn zij na ontvangst van de laatste aanbieding in acht zullen nemen alvorens de elektronische veiling te sluiten;

- (c) wanneer het vooraf aangegeven aantal fasen in de veiling volledig is doorlopen.

Wanneer de aanbestedende diensten hebben besloten de elektronische veiling overeenkomstig c) af te sluiten, in voorkomend geval in combinatie met de onder b) bepaalde regelingen, vermeldt de uitnodiging tot deelneming aan de veiling het tijdschema voor elke fase van de veiling.

9. Na sluiting van de elektronische veiling gunnen de aanbestedende diensten de opdracht overeenkomstig artikel 76, op basis van de resultaten van de elektronische veiling.

Artikel 48
Elektronische catalogi

1. Wanneer aanbestedende diensten overeenkomstig artikel 33 het gebruik van elektronische communicatiemiddelen verplicht stellen, kunnen zij eisen dat inschrijvingen in het formaat van een elektronische catalogus worden ingediend.

De lidstaten kunnen het gebruik van elektronische catalogi verplicht stellen bij bepaalde typen aanbestedingen.

Inschrijvingen die in de vorm van een elektronische catalogus worden ingediend, kunnen vergezeld gaan van andere documenten ter aanvulling van de inschrijving.

2. Elektronische catalogi worden door de gegadigden of inschrijvers opgesteld met het oog op deelneming aan een specifieke aanbestedingsprocedure in overeenstemming met de specificaties en het formaat als vastgesteld door de aanbestedende dienst.

Voorts voldoen elektronische catalogi aan de voorschriften inzake elektronische communicatiemiddelen alsmede aan alle aanvullende voorschriften als vastgesteld door de aanbestedende dienst overeenkomstig artikel 33.

3. Wanneer de indiening van inschrijvingen in de vorm van elektronische catalogi wordt aanvaard dan wel verplicht is gesteld, gaan de aanbestedende diensten te werk als volgt:

(a) zij vermelden dit in de aankondiging van de opdracht, in de uitnodiging tot bevestiging van belangstelling of, wanneer tot mededinging is opgeroepen door middel van een aankondiging inzake het bestaan van een erkenningsregeling, in de uitnodiging tot inschrijving of tot onderhandeling;

(b) zij verstrekken in de specificaties alle nodige informatie overeenkomstig artikel 33, lid 5, betreffende het formaat, de gebruikte elektronische apparatuur en de en de nadere technische bepalingen voor de verbinding en specificaties voor de catalogus.

4. Wanneer een raamovereenkomst met meer dan één ondernemer is gesloten na indiening van de inschrijvingen in de vorm van elektronische catalogi, kunnen de aanbestedende diensten bepalen dat voor specifieke opdrachten opnieuw tot

mededinging wordt opgeroepen op basis van bijgewerkte catalogi. In dat geval gebruiken de aanbestedende diensten een van de volgende alternatieve methoden:

- (a) zij verzoeken de inschrijvers hun elektronische catalogi opnieuw in te dienen rekening houdend met de voorschriften van de betrokken specifieke opdracht;
  - (b) zij delen de inschrijvers mee dat zij voornemens zijn uit de reeds ingediende catalogi de nodige informatie te verzamelen (hierna "punch out") om inschrijvingen op te maken die aangepast zijn aan de vereisten van de betrokken specifieke opdracht, mits het gebruik van deze methode in de aanbestedingsdocumenten voor de raamovereenkomst is aangekondigd.
5. Wanneer de aanbestedende diensten voor specifieke opdrachten overeenkomstig lid 4, onder b), opnieuw tot mededinging oproepen, vermelden zij op welk tijdstip zij voornemens zijn de nodige informatie te verzamelen voor het verrichten van nieuwe inschrijvingen die aangepast zijn aan de vereisten van de betrokken specifieke opdracht, en verlenen zij de inschrijvers de mogelijkheid om het verzamelen van informatie te weigeren.

De aanbestedende diensten voorzien in een toereikende termijn tussen de mededeling en het daadwerkelijk verzamelen van de informatie.

Vóór de gunning van de opdracht leggen de aanbestedende diensten de verzamelde informatie voor aan de betrokken inschrijver en verlenen zij hem de mogelijkheid de juistheid van de aldus verrichte inschrijving te bevestigen dan wel te betwisten.

6. De aanbestedende diensten kunnen opdrachten gunnen op basis van een dynamisch aankoopstelsel door middel van "punch out", mits de aanvraag tot deelneming aan het dynamisch aankoopstelsel vergezeld gaat van een elektronische catalogus in overeenstemming met de technische specificaties en het formaat als vastgesteld door de aanbestedende dienst. Deze catalogus wordt vervolgens door de gegadigden aangevuld wanneer zij op de hoogte worden gebracht van het voornemen van de aanbestedende dienst om inschrijvingen te verrichten door middel van een "punch out". De "punch out" geschiedt in overeenstemming met lid 4, onder b) en lid 5.

Artikel 49

Gecentraliseerde aankoopactiviteiten en aankoopcentrales

1. Aanbestedende diensten kunnen werken, leveringen en/of diensten verkrijgen van of via een aankoopcentrale.
2. De lidstaten voorzien in de mogelijkheid voor aanbestedende diensten om gebruik te maken van gecentraliseerde aankoopactiviteiten van in andere lidstaten gevestigde aankoopcentrales.
3. Een aanbestedende dienst voldoet aan zijn verplichtingen uit hoofde van deze richtlijn wanneer hij voor aanbestedingen gebruik maakt van gecentraliseerde aankoopactiviteiten voorzover de betrokken aanbestedingsprocedures en de uitvoering ervan door de aankoopcentrale alleen worden verricht in alle stadia vanaf de bekendmaking van de oproep tot mededinging tot de voltooiing van de daaruit voortvloeiende opdracht of opdrachten.

Wanneer bepaalde stadia van de aanbestedingsprocedure of de uitvoering van de daaruit voortvloeiende opdrachten door de betrokken aanbestedende dienst worden verricht, blijft de aanbestedende dienst echter verantwoordelijk voor de naleving van de verplichtingen uit hoofde van deze richtlijn met betrekking tot de stadia waarvoor hij zorgt.

4. Voor alle aanbestedingsprocedures van een aankoopcentrale worden elektronische communicatiemiddelen gebruikt in overeenstemming met de voorschriften van artikel 33.
5. Aanbestedende diensten kunnen voor gecentraliseerde aankoopactiviteiten een aankoopcentrale kiezen zonder de procedures van deze richtlijn toe te passen, zelfs wanneer de aankoopcentrale daarvoor wordt vergoed.
6. De aankoopcentrale zorgt eveneens voor de documenten van alle transacties die zij gedurende haar gecentraliseerde aankoopactiviteiten verricht voor de uitvoering van opdrachten, raamovereenkomsten of dynamische aankoopssystemen.

Artikel 50 *Aanvullende aankoopactiviteiten*

Aanbieders van aanvullende aankoopactiviteiten worden gekozen volgens de aanbestedingsprocedures van deze richtlijn.

Artikel 51 *Occasionele gezamenlijke gunning*

1. Een of meer aanbestedende diensten kunnen overeenkomen bepaalde specifieke aanbestedingen gezamenlijk te verrichten.
2. Wanneer één aanbestedende dienst de betrokken aanbestedingsprocedures alleen vervult in alle stadia gaande van de bekendmaking van de oproep tot mededinging tot de voltooiing van de daaruit voortvloeiende opdracht of opdrachten, is deze aanbestedende dienst als enige verantwoordelijk voor de naleving van de verplichtingen uit hoofde van deze richtlijn.

Wanneer de aanbestedingsprocedures en de uitvoering van de daaruit voortvloeiende opdrachten door meer dan één van de deelnemende aanbestedende diensten worden waargenomen, blijft elke aanbestedende dienst echter verantwoordelijk voor de naleving van de verplichtingen uit hoofde van deze richtlijn met betrekking tot de stadia waarvoor hij zorgt.

Artikel 52 *Gezamenlijke aanbesteding tussen aanbestedende diensten van verschillende lidstaten*

1. Onverminderd titel I, hoofdstuk III, afdeling 2, onderafdeling 2: Bijzondere betrekkingen, kunnen aanbestedende diensten van verschillende lidstaten gezamenlijk opdrachten gunnen door gebruik te maken van een van de in dit artikel omschreven middelen.

2. Verschillende aanbestedende diensten kunnen werken, leveringen en/of diensten verkrijgen van of via een in een andere lidstaat gevestigde aankoopcentrale. In dat geval wordt de aanbestedingsprocedure verricht volgens de nationale regeling van de lidstaat waar de aankoopcentrale is gevestigd.
3. Meerdere aanbestedende diensten uit verschillende lidstaten kunnen gezamenlijk een opdracht gunnen. In dat geval sluiten de deelnemende aanbestedende diensten een overeenkomst tot regeling van:
  - (a) de nationale bepalingen die van toepassing zijn op de aanbestedingsprocedure;
  - (b) de interne organisatie van de aanbestedingsprocedure, met inbegrip van het beheer van de procedure, het delen van verantwoordelijkheden, de verdeling van de te gunnen werken, leveringen of diensten en de sluiting van overeenkomsten.

Bij het vaststellen van de toepasselijke nationale wet overeenkomstig a) kunnen de aanbestedende diensten de nationale bepalingen kiezen van een lidstaat waarin ten minste een van de deelnemende diensten is gevestigd.

4. Wanneer meerdere aanbestedende diensten uit verschillende lidstaten een gezamenlijke rechtspersoon hebben opgericht, inclusief een rechtspersoon als de Europese groeperingen voor territoriale samenwerking krachtens Verordening (EG) nr. 1082/2006 van het Europees Parlement en de Raad⁴⁶ of andere onder het recht van de Unie vallende rechtspersonen, komen de deelnemende aanbestedende diensten bij besluit van het bevoegde orgaan van de gezamenlijke rechtspersoon overeen welke aanbestedingsregels van een van de volgende lidstaten van toepassing zijn:
  - (a) de nationale bepalingen van de lidstaat waar de gezamenlijke rechtspersoon zijn statutaire zetel heeft;
  - (b) de nationale bepalingen van de lidstaat waar de gezamenlijke rechtspersoon zijn activiteiten uitoefent;

Deze overeenkomst kan gelden voor onbepaalde tijd, indien daarin is voorzien in de oprichtingsakte van de gezamenlijke rechtspersoon, of kan worden beperkt tot een bepaalde termijn of tot een aantal soorten opdrachten of tot een of meer individuele gunningen van opdrachten.

5. Bij gebreke van een overeenkomst tot vaststelling van de toepasselijke aanbestedingswet wordt de nationale wet die de gunning regelt, vastgesteld volgens de volgende regels:
  - (a) wanneer de procedure door één deelnemende aanbestedende dienst in naam van de andere wordt uitgevoerd of beheerd, zijn de nationale bepalingen van de lidstaat van die aanbestedende dienst van toepassing;

---

⁴⁶ PB L 210 van 31.7.2006, blz. 19.

- (b) wanneer de procedure niet door één deelnemende aanbestedende dienst in naam van de andere wordt uitgevoerd of beheerd, en
    - (i) betrekking heeft op een opdracht voor werken, passen de aanbestedende diensten de nationale bepalingen toe van de lidstaat waar de meeste werken plaatsvinden;
    - (ii) betrekking heeft op een opdracht voor diensten of leveringen, passen de aanbestedende diensten de nationale bepalingen toe van de lidstaat waar de meeste diensten of leveringen worden verricht;
  - (c) wanneer het niet mogelijk is de toepasselijke nationale wet overeenkomstig a) of b) vast te stellen, passen de aanbestedende diensten de nationale bepalingen toe van de lidstaat van de aanbestedende dienst die het grootste deel van de kosten draagt.
6. Bij gebreke van een overeenkomst tot vaststelling van de toepasselijke aanbestedingswet overeenkomstig lid 4 wordt de nationale wet tot regeling van aanbestedingsprocedures van gezamenlijke rechtspersonen opgericht door onderscheiden aanbestedende diensten van verschillende lidstaten, vastgesteld volgens de volgende regels:
- (a) wanneer de procedure door het bevoegde orgaan van de gezamenlijke rechtspersoon wordt uitgevoerd of beheerd, zijn de nationale bepalingen van toepassing van de lidstaat waar de rechtspersoon zijn statutaire zetel heeft;
  - (b) wanneer de procedure wordt gevoerd of beheerd door een lid van de rechtspersoon namens deze rechtspersoon, zijn de regels bedoeld in lid 5, onder a) en b), van toepassing;
  - (c) wanneer het niet mogelijk is de toepasselijke nationale wet overeenkomstig lid 5, onder a) en b), vast te stellen, passen de aanbestedende diensten de nationale bepalingen toe van de lidstaat waar de rechtspersoon zijn statutaire zetel heeft.
7. Een of meer aanbestedende diensten kunnen individuele opdrachten gunnen in een raamovereenkomst die gesloten is door of samen met een in een andere lidstaat gevestigde aanbestedende dienst, mits de raamovereenkomst specifieke bepalingen bevat volgens welke de respectieve aanbestedende dienst of diensten de individuele opdrachten kunnen gunnen.
8. Besluiten met betrekking tot de gunning van opdrachten in grensoverschrijdende aanbestedingen vallen onder de gewone beroepsprocedures die beschikbaar zijn volgens het toepasselijke nationale recht.
9. Om de effectieve werking van beroepsprocedures mogelijk te maken zorgen de lidstaten ervoor dat beslissingen van beroepsinstanties in de zin van Richtlijn 92/13/EEG van de Raad⁴⁷ die in andere lidstaten gevestigd zijn, volledig ten uitvoer worden gelegd in hun interne rechtsorde, wanneer deze beslissingen betrekking

---

⁴⁷ PB L 76 van 23.3.1992, blz. 14.

hebben op op hun grondgebied gevestigde aanbestedende diensten die deelnemen aan de desbetreffende grensoverschrijdende aanbestedingsprocedure.

HOOFDSTUK III

Verloop van de procedure

AFDELING 1 VOORBEREIDING

Artikel 53

Voorafgaande marktraadplegingen

1. Vóór de aanvang van een aanbestedingsprocedure kunnen aanbestedende diensten marktraadplegingen houden om de structuur, de bekwaamheid en het vermogen van de markt te beoordelen en ondernemers op de hoogte te brengen van hun aanbestedingsplannen en -voorwaarden.

Met dit doel kunnen aanbestedende diensten advies inwinnen of ontvangen van structuren voor administratieve ondersteuning of van derden of marktdeelnemers, mits dit advies niet tot uitschakeling van de mededinging leidt en geen aanleiding geeft tot schending van het discriminatieverbod en het transparantiebeginsel.

2. Wanneer een gegadigde of inschrijver of een met een gegadigde of inschrijver verbonden onderneming de aanbestedende dienst of diensten heeft geadviseerd of anderszins betrokken is geweest bij de voorbereiding van de aanbestedingsprocedure, neemt de aanbestedende dienst passende maatregelen om ervoor te zorgen dat de mededinging niet wordt verstoord door de deelneming van die gegadigde of inschrijver.

Deze maatregelen omvatten de mededeling aan andere gegadigden en inschrijvers van relevante informatie waarover uitwisseling heeft plaatsgevonden in het kader van of ten gevolge van de betrokkenheid van de gegadigde of inschrijver bij de voorbereiding van de aanbestedingsprocedure, alsmede de vaststelling van passende termijnen voor de ontvangst van inschrijvingen. De betrokken gegadigde of inschrijver wordt slechts van de aanbestedingsprocedure uitgesloten indien er geen andere middelen zijn om de naleving van het beginsel van gelijke behandeling te verzekeren.

Alvorens te worden uitgesloten moeten gegadigden of inschrijvers de kans krijgen te bewijzen dat hun betrokkenheid bij de voorbereiding van de aanbestedingsprocedure de mededinging niet kan verstoren. De maatregelen moeten worden vermeld in het krachtens artikel 94 vereiste individuele verslag.

Artikel 54
Technische specificaties

1. De technische specificaties als omschreven in punt 1 van bijlage VIII maken deel uit van de aanbestedingsdocumenten. Zij bepalen welke kenmerken worden voorgeschreven voor werken, leveringen of diensten.

Deze kenmerken kunnen betrekking hebben op specifieke productie- of leveringsprocessen voor de gegunde werken, leveringen of diensten of voor elk ander stadium in de levenscyclus als bedoeld in artikel 2, punt 22.

De technische specificaties vermelden eveneens of de overdracht van intellectuele-eigendomsrechten vereist is.

Voor alle aanbestedingen die bedoeld zijn voor gebruik door personen, hetzij door het ruime publiek hetzij door het personeel van de aanbestedende dienst, moeten deze technische specificaties, uitgezonderd in naar behoren gemotiveerde gevallen, zodanig worden opgesteld dat rekening wordt gehouden met criteria inzake toegankelijkheid voor personen met een handicap of de geschiktheid van het ontwerp voor alle gebruikers.

Wanneer bij wetgevende handeling van de Unie verplichte normen inzake toegankelijkheid worden aangenomen, moet bij de vaststelling van technische specificaties inzake toegankelijkheidscriteria daarnaar worden verwezen.

2. De technische specificaties moeten de inschrijvers gelijke toegang tot de aanbestedingsprocedures waarborgen en mogen niet tot gevolg hebben dat ongerechtvaardigde belemmeringen voor de openstelling van overheidsopdrachten voor mededinging worden geschapen.
3. Onverminderd dwingende nationale technische voorschriften, voorzover deze verenigbaar zijn met het recht van de Unie, worden de technische specificaties aangegeven op een van de volgende wijzen:
  - (a) in termen van prestatie- of functionele eisen, inclusief milieukenmerken, mits de parameters voldoende nauwkeurig zijn opdat de inschrijvers het voorwerp van de opdracht kunnen bepalen en de aanbestedende diensten de opdracht kunnen gunnen;
  - (b) door verwijzing naar de technische specificaties en, in volgorde van voorkeur, de nationale normen waarin Europese normen zijn omgezet, de Europese technische goedkeuringen, de gemeenschappelijke technische specificaties, internationale normen, andere door de Europese normalisatie-instellingen opgestelde technische referentiesystemen, of, bij gebreke daarvan, de nationale normen, de nationale technische goedkeuringen dan wel de nationale technische specificaties, andere technische referentiesystemen, inzake het ontwerpen, het berekenen en het uitvoeren van de werken en het gebruik van de leveringen; elke verwijzing gaat vergezeld van de woorden "of gelijkwaardig";

- (c) in termen van de onder a) bedoelde prestatie- of functionele eisen, waarbij onder vermoeden van overeenstemming met deze prestatie- of functionele eisen wordt verwezen naar de onder b) bedoelde technische specificaties;
  - (d) door verwijzing naar de onder b) bedoelde technische specificaties voor bepaalde kenmerken, en naar de onder a) bedoelde prestatie- of functionele eisen voor andere kenmerken.
4. Behalve indien dit door het voorwerp van de opdracht gerechtvaardigd is, mag in de technische specificaties geen melding worden gemaakt van een bepaald fabrikaat of een bepaalde herkomst of van een bijzondere werkwijze, noch mogen deze een verwijzing bevatten naar een merk, een octrooi of een type, een bepaalde oorsprong of een bepaalde productie, waardoor bepaalde ondernemingen of bepaalde producten worden bevoordeeld of uitgeschakeld. Deze vermelding of verwijzing is bij wijze van uitzondering toegestaan wanneer een voldoende nauwkeurige en begrijpelijke omschrijving van het voorwerp van de opdracht niet mogelijk is door toepassing van lid 3. Een dergelijke vermelding of verwijzing gaat vergezeld van de woorden "of gelijkwaardig".
  5. Wanneer een aanbestedende dienst gebruik maakt van de mogelijkheid te verwijzen naar de in lid 3, onder b), genoemde specificaties, wijst hij een inschrijving niet af op grond van het feit dat de aangeboden werken, leveringen of diensten niet overeenstemmen met de betrokken specificaties, wanneer de inschrijver in zijn inschrijving met elk passend middel, inclusief de in artikel 56 bedoelde bewijsmiddelen, aantoont dat de door hem voorgestelde oplossingen op gelijkwaardige wijze voldoen aan de in de technische specificaties gestelde eisen.
  6. Wanneer een aanbestedende dienst gebruik maakt van de in lid 3, onder a), geboden mogelijkheid de technische specificaties in termen van prestatie- of functionele eisen vast te stellen, wijst hij een inschrijving voor werken, leveringen of diensten niet af die voldoet aan een nationale norm waarbij een Europese norm is omgezet, een Europese technische goedkeuring, een gemeenschappelijke technische specificatie, een internationale norm, een door een Europees normalisatieorgaan ingesteld technisch verwijzingsstelsel, wanneer deze specificaties betrekking hebben op de door de aanbestedende dienst vastgestelde prestatie- of functionele eisen.

De inschrijver bewijst in zijn inschrijving met elk passend middel, waaronder de in artikel 56 bedoelde middelen, dat de werken, leveringen of diensten in overeenstemming zijn met de norm en voldoen aan de prestatie- of functionele eisen van de aanbestedende dienst.

Artikel 55 *Keuren*

1. Wanneer aanbestedende diensten milieu-, sociale of andere kenmerken van een werk, levering of dienst voorschrijven in termen van prestatie- of functionele eisen als bedoeld in artikel 54, lid 3, onder a), kunnen zij eisen dat deze werken, leveringen of diensten een specifieke keur dragen, mits voldaan is aan alle volgende voorwaarden:

- (a) de voorschriften voor de keur hebben alleen betrekking op kenmerken die verband houden met het voorwerp van de opdracht en zijn geschikt voor de omschrijving van de kenmerken van de werken, leveringen of diensten die het voorwerp van de opdracht vormen;
- (b) de voorschriften voor de keur zijn ontwikkeld op grond van wetenschappelijke gegevens of zijn gebaseerd op andere objectief controleerbare en niet discriminerende criteria;
- (c) de keur is vastgesteld in een open en transparante procedure waaraan alle belanghebbenden, inclusief overheidsinstanties, consumenten, fabrikanten, kleinhandelaars en milieuorganisaties, kunnen deelnemen,
- (d) de keur is voor alle betrokken partijen toegankelijk;
- (e) de criteria van de keur worden vastgesteld door een derde partij die onafhankelijk is van de ondernemer die de keur aanvraagt.

Aanbestedende diensten die een specifieke keur eisen, aanvaarden alle gelijkwaardige keuren die voldoen aan de voorschriften van de door de aanbestedende diensten aangegeven keur. Voor producten die de keur niet dragen, aanvaarden de aanbestedende diensten eveneens een technisch dossier van de fabrikant of andere geschikte bewijsmiddelen.

2. Wanneer een keur aan de voorwaarden van lid 1, onder b), c), d) en e), voldoet maar eveneens eisen stelt die geen verband houden met het voorwerp van de opdracht, kunnen de aanbestedende diensten de gedetailleerde specificaties van die keur gebruiken, of indien noodzakelijk delen daarvan, die verband houden met het voorwerp van de opdracht en geschikt zijn om de kenmerken van dit voorwerp te omschrijven.

Artikel 56

Testverslagen, certificatie en andere bewijsmiddelen

1. Aanbestedende diensten kunnen eisen dat ondernemers een testverslag van een erkende instantie of een door deze instantie afgegeven certificaat verstrekken als bewijs van conformiteit met de technische specificaties.

Wanneer aanbestedende diensten eisen dat certificaten van erkende organisaties worden overgelegd waaruit conformiteit met een bijzondere technische specificatie blijkt, kunnen ook certificaten van andere gelijkwaardige erkende organisaties worden aanvaard.

2. Aanbestedende diensten aanvaarden andere geschikte bewijsmiddelen dan die welke in lid 1 worden bedoeld, zoals een technisch dossier van de fabrikant, wanneer de ondernemer geen toegang heeft tot de in lid 1 bedoelde certificaten of testverslagen of deze niet binnen de desbetreffende termijnen kan verkrijgen.
3. "Erkende instanties" in de zin van lid 1 van dit artikel zijn testlaboratoria, ijklaboratoria en inspectie- en certificatieorganisaties die geaccrediteerd zijn

overeenkomstig Verordening (EG) nr. 765/2008 van het Europees Parlement en de Raad⁴⁸.

4. De lidstaten verstrekken andere lidstaten op hun verzoek alle informatie met betrekking tot de middelen en documenten die overeenkomstig artikel 54, lid 6, artikel 55 en de leden 1, 2 en 3 van dit artikel zijn overgelegd ten bewijze van de naleving van de technische voorschriften. De bevoegde autoriteiten van de lidstaat van vestiging verstrekken deze informatie overeenkomstig artikel 96.

Artikel 57

Mededeling van technische specificaties

1. Op verzoek van ondernemers die belangstelling hebben in een opdracht, verstrekken de aanbestedende diensten de technische specificaties die regelmatig in hun opdrachten voor werken, leveringen of diensten worden vermeld, of de technische specificaties die zij voornemens zijn toe te passen in opdrachten die voor mededinging worden opengesteld via een periodieke indicatieve aankondiging. Deze specificaties worden met elektronische middelen beschikbaar gesteld voor onbeperkte, volledige en kosteloze toegang.
2. Indien de technische specificaties gebaseerd zijn op documenten die met elektronische middelen vrij, rechtstreeks en kosteloos beschikbaar zijn voor belangstellende ondernemers, kan worden volstaan met een verwijzing naar deze documenten.

Artikel 58

Varianten

1. De aanbestedende diensten kunnen door de inschrijvers voorgestelde varianten in aanmerking nemen indien deze aan de door de aanbestedende diensten gestelde minimumeisen voldoen.

Aanbestedende diensten vermelden in de specificaties of zij varianten al dan niet toestaan, en zo ja, aan welke minimumeisen deze varianten moeten voldoen, alsmede hoe zij moeten worden ingediend. Wanneer varianten toegestaan zijn, zorgen zij ervoor dat de gekozen gunningscriteria daadwerkelijk kunnen worden toegepast op varianten die aan deze minimumvoorschriften voldoen, en op conforme inschrijvingen die geen varianten zijn.

2. Bij procedures voor het gunnen van opdrachten voor leveringen of diensten mogen de aanbestedende diensten die varianten hebben toegestaan, een variant niet afwijzen uitsluitend omdat deze, mocht hij worden gekozen, tot een opdracht voor diensten in plaats van een opdracht voor leveringen, dan wel tot een opdracht voor leveringen in plaats van een opdracht voor diensten zou leiden.

---

⁴⁸ PB L 218 van 13.8.2008, blz. 30.

Artikel 59
Verdeling van opdrachten in percelen

1. Opdrachten kunnen worden verdeeld in homogene of heterogene percelen. Artikel 13, lid 7, is van toepassing.

Aanbestedende diensten vermelden in de aankondiging van de opdracht, in het verzoek tot bevestiging van belangstelling, of wanneer tot mededinging is opgeroepen in een aankondiging inzake het bestaan van een erkenningsregeling, in de uitnodiging tot inschrijving of tot onderhandeling, of inschrijvingen beperkt zijn tot één perceel dan wel tot een aantal percelen.

2. Aanbestedende diensten kunnen, zelfs wanneer de mogelijkheid tot inschrijven voor alle percelen is vermeld, het aantal aan een inschrijver te gunnen percelen beperken, mits het maximumaantal in de aankondiging van de opdracht of in de uitnodiging tot bevestiging van belangstelling is aangegeven. Aanbestedende diensten stellen in de aanbestedingsdocumenten vast volgens welke objectieve en niet-discriminerende criteria of regels verschillende percelen worden gegund indien de toepassing van de gekozen gunningscriteria zou leiden tot de gunning van meer percelen dan het maximumaantal aan een zelfde inschrijver.
3. Indien meer dan een perceel aan dezelfde inschrijver kan worden gegund, kunnen aanbestedende diensten bepalen of zij één opdracht per perceel dan wel een of meer opdrachten voor verschillende of voor alle percelen zullen gunnen.

De aanbestedende diensten vermelden in de aanbestedingsdocumenten of zij het recht voorbehouden om een dergelijke keuze te maken, en in bevestigend geval, welke percelen in één opdracht kunnen worden samengebracht.

Aanbestedende diensten bepalen eerst voor elk individueel perceel welke inschrijvingen het beste voldoen aan de overeenkomstig artikel 76 vastgestelde gunningscriteria. Zij kunnen een opdracht voor meer dan een perceel gunnen aan een inschrijver die niet als eerste staat gerangschikt voor alle individuele onder deze opdracht vallende percelen, op voorwaarde dat voor alle onder deze opdracht vallende percelen beter aan de overeenkomstig artikel 76 vastgestelde gunningscriteria is voldaan. De aanbestedende diensten vermelden in de aanbestedingsdocumenten welke methoden zij voornemens zijn te gebruiken voor deze vergelijking. Deze methoden moeten transparant, objectief en niet-discriminerend zijn.

4. Aanbestedende diensten kunnen eisen dat alle inschrijvers gecoördineerd optreden onder leiding van de ondernemer aan wie het perceel voor de coördinatie van het gehele project of van relevante onderdelen daarvan is gegund.

Artikel 60
Vaststelling van termijnen

1. Bij de vaststelling van de termijnen voor de aanvragen tot deelneming en de ontvangst van inschrijvingen moeten aanbestedende diensten in het bijzonder rekening houden met de complexiteit van de opdracht en met de voor de

voorbereiding van de inschrijvingen benodigde tijd, onverminderd de in de artikelen 39 tot en met 44 vastgestelde minimumtermijnen.

2. Wanneer inschrijvingen slechts kunnen plaatsvinden na een bezoek aan de plaats of na inzage ter plaatse van de documenten waarop de aanbestedingsdocumenten berusten, worden de termijnen voor ontvangst van de inschrijvingen verlengd zodat alle betrokken ondernemers kunnen beschikken over de voor het opstellen van de inschrijvingen vereiste informatie.

Afdeling 2

Bekendmaking en transparantie

Artikel 61

Periodieke indicatieve aankondigingen

1. Aanbestedende diensten kunnen hun voornemens met betrekking tot geplande aanbestedingen te kennen geven door zo snel mogelijk na de aanvang van het begrotingsjaar een periodieke indicatieve aankondiging bekend te maken. Deze aankondiging bevat de in bijlage VI, deel A, afdeling I, omschreven informatie. Zij wordt bekendgemaakt door de Commissie of door de aanbestedende diensten via hun kopersprofiel overeenkomstig punt 2, onder b), van bijlage IX. Wanneer de aankondiging door de aanbestedende diensten via hun kopersprofiel wordt bekendgemaakt, zenden deze een aankondiging van bekendmaking van de periodieke indicatieve aankondiging in het kopersprofiel overeenkomstig punt 3 van bijlage IX.
2. Wanneer een oproep tot mededinging geschiedt door middel van een periodieke indicatieve aankondiging voor niet-openbare procedures en procedures van gunning door onderhandelingen met voorafgaande oproep tot mededinging, voldoet de aankondiging aan de volgende vereisten:
  - (a) zij verwijst specifiek naar de werken, leveringen of diensten waarop de te gunnen opdracht betrekking heeft;
  - (b) zij vermeldt dat de opdracht zal worden gegund door middel van een niet-openbare procedure of een procedure van gunning door onderhandelingen, waarbij geen oproep tot mededinging wordt bekendgemaakt, en verzoekt belangstellende ondernemers hun belangstelling schriftelijk kenbaar te maken;
  - (c) zij bevat naast de in bijlage VI, deel A, afdeling I, bedoelde informatie de in bijlage VI, deel A, afdeling II, bedoelde informatie;
  - (d) de bekendmaking geschiedt niet meer dan 12 maanden vóór de datum waarop de uitnodiging tot bevestiging van belangstelling is verzonden.

Artikel 62
Aankondigingen inzake het bestaan van een erkenningsregeling

Wanneer aanbestedende diensten een erkenningsregeling overeenkomstig artikel 71 wensen in te voeren, moet met betrekking tot deze regeling een aankondiging worden opgesteld als bedoeld in bijlage X, waarin het doel van de regeling en de wijze waarop inzage in de werking van de regeling kan worden verkregen, worden aangegeven. Wanneer de regeling een geldigheidsduur van meer dan drie jaar heeft, moet de aankondiging jaarlijks worden bekendgemaakt. Wanneer de regeling een kortere looptijd heeft, volstaat een eenmalige aankondiging.

Artikel 63
Aankondigingen van opdrachten

Aankondigingen van opdrachten kunnen voor alle procedures worden gebruikt als oproep tot mededinging. Zij bevatten de in het desbetreffende onderdeel van bijlage XI omschreven informatie en worden bekendgemaakt overeenkomstig artikel 65.

Artikel 64
Aankondigingen van gegunde opdrachten

1. Binnen twee maanden na de gunning van een opdracht of de sluiting van een raamovereenkomst zenden de aanbestedende diensten een aankondiging over de resultaten van de aanbestedingsprocedure.

Deze aankondiging bevat de in bijlage XII omschreven informatie en wordt bekendgemaakt overeenkomstig artikel 65.

2. Wanneer de oproep tot mededinging voor de betrokken opdracht is verricht door middel van een periodieke indicatieve aankondiging en de aanbestedende dienst niet het voornemen heeft om verdere opdrachten te gunnen gedurende de periode van 12 maanden waarop de periodieke indicatieve aankondiging betrekking heeft, wordt dit specifiek vermeld in de aankondiging van gegunde opdracht.

In het geval van overeenkomstig artikel 45 gesloten raamovereenkomsten zijn de aanbestedende diensten niet verplicht een aankondiging betreffende de resultaten van de aanbestedingsprocedure te zenden voor elke opdracht die op deze overeenkomst is gebaseerd.

De aanbestedende diensten zenden een aankondiging van gegunde opdracht binnen twee maanden na de gunning van elke opdracht op basis van een dynamisch aankoopstelsel. Deze aankondigingen kunnen echter per kwartaal worden gebundeld. In dat geval worden de gebundelde aankondigingen binnen twee maanden na het einde van elk kwartaal gezonden.

3. De overeenkomstig bijlage XII verstrekte informatie die voor bekendmaking is bestemd, wordt overeenkomstig bijlage IX bekendgemaakt. Sommige informatie betreffende de gunning van een opdracht of de sluiting van een raamovereenkomst hoeft niet voor bekendmaking te worden vrijgegeven indien de openbaarmaking van deze informatie de toepassing van de wet in de weg zou staan, in strijd zou zijn

met het openbare belang, schade zou berokkenen aan de rechtmatige commerciële belangen van bepaalde publieke of particuliere ondernemers, inclusief de belangen van de ondernemer aan wie de opdracht is gegund, of afbreuk zou kunnen doen aan de eerlijke mededinging tussen ondernemers.

In het geval van opdrachten voor diensten inzake onderzoek en ontwikkeling ("R&D services"), kan de informatie betreffende de aard en de hoeveelheid van de diensten respectievelijk beperkt worden tot:

- (a) de aanduiding "R&D services", wanneer de opdracht is gegund door middel van een procedure van gunning door onderhandelingen zonder oproep tot mededinging in overeenstemming met artikel 44, onder b);
  - (b) ten minste even gedetailleerde informatie als die van de aankondiging welke als oproep tot mededinging was gebruikt.
4. Overeenkomstig bijlage XII verstrekte informatie die niet voor bekendmaking is bestemd, wordt overeenkomstig bijlage IX om statistische redenen enkel in vereenvoudigde vorm bekendgemaakt.

Artikel 65

Opmaak en wijze van bekendmaking van aankondigingen

1. De in de artikelen 61 tot en met 64 bedoelde aankondigingen bevatten de in de bijlagen XI, X, VI A, VI B en XII vermelde informatie in de vorm van standaardformulieren, met inbegrip van standaardformulieren voor correcties.

De Commissie stelt deze standaardformulieren vast. Deze uitvoeringshandelingen worden vastgesteld overeenkomstig de in artikel 100 bedoelde raadplegingsprocedure.

2. De in de artikelen 61 tot en met 64 bedoelde aankondigingen worden opgesteld, langs elektronische weg aan de Commissie gezonden en bekendgemaakt overeenkomstig bijlage IX. Aankondigingen worden uiterlijk vijf dagen na verzending bekendgemaakt. De kosten voor de bekendmaking van de aankondigingen door de Commissie worden gedragen door de Unie.
3. Oproepen tot mededinging in de zin van artikel 39, lid 2, worden onverkort bekendgemaakt in een officiële taal van de Unie als gekozen door de aanbestedende dienst. Alleen de tekst in deze taalversie is authentiek. Een samenvatting met de belangrijke gegevens van elke aankondiging wordt in de andere officiële talen bekendgemaakt.
4. De Commissie zorgt voor herhaalde bekendmaking van de volledige tekst en van de samenvatting van de in artikel 61, lid 2, bedoelde periodieke indicatieve aankondigingen, de in artikel 46, lid 3, onder a), bedoelde oproepen tot mededinging waarbij een dynamisch aankoopstelsel wordt opgezet, en de aankondigingen inzake het bestaan van een erkenningsregeling die overeenkomstig artikel 39, lid 2, onder b), als oproep tot mededinging worden gebruikt:

- (a) in het geval van periodieke indicatieve aankondigingen, gedurende 12 maanden of tot de ontvangst van een aankondiging van gegunde opdracht als bedoeld in artikel 64, lid 2, waarin wordt vermeld dat er geen verdere opdrachten worden gegund gedurende de periode van 12 maanden waarop de oproep tot mededinging betrekking heeft;
  - (b) in het geval van oproepen tot mededinging waarbij een dynamisch aankoopstelsel wordt opgezet, voor de geldigheidsduur van het dynamisch aankoopstelsel;
  - (c) in het geval van aankondigingen over het bestaan van een erkenningsregeling, voor de geldigheidsduur daarvan.
5. De aanbestedende diensten moeten de verzenddatum van de aankondigingen kunnen aantonen.

De Commissie verstrekt de aanbestedende dienst een bevestiging van ontvangst van de aankondiging en van bekendmaking van de verzonden informatie, met vermelding van de datum van bekendmaking. Deze bevestiging vormt het bewijs van de bekendmaking.

6. Aanbestedende diensten kunnen aankondigingen van opdrachten voor werken, leveringen of diensten bekendmaken die niet onder de in deze richtlijn voorgeschreven bekendmakingsvoorschriften vallen, mits deze aankondigingen in elektronische vorm aan de Commissie worden gezonden in het formaat en op de wijze als omschreven in bijlage IX.

Artikel 66 *Bekendmaking op nationaal niveau*

1. De in de artikelen 61 tot en met 64 bedoelde aankondigingen en de inhoud daarvan worden op nationaal niveau niet bekendgemaakt voordat zij overeenkomstig artikel 65 zijn bekendgemaakt.
2. Aankondigingen die op nationaal niveau worden bekendgemaakt, bevatten geen andere informatie dan de informatie in de aankondigingen die aan de Commissie zijn gezonden of via een kopersprofiel zijn bekendgemaakt, en vermelden de datum van toezending van de aankondiging aan de Commissie of van de bekendmaking via het kopersprofiel.
3. Periodieke indicatieve aankondiging worden niet via het kopersprofiel bekendgemaakt voordat de aankondiging van bekendmaking in deze vorm aan de Commissie is verzonden; zij vermelden de datum van deze verzending.

Artikel 67 *Elektronische beschikbaarheid van aanbestedingsdocumenten*

1. Aanbestedende diensten bieden met elektronische middelen kosteloze, rechtstreekse en volledige toegang tot de specificaties en alle aanvullende documenten, vanaf de datum van bekendmaking van de aankondiging overeenkomstig artikel 65 of vanaf

de datum waarop de uitnodiging tot bevestiging van belangstelling is verzonden. Wanneer tot mededinging is opgeroepen door middel van een aankondiging inzake het bestaan van een erkenningsregeling, wordt deze toegang zo snel mogelijk geboden en uiterlijk vanaf het ogenblik waarop de uitnodiging tot inschrijving of tot onderhandeling is verzonden. De tekst van de aankondiging of van deze uitnodigingen vermeldt het internetadres waar deze documenten toegankelijk zijn.

2. De aanbestedende diensten of de bevoegde diensten verstrekken nadere inlichtingen over de specificaties en de ondersteunende documenten, mits dit tijdig is aangevraagd, uiterlijk zes dagen vóór de uiterste datum van ontvangst van de inschrijvingen. In het geval van de versnelde openbare procedure als bedoeld in artikel 40, lid 3, bedraagt deze termijn vier dagen.

Artikel 68

Uitnodigingen tot het indienen van inschrijvingen of tot onderhandelingen; uitnodigingen tot bevestiging van belangstelling

1. Bij niet-openbare procedures, innovatiepartnerschappen en procedures voor gunning via onderhandelingen met voorafgaande oproep tot mededinging nodigen de aanbestedende diensten de daartoe uitgekozen gegadigden gelijktijdig en schriftelijk uit om een inschrijving in te dienen of te onderhandelen.

Wanneer overeenkomstig artikel 39, lid 2, onder a), een periodieke indicatieve aankondiging als oproep tot mededinging wordt gebruikt, nodigen de aanbestedende diensten de ondernemers die hun belangstelling kenbaar hebben gemaakt, gelijktijdig en schriftelijk uit om hun voortdurende belangstelling te bevestigen.

2. De in lid 1 bedoelde uitnodigingen bevatten een verwijzing naar het elektronische adres waar de rechtstreeks met elektronische middelen beschikbaar gestelde specificaties en andere ondersteunende documenten rechtstreeks beschikbaar zijn. Daarnaast bevatten zij de in bijlage XIII voorgeschreven informatie.

Artikel 69

Informatieverstrekking aan aanvragers van erkenning, gegadigden en inschrijvers

1. Aanbestedende diensten stellen elke gegadigde en inschrijver zo spoedig mogelijk in kennis van besluiten inzake sluiting van een raamovereenkomst, gunning van een opdracht of toelating tot een dynamisch aankoopstelsel, met inbegrip van de redenen waarom zij hebben besloten de raamovereenkomst niet te sluiten, de opdracht na oproep tot mededinging niet te gunnen of de procedure te heropenen, of het dynamisch aankoopstelsel niet in te stellen.
2. Op verzoek van de betrokken partij informeren aanbestedende diensten zo spoedig mogelijk en in elk geval binnen 15 dagen na ontvangst van een schriftelijk verzoek,
  - (a) iedere afgewezen gegadigde over de redenen voor de afwijzing van zijn aanvraag tot deelneming;
  - (b) iedere afgewezen inschrijver over de redenen voor de afwijzing van zijn inschrijving voor de in artikel 54, leden 5 en 6, bedoelde gevallen, de redenen

voor het besluit inzake niet-gelijkwaardigheid of het besluit dat de werken, leveringen of diensten niet aan de prestatie- en functionele eisen voldoen;

- (c) iedere inschrijver die een ontvankelijke inschrijving heeft ingediend, over de kenmerken en relatieve voordelen van de geselecteerde inschrijving, alsmede over de naam van de begunstigde of de partijen bij de raamovereenkomst;
  - (d) iedere inschrijver die een ontvankelijke inschrijving heeft ingediend, over het verloop en de voortgang van de onderhandelingen en de dialoog met de inschrijvers.
3. De aanbestedende diensten kunnen besluiten dat bepaalde informatie als bedoeld in lid 1 betreffende de gunning van de opdracht, de sluiting van de raamovereenkomst of de toelating tot het dynamisch aankoopstelsel niet wordt meegedeeld indien openbaarmaking van deze informatie de toepassing van de wet in de weg zou staan, in strijd zou zijn met het openbare belang, schade zou berokkenen aan de rechtmatige commerciële belangen van bepaalde publieke of particulier ondernemers, inclusief de belangen van de ondernemer aan wie de opdracht is gegund, of afbreuk zou kunnen doen aan de eerlijke mededinging tussen ondernemers.
4. Aanbestedende diensten die een erkenningsregeling invoeren en beheren, stellen de aanvragers binnen zes maanden in kennis van hun besluit inzake de erkenning.
- Wanneer het erkenningsbesluit meer dan vier maanden vanaf de indiening van het verzoek tot erkenning in beslag neemt, stelt de aanbestedende dienst de verzoeker binnen twee maanden na de indiening in kennis van de redenen waarom deze termijn langer moet zijn en van de datum waarop zijn verzoek zal worden aanvaard dan wel afgewezen.
5. Aanvragers wier verzoek om erkenning wordt afgewezen, worden zo spoedig mogelijk en in elk geval binnen vijftien dagen na dit besluit in kennis gesteld van de redenen voor de weigering. De redenen moeten gebaseerd zijn op de in artikel 71, lid 2, vermelde erkenningscriteria.
6. Aanbestedende diensten die een erkenningsregeling invoeren en beheren, kunnen de erkenning van een ondernemer slechts beëindigen om redenen die gegrond zijn op de in artikel 71, lid 2, vermelde criteria. Elk voornemen om een erkenning te beëindigen, alsmede de redenen daartoe, worden uiterlijk 15 dagen vóór de datum waarop de erkenning zal worden beëindigd, schriftelijk ter kennis worden gebracht van de ondernemer.

AFDELING 3

SELECTIE VAN DEELNEMERS EN GUNNING VAN OPDRACHTEN

Artikel 70 Algemene beginselen

1. Voor de selectie van deelnemers aan aanbestedingsprocedures zijn de volgende regels van toepassing:

- (a) aanbestedende diensten die overeenkomstig de artikelen 72, lid 1, of 74, lid 2, regels en criteria voor de uitsluiting van inschrijvers of gegadigden hebben vastgesteld, sluiten ondernemers die aan deze criteria voldoen, uit op basis van deze regels;
  - (b) zij selecteren inschrijvers en gegadigden overeenkomstig de in de artikelen 72 en 74 vastgestelde objectieve regels en criteria;
  - (c) in niet-openbare procedures, procedures van gunning door onderhandelingen met een oproep tot mededinging en innovatiepartnerschappen beperken zij overeenkomstig artikel 72, lid 2, in voorkomend geval het aantal op grond van a) en b) van dit lid geselecteerde gegadigden.
2. Wanneer een oproep tot mededinging geschiedt door middel van een aankondiging inzake het bestaan van een erkenningsregeling en met het oog op de selectie van deelnemers in aanbestedingsprocedures voor de specifieke opdrachten waarop de oproep tot mededinging betrekking heeft, volgen aanbestedende diensten de onderstaande regels:
- (a) zij erkennen ondernemers overeenkomstig artikel 71;
  - (b) zij passen de bepalingen van lid 1 die betrekking hebben op niet-openbare procedures, procedures van gunning door onderhandelingen of innovatiepartnerschappen, toe op die erkende ondernemers.
3. Aanbestedende diensten mogen, wanneer zij de deelnemers aan een niet-openbare procedure, een procedure van gunning via onderhandelingen of een innovatiepartnerschap selecteren, in hun besluit over erkenning of wanneer de erkenningscriteria en -regels worden bijgewerkt:
- (a) aan bepaalde ondernemers geen administratieve, technische of financiële voorwaarden opleggen die niet aan andere zijn opgelegd;
  - (b) geen proeven of bewijzen eisen die een doublure zouden vormen met reeds beschikbare objectieve bewijzen.
4. Aanbestedende diensten toetsen de door de geselecteerde inschrijvers ingediende inschrijvingen aan de op de inschrijvingen toepasselijke regels en voorschriften en gunnen de opdracht op basis van de in de artikelen 76 en 79 bedoelde criteria, rekening houdend met artikel 58.
5. Aanbestedende diensten kunnen besluiten een opdracht niet te gunnen aan de inschrijver die de beste inschrijving heeft ingediend, wanneer zij hebben vastgesteld dat de inschrijving niet of niet op gelijkwaardige wijze voldoet aan verplichtingen uit hoofde van wetgeving van de Unie op het gebied van sociaal, arbeids- of milieurecht of uit hoofde van de in bijlage XIV vermelde bepalingen van internationaal sociaal en milieurecht.
6. In openbare procedures kunnen aanbestedende diensten besluiten tot onderzoek van de inschrijvingen over te gaan voordat de geschiktheid van de inschrijvers wordt beoordeeld, mits de desbetreffende bepalingen van de artikelen 70 tot en met 79 worden nageleefd, met inbegrip van de regel dat de opdracht niet wordt gegund aan

een inschrijver die overeenkomstig artikel 74 moet worden uitgesloten of die niet voldoet aan de overeenkomstig artikel 72, lid 1, en artikel 74 door de aanbestedende dienst vastgestelde gunningscriteria.

7. De Commissie is bevoegd overeenkomstig artikel 98 gedelegeerde handelingen vast te stellen tot wijziging van de in bijlage XIV bedoelde lijst, wanneer dit noodzakelijk is ten gevolge van de sluiting van nieuwe internationale overeenkomsten of de wijziging van bestaande internationale overeenkomsten.

ONDERAFDELING 1

ERKENNING EN KWALITATIEVE SELECTIE

Artikel 71

Erkenningsregelingen

1. Aanbestedende diensten kunnen desgewenst een regeling voor de erkenning van ondernemers invoeren en beheren.

Aanbestedende diensten die een erkenningsregeling invoeren of beheren, zorgen ervoor dat ondernemers te allen tijde een erkenning kunnen aanvragen.

2. De in lid 1 bedoelde regeling kan verschillende fasen van erkenning van geschiktheid omvatten.

Aanbestedende diensten voorzien in objectieve regels en criteria voor de uitsluiting en selectie van ondernemers die erkenning aanvragen alsmede objectieve regels en criteria voor het beheer van de erkenningsregeling met betrekking tot aangelegenheden als de inschrijving in de regeling, eventuele periodieke bijwerking van de erkenningen en de looptijd van de regeling.

Wanneer deze criteria en regels technische specificaties bevatten, zijn de artikelen 54 tot en met 56 van toepassing. Deze criteria en regels kunnen zo nodig worden bijgewerkt.

3. De in lid 2 bedoelde criteria en regels worden desgevraagd ter beschikking gesteld van belangstellende ondernemers. Deze bijgewerkt criteria en regels worden aan belangstellende ondernemers meegedeeld.

Wanneer een aanbestedende dienst van oordeel is dat de erkenningsregeling van bepaalde andere diensten of instanties aan de voorwaarden voldoet, deelt zij de belangstellende ondernemers de namen van deze andere diensten of instanties mee.

4. Er wordt een lijst van erkende ondernemers bijgehouden; deze kan worden ingedeeld in categorieën naargelang van de aard van de opdracht waarvoor de erkenning geldig is.

5. Wanneer een oproep tot mededinging geschiedt door middel van een aankondiging inzake het bestaan van een erkenningsregeling, worden specifieke opdrachten voor de werken, leveringen of diensten waarop de erkenningsregeling betrekking heeft, gegund door niet-openbare procedures of procedures van gunning door

onderhandelingen waarin alle inschrijvers en deelnemers worden geselecteerd uit gegadigden die reeds erkend zijn overeenkomstig deze regeling.

6. Alle bijdragen die in rekening worden gebracht met betrekking tot aanvragen tot erkenning of voor de bijwerking of het behoud van een reeds volgens de regeling verkregen erkenning, moeten evenredig zijn met de gemaakte kosten.

Artikel 72

Criteria voor kwalitatieve selectie

1. Aanbestedende diensten kunnen objectieve regels en criteria opstellen voor de uitsluiting en selectie van inschrijvers of gegadigden. deze regels en criteria worden ter beschikking gesteld van belangstellende ondernemers.
2. Wanneer aanbestedende diensten een passend evenwicht tot stand moeten brengen tussen de bijzondere kenmerken van de aanbestedingsprocedure en de daarvoor noodzakelijke middelen, kunnen zij in niet-openbare procedures, procedures van gunning door onderhandelingen of innovatiepartnerschappen objectieve regels en criteria vaststellen om in deze behoefte te voorzien en kunnen zij het aantal gegadigden beperken dat tot de inschrijving of tot onderhandelingen zal worden uitgenodigd. Bij de vaststelling van het aantal gegadigden wordt echter rekening gehouden met de noodzaak voldoende concurrentie te waarborgen.

Artikel 73

Beroep op de draagkracht van andere entiteiten

1. Wanneer de objectieve criteria en regels voor uitsluiting en selectie van ondernemers die erkenning in een erkenningsregeling aanvragen, voorschriften betreffende de economische en financiële capaciteit van de ondernemer of zijn technische en beroepsbekwaamheid inhouden, kan deze zich in voorkomend geval beroepen op de capaciteit van andere entiteiten, ongeacht de juridische aard van zijn banden met die entiteiten. In dat geval toont hij ten behoeve van de aanbestedende dienst aan dat hij voor de volledige geldigheidsduur van de erkenningsregeling kan beschikken over deze middelen, bijvoorbeeld door overlegging van de desbetreffende verbintenis van deze diensten. Voor de economische en financiële draagkracht kunnen aanbestedende diensten eisen dat de ondernemer en deze entiteiten gezamenlijk instaan voor de uitvoering van de opdracht.

Onder dezelfde voorwaarden kan een combinatie van ondernemers als bedoeld in artikel 30, zich beroepen op de draagkracht van de deelnemers aan de combinatie of van andere entiteiten.

2. Wanneer de objectieve criteria en regels voor uitsluiting en selectie van gegadigden en inschrijvers in openbare of niet-openbare procedures, procedures van gunning door onderhandelingen of innovatiepartnerschappen voorschriften betreffende de economische en financiële capaciteit van de ondernemer of zijn technische en beroepsbekwaamheid inhouden, kan deze zich in voorkomend geval en voor een bijzondere opdracht beroepen op de capaciteit van andere entiteiten, ongeacht de juridische aard van zijn banden met deze diensten. In dat geval moet hij ten behoeve van de aanbestedende dienst aantonen dat hij kan beschikken over de noodzakelijke

middelen, bijvoorbeeld door overlegging van de desbetreffende verbintenis van deze entiteiten. Voor de economische en financiële draagkracht kunnen aanbestedende diensten eisen dat de ondernemer en deze diensten gezamenlijk instaan voor de uitvoering van de opdracht.

Onder dezelfde voorwaarden kan een combinatie van ondernemers als bedoeld in artikel 30, zich beroepen op de capaciteiten van de deelnemers aan de combinatie of van andere entiteiten.

3. In het geval van opdrachten voor werken, diensten en plaatsings- en installatiewerkzaamheden in het kader van een opdracht voor diensten, kunnen aanbestedende diensten eisen dat bepaalde kritieke taken rechtstreeks door de inschrijver zelf worden verricht, of wanneer een inschrijving door een combinatie van ondernemers als bedoeld in artikel 30 is ingediend, door een deelnemer aan de combinatie.

Artikel 74

Gebruik van uitsluitingsgronden en selectiecriteria als bedoeld in [Richtlijn 2004/18]

1. De objectieve regels en criteria voor uitsluiting en selectie van ondernemers die erkenning in een erkenningsregeling aanvragen, en de objectieve regels en criteria voor uitsluiting en selectie van gegadigden en inschrijvers in openbare of niet-openbare procedures, procedures van gunning door onderhandelingen of innovatiepartnerschappen kunnen de in artikel 55 van Richtlijn 2004/18 bedoelde uitsluitingsgronden inhouden volgens de daarin bepaalde voorwaarden.

Wanneer de aanbestedende entiteit een aanbestedende dienst is, omvatten deze regels en criteria de in artikel 55, leden 1 en 2, van Richtlijn 2004/18 bedoelde uitsluitingsgronden volgens de in dat artikel bedoelde voorwaarden.

2. De in lid 1 bedoelde regels en criteria kunnen de in artikel 56 van Richtlijn 2004/18 bedoelde gunningscriteria inhouden volgens de daarin bepaalde voorwaarden, met name met betrekking tot de beperkingen inzake voorschriften over jaaromzet, als bedoeld in lid 3 van dat artikel.
3. Voor de toepassing van de leden 1 en 2 van dit artikel zijn de artikelen 57 tot en met 60 van Richtlijn 2004/18/EG van toepassing.

Artikel 75

Kwaliteitsnormen en normen inzake milieubeheer

1. Ingeval aanbestedende diensten de overlegging eisen van een door een onafhankelijke instantie opgestelde verklaring dat de ondernemer voldoet aan bepaalde kwaliteitsnormen, met inbegrip van normen inzake toegankelijkheid voor gehandicapte personen, verwijzen zij naar regelingen voor kwaliteitsbewaking op basis van de desbetreffende Europese normenreeks die gecertificeerd zijn door instanties overeenkomstig de Europese normenreeks voor certificering.

Aanbestedende diensten erkennen gelijkwaardige verklaringen van in andere lidstaten gevestigde instanties. Zij aanvaarden eveneens andere bewijzen van

gelijkwaardige maatregelen inzake kwaliteitsbewaking van ondernemers die niet voor dergelijke verklaringen in aanmerking komen of die deze verklaringen niet binnen de gestelde termijnen kunnen verkrijgen.

2. Wanneer aanbestedende diensten de overlegging eisen van een door een onafhankelijke instantie opgestelde verklaring dat de ondernemer voldoet aan bepaalde regelingen of normen inzake milieubeheer, verwijzen zij naar het communautair milieubeheer- en milieuauditsysteem (EMAS) of enig ander milieubeheersysteem als erkend overeenkomstig artikel 45 van Verordening (EG) nr. 1221/2009 van het Europees Parlement en de Raad⁴⁹ of andere normen inzake milieubeheer op basis van de toepasselijke Europese of internationale normen die door geaccrediteerde instanties zijn gecertificeerd.

Aanbestedende diensten erkennen gelijkwaardige verklaringen van in andere lidstaten gevestigde instanties. Zij aanvaarden eveneens andere bewijzen van gelijkwaardige maatregelen inzake milieubeheer van ondernemers die niet voor dergelijke verklaringen in aanmerking komen of deze niet binnen de gestelde termijnen kunnen verkrijgen.

3. Desgevraagd stellen de lidstaten andere lidstaten overeenkomstig artikel 97 informatie ter beschikking met betrekking tot de stukken die als bewijs van naleving van de in leden 1 en 2 van dit artikel bedoelde kwaliteits- en milieunormen zijn overgelegd.

ONDERAFDELING 2

GUNNING VAN DE OPDRACHT

Artikel 76 *Gunningscriteria*

1. Onverminderd nationale wettelijke en bestuursrechtelijke bepalingen betreffende de vergoeding van bepaalde diensten zijn de criteria op basis waarvan aanbestedende diensten een opdracht gunnen:

- (a) de economisch meest voordelige aanbieding;
- (b) de laagste kostprijs.

De kosten kunnen naar keuze van de aanbestedende dienst worden beoordeeld op basis van de prijs alleen of op basis van kosteneffectiviteit, zoals een beoordeling van de levenscycluskosten, onder de in artikel 77 bepaalde voorwaarden.

2. De in lid 1, onder a), bedoelde economisch meest voordelige inschrijving wordt uit het oogpunt van de aanbestedende dienst vastgesteld op basis van criteria die verband houden met het voorwerp van de betrokken opdracht.

---

⁴⁹ PB L 342 van 22.12.2009, blz. 1.

Deze criteria omvatten naast de in lid 1, onder b), bedoelde prijs of kosten andere criteria die verband houden met het voorwerp van de betrokken opdracht, zoals:

- (a) kwaliteit, waaronder technische waarde, esthetische en functionele kenmerken, toegankelijkheid, geschiktheid van het ontwerp voor alle gebruikers, milieukenmerken en innovatief karakter;
  - (b) voor opdrachten voor diensten en opdrachten die betrekking hebben op het ontwerpen van bouwwerken, kunnen de organisatie, de kwalificatie en de ervaring van het bij de uitvoering van de opdracht betrokken personeel in aanmerking worden genomen, met als gevolg dat dit personeel na de gunning van de opdracht alleen kan worden vervangen met instemming van de aanbestedende dienst, die moet nagaan of met deze vervangingen een evenwaardige organisatie en kwaliteit wordt verzekerd;
  - (c) klantenservice en technische bijstand, leveringsdatum en leveringsperiode of termijn voor voltooiing, verbintenissen inzake onderdelen en bevoorradingsvoorziening;
- (a) het specifieke proces van productie of levering van de gevraagde werken, goederen of diensten of in elk ander stadium van de levenscyclus, als bedoeld in artikel 2, punt 22, voorzover deze criteria nader bepaald zijn overeenkomstig lid 4 en betrekking hebben op factoren die rechtstreeks verband houden met deze processen en het specifieke proces van productie of verrichting van de gevraagde werken, leveringen of diensten kenmerken.
3. De lidstaten kunnen bepalen dat de gunning van bepaalde soorten opdrachten wordt gebaseerd op de economisch meest voordelige aanbidding als bedoeld in lid 1, onder a), en lid 2.
  4. Gunningscriteria verlenen de aanbestedende dienst geen onbeperkte keuzevrijheid. Zij zorgen ervoor dat daadwerkelijke mededinging mogelijk blijft en gaan vergezeld van voorschriften waarmee de door de inschrijvers verstrekte informatie daadwerkelijk kan worden gecontroleerd. Aanbestedende diensten controleren op basis van de door de inschrijvers verstrekte informatie en bewijsmiddelen daadwerkelijk of de inschrijvingen aan de gunningscriteria voldoen.
  5. In het in lid 1, onder a), bedoelde geval specificereert de aanbestedende dienst het relatieve gewicht dat hij voor de bepaling van de economisch meest voordelige inschrijving aan elk van de gekozen criteria toekent.

Dit relatieve gewicht kan worden uitgedrukt in een marge met een passend verschil tussen minimum en maximum.

Wanneer weging om objectieve redenen niet mogelijk is, vermeldt de aanbestedende dienst de criteria in dalende graad van belangrijkheid.

Het relatieve gewicht of de volgorde van belangrijkheid worden voorzover nodig vermeld in de aankondiging die als oproep tot mededinging wordt gebruikt, in de uitnodiging tot bevestiging van belangstelling, in de uitnodiging tot het indienen van inschrijvingen of tot onderhandelingen of in de specificaties.

Artikel 77
Levenscycluskosten

1. Levenscycluskosten dekken voorzover van toepassing de volgende kosten over de levenscyclus van een product, dienst of werk, als bedoeld in artikel 2, punt 22:
  - (a) interne kosten, met inbegrip van kosten voor de verkrijging, zoals productiekosten, het gebruik, zoals energieverbruik, onderhoudskosten, en het levenseinde, zoals kosten voor ophaling en recycling, en
  - (b) externe milieukosten die rechtstreeks verband houden met de levenscyclus, mits de waarde in geld kan worden vastgesteld en gecontroleerd, die betrekking kunnen hebben op kosten voor de uitstoot van broeikasgassen of andere vervuilende uitstoot en overige kosten voor bestrijding van klimaatverandering.

2. Wanneer aanbestedende diensten de kosten op basis van de levenscyclus beoordelen, vermelden zij in de aanbestedingsdocumenten welke methodologie wordt gebruikt voor de berekening van de levenscycluskosten. De gebruikte methodologie moet voldoen aan de volgende voorwaarden:
  - (a) zij is ontwikkeld op grond van wetenschappelijke gegevens of is gebaseerd op andere objectief controleerbare en niet discriminerende criteria;
  - (b) zij is bedoeld voor herhaalde of voortdurende toepassing;
  - (c) zij is toegankelijk voor alle betrokken partijen.

Aanbestedende diensten staan ondernemers, waaronder ondernemers uit derde landen, toe voor de vaststelling van de levenscycluskosten van hun offerte verschillende methodologieën toe te passen, mits zij bewijzen dat deze methodologie voldoet aan de onder a), b) en c) gestelde eisen en evenwaardig is aan de door de aanbestedende dienst vermelde methodologie.

3. Ingeval als onderdeel van een wetgevingshandeling van de Unie, inclusief bij gedelegeerde handelingen uit hoofde van sectorspecifieke regelgeving, een gemeenschappelijke methodologie voor de berekening van levenscycluskosten wordt vastgesteld, is deze van toepassing wanneer de levenscycluskosten deel uitmaken van de in artikel 76, lid 1, bedoelde gunningscriteria.

Een lijst van dergelijke wetgevings- en gedelegeerde handelingen is opgenomen in bijlage XV. De Commissie is bevoegd overeenkomstig artikel 98 gedelegeerde handelingen vast te stellen met betrekking tot de bijwerking van deze lijst wanneer wijzigingen noodzakelijk zijn ten gevolge van de vaststelling van nieuwe wetgeving en de intrekking of wijziging van deze wetgeving.

Artikel 78
Beletsels voor gunning

Aanbestedende diensten sluiten geen overeenkomst met een begunstigde inschrijver in een van de volgende gevallen:

- (a) de inschrijver is niet in staat de overeenkomstig artikel 74, lid 3, vereiste certificaten en documenten over te leggen;
- (b) de krachtens artikel 37 afgelegde verklaring van de inschrijver is vals;
- (c) de krachtens artikel 36, lid 3, onder b), afgelegde verklaring van de inschrijver is vals.

Artikel 79
Abnormaal lage inschrijvingen

1. De aanbestedende dienst verzoekt ondernemers om toelichting over de gevraagde prijs of kosten wanneer aan alle volgende voorwaarden is voldaan:
  - (a) de aangerekende prijs of kosten zijn meer dan 50% lager dan de gemiddelde prijs of kosten van de andere inschrijvingen;
  - (b) de aangerekende prijzen of kosten zijn meer dan 20% lager dan de prijzen of kosten van de tweede laagste inschrijving;
  - (c) er zijn ten minste vijf inschrijvingen ingediend.
2. Wanneer inschrijvingen om andere redenen abnormaal laag lijken, kunnen aanbestedende diensten ook om toelichting verzoeken.
3. De in de leden 1 en 2 bedoelde toelichting kan in het bijzonder betrekking hebben op:
  - (a) de doelmatigheid van het productieproces van de producten, van de dienstverrichting of van het bouwproces;
  - (b) de gekozen technische oplossingen of uitzonderlijk gunstige omstandigheden waarvan de inschrijver bij de levering van de producten, het verrichten van de diensten of de uitvoering van de werken kan profiteren;
  - (c) de originaliteit van de door de inschrijver voorgestelde werken, leveringen of diensten;
  - (d) naleving, tenminste op gelijkwaardige wijze, van verplichtingen uit hoofde van wetgeving van de Unie op het gebied van sociaal, arbeids- of milieurecht of met betrekking tot de in bijlage XIV vermelde bepalingen van internationaal sociaal en milieurecht, of indien deze niet van toepassing zijn, uit hoofde van andere regelingen die een gelijkwaardig beschermingsniveau bieden;
  - (e) de eventuele ontvangst van staatssteun door de inschrijver.
4. De aanbestedende dienst controleert de verstrekte informatie in overleg met de inschrijver.

Hij kan de inschrijving alleen afwijzen wanneer het lage niveau van de aangerekende prijzen of kosten niet uit het bewijsmateriaal blijkt rekening houdend met de in lid 3 bedoelde elementen.

Aanbestedende diensten wijzen de inschrijving af wanneer zij hebben vastgesteld dat de inschrijving abnormaal laag is omdat zij niet voldoet aan verplichtingen die gelden uit hoofde van wetgeving van de Unie op het gebied van sociaal, arbeids- of milieurecht of de in bijlage XIV vermelde bepalingen van internationaal sociaal en milieurecht.

5. Wanneer een aanbestedende dienst vaststelt dat een inschrijving abnormaal laag is doordat de inschrijver overheidssteun heeft gekregen, kan de inschrijving alleen op die grond worden afgewezen na overleg met de inschrijver wanneer deze niet binnen een door de aanbestedende dienst gestelde toereikende termijn kan aantonen dat de betrokken steun verenigbaar met de interne markt is in de zin van artikel 107 van het Verdrag. Wanneer de aanbestedende dienst in een dergelijke situatie een inschrijving afwijst, stelt hij de Commissie daarvan in kennis.
6. De lidstaten stellen overeenkomstig artikel 97 andere lidstaten desgevraagd informatie ter beschikking over de bewijzen en stukken die met betrekking tot de in lid 3 bedoelde gegevens worden overgelegd.

Hoofdstuk IV

Uitvoering van de opdracht

Artikel 80

Voorwaarden waaronder de opdracht wordt uitgevoerd

Aanbestedende diensten kunnen speciale voorwaarden verbinden aan de uitvoering van een opdracht, mits deze voorwaarden in de oproep tot mededinging of in de specificaties worden vermeld. Deze voorwaarden kunnen in het bijzonder betrekking hebben op overwegingen op sociaal en milieugebied. Zij kunnen eveneens de verplichting voor ondernemingen inhouden om te voorzien in compensaties voor het risico op prijsstijgingen die het gevolg zijn van prijsschommelingen (hedging) en een aanzienlijke invloed kunnen hebben op de uitvoering van de opdracht.

Artikel 81

Onderaanneming

1. In de aanbestedingsdocumenten kan de aanbestedende dienst de inschrijver verzoeken, of hij kan daartoe door een lidstaat worden verplicht, in zijn inschrijving aan te geven welk gedeelte van de opdracht hij eventueel voornemens is aan derden in onderaanneming te geven en welke onderaannemers hij voorstelt.
2. De lidstaten kunnen bepalen dat de aanbestedende dienst verschuldigde betalingen op verzoek van de onderaannemer en wanneer de aard van de opdracht dit mogelijk maakt, rechtstreeks aan de onderaannemer overmaakt voor werken, leveringen of diensten aan de hoofdaannemer. In dat geval voeren de lidstaten passende

mechanismen in waardoor de hoofdaannemer zich kan verzetten tegen onverschuldigde betalingen. Regelingen betreffende deze wijze van betaling worden in de aanbestedingsdocumenten omschreven.

3. De leden 1 en 2 laten de vraag naar de aansprakelijkheid van de hoofdondernemer onverlet.

Artikel 82

Wijzigingen van opdrachten tijdens de looptijd

1. Een wezenlijke wijziging van de bepalingen van een opdracht voor werken, leveringen of diensten tijdens de looptijd ervan vormt een nieuwe gunning in de zin van deze richtlijn en vereist een nieuwe gunningsprocedure overeenkomstig deze richtlijn.
2. Een wijziging van een opdracht tijdens de looptijd ervan wordt geacht wezenlijk te zijn in de zin van lid 1 wanneer de opdracht hierdoor wezenlijk verschilt van de aanvankelijk gesloten opdracht. Onverminderd de leden 3 en 4 wordt een wijziging in elk geval geacht wezenlijk te zijn wanneer aan een van de volgende voorwaarden is voldaan:
  - (a) de wijziging voorziet in voorwaarden die, hadden zij deel uitgemaakt van de aanvankelijke gunningsprocedure, de selectie van andere dan de aanvankelijk geselecteerde gegadigden en de gunning van de opdracht aan een andere inschrijver mogelijk zouden hebben gemaakt;
  - (b) de wijziging verandert de economische balans van de opdracht ten gunste van de ondernemer;
  - (c) de wijziging verruimt het toepassingsgebied van de opdracht in aanzienlijke mate tot werken, leveringen of diensten die aanvankelijk daar niet onder vielen.
3. De vervanging van de ondernemer wordt geacht een wezenlijke wijziging te zijn in de zin van lid 1.

De eerste alinea geldt echter niet in het geval van rechtsopvolging onder algemene of gedeeltelijke titel in de positie van de aanvankelijke ondernemer, ten gevolge van herstructurering van de onderneming of insolventie, door een andere ondernemer die voldoet aan de aanvankelijk vastgestelde criteria voor kwalitatieve selectie, mits dit geen andere wezenlijke wijzigingen in de opdracht meebrengt en niet is bedoeld om de toepassing van deze richtlijn te omzeilen.

4. Wanneer de waarde van een wijziging in geld kan worden uitgedrukt, wordt de wijziging niet geacht wezenlijk te zijn in de zin van lid 1 wanneer de waarde ervan de in artikel 12 vastgestelde drempels niet overschrijdt en wanneer deze minder dan 5% van de prijs van de aanvankelijke opdracht bedraagt, mits de wijziging de algemene aard van de opdracht niet wijzigt. Wanneer een aantal opeenvolgende wijzigingen plaatsvinden, wordt de waarde beoordeeld op basis van de cumulatieve waarde van de opeenvolgende wijzigingen.

5. Wijzigingen van een opdracht worden niet geacht wezenlijk te zijn in de zin van lid 1 wanneer door de aanbestedingsdocumenten is voorzien in duidelijke, precieze en ondubbelzinnige herzieningsclausules of -opties. Deze clausules omschrijven de omvang en de aard van mogelijke wijzigingen of keuzemogelijkheden alsmede de voorwaarden waaronder deze kunnen worden gebruikt. Zij voorzien niet in wijzigingen of keuzemogelijkheden die de algemene aard van de gunningsprocedure kunnen veranderen.
6. In afwijking van lid 1 vereist een wezenlijke wijziging geen nieuwe aanbestedingsprocedure wanneer aan de volgende cumulatieve voorwaarden is voldaan:
- (a) de behoefte aan wijziging is het gevolg van omstandigheden die een zorgvuldige ondernemer niet kon voorzien,
  - (b) de wijziging brengt geen verandering in de algemene aard van de aanbesteding.
- Aanbestedende diensten maken deze wijzigingen bekend in het *Publicatieblad van de Europese Unie*. Deze aankondigingen bevatten de in bijlage XVI omschreven informatie en wordt bekendgemaakt overeenkomstig artikel 65.
7. De aanbestedende diensten maken geen gebruik van wijzigingen in de opdracht in de volgende gevallen:
- (a) wanneer de wijziging tot doel heeft gebreken bij de uitvoering door de ondernemer of de gevolgen daarvan te verhelpen die door de handhaving van contractuele verplichtingen kunnen worden verholpen;
  - (b) wanneer de wijziging tot doel heeft het risico te compenseren van prijsverhogingen die door de contractant afgedekt zijn.

Artikel 83
Verbreking van overeenkomsten

De lidstaten zorgen ervoor dat aanbestedende diensten onder de bij het toepasselijke nationale contractenrecht bepaalde voorwaarden een opdracht voor werken, leveringen of diensten gedurende de looptijd ervan kunnen verbreken wanneer aan een van de volgende voorwaarden is voldaan:

- (a) de in artikel 21 bepaalde uitzonderingen zijn niet langer van toepassing ten gevolge van een privé-deelneming in de rechtspersoon aan wie de opdracht is gegund overeenkomstig artikel 21, lid 4;
- (b) een wijziging van de opdracht vormt een nieuwe gunning in de zin van artikel 82;
- (c) het Hof van Justitie van de Europese Unie stelt in een procedure overeenkomstig artikel 258 van het Verdrag vast dat een lidstaat zijn verplichtingen krachtens de Verdragen niet is nagekomen wegens het feit dat een tot deze lidstaat behorende aanbestedende dienst de betrokken opdracht heeft gegund zonder zijn verplichtingen krachtens de Verdragen en deze richtlijn na te komen.

TITEL III

BIJZONDERE AANBESTEDINGSREGELINGEN

HOOFDSTUK I

Sociale diensten en andere specifieke diensten

Artikel 84

Gunning van opdrachten voor sociale en andere specifieke diensten

De in bijlage XVII opgesomde opdrachten voor sociale en andere specifieke diensten worden gegund in overeenstemming met dit hoofdstuk wanneer de waarde van de opdracht gelijk is aan of hoger dan de in artikel 12, onder c), vastgestelde drempel.

Artikel 85

Bekendmaking van aankondigingen

1. Aanbestedende diensten die voornemens zijn een opdracht te gunnen voor de in artikel 84 bedoelde diensten, maken hun voornemen hiertoe bekend in een aankondiging van opdracht.
2. Aanbestedende diensten die een opdracht hebben gegund voor de in artikel 84 bedoelde diensten, maken de resultaten hiervan bekend in een aankondiging van een gegunde opdracht.
3. De in de leden 1 en 2 bedoelde aankondigingen bevatten de in bijlage XVIII omschreven informatie in overeenstemming met de standaardmodellen. De Commissie stelt de standaardformulieren vast. Deze uitvoeringshandelingen worden vastgesteld overeenkomstig de in artikel 100 bedoelde raadplegingsprocedure.
4. De in de leden 1 en 2 bedoelde aankondigingen worden bekendgemaakt overeenkomstig artikel 65.

Artikel 86

Beginselen voor gunning van opdrachten

1. De lidstaten voeren voor de gunning van onder dit hoofdstuk vallende opdrachten passende procedures in waarbij wordt gezorgd voor volledige naleving van de beginselen van transparantie en gelijke behandeling van ondernemers en aanbestedende diensten rekening kunnen houden met de specifieke kenmerken van de betrokken diensten.
2. De lidstaten zorgen ervoor dat aanbestedende diensten rekening kunnen houden met de noodzaak de kwaliteit, continuïteit, toegankelijkheid, beschikbaarheid en volledigheid van de diensten, de specifieke behoeften van verschillende categorieën gebruikers, de betrokkenheid en inspraak van gebruikers en de innovatie te

verzekerden. De lidstaten kunnen ook bepalen dat de keuze van de dienstenaanbieder niet alleen op de prijs voor de verrichting van de dienst wordt gebaseerd.

HOOFDSTUK II

REGELS VOOR PRIJSVRAGEN

Artikel 87 *Algemene bepalingen*

1. De regels voor het uitschrijven van een prijsvraag worden vastgesteld overeenkomstig dit hoofdstuk en worden ter beschikking gesteld van belangstellenden voor deelneming aan de prijsvraag.
2. De toelating van deelnemers tot prijsvragen mag niet worden beperkt:
  - (a) tot het grondgebied van een lidstaat of een deel daarvan;
  - (b) op grond van het feit dat de deelnemers, ingevolge de wetgeving van de lidstaat waar de prijsvraag wordt uitgeschreven, hetzij natuurlijke personen hetzij rechtspersonen moeten zijn.

Artikel 88 *Toepassingsgebied*

1. Dit hoofdstuk is van toepassing op prijsvragen die worden georganiseerd als onderdeel van een aanbestedingsprocedure van een opdracht voor diensten, mits de geraamde waarde van de opdracht, exclusief BTW, en met inbegrip van andere mogelijke prijzen of betalingen aan deelnemers, gelijk is aan of groter dan het in artikel 12, onder a), vastgestelde bedrag.
2. Dit hoofdstuk is van toepassing op alle prijsvragen waarvan het totale bedrag van het prijzengeld en de betalingen aan deelnemers, met inbegrip van de geraamde waarde exclusief BTW van de overheidsopdracht voor diensten die later kan worden gegund overeenkomstig artikel 44, onder k), indien de aanbestedende dienst in de aankondiging van de prijsvraag een dergelijke gunning niet uitsluit, gelijk is aan of groter dan het in artikel 12, onder a), vastgestelde bedrag.

Artikel 89 *Aankondigingen*

1. Aanbestedende diensten die voornemens zijn een prijsvraag uit te schrijven, doen daartoe een oproep tot mededinging in een aankondiging van een prijsvraag. Wanneer zij het voornemen hebben overeenkomstig artikel 44, onder k), een vervolgoopdracht voor een dienst te gunnen, wordt dit in de aankondiging van de opdracht vermeld. Aanbestedende diensten die een prijsvraag hebben uitgeschreven, maken de resultaten daarvan bekend in een aankondiging.
2. De oproep tot mededinging bevat de in bijlage XIX omschreven informatie en de aankondiging betreffende de resultaten van een prijsvraag bevat de in bijlage XX bedoelde informatie in het formaat van standaardformulieren. De Commissie stelt de

standaardformulieren vast. Deze uitvoeringshandelingen worden vastgesteld overeenkomstig de in artikel 100 bedoelde raadplegingsprocedure.

De aankondiging van de resultaten van een prijsvraag wordt binnen twee maanden na de sluiting van de prijsvraag gezonden aan de Commissie.

Indien openbaarmaking van de gegevens over de uitslag van de prijsvraag de toepassing van de wet in de weg zou staan, in strijd zou zijn met het openbare belang, schade zou berokkenen aan de rechtmatige commerciële belangen van publieke of particuliere ondernemers, inclusief de belangen van de ondernemer aan wie de opdracht is gegund, of afbreuk zou kunnen doen aan de eerlijke mededinging tussen ondernemers, behoeven deze gegevens niet te worden bekendgemaakt.

3. Artikel 65, leden 2 tot en met 6, is ook van toepassing op mededelingen betreffende prijsvragen.

Artikel 90

Regels voor de organisatie van prijsvragen, de selectie van deelnemers en de jury

1. Voor het organiseren van prijsvragen passen aanbestedende diensten procedures toe die aan deze richtlijn zijn aangepast.
2. Bij prijsvragen met een beperkt aantal deelnemers stellen aanbestedende diensten duidelijke en niet-discriminerende selectiecriteria vast. In elk geval moet het aantal gegadigden dat tot deelneming aan de prijsvraag wordt uitgenodigd, toereikend zijn om een daadwerkelijke mededinging te waarborgen.
3. De jury bestaat uitsluitend uit natuurlijke personen die onafhankelijk zijn van de deelnemers aan de prijsvraag. Wanneer van de deelnemers aan een prijsvraag een bijzondere beroepskwalificatie wordt geëist, moet ten minste een derde van de juryleden dezelfde kwalificatie of een gelijkwaardige kwalificatie hebben.

Artikel 91

Beslissingen van de jury

1. De jury is autonoom in haar beslissingen en adviezen.
2. De jury onderzoekt de projecten op basis van door de gegadigden anoniem voorgelegde ontwerpen en uitsluitend op grond van de criteria die in de aankondiging van de prijsvraag zijn vermeld.
3. Zij stelt een door haar leden ondertekend verslag op met de op basis van de merites van elk project vastgestelde rangorde van de projecten, vergezeld van opmerkingen en punten die verduidelijking behoeven.
4. De anonimiteit moet worden geëerbiedigd totdat het advies of de beslissing van de jury bekend is.

5. De gegadigden kunnen zo nodig worden uitgenodigd om door de jury in haar notulen vermelde vragen te beantwoorden teneinde duidelijkheid te verschaffen omtrent bepaalde aspecten van de projecten.
6. Van de dialoog tussen de leden van de jury en de gegadigden worden volledige notulen opgesteld.

TITEL IV BESTUUR

Artikel 92 Handhaving

Overeenkomstig Richtlijn 92/13/EEG van de Raad zorgen de lidstaten voor een correcte tenuitvoerlegging van deze richtlijn door doeltreffende, beschikbare en transparante mechanismen ter aanvulling van het bestaande stelsel van beroepsmogelijkheden tegen beslissingen van aanbestedende diensten.

Artikel 93 Overheidstoezicht

1. De lidstaten wijzen één onafhankelijke instantie aan die belast is met toezicht op en coördinatie van uitvoeringsactiviteiten (hierna "de toezichtsinstantie"). De lidstaten stellen de Commissie op de hoogte van de aangewezen instantie.

Alle aanbestedende diensten zijn onderworpen aan dit toezicht.

2. De bevoegde instanties die bij de uitvoeringsactiviteiten betrokken zijn, worden zo georganiseerd dat bevoegdheidsconflicten worden vermeden. Het stelsel van overheidstoezicht is transparant. Met dat doel worden richtsnoeren en adviezen alsmede een jaarverslag over de tenuitvoerlegging en toepassing van de in deze richtlijn vastgestelde regels bekendgemaakt.

Het jaarverslag bevat de volgende informatie:

- (a) een vermelding over de slaagkansen van kleine en middelgrote ondernemingen (kmo's) in aanbestedingen; wanneer het slaagpercentage lager is dan 50% wat de waarde van aan kmo's gegunde opdrachten betreft, wordt in het verslag onderzocht wat hiervoor de redenen zijn;
  - (b) een algemeen overzicht over de tenuitvoerlegging van het beleid inzake duurzame aanbestedingen, met inbegrip van procedures waarin rekening wordt gehouden met overwegingen inzake milieubescherming, sociale integratie, waaronder de toegankelijkheid voor personen met een handicap of bevordering van innovatie;
  - (c) gecentraliseerde gegevens over gemelde gevallen van fraude, omkoping, belangenconflicten en andere ernstige onregelmatigheden op het gebied van overheidsaanbestedingen, met inbegrip van de gevallen die zich voordoen in door de begroting van de Unie medegefinancierde projecten.
3. De toezichtsinstantie is belast met de volgende taken:
    - (a) toezicht op de toepassing van de aanbestedingsregels en de daaraan verbonden praktijk van aanbestedende diensten en in het bijzonder van aankoopcentrales;

- (b) juridisch advies aan aanbestedende diensten over de interpretatie van aanbestedingsregels en -beginselen en over de toepassing van aanbestedingsregels in specifieke gevallen;
- (c) verstrekking van initiatiefadviezen en richtsnoeren over aangelegenheden van algemeen belang met betrekking tot de interpretatie en toepassing van aanbestedingsregels, vaak terugkerende vragen en systeemgebonden moeilijkheden betreffende de toepassing van aanbestedingsregels, op basis van de bepalingen van deze richtlijn en de desbetreffende rechtspraak van het Hof van Justitie van de Europese Unie;
- (d) invoering en toepassing van algemene, werkbare, 'red flag' indicatorsystemen om gevallen van fraude, corruptie, belangenconflicten en andere ernstige onregelmatigheden te voorkomen, op te sporen en op passende wijze te rapporteren;
- (e) bewustmaking van de bevoegde nationale instanties, waaronder de auditinstanties, met betrekking tot vastgestelde specifieke schendingen en systeemgebonden problemen;
- (f) onderzoek van klachten van burgers en ondernemingen over de toepassing van aanbestedingsregels in specifieke gevallen en doorzending van de onderzoeksresultaten aan de bevoegde aanbestedende diensten, die verplicht zijn in hun beslissingen daarmee rekening te houden, of wanneer de onderzoeksresultaten niet worden gevolgd, de redenen voor de afwijzing daarvan toe te lichten;
- (g) toezicht op de beslissingen van nationale gerechtelijke instanties en autoriteiten naar aanleiding van een uitspraak van het Hof van Justitie van de Europese Unie op basis van artikel 267 van het Verdrag of bevindingen van de Europese Rekenkamer waarin schendingen van de Europese aanbestedingsregels met betrekking tot door de Unie medegefinancierde projecten zijn vastgesteld; de toezichtinstantie meldt elke inbreuk op aanbestedingsprocedures van de Unie aan het Europees Bureau voor fraudebestrijding wanneer deze betrekking heeft op opdrachten die direct of indirect door de Europese Unie worden gefinancierd.

De onder e) bedoelde taken laten de uitoefening van het recht van hoger beroep overeenkomstig nationaal recht of overeenkomstig de bij Richtlijn 92/13/EEG ingevoerde regeling onverlet.

De lidstaten machtigen de toezichtinstantie om in beroepsprocedures tegen beslissingen van aanbestedende diensten krachtens nationaal recht bevoegde gerechtelijke instanties aan te zoeken wanneer deze een schending heeft vastgesteld tijdens haar activiteiten van toezicht en juridisch advies.

4. Onverminderd de algemene procedures en werkmethoden die de Commissie heeft vastgesteld voor haar mededelingen aan en contacten met de lidstaten, treedt de toezichtinstantie op als specifiek contactpunt voor de Commissie wanneer deze overeenkomstig artikel 17 van het Verdrag betreffende de Europese Unie en artikel 317 van het Verdrag betreffende de werking van de Europese Unie toeziet op

de toepassing van het Europese recht en op de uitvoering van de begroting van de Unie. Zij brengt aan de Commissie verslag uit over elke schending van deze richtlijn in procedures voor de gunning van direct of indirect door de Unie gefinancierde opdrachten.

De Commissie kan de toezichtsinstantie in het bijzonder aanzoeken voor de behandeling van individuele gevallen wanneer de opdracht nog niet is gegund of het nog mogelijk is een beroepsprocedure in te stellen. Zij kan deze instantie ook belasten met de controleactiviteiten die noodzakelijk zijn ter uitvoering van de maatregelen waartoe lidstaten zich hebben verbonden om door de Commissie aangewezen schendingen van Europese aanbestedingsregels en -beginselen te verhelpen.

De Commissie kan de toezichtsinstantie verzoeken beweerde inbreuken op de aanbestedingsregels van de Unie te onderzoeken met betrekking tot door de begroting van de Unie medegefinancierde projecten. Zij kan de toezichtsinstantie belasten met de begeleiding van bepaalde gevallen om ervoor te zorgen dat ten aanzien van inbreuken op de aanbestedingsregels van de Unie met betrekking tot medegefinancierde projecten passende maatregelen worden genomen door de bevoegde nationale autoriteiten, die verplicht zijn de instructies van de toezichtsinstantie te volgen.

5. De onderzoeks- en handhavingsactiviteiten die de toezichtsinstantie verricht om te verzekeren dat de beslissingen van de aanbestedende diensten voldoen aan deze richtlijn en de algemene beginselen van het Verdrag betreffende de werking van de Europese Unie, komen niet in de plaats van en doen niet af aan de institutionele rol van de Commissie als behoeder van het Verdrag. Wanneer de Commissie een individueel geval voor behandeling verwijst, behoudt zij voorts het recht om op te treden in overeenstemming met de haar krachtens het Verdrag verleende bevoegdheden.
6. De aanbestedende diensten verstrekken de nationale toezichtsinstantie de volledige tekst van alle gegunde opdrachten met een waarde die gelijk is aan of hoger dan:
  - (a) 1 000 000 euro in het geval van opdrachten voor leveringen of diensten;
  - (b) 10 000 000 euro in het geval van opdrachten voor werken.
7. Onverminderd nationale wetgeving betreffende toegang tot informatie en in overeenstemming met nationale en EU-wetgeving betreffende gegevensbescherming geeft de toezichtsinstantie op schriftelijk verzoek kosteloze, onbeperkte, volledige en rechtstreekse toegang tot de in lid 6 bedoelde opdrachten. Toegang tot bepaalde delen van de opdrachten kan worden geweigerd wanneer de vrijgeving daarvan de handhaving van de wet in de weg zou staan of anderszins in strijd zou zijn met het openbare belang, schade zou berokkenen aan de rechtmatige commerciële belangen van bepaalde publieke of particulier ondernemers of afbreuk zou kunnen doen aan de eerlijke mededinging tussen ondernemers.

Toegang tot de onderdelen die voor vrijgeving in aanmerking komen, wordt binnen een redelijke termijn verleend en niet later dan 45 dagen vanaf de datum van het verzoek.

De verzoekers die om toegang vragen, hoeven geen direct of indirect belang met betrekking tot de desbetreffende opdracht aan te tonen. De ontvanger van de informatie mag deze publiek maken.

8. Het in lid 2 genoemde verslag bevat eveneens een overzicht van alle activiteiten die de toezichtinstantie overeenkomstig de leden 1 tot en met 7 uitoefent.

Artikel 94

Individuele verslagen over procedures voor de gunning van opdrachten

1. Aanbestedende diensten bewaren passende informatie over elke opdracht en raamovereenkomst en telkens wanneer een dynamisch aankoopstelsel wordt ingevoerd. Deze informatie moet toereikend zijn om hen later in staat te stellen hun beslissingen te rechtvaardigen met betrekking tot:
  - (a) de erkenning en de selectie van de ondernemers en de gunning van de opdrachten,
  - (b) het gebruik van procedures van gunning door onderhandelingen zonder voorafgaande oproep tot mededinging overeenkomstig artikel 44;
  - (c) de niet-toepassing van het bepaalde in de hoofdstukken II tot en met IV van titel II krachtens de in de hoofdstukken II en III van titel I vervatte afwijkingen.

Aanbestedende diensten documenteren het verloop van alle gunningsprocedures, ongeacht of deze al dan niet elektronisch worden verricht. Daartoe bewaren zij documenten voor alle stadia in de aanbestedingsprocedure, met inbegrip van de communicatie met ondernemers en interne beraadslaging, voorbereiding van de inschrijvingen, eventuele dialoog of onderhandeling, selectie en gunning van de opdracht.

2. De gegevens worden gedurende ten minste vier jaar na de datum van gunning van de opdracht bewaard, zodat de aanbestedende dienst de Commissie of de nationale toezichtinstantie gedurende dat tijdvak desgevraagd de nodige inlichtingen kan verstrekken.

Artikel 95

Nationale verslaglegging

1. De overeenkomstig artikel 93 opgerichte of aangewezen instanties zenden de Commissie uiterlijk op 31 oktober van het volgende jaar op basis van een standaardformulier een uitvoerings- en statistisch verslag over het jaar.
2. Het in lid 1 bedoelde verslag vermeldt ten minste de totale waarde, uitgesplitst naar categorie van activiteiten als bedoeld in de artikelen 5 tot en met 11, van de opdrachten die onder de in artikel 12 vastgestelde drempelwaarden zijn gegund maar waarop deze richtlijn van toepassing zou zijn indien de waarde ervan de drempelwaarde overschreed.

3. De lidstaten zorgen ervoor dat dit verslag ten minste melding maakt van het aantal en de waarde van de gegunde opdrachten, uitgesplitst naar categorie van de activiteiten als bedoeld in de artikelen 5 tot en met 11 en alle andere gegevens die nodig zijn om de correcte toepassing van de overeenkomst te controleren. Het verslag vermeldt het aantal en de waarde van de opdrachten die volgens een procedure van gunning door onderhandelingen zonder oproep tot mededinging zijn gegund, uitgesplitst volgens de in artikel 44 bedoelde omstandigheden en naar categorie van activiteiten als bedoeld in de artikelen 5 tot en met 11. Het vermeldt eveneens de lidstaat of het derde land van de begunstigde ondernemer.
4. Dit jaarlijks verslag bevat voorts voor elk van de in de artikelen 5 tot en met 11 bedoelde activiteiten een lijst van aanbestedende diensten die de bedoelde activiteit uitoefenen, met vermelding voor elke dienst van het uniek identificatienummer wanneer de nationale wetgeving in een dergelijk nummer voorziet.

De Commissie kan op gezette tijdstippen in het *Publicatieblad van de Europese Unie* een lijst van deze aanbestedende diensten ter informatie bekendmaken.

5. De Commissie stelt het standaardformulier vast voor het opmaken van het in lid 1 bedoelde jaarlijkse uitvoerings- en statistisch verslag. Deze uitvoeringshandelingen worden vastgesteld overeenkomstig de in artikel 100 bedoelde raadplegingsprocedure.
6. De in lid 5 bedoelde handelingen zorgen ervoor dat:
  - (a) de statistische gegevens ten behoeve van administratieve vereenvoudiging steekproefsgewijs kunnen worden verzameld, mits de representativiteit daardoor niet wordt aangetast;
  - (b) het vertrouwelijke karakter van de verstrekte informatie wordt geëerbiedigd.

Artikel 96

Bijstand aan aanbestedende diensten en ondernemingen

1. De lidstaten stellen structuren voor technische ondersteuning ter beschikking om aanbestedende diensten juridisch en economisch advies, voorlichting en bijstand te verlenen bij de voorbereiding en uitvoering van aanbestedingsprocedures. De lidstaten zorgen er eveneens voor dat elke aanbestedende dienst bekwame bijstand en adviesverlening over individuele aangelegenheden kan verkrijgen.
2. Teneinde de toegang van ondernemers, en met name kmo's, tot aanbestedingen te verbeteren en het correcte begrip van de bepalingen van deze richtlijn te bevorderen, zorgen de lidstaten ervoor dat passende bijstand kan worden verkregen, ook met elektronische middelen of met gebruik van bestaande netwerken voor beroepsondersteuning.
3. Specifieke administratieve ondersteuning wordt ter beschikking gesteld van ondernemers die voornemens zijn deel te nemen aan een aanbestedingsprocedure in een andere lidstaat. Deze ondersteuning heeft ten minste betrekking op de administratieve verplichtingen in de betrokken lidstaat en op mogelijke verplichtingen op het gebied van elektronische aanbestedingen.

De lidstaten zorgen ervoor dat belangstellende ondernemers een vlotte toegang krijgen tot passende informatie over verplichtingen met betrekking tot belastingen, milieubescherming en sociaal- of arbeidsrechtelijke verplichtingen die gelden in de lidstaat, regio of plaats waar de werken moeten worden uitgevoerd of de diensten moeten worden verricht en die bij de uitvoering van de opdracht van toepassing zullen zijn op de ter plaatse uit te voeren werken of te leveren diensten.

4. Voor de toepassing van de leden 1, 2 en 3 kunnen de lidstaten een of meerdere instanties of administratieve structuren aanwijzen. De lidstaten zorgen voor een passende coördinatie tussen deze instanties en structuren.

Artikel 97

Administratieve samenwerking

1. De lidstaten verlenen elkaar wederzijdse bijstand en nemen maatregelen met het oog op daadwerkelijke onderlinge samenwerking teneinde uitwisseling van informatie over de in de artikelen 56, 75 en 79 bedoelde onderwerpen te verzekeren. Zij zien toe op de vertrouwelijkheid van de onderling uitgewisselde informatie.
2. De bevoegde autoriteiten van alle betrokken lidstaten wisselen informatie uit met inachtneming van de wetgeving inzake bescherming van persoonsgegevens als bedoeld in de Richtlijnen 95/46/EG van het Europees Parlement en de Raad⁵⁰ en 2002/58/EG van het Europees Parlement en de Raad⁵¹.
3. Voor de toepassing van dit artikel wijzen de lidstaten een of meerdere contactpunten aan en delen zij de contactgegevens daarvan mee aan de overige lidstaten, de toezichtsinstanties en de Commissie. De lidstaten publiceren de lijst van contactpunten en werken deze regelmatig bij. De toezichtsinstantie wordt belast met de coördinatie van deze contactpunten.
4. De uitwisseling van informatie geschiedt door middel van het informatiesysteem interne markt (IMI) opgericht overeenkomstig Verordening (EU) nr. XXX/XXXX van het Europees Parlement en de Raad⁵² [*voorstel van verordening van het Europees Parlement en de Raad betreffende de administratieve samenwerking via het Informatiesysteem interne markt ('de IMI-verordening') COM(2011) 522*]. De lidstaten verstrekken onverwijld de door andere lidstaten gevraagde informatie.

---

⁵⁰ PB L 281 van 23.11.1995, blz. 31.

⁵¹ PB L 201 van 31.7.2002, blz. 37.

⁵² PB L [...]

TITEL V

GEDELEGEERDE BEVOEGDHEDEN, UITVOERINGSBEVOEGDHEDEN EN SLOTBEPALINGEN

Artikel 98

Uitoefening van de bevoegdheidsdelegatie

1. De bevoegdheid om gedelegeerde handelingen vast te stellen wordt aan de Commissie toegekend onder de in dit artikel neergelegde voorwaarden.
2. De in de artikelen 4, 35, 33, 38, 25, 65, 70, 77, 85 en 95 bedoelde delegatie van bevoegdheden aan de Commissie geschiedt voor onbepaalde tijd vanaf [de datum van inwerkingtreding van deze richtlijn].
3. De in de artikelen 4, 35, 33, 38, 25, 65, 70, 77, 85 en 95 bedoelde delegatie van bevoegdheden kan door het Europees Parlement of de Raad te allen tijde worden ingetrokken. Een besluit tot intrekking beëindigt de delegatie van de in dat besluit genoemde bevoegdheid. Het wordt van kracht op de dag na die van de bekendmaking ervan in het *Publicatieblad van de Europese Unie* of op een daarin genoemde latere datum. Het besluit laat de geldigheid van de reeds van kracht zijnde gedelegeerde handelingen onverlet.
4. Zodra de Commissie een gedelegeerde handeling vaststelt, stelt zij het Europees Parlement en de Raad daarvan gelijktijdig in kennis.
5. Een overeenkomstig artikel 98 vastgestelde gedelegeerde handeling treedt alleen in werking indien het Europees Parlement of de Raad binnen een termijn van twee maanden na de kennisgeving van de handeling aan het Europees Parlement en de Raad daartegen geen bezwaar heeft gemaakt, of indien zowel het Europees Parlement als de Raad voor het verstrijken van de termijn van twee maanden de Commissie hebben medegedeeld dat zij daartegen geen bezwaar zullen maken. Op initiatief van het Europees Parlement of de Raad wordt deze termijn met twee maanden verlengd.

Artikel 99

Spoedprocedure

1. Gedelegeerde handelingen die overeenkomstig dit artikel worden vastgesteld, treden onverwijld in werking en zijn van toepassing zolang geen bezwaar wordt aangetekend overeenkomstig lid 2. In de kennisgeving van de gedelegeerde handeling aan het Europees Parlement en de Raad wordt vermeld om welke redenen gebruik wordt gemaakt van de spoedprocedure.
2. Het Europees Parlement of de Raad kan overeenkomstig de in artikel 98, lid 5, bedoelde procedure bezwaar aantekenen tegen een gedelegeerde handeling. In dit

geval trekt de Commissie de handeling na kennisgeving van het besluit van het Europees Parlement en de Raad om bezwaar aan te tekenen onverwijld in.

Artikel 100
Comitéprocedure

1. De Commissie wordt bijgestaan door het Raadgevend Comité inzake overheidsopdrachten, dat is ingesteld bij Besluit 71/306/EEG van de Raad⁵³. Dit comité is een comité in de zin van Verordening (EU) nr. 182/2011.
2. Wanneer naar dit artikel wordt verwezen, is artikel 4 van Verordening (EU) nr. 182/2011 van toepassing.

Artikel 101
Omzetting

1. De lidstaten doen de nodige wettelijke en bestuursrechtelijke bepalingen in werking treden om uiterlijk op 30 juni 2014 aan deze richtlijn te voldoen. Zij delen de Commissie de tekst van die bepalingen onverwijld mede.

Wanneer de lidstaten die bepalingen aannemen, wordt in de bepalingen zelf of bij de officiële bekendmaking daarvan naar deze richtlijn verwezen. De regels voor deze verwijzing worden vastgesteld door de lidstaten.
2. De lidstaten delen de Commissie de tekst van de belangrijkste bepalingen van intern recht mede die zij op het onder deze richtlijn vallende gebied vaststellen.

Artikel 102
Intrekkingen

Richtlijn 2004/17/EG wordt ingetrokken met ingang van 30 juni 2014.

Verwijzingen naar de ingetrokken richtlijn gelden als verwijzingen naar de onderhavige richtlijn en worden gelezen volgens de concordantietabel in bijlage XXI.

Artikel 103
Evaluatie

De Commissie evalueert de economische gevolgen voor de interne markt die voortvloeien uit de toepassing van de in artikel 12 vastgestelde drempelwaarden en brengt daarover uiterlijk op 30 juni 2017 verslag uit aan het Europees Parlement en de Raad.

In geval van verandering van de krachtens de overeenkomst geldende drempelwaarden wordt het verslag, indien passend, gevolgd door een wetgevingsvoorstel tot wijziging van de in deze richtlijn vastgestelde drempelwaarden.

---

⁵³ PB L 185 van 16.8.1971, blz. 15.

Artikel 104
Inwerkingtreding

Deze richtlijn treedt in werking op de twintigste dag volgend op die van haar bekendmaking in het *Publicatieblad van de Europese Unie*.

Artikel 105
Adressaten

Deze richtlijn is gericht tot de lidstaten.

Gedaan te Brussel, 20.12.2011

Voor het Europees Parlement
De voorzitter

Voor de Raad
De voorzitter

BIJLAGE I
LIJST VAN ACTIVITEITEN IN DE ZIN VAN ARTIKEL 2, PUNT 8, ONDER a)

Bij verschillen tussen CPV en NACE is de CPV-nomenclatuur van toepassing.

NACE ⁽¹⁾ :					CPV-code
SECTIE F			BOUWNIJVERHEID		
Afdeling	Groep	Klasse	Omschrijving	Toelichting	
45			Bouwnijverheid	Deze afdeling omvat: nieuwbouw, restauratiewerk en gewone reparaties.	45000000
	45.1		Het bouwrijp maken van terreinen		45100000
		45.11	Slopen van gebouwen; grondverzet	Deze klasse omvat: — het slopen van gebouwen en andere bouwwerken, — het ruimen van bouwterreinen, — het grondverzet: graven, ophogen, egaliseren en nivelleren van bouwterreinen, graven van sleuven en geulen, verwijderen van rotsen, grondverzet met behulp van explosieven enz. — het geschikt maken van terreinen voor mijnbouw: — verwijderen van deklagen en overige werkzaamheden in verband met de ontsluiting van delfstoffen en de voorbereiding van de ontginning. Deze klasse omvat voorts: — de drainage van bouwterreinen, — de drainage van land- en bosbouwgrond.	45110000
		45.12	Proefboren en boren	Deze klasse omvat: — het proefboren en het nemen van bodemmonsters ten behoeve van de bouw of voor geofysische, geologische of dergelijke doeleinden. Deze klasse omvat niet: — het boren van putten voor de aardolie- of aardgaswinning, zie 11.20, — het boren van waterputten, zie 45.25, — het delven van mijnschachten, zie 45.25, — de aardolie- en aardgasexploratie en geofysisch,	45120000

				geologisch en seismisch onderzoek, zie 74.20.	
	45.2		Burgerlijke en utiliteitsbouw; weg- en waterbouw		45200000
		45.21	Algemene bouwkundige en civieltechnische werken	<p>Deze klasse omvat:</p> <ul style="list-style-type: none"> — de bouw van alle soorten gebouwen de uitvoering van civieltechnische werken, — bruggen, inclusief die voor verhoogde wegen, viaducten, tunnels en ondergrondse doorgangen, — pijpleidingen, kabels en hoogspanningsleidingen over lange afstand, — pijpleidingen, kabels en hoogspanningsleidingen in de bebouwde kom, — bijkomende werken, — het monteren en optrekken van geprefabriceerde constructies ter plaatse. <p>Deze klasse omvat niet:</p> <ul style="list-style-type: none"> — diensten in verband met de aardolie- en de aardgaswinning, zie 11.20, — het optrekken van volledige geprefabriceerde constructies van zelf vervaardigde onderdelen, niet van beton, zie 20, 26 en 28, — bouwwerkzaamheden aan of in stadions, zwembaden, sporthallen, tennisbanen, golfterreinen en andere sportaccommodaties, andere dan het optrekken van gebouwen, zie 45.23, — installatiewerkzaamheden, zie 45.3, — de afwerking van gebouwen, zie 45.4, — architecten en ingenieurs, zie 74.20, — projectbeheer voor de bouw, zie 74.20. 	<p>45210000</p> <p>Met uitzondering van: -45213316</p> <p>45220000</p> <p>45231000</p> <p>45232000</p>
		45.22	Dakbedekking en bouw van dakconstructies	<p>Deze klasse omvat:</p> <ul style="list-style-type: none"> — de bouw van daken, — dakbedekking, — het waterdicht maken. 	45261000
		45.23	Bouw van autowegen en andere wegen, vliegvelden en sportaccommodaties	<p>Deze klasse omvat:</p> <ul style="list-style-type: none"> — de bouw van autowegen, straten en andere wegen en paden voor voertuigen en voetgangers, 	<p>45212212 en DA03</p> <p>45230000</p>

			daties	<ul style="list-style-type: none"> — de bouw van spoorwegen, — de bouw van start- en landingsbanen, — bouwwerkzaamheden aan of in stadions, zwembaden, sporthallen, tennisbanen, golfterreinen en andere sportaccommodaties, andere dan het optrekken van gebouwen, — het schilderen van markeringen op wegen en parkeerplaatsen. <p>Deze klasse omvat niet:</p> <ul style="list-style-type: none"> — voorafgaand grondverzet, zie 45.11. 	<p>behalve:</p> <p>-45231000</p> <p>-45232000</p> <p>-45234115</p>
		45.24	Waterbouw	<p>Deze klasse omvat:</p> <ul style="list-style-type: none"> — de aanleg van: <ul style="list-style-type: none"> — waterwegen, haven- en rivierwerken, jachthavens, sluizen enz., — dammen en dijken, — baggerwerk, — werkzaamheden onder water. 	45240000
		45.25	Overige gespecialiseerde werkzaamheden in de bouw	<p>Deze klasse omvat:</p> <ul style="list-style-type: none"> — gespecialiseerde bouwwerkzaamheden ten behoeve van diverse bouwwerken, waarvoor specifieke ervaring of een speciale uitrusting nodig is, — bouw van funderingen, inclusief heien, — boren en aanleggen van waterputten, delven van mijnschachten, — opbouw van niet zelf vervaardigde elementen van staal, — buigen van staal, — metselen, inclusief zetten van natuursteen, — optrekken en afbreken van steigers en werkplatforms, inclusief verhuur van steigers en werkplatforms, — bouw van schoorstenen en industriële ovens. <p>Deze klasse omvat niet:</p> <ul style="list-style-type: none"> — de verhuur van steigers zonder optrekken en afbreken, zie 71.32. 	<p>45250000</p> <p>45262000</p>
	45.3		Installatie		45300000
		45.31	Elektrische	Deze klasse omvat:	45213316

			installatie	de installatie in gebouwen en andere bouwwerken van: <ul style="list-style-type: none"> — elektrische bedrading en toebehoren, — telecommunicatiesystemen, — elektrische verwarmingssystemen, — antennes, — brandalarmsystemen, — inbraakalarmsystemen, — liften en roltrappen, — bliksemafleiders, enz. 	45310000 Met uitzondering van: -45316000
		45.32	Isolatie	Deze klasse omvat: <ul style="list-style-type: none"> — het aanbrengen in gebouwen en andere bouwwerken van isolatiemateriaal (warmte, geluid, trillingen). Deze klasse omvat niet: <ul style="list-style-type: none"> — het waterdicht maken, zie 45.22. 	45320000
		45.33	Loodgieterij	Deze klasse omvat: <ul style="list-style-type: none"> — de installatie in gebouwen en andere bouwwerken van: — waterleidingen en artikelen voor sanitair gebruik, — gasaansluitingen, — apparatuur en leidingen voor verwarming, ventilatie, koeling en klimaatregeling, — sprinklerinstallaties. Deze klasse omvat niet: <ul style="list-style-type: none"> — de installatie en reparatie van elektrische verwarmingsinstallaties, zie 45.31. 	45330000
		45.34	Overige bouwinstallatie	Deze klasse omvat: <ul style="list-style-type: none"> — de installatie van verlichtings- en signaleringssystemen voor wegen, spoorwegen, luchthavens en havens, — de installatie in en aan gebouwen en andere bouwwerken van toebehoren, niet elders geklasseerd. 	45234115 45316000 45340000
	45.4		Afwerking van gebouwen		45400000
		45.41	Stukadoorswer	Deze klasse omvat:	45410000

			k	— het aanbrengen van pleister- en stukadoorswerk (inclusief het aanbrengen van een hechtgrond) aan de binnen- of buitenzijde van gebouwen en andere bouwwerken.	
		45.42	Schrijnwerk	Deze klasse omvat: — het plaatsen van niet zelf vervaardigde deuren, vensters, kozijnen, inbouwkeukens, trappen, winkelinrichtingen en dergelijke, van hout of van ander materiaal, — de binnenafwerking, zoals plafonds, wandbekleding van hout, verplaatsbare tussenwanden enz. Deze klasse omvat niet: — het leggen van parket of andere houten vloerbedekking, zie 45.43.	45420000
		45.43	Vloerafwerking en behangen	Deze klasse omvat: — het aanbrengen in gebouwen en andere bouwwerken van: — — vloer- of wandtegels van keramische stoffen, beton of gehouwen steen, — parket en andere houten vloerbedekking; tapijt en vloerbedekking van linoleum, — ook van rubber of van kunststof, — vloerbedekking en wandbekleding van terrazzo, marmer, graniet of lei, — behang.	45430000
		45.44	Schilderen en glaszetten	Deze klasse omvat: — het schilderen van het binnen- en buitenwerk van gebouwen, — het schilderen van wegen- en waterbouwkundige werken, — het aanbrengen van glas, spiegels, enz. Deze klasse omvat niet: — de installatie van vensters, zie 45.42.	45440000
		45.45	Overige werkzaamheden in verband met de afwerking van gebouwen	Deze klasse omvat: — de installatie van particuliere zwembaden, — gevelreiniging met behulp van stoom, door middel van zandstralen enz.,	45212212 en DA04 45450000

				<p>— overige werkzaamheden in verband met de afwerking van gebouwen, n.e.g.</p> <p>Deze klasse omvat niet:</p> <p>— het reinigen van het interieur van gebouwen en andere bouwwerken, zie 74.70.</p>	
	45.5		Verhuur van bouw- of sloopmachines met bedieningspersoneel		45500000
		45.50	Verhuur van bouw- of sloopmachines met bedieningspersoneel	<p>Deze klasse omvat niet:</p> <p>— de verhuur van bouw- en sloopmachines zonder bedieningspersoneel, zie 71.32.</p>	45500000
<p>(i) Verordening (EEG) nr. 3037/90 van de Raad van 9 oktober 1990 (PB L 293 van 24.10.1990, blz. 1), laatstelijk gewijzigd bij Verordening (EEG) nr. 761/93 van de Commissie (PB L 83 van 3.4.1993, blz. 1).</p>					

BIJLAGE II
LIJST VAN DE IN ARTIKEL 4, LID 2, BEDOELDE WETGEVING

Rechten die zijn verleend door middel van een procedure waarin passende publiciteit is verzekerd en waarin de verlening van deze rechten gebaseerd was op objectieve criteria, vormen geen "bijzondere of uitsluitende rechten" in de zin van deze richtlijn. Hieronder volgt een lijst van procedures, waarin passende voorafgaande transparantie wordt verzekerd, voor het verlenen van vergunningen op basis van andere wetgevingshandelingen van de Europese Unie die geen "bijzondere of uitsluitende rechten" in de zin van deze richtlijn vormen:

- (a) het verlenen van een toestemming om aardgasinstallaties te exploiteren in overeenstemming met de procedures vastgesteld in artikel 4 van Richtlijn 98/30/EG;
- (b) een vergunning of uitnodiging tot inschrijving voor de bouw van nieuwe installaties voor elektriciteitsproductie in overeenstemming met Richtlijn 96/92/EG;
- (c) het verlenen van vergunningen met betrekking tot een postdienst die niet is voorbehouden en niet zal worden voorbehouden, in overeenstemming met de procedures vastgesteld in artikel 9 van Richtlijn 97/67/EG;
- (d) een procedure voor het verlenen van een vergunning voor activiteiten die de exploitatie van koolwaterstoffen inhouden, in overeenstemming met Richtlijn 94/22/EG;
- (e) openbaardienstcontracten in de zin van Verordening (EG) nr. 1370/2007 die krachtens artikel 5, lid 3, daarvan op basis van een aanbestedingsprocedure zijn verleend.

BIJLAGE III
LIJST VAN DE IN ARTIKEL 27, LID 3, BEDOELDE WETGEVING

A. VERVOER OF DISTRIBUTIE VAN GAS OF WARMTE

Richtlijn 2009/73/EG

B. PRODUCTIE, VERVOER OF DISTRIBUTIE VAN ELEKTRICITEIT

Richtlijn 2009/72/EG

C. PRODUCTIE, VERVOER OF DISTRIBUTIE VAN DRINKWATER

Geen

D. AANBESTEDENDE DIENSTEN OP HET GEBIED VAN VERVOERDIENSTEN PER TREIN

Goederenvervoer per spoor

Richtlijn 91/440/EEG van de Raad van 29 juli 1991 betreffende de ontwikkeling van de spoorwegen in de Gemeenschap⁵⁴

Passagiersvervoer per spoor

Geen

E. AANBESTEDENDE DIENSTEN OP HET GEBIED VAN STADSSPOORWEG-, TRAM-, TROLLEYBUS- OF BUSVERBINDINGEN

Geen

F. AANBESTEDENDE DIENSTEN OP HET GEBIED VAN POSTDIENSTEN

Richtlijn 97/67/EG

G. WINNING VAN AARDOLIE OF GAS

Richtlijn 94/22/EG

H. EXPLORATIE EN WINNING VAN STEENKOOL OF ANDERE VASTE BRANDSTOFFEN

Geen

I. AANBESTEDENDE DIENSTEN OP HET GEBIED VAN ZEEHAVEN-, BINNENHAVEN- OF ANDERE AANLANDINGSFACILITEITEN

Geen

---

⁵⁴ PB L 237 van 24.8.1991, blz. 25.

J. AANBESTEDENDE DIENSTEN OP HET GEBIED VAN
LUCHTHAVENFACILITEITEN

Geen

BIJLAGE IV
VOORSCHRIFTEN MET BETREKKING TOT MIDDELEN VOOR DE
ELEKTRONISCHE ONTVANGST VAN INSCHRIJVINGEN, AANVRAGEN TOT
DEELNEMING, AANVRAGEN TOT ERKENNING EN PLANNEN EN
ONTWERPEN BIJ PRIJSVRAGEN

De middelen voor de elektronische ontvangst van inschrijvingen, aanvragen tot deelneming of erkenning en plannen en ontwerpen bij prijsvragen moeten door passende technische voorzieningen en procedures ten minste waarborgen dat:

- (a) het exacte tijdstip en de exacte datum van ontvangst van inschrijvingen, aanvragen tot deelneming of erkenning en van indiening van plannen en ontwerpen precies kunnen worden vastgesteld;
- (b) redelijkerwijs kan worden verzekerd dat niemand voor het verstrijken van de vastgestelde termijnen toegang krijgt tot de op grond van de onderhavige voorschriften verstrekte informatie;
- (c) in geval van een inbreuk op dit toegangsverbod redelijkerwijs kan worden verzekerd dat de inbreuk gemakkelijk kan worden opgespoord;
- (d) alleen gemachtigde personen de data voor openbaarmaking van de ontvangen informatie kunnen vaststellen of wijzigen;
- (e) tijdens de verschillende fasen van de erkenningsprocedure, de gunningsprocedure of de prijsvraag alleen door een gelijktijdig optreden van de daartoe gemachtigde personen toegang kan worden verkregen tot de verstrekte informatie of een gedeelte daarvan;
- (f) door het gelijktijdige optreden van de gemachtigde personen eerst na de opgegeven datum toegang tot de verstrekte informatie kan worden verkregen;
- (g) de met toepassing van de onderhavige voorschriften ontvangen en openbaar gemaakte informatie alleen toegankelijk blijft voor de tot inzage gemachtigde personen, en
- (h) de authenticatie van inschrijvingen geschiedt overeenkomstig de in deze bijlagen vastgestelde voorschriften.

BIJLAGE V
LIJST VAN INTERNATIONALE OVEREENKOMSTEN ALS BEDOELD IN
ARTIKEL 38

Overeenkomsten met de volgende landen of groepen van landen:

- Albanië (PB L 107 van 28.4.2009)
- Voormalige Joegoslavische Republiek Macedonië (PB L 87 van 20.3.2004)
- CARIFORUM (PB L 289 van 30.10.2008)
- Chili (PB L 352 van 30.12.2002)
- Kroatië (PB L 26 van 28.1.2005)
- Mexico (PB L 276 van 28.10.2000, L 157 van 30.6.2000)
- Montenegro (PB L 345 van 28.12.2007)
- Zuid-Korea (PB L 127 van 14.5.2011)
- Zwitserland (PB L 300 van 31.12.1972)

BIJLAGE VI
DEEL A
INFORMATIE DIE IN PERIODIEKE INDICATIEVE AANKONDIGINGEN MOET
WORDEN VERMELD
(als bedoeld in artikel 61)

I. INFORMATIE DIE IN ALLE GEVALLEN MOET WORDEN VERMELD

1. Naam, identificatienummer (indien de nationale wetgeving daarin voorziet), adres met inbegrip van NUTS-code, telefoon- en faxnummer, e-mail- en internetadres van de aanbestedende dienst en, indien verschillend, van de dienst waar aanvullende informatie te verkrijgen is.
2. Hoofdactiviteit.
3.
  - (a) Voor opdrachten voor leveringen: aard en hoeveelheid of waarde van de prestaties of de te leveren producten (referentienummer(s) van de nomenclatuur).
  - (b) Voor opdrachten voor werken: aard en omvang van de prestaties, algemene kenmerken van het werk of van de percelen die betrekking hebben op het werk (referentienummer(s) van de nomenclatuur).
  - (c) Voor opdrachten voor diensten: totaal van de voorgenomen aankopen voor elk van de beoogde categorieën van diensten (referentienummer(s) van de nomenclatuur).
4. Datum van verzending van de aankondiging of van de aankondiging van bekendmaking van deze vooraankondiging in het kopersprofiel.
5. Andere inlichtingen.

II. BIJKOMENDE INFORMATIE DIE MOETEN WORDEN VERSTREKT WANNEER DE AANKONDIGING DIENT ALS OPROEP TOT MEDEDINGING OF EEN GROND VORMT VOOR EEN VERKORTING VAN DE TERMIJNEN VOOR ONTVANGST VAN DE INSCHRIJVINGEN (Artikel 61, lid 2)

6. Vermelding van het feit dat belangstellende ondernemers de dienst op de hoogte moeten brengen van hun belangstelling voor de opdracht(en).
7. E-mail- of internetadres waar de specificaties en aanvullende documenten beschikbaar zullen zijn voor kosteloze, rechtstreekse en volledige toegang.
8. Zo nodig, vermelden of de aanbesteding bestemd is voor beschutte werkplaatsen dan wel of de uitvoering ervan in het kader van programma's voor beschutte werkplaatsen plaatsvindt.
9. Uiterste termijn voor ontvangst van het verzoek om te worden uitgenodigd tot het indienen van een inschrijving of tot onderhandelingen.
10. Aard en hoeveelheid van de te leveren producten of algemene aard van het werk of categorie waartoe de dienst behoort, en beschrijving, met vermelding of het om (een)

raamovereenkomst(en) gaat, inclusief van mogelijke latere aanbestedingen en een voorlopig tijdschema voor de uitoefening van deze mogelijkheid, alsook van het aantal eventuele verlengingen. In geval van periodiek terugkerende opdrachten, verdere vermelding van het voorlopige tijdschema van latere oproepen tot mededinging. Vermelding of het een aankoop, lease, huur, huurkoop of een combinatie hiervan betreft.

11. NUTS-code voor de voornaamste plaats van uitvoering van de werken in het geval van opdrachten voor werken of NUTS-code voor de voornaamste plaats van leveringen of prestatie in het geval van leveringen en diensten; indien de opdracht verdeeld is in percelen, moet deze informatie worden verstrekt voor elk perceel.
12. Leverings- of uitvoeringstermijn of looptijd van de opdracht voor diensten en, in de mate van het mogelijke, de datum van aanvang.
13. Adres waar belangstellende ondernemingen schriftelijk hun belangstelling te kennen kunnen geven.
14. Uiterste termijn voor ontvangst van de blikken van belangstelling.
15. Taal of talen waarin de aanvragen tot deelneming of inschrijvingen moeten worden ingediend.
16. Voorschriften van economische en technische aard, financiële en technische waarborgen die van de leveranciers worden verlangd.
17.
  - (a) Vermoedelijke datum van aanvang van de procedures voor het gunnen van de opdracht(en) (indien bekend);
  - (b) Aard van de gunningsprocedure (niet-openbaar of via onderhandelingen);
  - (c) Bedrag en wijze van betaling van de kosten voor het verkrijgen van de documentatie betreffende de raadpleging.
18. Indien van toepassing, de bijzondere voorwaarden voor de uitvoering van de opdracht(en).
19. Indien van toepassing, vermelding van:
  - (a) verplichting of mogelijkheid tot elektronische indiening van inschrijvingen of aanvragen tot deelneming,
  - (b) gebruik van elektronische orders,
  - (c) gebruik van elektronische facturatie,
  - (d) gebruik van elektronische betalingen.
20. Naam en adres van de instantie die bevoegd is voor beroepsprocedures en, in voorkomend geval, bemiddelingsprocedures. Precieze aanduiding van de termijnen voor het instellen van een beroep, of, in voorkomend geval, naam, adres, telefoon- en faxnummer en e-mailadres van de dienst waar deze inlichtingen verkrijgbaar zijn.

21. De in artikel 76 bedoelde criteria die, indien bekend, bij de toewijzing van de opdracht zullen worden gehanteerd: "laagste prijs" of "economisch meest voordelige inschrijving". De criteria die de economisch meest voordelige inschrijving opleveren en de weging ervan of, in voorkomend geval, de volgorde van belangrijkheid van die criteria worden vermeld wanneer zij niet in de specificaties staan of niet zullen worden vermeld in de uitnodiging tot bevestiging van belangstelling als bedoeld in artikel 61, lid 2, onder b), of in de uitnodiging tot indiening van een inschrijving of tot onderhandelingen.

DEEL B
INFORMATIE DIE MOET WORDEN VERMELD IN DE AANKONDIGING VAN
BEKENDMAKING VIA HET KOPERSPROFIEL VAN EEN NIET ALS OPROEP
TOT MEDEDINGING GEBRUIKTE PERIODIEKE INDICATIEVE
AANKONDIGING
(als bedoeld in artikel 61, lid 1)

1. Naam, identificatienummer (indien de nationale wetgeving daarin voorziet), adres met inbegrip van NUTS-code, telefoon- en faxnummer, e-mail- en internetadres van de aanbestedende dienst en, indien verschillend, van de dienst waar aanvullende informatie te verkrijgen is.
2. Hoofdactiviteit.
3. Referentienummer(s) van de CPV-nomenclatuur.
4. Internetadres van het "kopersprofiel" (URL).
5. Datum van verzending van de aankondiging van bekendmaking van de periodieke indicatieve aankondiging in het kopersprofiel

BIJLAGE VII
INFORMATIE DIE IN DE SPECIFICATIES OP ELEKTRONISCHE VEILINGEN
MOET WORDEN VERMELD (ARTIKEL 47, LID 4)

De te gebruiken specificaties wanneer aanbestedende diensten besloten hebben een elektronische veiling te houden, bevatten ten minste de volgende informatie:

- (a) de elementen waarvan de waarden deel uitmaken van de elektronische veiling, voorzover deze elementen kwantificeerbaar zijn en in cijfers of procenten kunnen worden uitgedrukt;
- (b) de eventuele limieten van de waarden die kunnen worden ingediend, zoals deze voortvloeien uit de specificaties betreffende het voorwerp van de opdracht;
- (c) de informatie die in de elektronische veiling ter beschikking van de inschrijvers zal worden gesteld en het tijdstip waarop die informatie in voorkomend geval ter beschikking wordt gesteld;
- (d) relevante informatie betreffende het verloop van de elektronische veiling;
- (e) de voorwaarden waaronder de inschrijvers een bod kunnen doen en met name de minimumverschillen die in voorkomend geval voor de biedingen vereist zijn;
- (f) relevante informatie betreffende de gebruikte elektronische uitrusting en de nadere technische bepalingen en specificaties voor de verbinding.

BIJLAGE VIII
DEFINITIE VAN ENKELE TECHNISCHE SPECIFICATIES

Voor de toepassing van deze richtlijn wordt verstaan onder:

- (1) "technische specificatie" heeft een van de volgende betekenissen:
  - (a) in het geval van opdrachten voor leveringen of voor diensten, een specificatie die voorkomt in een document ter omschrijving van de vereiste kenmerken van een product of een dienst, zoals het kwaliteitsniveau, prestaties op het gebied van milieu en klimaat, geschiktheid van het ontwerp voor alle behoeften (met inbegrip van de toegankelijkheid voor gehandicapten) en conformiteitsbeoordeling, prestaties, gebruik, veiligheid of afmetingen van het product, met inbegrip van de voor het product geldende voorschriften inzake handelsbenaming, terminologie, symbolen, proefnemingen en proefnemingsmethoden, verpakking, markering en etikettering, gebruiksaanwijzingen, productieprocédés en -methoden in elk stadium van de levenscyclus van de levering of dienst, en conformiteitsprocedures;
  - (b) in het geval van opdrachten voor werken, alle technische voorschriften, met name die welke zijn vermeld in de aanbestedingsdocumenten en een omschrijving geven van de vereiste kenmerken van een materiaal, een product of een levering en aan de hand waarvan een materiaal, een product of een levering zodanig kan worden omschreven dat dit voldoet aan het gebruik waarvoor het door de aanbestedende dienst is bestemd; tot deze kenmerken behoren ook de prestaties op het gebied van het milieu en het klimaat, de geschiktheid van een ontwerp voor alle behoeften (met inbegrip van de toegankelijkheid voor gehandicapten) en de conformiteitsbeoordeling, de prestaties, veiligheid of afmetingen, met inbegrip van kwaliteitsborgingsprocedures, terminologie, symbolen, proefnemingen en proefnemingsmethoden, verpakking, markering en etikettering, gebruiksaanwijzingen en productieprocessen en –methoden in elk stadium van de levenscyclus van de werken; deze kenmerken omvatten eveneens voorschriften voor ontwerpen en kostenberekening, de voorwaarden voor proefnemingen, controle en oplevering van de werken, alsmede de bouwtechnieken of bouwwijzen en alle andere technische voorwaarden die de aanbestedende dienst bij algemene dan wel bijzondere maatregel kan opleggen met betrekking tot de voltooide werken en tot de materialen of bestanddelen waaruit deze werken zijn samengesteld;
- (2) "norm" is een technische specificatie die door een erkende normalisatie-instelling voor herhaalde of voortdurende toepassing is goedgekeurd, waarvan de inachtneming niet verplicht is en die tot een van de volgende categorieën behoort:
  - (a) "internationale norm": een norm die door een internationale normalisatie-instelling is aangenomen en ter beschikking van het publiek is gesteld;
  - (b) "Europese norm": een norm die door een Europese normalisatie-instelling is aangenomen en ter beschikking van het publiek is gesteld;

- (c) "nationale norm": een norm die door een nationale normalisatie-instelling is aangenomen en ter beschikking van het publiek is gesteld;
- (3) "Europese technische goedkeuring" is een gunstige technische beoordeling op basis van de bevinding dat aan de essentiële eisen wordt voldaan, waarbij een product, gezien zijn intrinsieke eigenschappen en de vastgestelde voorwaarden voor de toepassing en het gebruik ervan, geschikt wordt verklaard voor het gebruik voor bouwdoeleinden. De Europese technische goedkeuring wordt afgegeven door een instelling die daartoe door de lidstaat is aangewezen;
- (4) "gemeenschappelijke technische specificaties" zijn technische specificaties opgesteld volgens een door de lidstaten erkende procedure of volgens de artikelen 9 en 10 van Verordening [XXX] van het Europees Parlement en de Raad betreffende Europese normalisatie [en tot wijziging van de Richtlijnen 89/686/EEG en 93/15/EEG van de Raad, de Richtlijnen 94/9/EG, 94/25/EG, 95/16/EG, 97/23/EG, 98/34/EG, 2004/22/EG, 2007/23/EG, 2009/105/EG en 2009/23/EG van het Europees Parlement en de Raad] die in *het Publicatieblad van de Europese Unie* is bekendgemaakt;
- (5) "technisch referentiekader" is ieder ander document dan de officiële normen, dat door Europese normalisatie-instellingen is opgesteld volgens procedures die aan de ontwikkeling van de markt zijn aangepast.

BIJLAGE IX
NADERE GEGEVENS BETREFFENDE DE BEKENDMAKING

1. Bekendmaking van aankondigingen

De in de artikelen 61, 62, 63, 64, 85 en 89 bedoelde aankondigingen moeten door de aanbestedende diensten naar het Bureau voor publicaties van de Europese Unie worden gezonden en bekend worden gemaakt volgens onderstaande regels:

- (a) De in de artikelen 61, 62, 63, 64, 85 en 89 bedoelde aankondigingen worden bekendgemaakt door het Bureau voor publicaties van de Europese Unie of door de aanbestedende diensten in het geval van een overeenkomstig artikel 61, lid 1, via een kopersprofiel bekendgemaakte periodieke indicatieve aankondiging.

De aanbestedende diensten kunnen deze informatie bovendien via een "kopersprofiel" als bedoeld in punt 2, onder b), op het internet bekendmaken.

- (b) Het Bureau voor publicaties van de Europese Unie verstrekt de aanbestedende dienst de in artikel 65, lid 5, tweede alinea, bedoelde bevestiging.

2. Bekendmaking van aanvullende of bijkomende informatie

- (a) De aanbestedende diensten maken de specificaties en de aanvullende documentatie volledig op het internet bekend.

- (b) Het kopersprofiel kan periodieke indicatieve aankondigingen, als bedoeld in artikel 61, lid 1, bevatten alsmede informatie over lopende uitnodigingen tot indiening van inschrijvingen, voorgenomen aankopen, gegunde opdrachten, geannuleerde procedures, en alle nuttige algemene informatie, zoals het contactpunt, een telefoon- en faxnummer, een postadres en een e-mailadres.

3. Formaat en procedure voor de elektronische verzending van aankondigingen

Het formaat en de procedure voor de elektronische verzending van aankondigingen zijn op te vragen op internetadres "<http://simap.eu.int>".

BIJLAGE X
INFORMATIE DIE IN DE AANKONDIGING INZAKE HET BESTAAN VAN EEN
ERKENNINGSREGELING MOET WORDEN OPGENOMEN
(als bedoeld in artikel 39, lid 2, onder b), en artikel 62)

1. Naam, identificatienummer (indien de nationale wetgeving daarin voorziet), adres met inbegrip van NUTS-code, telefoon- en faxnummer, e-mail- en internetadres van de aanbestedende dienst en, indien verschillend, van de dienst waar aanvullende informatie te verkrijgen is.
2. Hoofdactiviteit.
3. Zo nodig, vermelden of de aanbesteding bestemd is voor beschutte werkplaatsen dan wel of de uitvoering ervan in het kader van programma's voor dergelijke werkplaatsen plaatsvindt.
4. Onderwerp van de erkenningsregeling (beschrijving van (categorieën van) producten, diensten of werken die door middel van deze regeling moeten worden aangekocht - referentienummer(s) van de nomenclatuur). NUTS-code voor de voornaamste plaats van uitvoering van de werken in het geval van opdrachten voor werken of NUTS-code voor de voornaamste plaats van levering of verrichting van de prestatie in het geval van opdrachten voor leveringen en diensten.
5. Voorwaarden die door ondernemers moeten worden vervuld met het oog op hun erkenning overeenkomstig de regeling en methoden waarmee elk van deze voorwaarden zal worden gecontroleerd. Indien de beschrijving van deze voorwaarden en toetsingsmethoden omvangrijk is en gebaseerd is op documenten waarover de ondernemers kunnen beschikken, kan worden volstaan met een samenvatting van de belangrijkste voorwaarden en methoden en met een verwijzing naar deze documenten.
6. Geldigheidsduur van de erkenningsregeling en formaliteiten voor de verlenging ervan.
7. Vermelding van het feit dat de aankondiging dient als oproep tot mededinging.
8. Adres waar nadere inlichtingen en documenten over de erkenningsregeling kunnen worden aangevraagd (indien dat adres afwijkt van het in punt 1 vermelde adres).
9. Naam en adres van de instantie die bevoegd is voor beroepsprocedures en, in voorkomend geval, bemiddelingsprocedures. Precieze aanduiding van de termijnen voor het instellen van een beroep, of in voorkomend geval, naam, adres, telefoon- en faxnummer en e-mailadres van de dienst waar deze inlichtingen verkrijgbaar zijn.
10. De in artikel 76 bedoelde criteria die, indien bekend, bij de toewijzing van de opdracht zullen worden gehanteerd: "laagste prijs" of "economisch meest voordelige inschrijving". De criteria die de economisch meest voordelige inschrijving opleveren en de weging ervan of, in voorkomend geval, de volgorde van belangrijkheid van deze criteria worden vermeld wanneer zij niet in het specificaties staan of niet zullen worden aangegeven in de uitnodiging tot het indienen van een inschrijving of tot onderhandelingen.

11. Indien van toepassing, vermelding van:
- (a) verplichting of mogelijkheid tot elektronische indiening van inschrijvingen of aanvragen tot deelneming,
  - (b) gebruik van elektronische orders,
  - (c) gebruik van elektronische facturatie,
  - (d) gebruik van elektronische betalingen.
12. Andere inlichtingen.

BIJLAGE XI
INFORMATIE DIE IN AANKONDIGINGEN VAN OPDRACHTEN MOET
WORDEN VERMELD
(als bedoeld in artikel 63)

A. OPENBARE PROCEDURES

1. Naam, identificatienummer (indien de nationale wetgeving daarin voorziet), adres met inbegrip van NUTS-code, telefoon- en faxnummer, e-mail- en internetadres van de aanbestedende dienst en, indien verschillend, van de dienst waar aanvullende informatie te verkrijgen is.
2. Hoofdactiviteit.
3. Zo nodig, vermelden of de aanbesteding bestemd is voor beschutte werkplaatsen dan wel of de uitvoering ervan in het kader van programma's voor dergelijke werkplaatsen plaatsvindt.
4. Aard van de opdracht (leveringen, werken of diensten; indien van toepassing, vermelding of het om een raamovereenkomst gaat of om een dynamisch verkoopsysteem), beschrijving (referentienummer(s) van de nomenclatuur). Indien van toepassing, vermelding of de inschrijvingen worden gevraagd met het oog op aankoop, lease, huur, huurkoop of een combinatie hiervan.
5. NUTS-code voor de voornaamste plaats van uitvoering van de werken in het geval van opdrachten voor werken of NUTS-code voor de voornaamste plaats van levering of verrichting van de prestatie in het geval van opdrachten voor leveringen en diensten.
6. Voor leveringen en werken:
  - (a) Aard en hoeveelheid van de te leveren producten (referentienummer(s) van de nomenclatuur). Vermelding van met name de opties voor latere aankopen en, indien mogelijk, een voorlopig tijdschema voor de uitoefening van de opties, alsook van het aantal eventuele verlengingen. In het geval van periodiek terugkerende opdrachten, verdere vermelding, indien mogelijk, van het voorlopige tijdschema van de latere oproepen tot mededinging voor aan te kopen producten of de aard en omvang van de prestaties en de algemene kenmerken van de werken (referentienummer(s) van de nomenclatuur).
  - (b) Vermelding of leveranciers de mogelijkheid hebben om voor delen en/of voor het geheel van de gevraagde leveringen in te schrijven.

Indien, bij opdrachten voor werken, het werk of de opdracht in meerdere percelen is verdeeld, vermelding van de orde van grootte van de percelen en van de mogelijkheid om voor één, meerdere of alle percelen in te schrijven.
  - (c) Voor opdrachten voor werken: informatie betreffende het doel van het werk of de opdracht wanneer deze ook betrekking heeft op de opstelling van ontwerpen.

7. Voor diensten:
  - (a) Aard en hoeveelheid van de te verlenen diensten. Vermelding van met name de opties voor latere aankopen en, indien mogelijk, een voorlopig tijdschema voor de uitoefening van de opties, alsook van het aantal eventuele verlengingen. In het geval van periodiek terugkerende opdrachten, verdere vermelding, indien mogelijk, van het voorlopige tijdschema van de latere oproepen tot mededinging voor de te gunnen diensten;
  - (b) Vermelding of het verrichten van de dienst ingevolge wettelijke en bestuursrechtelijke bepalingen aan een bepaalde beroepscategorie is voorbehouden.
  - (c) Verwijzing naar de desbetreffende wettelijke en bestuursrechtelijke bepalingen;
  - (d) Vermelding of rechtspersonen de namen en beroepskwalificaties dienen op te geven van het personeel dat met het verrichten van de dienst wordt belast.
  - (e) Vermelding of dienstverrichters voor een gedeelte van de betrokken diensten kunnen inschrijven.
8. Indien bekend, aangeven of er al dan niet varianten zijn toegestaan.
9. Leverings- of uitvoeringstermijn of looptijd van de opdracht voor diensten en, in de mate van het mogelijke, de datum van aanvang.
10. E-mail- of internetadres waar de specificaties en aanvullende documenten beschikbaar zullen zijn voor kosteloze, rechtstreekse en volledige toegang.
11.
  - (a) Uiterste datum voor ontvangst van de inschrijvingen of van de indicatieve inschrijvingen indien het gaat om de invoering van een dynamisch aankoopstelsel;
  - (b) Adres waar deze moeten worden ingediend;
  - (c) Taal of talen waarin zij moeten worden gesteld.
12.
  - (a) Indien van toepassing, personen die bij de opening van de inschrijvingen worden toegelaten.
  - (b) Dag, uur en plaats van de opening.
13. Indien van toepassing, gevraagde borgsommen en waarborgen.
14. Belangrijkste financierings- en betalingsvoorwaarden en/of verwijzingen naar de teksten waar deze te vinden zijn.
15. Indien van toepassing, de vereiste rechtsvorm van de combinatie van ondernemers waaraan de opdracht wordt gegund.

16. Minimumvoorschriften van economische en technische aard waaraan de ondernemer aan wie de opdracht wordt gegund, moet voldoen.
17. Termijn gedurende welke de inschrijver zijn inschrijving gestand moet doen.
18. Indien van toepassing, de bijzondere voorwaarden voor de uitvoering van de opdracht(en).
19. In artikel 76 bedoelde gunningscriteria: "laagste prijs" of "economisch meest voordelige inschrijving". De criteria die de economisch meest voordelige inschrijving opleveren en de weging ervan of, in voorkomend geval, de volgorde van belangrijkheid van die criteria worden vermeld wanneer zij niet in de specificaties staan.
20. Indien van toepassing, dag(en) en referentie(s) voor de bekendmaking in het *Publicatieblad van de Europese Unie* van de periodieke indicatieve aankondiging of van de aankondiging van bekendmaking in het kopersprofiel waarop de opdracht betrekking heeft.
21. Naam en adres van de instantie die bevoegd is voor beroepsprocedures en, in voorkomend geval, bemiddelingsprocedures. Precieze aanduiding van de termijnen voor het instellen van een beroep, of, in voorkomend geval, naam, adres, telefoon- en faxnummer en e-mailadres van de dienst waar deze inlichtingen verkrijgbaar zijn.
22. Datum van verzending van de aankondiging door de aanbestedende dienst.
23. Andere inlichtingen.

B. NIET-OPENBARE PROCEDURES

1. Naam, identificatienummer (indien de nationale wetgeving daarin voorziet), adres met inbegrip van NUTS-code, telefoon- en faxnummer, e-mail- en internetadres van de aanbestedende dienst en, indien verschillend, van de dienst waar aanvullende informatie te verkrijgen is.
2. Hoofdactiviteit.
3. Zo nodig, vermelden of de aanbesteding bestemd is voor beschutte werkplaatsen dan wel of de uitvoering ervan in het kader van programma's voor dergelijke werkplaatsen plaatsvindt.
4. Aard van de opdracht (leveringen, werken of diensten; indien van toepassing, vermelding of het om een raamovereenkomst gaat). Omschrijving (referentienummer(s) van de nomenclatuur). Indien van toepassing, vermelding of de inschrijvingen worden gevraagd met het oog op aankoop, lease, huur, huurkoop of een combinatie hiervan.
5. NUTS-code voor de voornaamste plaats van uitvoering van de werken in het geval werken of NUTS-code voor de voornaamste plaats van levering of verrichting van de dienst.
6. Voor leveringen en werken:

- (a) Aard en hoeveelheid van de te leveren producten (referentienummer(s) van de nomenclatuur). Vermelding van met name de mogelijkheden tot latere aankopen en, indien mogelijk, een voorlopig tijdschema voor de uitoefening van de mogelijkheden, alsook van het aantal eventuele verlengingen. In het geval van periodiek terugkerende opdrachten, verdere vermelding, indien mogelijk, van het voorlopige tijdschema van de latere oproepen tot mededinging voor aan te kopen producten of de aard en omvang van de prestaties en de algemene kenmerken van de werken (referentienummer(s) van de nomenclatuur).
- (b) Vermelding of leveranciers de mogelijkheid hebben om voor delen en/of voor het geheel van de gevraagde leveringen in te schrijven.

Indien, bij opdrachten voor werken, het werk of de opdracht in meerdere percelen is verdeeld, vermelding van de orde van grootte van de percelen en van de mogelijkheid om voor één, meerdere of alle percelen in te schrijven.

- (c) Informatie betreffende het doel van het werk of de opdracht wanneer deze ook betrekking heeft op de opstelling van ontwerpen.

7. Voor diensten:

- (a) Aard en hoeveelheid van de te verlenen diensten. Vermelding van met name de opties voor latere aankopen en, indien mogelijk, een voorlopig tijdschema voor de uitoefening van de opties, alsook van het aantal eventuele verlengingen. In het geval van periodiek terugkerende opdrachten, verdere vermelding, indien mogelijk, van het voorlopige tijdschema van de latere oproepen tot mededinging voor de te gunnen diensten;
- (b) Vermelding of het verrichten van de dienst ingevolge wettelijke en bestuursrechtelijke bepalingen aan een bepaalde beroepscategorie is voorbehouden.
- (c) Verwijzing naar de desbetreffende wettelijke en bestuursrechtelijke bepalingen;
- (d) Vermelding of rechtspersonen de namen en beroepskwalificaties dienen op te geven van het personeel dat met het verrichten van de dienst wordt belast.
- (e) Vermelding of dienstverrichters voor een gedeelte van de betrokken diensten kunnen inschrijven.

8. Indien bekend, aangeven of er al dan niet varianten zijn toegestaan.

9. Leverings- of uitvoeringstermijn of looptijd van de opdracht en, in de mate van het mogelijke, de datum van aanvang.

10. Indien van toepassing, de vereiste rechtsvorm van de combinatie van ondernemers waaraan de opdracht wordt gegund.

11. (a) Uiterste datum voor ontvangst van de aanvragen tot deelneming;

- (b) Adres waar deze moeten worden ingediend;
  - (c) Taal of talen waarin zij moeten worden gesteld.
12. Uiterste datum voor de verzending van de uitnodigingen tot inschrijving.
  13. Indien van toepassing, gevraagde borgsommen en waarborgen.
  14. Belangrijkste financierings- en betalingsvoorwaarden en/of verwijzingen naar de teksten waar deze te vinden zijn.
  15. Informatie over de situatie van de ondernemer en minimumvoorschriften van economische en technische aard waaraan hij moet voldoen.
  16. In artikel 76 bedoelde gunningscriteria: "laagste prijs" of "economisch meest voordelige inschrijving". De criteria die de economisch meest voordelige inschrijving opleveren en de weging ervan of, in voorkomend geval, de volgorde van belangrijkheid van die criteria worden vermeld wanneer zij niet in de specificaties staan of niet zullen worden vermeld in de uitnodiging tot het indienen van een inschrijving.
  17. Indien van toepassing, de bijzondere voorwaarden voor de uitvoering van de opdracht(en).
  18. Indien van toepassing, dag(en) en referentie(s) voor de bekendmaking in het *Publicatieblad van de Europese Unie* van de periodieke indicatieve aankondiging of van de aankondiging van bekendmaking in het kopersprofiel waarop de opdracht betrekking heeft.
  19. Naam en adres van de instantie die bevoegd is voor beroepsprocedures en, in voorkomend geval, bemiddelingsprocedures. Precieze aanduiding van de termijnen voor het instellen van een beroep, of, in voorkomend geval, naam, adres, telefoon- en faxnummer en e-mailadres van de dienst waar deze inlichtingen verkrijgbaar zijn.
  20. Datum van verzending van de aankondiging door de aanbestedende dienst.
  21. Andere inlichtingen.

C. PROCEDURES VAN GUNNING DOOR ONDERHANDELINGEN

1. Naam, identificatienummer (indien de nationale wetgeving daarin voorziet), adres met inbegrip van NUTS-code, telefoon- en faxnummer, e-mail- en internetadres van de aanbestedende dienst en, indien verschillend, van de dienst waar aanvullende informatie te verkrijgen is.
2. Hoofdactiviteit
3. Zo nodig, vermelden of de aanbesteding bestemd is voor beschutte werkplaatsen dan wel of de uitvoering ervan in het kader van programma's voor dergelijke werkplaatsen plaatsvindt.

4. Aard van de opdracht (leveringen, werken of diensten; indien van toepassing, vermelding of het om een raamovereenkomst gaat). Omschrijving (referentienummer(s) van de nomenclatuur). Indien van toepassing, vermelding of de inschrijvingen worden gevraagd met het oog op aankoop, lease, huur, huurkoop of een combinatie hiervan.
5. NUTS-code voor de voornaamste plaats van uitvoering van de werken in het geval werken of NUTS-code voor de voornaamste plaats van levering of verrichting van de dienst.
6. Voor leveringen en werken:
  - (a) Aard en hoeveelheid van de te leveren producten (referentienummer(s) van de nomenclatuur). Vermelding van met name de mogelijkheden tot latere aankopen en, indien mogelijk, een voorlopig tijdschema voor de uitoefening van de mogelijkheden, alsook van het aantal eventuele verlengingen. In het geval van periodiek terugkerende opdrachten, verdere vermelding, indien mogelijk, van het voorlopige tijdschema van de latere oproepen tot mededinging voor aan te kopen producten of de aard en omvang van de prestaties en de algemene kenmerken van de werken (referentienummer(s) van de nomenclatuur).
  - (b) Vermelding of leveranciers de mogelijkheid hebben om voor delen en/of voor het geheel van de gevraagde leveringen in te schrijven.

Indien, bij opdrachten voor werken, het werk of de opdracht in meerdere percelen is verdeeld, vermelding van de orde van grootte van de percelen en van de mogelijkheid om voor één, meerdere of alle percelen in te schrijven.
  - (c) Voor opdrachten voor werken: informatie betreffende het doel van het werk of de opdracht wanneer deze ook betrekking heeft op de opstelling van ontwerpen.
7. Voor diensten:
  - (a) Aard en hoeveelheid van de te verrichten diensten, met inbegrip van mogelijkheden voor latere aanbestedingen en, indien mogelijk, een voorlopig tijdschema voor de uitoefening van deze mogelijkheden, alsook van het aantal eventuele verlengingen. In het geval van periodiek terugkerende opdrachten, verdere vermelding, indien mogelijk, van het voorlopige tijdschema van de latere oproepen tot mededinging voor de te gunnen diensten;
  - (b) Vermelding of het verrichten van de dienst ingevolge wettelijke en bestuursrechtelijke bepalingen aan een bepaalde beroepscategorie is voorbehouden.
  - (c) Verwijzing naar de desbetreffende wettelijke en bestuursrechtelijke bepalingen;
  - (d) Vermelding of rechtspersonen de namen en beroepskwalificaties dienen op te geven van het personeel dat met het verrichten van de dienst wordt belast.

- (e) Vermelding of dienstverrichters voor een gedeelte van de betrokken diensten kunnen inschrijven.
- 8. Indien bekend, aangeven of er al dan niet varianten zijn toegestaan.
- 9. Leverings- of uitvoeringstermijn of looptijd van de opdracht en, in de mate van het mogelijke, de datum van aanvang.
- 10. Indien van toepassing, de vereiste rechtsvorm van de combinatie van ondernemers waaraan de opdracht wordt gegund.
- 11.
  - (a) Uiterste datum voor ontvangst van de aanvragen tot deelneming;
  - (b) Adres waar deze moeten worden ingediend;
  - (c) Taal of talen waarin zij moeten worden gesteld.
- 12. Indien van toepassing, verlangde borgsommen of andere waarborgen.
- 13. Belangrijkste financierings- en betalingsvoorwaarden en/of verwijzingen naar de teksten waar deze te vinden zijn.
- 14. Informatie over de situatie van de ondernemer en minimumvoorschriften van economische en technische aard waaraan hij moet voldoen.
- 15. In artikel 76 bedoelde gunningscriteria: "laagste prijs" of "economisch meest voordelige inschrijving". De criteria die de economisch meest voordelige inschrijving opleveren en de weging ervan of, in voorkomend geval, de volgorde van belangrijkheid van die criteria worden vermeld wanneer zij niet in de specificaties staan of niet zullen worden vermeld in de uitnodiging tot onderhandelen.
- 16. Indien van toepassing, naam en adres van reeds door de aanbestedende dienst geselecteerde ondernemers.
- 17. Indien van toepassing, de bijzondere voorwaarden voor de uitvoering van de opdracht(en).
- 18. Indien van toepassing, dag(en) en referentie(s) voor de bekendmaking in het *Publicatieblad van de Europese Unie* van de periodieke indicatieve aankondiging of van de aankondiging van bekendmaking in het kopersprofiel waarop de opdracht betrekking heeft.
- 19. Naam en adres van de instantie die bevoegd is voor beroepsprocedures en, in voorkomend geval, bemiddelingsprocedures. Precieze aanduiding van de termijnen voor het instellen van een beroep, of, in voorkomend geval, naam, adres, telefoon- en faxnummer en e-mailadres van de dienst waar deze inlichtingen verkrijgbaar zijn.
- 20. Datum van verzending van de aankondiging door de aanbestedende dienst.
- 21. Andere inlichtingen.

BIJLAGE XII
INFORMATIE DIE IN AANKONDIGINGEN VAN GEGUNDE
OVERHEIDSOPDRACHTEN MOET WORDEN VERMELD
(als bedoeld in artikel 64)

I. In het *Publicatieblad van de Europese Unie*⁵⁵ te publiceren gegevens:

1. Naam, identificatienummer (indien de nationale wetgeving daarin voorziet), adres met inbegrip van NUTS-code, telefoon- en faxnummer, e-mail- en internetadres van de aanbestedende dienst en, indien verschillend, van de dienst waar aanvullende informatie te verkrijgen is.
2. Hoofdactiviteit.
3. Aard van de opdracht (leveringen, werken of diensten en referentienummer(s) van de nomenclatuur; indien van toepassing, vermelding of het om een raamovereenkomst gaat).
4. Ten minste een beknopte beschrijving van de aard en hoeveelheid van de producten, werken of diensten.
5.
  - (a) Vorm van de oproep tot mededinging (mededeling betreffende de erkenningsregeling, periodieke aankondiging, aanbesteding).
  - (b) Dag(en) en referentie(s) voor bekendmaking van de aankondiging in het *Publicatieblad van de Europese Unie*;
  - (c) In het geval van opdrachten die zonder oproep tot mededinging worden gegund, vermelding van de toepasselijke bepaling van artikel 44.
6. Gevolgde aanbestedingsprocedure (openbare procedure, niet-openbare procedure of gunning via onderhandelingen).
7. Aantal ontvangen inschrijvingen, met vermelding van
  - (a) aantal inschrijvingen van ondernemers die kleine en middelgrote ondernemingen zijn,
  - (b) aantal inschrijvingen vanuit het buitenland,
  - (c) aantal elektronisch ontvangen inschrijvingen.

In het geval van meervoudige gunning (percelen, verschillende raamovereenkomsten) moet volgende informatie worden verstrekt voor elke gunning.
8. Datum van gunning van de opdracht(en).

---

⁵⁵ De in de punten 6, 9 en 11 bedoelde informatie wordt als niet voor publicatie bestemde informatie beschouwd wanneer de aanbestedende dienst van oordeel is dat publicatie in strijd zou zijn met een gevoelig commercieel belang.

9. Prijs die is betaald voor gelegenhedaankopen uit hoofde van artikel 44, onder i).
10. Voor elke gunning, naam, adres en NUTS-code, telefoon- en faxnummer, e-mail- en internetadres van de begunstigde inschrijver(s), met inbegrip van;
  - (a) informatie of de begunstigde inschrijver een kleine of middelgrote ondernemingen is,
  - (b) vermelding of de opdracht aan een consortium is gegund.
11. Indien van toepassing, staat was de opdracht in onderaanbesteding is of kan worden gegeven.
12. Betaalde prijs, c.q. prijs van de hoogste en de laagste inschrijving die bij de gunning van de opdracht in aanmerking is genomen.
13. Naam en adres van de instantie die bevoegd is voor beroepsprocedures en eventueel bemiddelingsprocedures. Precieze aanduiding van de termijnen voor het instellen van een beroep, of, in voorkomend geval, naam, adres, telefoon- en faxnummer en e-mailadres van de dienst waar deze inlichtingen kunnen worden verkregen.
14. Facultatieve gegevens:
  - waarde en deel van de opdracht die aan derden in onderaanbesteding is gegeven of kan worden gegeven;
  - gunningscriteria.

II. Niet voor publicatie bestemde gegevens

15. Aantal geplaatste opdrachten (wanneer een opdracht over verschillende leveranciers is verdeeld).
16. Waarde van elke gegunde opdracht.
17. Land van oorsprong van het product of de dienst (van oorsprong uit de Gemeenschap of niet van oorsprong uit de Gemeenschap; in het laatste geval, uitgesplitst per derde land).
18. Welke gunningscriteria zijn gebruikt (economisch voordeligste aanbieding; laagste prijs)?
19. Is de opdracht gegund aan een inschrijver die een variant voorstelt op grond van artikel 58, lid 1?
20. Zijn overeenkomstig artikel 79 bepaalde inschrijvingen niet in aanmerking genomen omdat zij abnormaal laag waren?
21. Datum van verzending van de aankondiging door de aanbestedende dienst.

BIJLAGE XIII
INHOUD VAN DE UITNODIGINGEN TOT INDIENING VAN INSCHRIJVINGEN,
TOT ONDERHANDELINGEN OF TOT BEVESTIGING VAN BELANGSTELLING,
ALS BEDOELD IN ARTIKEL 68

1. De uitnodiging tot indiening van inschrijvingen of tot onderhandelingen als bedoeld in artikel 68 bevat ten minste volgende gegevens:
  - (a) de uiterste datum voor de ontvangst van de inschrijvingen, het adres waar deze moeten worden ingediend en de taal of talen waarin zij moeten worden gesteld;

In het geval van opdrachten die door middel van een innovatiepartnerschap worden gegund, verschijnt deze informatie echter niet in de uitnodiging tot onderhandelingen maar wordt zij bekendgemaakt in de uitnodiging tot indiening van inschrijvingen.
  - (b) verwijzing naar elke bekendgemaakte oproep tot mededinging;
  - (c) vermelding van eventueel bij te voegen stukken;
  - (d) de gunningscriteria, indien deze niet vermeld zijn in de als oproep tot mededinging gebruikte aankondiging inzake het bestaan van een erkenningsregeling;
  - (e) de relatieve weging van de gunningscriteria of, in voorkomend geval, de volgorde van deze criteria naar belangrijkheid, indien deze gegevens niet in de aankondiging van de opdracht, de aankondiging inzake het bestaan van een erkenningsregeling of de specificaties vermeld zijn.

2. Wanneer een oproep tot mededinging wordt gedaan door middel van een periodieke indicatieve aankondiging, verzoeken de aanbestedende diensten alle gegadigden nadien hun belangstelling te bevestigen aan de hand van nadere gegevens betreffende de betrokken opdracht, alvorens aan te vangen met de selectie van de inschrijvers of deelnemers aan de onderhandelingen.

Deze uitnodiging omvat ten minste de volgende gegevens:

- (a) de aard en de hoeveelheid, met inbegrip van eventuele mogelijkheden voor latere opdrachten en, indien mogelijk, een schatting van de termijn voor de uitoefening van deze mogelijkheden; in het geval van periodiek terugkerende opdrachten, de aard en de hoeveelheid en, indien mogelijk, een schatting van de termijnen waarop de latere oproepen tot mededinging voor werken, leveringen of diensten worden bekendgemaakt;
- (b) type aanbestedingsprocedure: niet-openbaar of via onderhandelingen;
- (c) in voorkomend geval, de begin- of einddatum van de levering, de werken of de diensten;

- (d) het adres en de uiterste datum voor indiening van aanvragen van aanbestedingsdocumenten alsmede de taal of talen waarin deze moeten worden gesteld;
- (e) het adres van de instantie die de opdracht zal gunnen en die de nodige informatie zal verstrekken voor het verkrijgen van specificaties en andere documenten;
- (f) de economische en technische voorschriften, de financiële waarborgen en de informatie die van de ondernemers wordt gevraagd;
- (g) de contractvorm van de opdracht waarvoor inschrijvingen worden gevraagd: aankoop, leasing, huur of huurkoop, of een combinatie van deze vormen; en
- (h) de gunningscriteria en de weging ervan, of, in voorkomend geval, de volgorde van belangrijkheid van die criteria, indien dit niet in de indicatieve aankondiging, de specificaties of de uitnodiging tot indiening van inschrijvingen of tot onderhandelingen is vermeld.

BIJLAGE XIV
LIJST VAN INTERNATIONALE SOCIALE EN MILIEUOVEREENKOMSTEN, ALS
BEDOELD IN DE ARTIKELEN 70 EN 79

- Verdrag nr. 87 betreffende de vrijheid tot het oprichten van vakverenigingen en de bescherming van het vakverenigingsrecht;
- Verdrag nr. 98 betreffende de toepassing van de beginselen van het recht zich te organiseren en collectief te onderhandelen;
- Verdrag nr. 29 betreffende de gedwongen of verplichte arbeid;
- Verdrag nr. 105 betreffende de afschaffing van gedwongen arbeid;
- Verdrag nr. 138 betreffende de minimumleeftijd voor toelating tot het arbeidsproces;
- Verdrag nr. 111 betreffende discriminatie in arbeid en beroep;
- Verdrag nr. 100 betreffende gelijke beloning van mannelijke en vrouwelijke arbeidskrachten voor arbeid van gelijke waarde;
- Verdrag nr. 182 over de ernstigste vormen van kinderarbeid;
- Verdrag van Wenen ter bescherming van de ozonlaag en het Protocol van Montreal betreffende stoffen die de ozonlaag afbreken;
- Verdrag van Bazel inzake beheersing van de grensoverschrijdende overbrenging van gevaarlijke afvalstoffen en de verwijdering ervan (Verdrag van Bazel);
- Verdrag van Stockholm inzake persistente organische verontreinigende stoffen (POPs-Verdrag van Stockholm);
- Verdrag inzake voorafgaande geïnformeerde toestemming voor bepaalde gevaarlijke chemische stoffen en pesticiden in de internationale handel (UNEP/FAO) (PIC-Verdrag), Rotterdam, 10/9/1998, en de 3 regionale protocols.

BIJLAGE XV
LIJST VAN DE IN ARTIKEL 77, LID 3, BEDOELDE WETGEVING

- (a) Richtlijn 2009/33/EG.

BIJLAGE XVI
INFORMATIE DIE IN AANKONDIGINGEN VAN WIJZIGINGEN VAN EEN
OPDRACHT TIJDENS DE LOOPTIJD
(als bedoeld in artikel 82, lid 6)

1. Naam, identificatienummer (indien de nationale wetgeving daarin voorziet), adres met inbegrip van NUTS-code, telefoon- en faxnummer, e-mail- en internetadres van de aanbestedende dienst en, indien verschillend, van de dienst waar aanvullende informatie te verkrijgen is.
2. Hoofdactiviteit.
3. Referentienummer(s) van de CPV-nomenclatuur;
4. NUTS-code voor de voornaamste plaats van uitvoering van de werken in het geval van opdrachten voor werken of NUTS-code voor de voornaamste plaats van levering of verrichting van de prestatie in het geval van opdrachten voor leveringen en diensten;
5. Beschrijving van de aanbesteding vóór en na de wijziging: aard en omvang van de werken, aard en hoeveelheid of waarde van de leveringen, aard en omvang van de diensten.
6. Indien van toepassing, verhoging van de prijs ten gevolge van de wijziging.
7. Omschrijving van de omstandigheden die de wijziging noodzakelijk hebben gemaakt.
8. Datum van het besluit tot gunning van de opdracht.
9. Indien van toepassing, naam, adres en NUTS-code, telefoon- en faxnummer, e-mail- en internetadres van de nieuwe ondernemer(s).
10. Vermelding of de opdracht betrekking heeft op een project en/of programma gefinancierd met EU-middelen.
11. Naam en adres van de toezichtsinstantie en van de instantie die bevoegd is voor beroepsprocedures en eventueel bemiddelingsprocedures. Preciseringen betreffende de termijnen voor beroepsprocedures of, in voorkomend geval, naam, adres, telefoon-, faxnummer en e-mailadres van de dienst waar deze inlichtingen kunnen worden verkregen.

BIJLAGE XVII
DIENSTEN IN DE ZIN VAN ARTIKEL 84

<u>CPV-Code</u>	<u>Beschrijving</u>
<u>79611000-0 en</u> <u>van 85000000-9 tot en met 85323000-9</u> <u>(met uitzondering van 85321000-5 en</u> <u>85322000-2)</u>	<u>Gezondheidszorg en maatschappelijke</u> <u>dienstverlening</u>
<u>75121000-0, 75122000-7, 75124000-1;</u> <u>79995000-5 tot en met 79995200-7</u> <u>80100000-5 tot en met 80533000-8 (met</u> <u>uitzondering van 80533000-9, 80533100-0,</u> <u>80533200-1) 92000000-1 tot en met</u> <u>92700000-8 (met uitzondering van</u> <u>92230000-2, 92231000-9, 92232000-6)</u>	<u>Administratieve diensten, onderwijs,</u> <u>gezondheidszorg en culturele diensten</u>
<u>75300000-9</u>	<u>Diensten voor verplichte sociale verzekering</u>
<u>75310000-2, 75311000-9, 75312000-6,</u> <u>75313000-3, 75313100-4, 75314000-0,</u> <u>75320000-5, 75330000-8, 75340000-1</u>	<u>Uitkeringsdiensten</u>
<u>98000000-3</u>	<u>Overige gemeenschaps-, sociale en</u> <u>persoonlijke diensten</u>
<u>98120000-0</u>	<u>Diensten verleend door vakbonden</u>
<u>98131000-0</u>	<u>Religieuze diensten</u>

BIJLAGE XVIII
Informatie die moet worden vermeld in aankondigingen betreffende opdrachten voor sociale en andere specifieke diensten
(als bedoeld in artikel 85)

Deel A Aankondiging van opdracht

1. Naam, identificatienummer (indien de nationale wetgeving daarin voorziet), adres met inbegrip van NUTS-code, telefoon- en faxnummer, e-mail- en internetadres van de aanbestedende dienst en, indien verschillend, van de dienst waar aanvullende informatie te verkrijgen is.
2. Hoofdactiviteit.
3. Omschrijving van (categorieën van) diensten en indien van toepassing, te gunnen bijkomende werken en leveringen, met inbegrip van vermelding van hoeveelheden of waarden, referentienummer(s) van de nomenclatuur.
4. NUTS-code voor de voornaamste plaats van verrichting van de diensten.
5. Zo nodig, vermelden of de aanbesteding bestemd is voor beschutte werkplaatsen dan wel of de uitvoering ervan in het kader van programma's voor dergelijke werkplaatsen plaatsvindt.
6. Voornaamste voorwaarden waaraan ondernemers moeten voldoen om te kunnen deelnemen, of indien van toepassing, het elektronisch adres waar nadere informatie verkrijgbaar is.
7. Termijn(en) voor contact met de aanbestedende diensten voor de deelneming.
8. Andere inlichtingen.

Deel B Aankondiging van gunning van opdracht

1. Naam, identificatienummer (indien de nationale wetgeving daarin voorziet), adres met inbegrip van NUTS-code, telefoon- en faxnummer, e-mail- en internetadres van de aanbestedende dienst en, indien verschillend, van de dienst waar aanvullende informatie te verkrijgen is.
2. Hoofdactiviteit.
3. Ten minste een beknopte beschrijving van de aard en hoeveelheid van de producten, en indien van toepassing, de bijkomende werken en leveringen.
4. Verwijzing naar bekendmaking van de aankondiging in het *Publicatieblad van de Europese Unie*.
5. Aantal ontvangen inschrijvingen.
6. Naam en adres van de gekozen ondernemer(s).
7. Andere inlichtingen.

BIJLAGE XIX
INFORMATIE DIE IN AANKONDIGINGEN VAN PRIJSVRAGEN MOET
WORDEN VERMELD
(als bedoeld in artikel 89, lid 1)

1. Naam, identificatienummer (indien de nationale wetgeving daarin voorziet), adres met inbegrip van NUTS-code, telefoon- en faxnummer, e-mail- en internetadres van de aanbestedende dienst en, indien verschillend, van de dienst waar aanvullende informatie te verkrijgen is.
2. Hoofdactiviteit.
3. Beschrijving van het ontwerp (referentienummer(s) van de nomenclatuur).
4. Type prijsvraag: openbaar of niet-openbaar.
5. In geval van een openbare prijsvraag: uiterste datum voor ontvangst van de ontwerpen.
6. In geval van een niet-openbare prijsvraag:
  - (a) beoogd aantal deelnemers, of minimum- en maximumaantal;
  - (b) indien van toepassing, namen van reeds geselecteerde deelnemers;
  - (c) criteria voor selectie van de deelnemers;
  - (d) uiterste datum voor ontvangst van de aanvragen tot deelneming.
7. Indien van toepassing, vermelding of de deelneming aan een bepaalde beroepscategorie is voorbehouden.
8. Criteria die bij de beoordeling van de ontwerpen worden gehanteerd.
9. Indien van toepassing, namen van de geselecteerde juryleden.
10. Vermelding of de beslissing van de jury bindend is voor de aanbestedende dienst.
11. Indien van toepassing, aantal prijzen en waarde ervan.
12. Indien van toepassing, nadere gegevens over vergoedingen aan alle deelnemers.
13. Vermelding of de winnaars recht hebben op eventuele vervolgoopdrachten.
14. Naam en adres van de instantie die bevoegd is voor beroepsprocedures en eventueel bemiddelingsprocedures. Precieze aanduiding van de termijnen voor het instellen van een beroep, of, in voorkomend geval, naam, adres, telefoon- en faxnummer en e-mailadres van de dienst waar deze inlichtingen kunnen worden verkregen.
15. Datum van verzending van de aankondiging.
16. Andere relevante inlichtingen.

BIJLAGE XX
INFORMATIE DIE IN AANKONDIGINGEN VAN UITSLAGEN VAN
PRIJSVRAGEN MOET WORDEN VERMELD
(als bedoeld in artikel 89, lid 1)

1. Naam, identificatienummer (indien de nationale wetgeving daarin voorziet), adres met inbegrip van NUTS-code, telefoon- en faxnummer, e-mail- en internetadres van de aanbestedende dienst en, indien verschillend, van de dienst waar aanvullende informatie te verkrijgen is.
2. Hoofdactiviteit.
3. Beschrijving van het ontwerp (referentienummer(s) van de nomenclatuur).
4. Totaal aantal deelnemers.
5. Aantal buitenlandse deelnemers.
6. Winnaar(s) van de prijsvraag.
7. Indien van toepassing, toegekende prijs of prijzen.
8. Andere inlichtingen.
9. Verwijzing naar de aankondiging van de prijsvraag.
10. Naam en adres van de instantie die bevoegd is voor beroepsprocedures en eventueel bemiddelingsprocedures. Precieze aanduiding van de termijnen voor het instellen van een beroep, of, in voorkomend geval, naam, adres, telefoon- en faxnummer en e-mailadres van de dienst waar deze inlichtingen kunnen worden verkregen.
11. Datum van verzending van de aankondiging.

BIJLAGE XXI
TRANSPONERINGSTABEL⁵⁶

Deze richtlijn	Richtlijn 2004/17/EG	
Art. 1	-	Nieuw
Art. 2, eerste zin	Art. 1, lid 1	=
Art. 2, punt 1	Art. 2, lid 1, onder a), eerste alinea	=
Art. 2, punten 2 en 3	-	Nieuw
Art. 2, punt 4, onder a), eerste deel	Art. 2, lid 1, punt a), tweede alinea, eerste streepje	=
Art. 2, punt 4, onder a), tweede deel		Nieuw
Art. 2, punt 4, onder b)	Art. 2, lid 1, punt a), tweede alinea, tweede streepje	=
Art. 2, punt 4, onder c)	Art. 2, lid 1, punt a), tweede alinea, derde streepje	=
Art. 2, punt 5	Art. 2, lid 1, onder b), eerste alinea	=
Art. 2, punt 6	Art. 2, lid 3	Aangepast
Art. 2, punt 7	Art. 1, lid 2, onder a)	Aangepast
Art. 2, punt 8	Art. 1, lid 2, onder b), eerste zin	Aangepast
Art. 2, punt 9	Art. 1, lid 2, onder b), tweede alinea	=
Art. 2, punt 10	Art. 1, lid 2, onder c)	Aangepast
Art. 2, punt 11	Art. 1, lid 2, onder d), eerste alinea	Gewijzigd
Art. 2, punt 12	Art. 1, lid 7, eerste en tweede alinea	Aangepast
Art. 2, punt 13	Art. 1, lid 7, derde alinea	=

⁵⁶ "Aangepast" betekent dat de bewoordingen van de tekst gewijzigd zijn, terwijl de betekenis van de ingetrokken richtlijn bewaard blijft. Ingeval van betekeniswijzigingen wordt de term "gewijzigd" gebruikt.

Art. 2, punt 14	Art. 1, lid 7, derde alinea	Gewijzigd
Art. 2, punt 15	Art. 34, lid 1	Gewijzigd
Art. 2, punt 16	Art. 1, lid 8	Gewijzigd
Art. 2, punt 17		Nieuw
Art. 2, punt 18	Art. 1, lid 8	Gewijzigd
Art. 2, punt 19		Nieuw
Art. 2, punt 20	Art. 1, lid 11	=
Art. 2, punt 21	Art. 1, lid 12	=
Art. 2, punt 22		Nieuw
Art. 2, punt 23	Art. 1, lid 10	=
Art. 3, lid 1, eerste alinea		Nieuw
Art. 3, lid 1, tweede alinea	Art. 1, lid 2, onder d), tweede en derde alinea	Gewijzigd
Art. 3, lid 1, derde alinea		Nieuw
Art. 3, lid 2	Art. 9, lid 1	=
Art. 3, lid 3	Art. 9, lid 2	=
Art. 3, lid 4	Art. 9, lid 3	Gewijzigd
Art. 4, lid 1	Art. 2, lid 1, onder b), tweede alinea	=
Art. 4, lid 2, eerste alinea	Art. 2, lid 3; overweging 25	Aangepast
Art. 4, lid 2, tweede alinea		Nieuw
Art. 4, lid 3	Art. 2, lid 2	=
Art. 4, lid 4		Nieuw
Art. 5	Art. 3, leden 1 en 2	=
Art. 6, lid 1	Art. 3, lid 3	Aangepast
Art. 6, lid 2	Art. 3, lid 4	=
Art. 7	Art. 4	=

Art. 8	Art. 5, lid 1	=
	Art. 5, lid 2	Geschrapt
Art. 9	Art. 7, onder b)	=
Art. 10, lid 1	Art. 6, lid 1	Aangepast
Art. 10, lid 2, onder a)	Art. 6, lid 2, onder a)	=
Art. 10, lid 2, onder b)	Art. 6, lid 2, onder b)	Gewijzigd
Art. 10, lid 2, onder c)	Art. 6, lid 2, onder c)	Aangepast
Art. 11, onder a)	Art. 7, onder a)	Gewijzigd
Art. 11, onder b)	Art. 7, onder a)	=
	Art. 8	Geschrapt
	Bijlagen I - X	Geschrapt
Art. 12	Art. 16 en 61	Gewijzigd
Art. 13, lid 1	Art. 17, lid 1; Art. 17, lid 8	Gewijzigd
Art. 13, lid 2	Art. 17, lid 2; Art. 17, lid 8	Gewijzigd
Art. 13, lid 3		Nieuw
Art. 13, lid 4	Art. 17, lid 3	=
Art. 13, lid 5		Nieuw
Art. 13, lid 6	Art. 17, leden 4 en 5	Aangepast
Art. 13, lid 7	Art. 17, lid 6, onder a), eerste en tweede alinea	=
Art. 13, lid 8	Art. 17, lid 6, onder b), eerste en tweede alinea	=
Art. 13, lid 9	Art. 17, lid 6, onder a), derde alinea, en lid 6, onder b), derde alinea	Aangepast
Art. 13, lid 10	Art. 17, lid 7	=
Art. 13, lid 11	Art. 17, lid 9	=
Art. 13, lid 12	Art. 17, lid 10	=

Art. 13, lid 13	Art. 17, lid 11	=
Art. 14	Art. 69	Aangepast
Art. 15, lid 1	Art. 19, lid 1	=
Art. 15, lid 2	Art. 19, lid 1	Gewijzigd
Art. 16, lid 1	Art. 20, lid 1; Art. 62, punt 1	Aangepast
Art. 16, lid 2	Art. 20, lid 2	Gewijzigd
Art. 17, lid 1	Art. 22a	Aangepast
Art. 17, lid 2	Art. 21; Art. 62, punt 1	Gewijzigd
Art. 18	Art. 22; Art. 62, punt 1	Gewijzigd
Art. 19, onder a) en b)	Art. 24, onder a) en b)	=
Art. 19, onder c)	Art. 24, onder c)	Gewijzigd
Art. 19, onder d)	Art. 24, onder d)	=
Art. 19, onder e)		Nieuw
Art. 19, onder f) en tweede alinea		Nieuw
Art. 20	Art. 26	Aangepast
Art. 21		Nieuw
Art. 22, lid 1	Art. 23, lid 1	Aangepast
Art. 22, lid 2	Art. 23, lid 1	Aangepast
Art. 22, lid 3	Art. 23, lid 2	Aangepast
Art. 22, lid 4	Art. 23, lid 3, onder a) tot en met c)	Aangepast
Art. 22, lid 5	Art. 23, lid 3, tweede en derde alinea	Aangepast
Art. 23	Art. 23, lid 4	Aangepast
Art. 24	Art. 23, lid 5	Gewijzigd
Art. 25, lid 1	Art. 24, onder e)	Gewijzigd
Art. 25, lid 2		Nieuw

Art. 26, leden 1 en 2	Art. 27	Gewijzigd
Art. 26, lid 3		Nieuw
Art. 27, lid 1, eerste zin	Art. 30, lid 1; Art. 62, punt 2	Aangepast
Art. 27, lid 1, tweede zin		Nieuw
Art. 27, lid 2, eerste alinea	Art. 30, lid 2	=
Art. 27, lid 2, tweede alinea		Nieuw
Art. 27, lid 3	Art. 30, lid 3	=
Art. 28, lid 1	Art. 30, lid 4, eerste alinea; lid 5, eerste en tweede alinea	Gewijzigd
Art. 28, lid 2	Art. 30, lid 4, tweede alinea; lid 5, vierde alinea; Art. 62, punt 2	Aangepast
	Art. 30, lid 4, derde alinea	Geschrapt
Art. 28, lid 3, eerste en tweede alinea	Art. 30, lid 6, eerste alinea	Gewijzigd
Art. 28, lid 3, derde alinea		Nieuw
Art. 28, lid 3, vierde alinea	Art. 30, lid 6, eerste alinea, tweede volzin	Gewijzigd
Art. 28, lid 4	Art. 30, lid 6, tweede alinea	=
Art. 28, lid 5	Art. 30, lid 6, vierde alinea	Gewijzigd
Art. 29	Art. 10	Gewijzigd
Art. 30, lid 1	Art. 11, lid 1	Aangepast
Art. 30, lid 2	Art. 11, lid 2	Gewijzigd
Art. 31	Art. 28	Gewijzigd
Art. 32	Art. 13	Gewijzigd
Art. 33, lid 1	Art. 48, lid 1; Art. 64, lid 1	Gewijzigd
Art. 33, lid 2	Art. 48, leden 2 en 3; Art. 64, leden 1 en 2	Aangepast
Art. 33, lid 3, lid 3, eerste alinea	Art. 48, lid 4; Art. 64, lid 1	Gewijzigd

Art. 33, lid 3, tweede alinea	Art. 70, lid 2, onder f)	=
Art. 33, lid 3, derde alinea		Nieuw
Art. 33, lid 4		Nieuw
Art. 33, lid 5	Art. 48, lid 5; Art. 64, lid 3	Gewijzigd
Art. 33, lid 6	Art. 48, lid 6	Aangepast
Art. 33, lid 7		Nieuw
Art. 34		Nieuw
Art. 35, lid 1	Art. 1, lid 13	Gewijzigd
Art. 35, lid 2	Art. 70, lid 2, onder c) en d)	Aangepast
Art. 36		Nieuw
Art. 37		Nieuw
Art. 38, lid 1	Art. 12	Gewijzigd
Art. 38, lid 2		Nieuw
Art. 39, lid 1	Art. 40, leden 1 en 2	Gewijzigd
Art. 39, lid 2	Art. 42	=
Art. 39, lid 3		Nieuw
Art. 40, lid 1	Art. 1, lid 9, onder a); Art. 45, lid 2	Gewijzigd
Art. 40, lid 2	Art. 45, lid 4	Gewijzigd
Art. 40, lid 3		Nieuw
Art. 40, lid 4		Nieuw
Art. 41	Art. 1, lid 9, onder b); Art. 45, lid 3	Gewijzigd
Art. 42	Art. 1, lid 9, onder c); Art. 45, lid 3	Gewijzigd
Art. 43		Nieuw
Art. 44, onder a)	Art. 40, lid 3, onder a)	=
Art. 44, onder b)	Art. 40, lid 3, onder b)	=

Art. 44, onder c)	Art. 40, lid 3, onder c)	Gewijzigd
Art. 44, onder d)	Art. 40, lid 3, onder c)	Gewijzigd
Art. 44, onder e)	Art. 40, lid 3, onder d)	Gewijzigd
Art. 44, onder f)	Art. 40, lid 3, onder e)	=
Art. 44, onder g)	Art. 40, lid 3, onder g)	Gewijzigd
Art. 44, onder h)	Art. 40, lid 3, onder h)	Gewijzigd
Art. 44, onder i)	Art. 40, lid 3, onder j)	=
Art. 44, onder j)	Art. 40, lid 3, onder k)	Aangepast
Art. 44, onder k)	Art. 40, lid 3, onder l)	Aangepast
Art. 44, tweede en derde alinea		Nieuw
Art. 44, vierde alinea	Art. 40, lid 3, onder g) in fine	Aangepast
Art. 45, lid 1, eerste en tweede alinea	Art. 14, lid 1; Art. 1, lid 4	Aangepast
Art. 45, lid 1, derde alinea		Nieuw
Art. 45, leden 2 tot en met 5	Art. 14, leden 2 – 4; Art. 40, lid 3, onder l)	Gewijzigd
Art. 46, lid 1	Art. 1, lid 5; Art. 15, lid 1	Gewijzigd
Art. 46, lid 2	Art. 15, lid 2	Gewijzigd
Art. 46, lid 3	Art. 15, lid 3	Aangepast
Art. 46, lid 4	Art. 15, lid 4	Gewijzigd
Art. 46, lid 5	Art. 15, lid 6	Gewijzigd
Art. 46, lid 6		Nieuw
Art. 46, lid 7	Art. 15, lid 7, derde alinea	=
Art. 47, lid 1	Art. 1, lid 6; Art. 56, lid 1	Gewijzigd
Art. 47, lid 2, eerste alinea	Art. 56, lid 2, eerste alinea	=
Art. 47, lid 2, tweede alinea	Art. 56, lid 2, tweede alinea	Aangepast
Art. 47, lid 3	Art. 56, lid 2, derde alinea	Aangepast

Art. 47, lid 4	Art. 56, lid 3	Aangepast
Art. 47, lid 5	Art. 56, lid 4	Aangepast
Art. 47, lid 6	Art. 56, lid 5	Aangepast
Art. 47, lid 7	Art. 56, lid 6	=
Art. 47, lid 8	Art. 56, lid 7	Aangepast
Art. 47, lid 9	Art. 56, lid 8, eerste alinea	=
Art. 48		Nieuw
Art. 49, lid 1	Art. 29, lid 1	Gewijzigd
Art. 49, lid 2		Nieuw
Art. 49, lid 3	Art. 29, lid 2	Gewijzigd
Art. 49, lid 4		Nieuw
Art. 49, lid 5	Art. 29, lid 2	Gewijzigd
Art. 49, lid 6		Nieuw
Art. 50		Nieuw
Art. 51		Nieuw
Art. 52		Nieuw
Art. 53, lid 1	overweging 15	Gewijzigd
Art. 53, lid 2		Nieuw
Art. 54, lid 1	Art. 34, lid 1	Gewijzigd
Art. 54, lid 2	Art. 34, lid 2	Aangepast
Art. 54, lid 3	Art. 34, lid 3	Aangepast
Art. 54, lid 4	Art. 34, lid 8	=
Art. 54, lid 5	Art. 34, lid 4	Aangepast
Art. 54, lid 6	Art. 34, lid 5	Gewijzigd
Art. 55, lid 1	Art. 34, lid 6	Gewijzigd
Art. 55, lid 2	Art. 34, lid 6	Aangepast

Art. 56, lid 1	Art. 34, leden 4, 5, 6 en 7	Gewijzigd
Art. 56, lid 2	Art. 34, leden 4, 5 en 6	Gewijzigd
Art. 56, lid 3	Art. 34, lid 7	Aangepast
Art. 56, lid 4		Nieuw
Art. 57	Art. 35	Gewijzigd
Art. 58, lid 1	Art. 36, lid 1	Gewijzigd
Art. 58, lid 2	Art. 36, lid 2	Aangepast
Art. 59		Nieuw
Art. 60, lid 1	Art. 45, lid 1	Aangepast
Art. 60, lid 2	Art. 45, lid 9	Gewijzigd
	Art. 45, lid 10	Geschrapt
Art. 61, lid 1	Art. 41, leden 1 en 2	Aangepast
Art. 61, lid 2	Art. 42, lid 3; Art. 44, lid 1	Aangepast
Art. 62	Art. 41, lid 3	Aangepast
Art. 63	Art. 42, lid 1, onder c); Art. 44, lid 1	Aangepast
Art. 64, lid 1	Art. 43, lid 1, eerste alinea; Art. 44, lid 1	Aangepast
Art. 64, lid 2	Art. 43, lid 1, tweede en derde alinea	Gewijzigd
Art. 64, lid 3	Art. 43, leden 2 en 3	Gewijzigd
Art. 64, lid 4	Art. 43, lid 5	Aangepast
Art. 65, lid 1	Art. 44, lid 1; Art. 70, lid 1, onder b)	Gewijzigd
Art. 65, lid 2	Art. 44, lid 2, lid 3 en lid 4, tweede alinea	Gewijzigd
Art. 65, lid 3	Art. 44, lid 4, eerste alinea	Aangepast
Art. 65, lid 4		Nieuw

Art. 65, lid 5	Art. 44, leden 6 en 7	Gewijzigd
Art. 65, lid 6	Art. 44, lid 8	Gewijzigd
Art. 66, lid 1	Art. 44, lid 5, eerste alinea	Gewijzigd
Art. 66, leden 2 en 3	Art. 44, lid 5, tweede en derde alinea	Aangepast
Art. 67, lid 1	Art. 45, lid 6	Gewijzigd
Art. 67, lid 2	Art. 46, lid 2	Gewijzigd
Art. 68, lid 1	Art. 47, lid 1, eerste zin	Aangepast
Art. 68, lid 2	Art. 47, lid 1, tweede zin	Aangepast
Art. 69, lid 1	Art. 49, lid 1	Aangepast
Art. 69, lid 2	Art. 49, lid 2, eerste en tweede alinea	Aangepast
Art. 69, lid 3	Art. 49, lid 2, derde alinea	=
Art. 69, leden 4, 5 en 6	Art. 49, leden 3, 4 en 5	=
Art. 70, lid 1	Art. 51, lid 1	Aangepast
Art. 70, lid 2	Art. 51, lid 2	=
Art. 70, lid 3	Art. 52, lid 1	=
Art. 70, lid 4	Art. 51, lid 3	Aangepast
Art. 70, lid 5		Nieuw
Art. 70, lid 6		Nieuw
Art. 70, lid 7		Nieuw
Art. 71, lid 1	Art. 53, lid 1	=
Art. 71, lid 2	Art. 53, lid 2	Aangepast
Art. 71, lid 3	Art. 53, lid 6	=
Art. 71, lid 4	Art. 53, lid 7	=
Art. 71, lid 5	Art. 53, lid 9	Aangepast
Art. 71, lid 6		Nieuw

Art. 72, lid 1	Art. 54, leden 1 en 2	Aangepast
Art. 72, lid 2	Art. 54, lid 3	Aangepast
Art. 73, lid 1	Art. 53, leden 4 en 5	Gewijzigd
Art. 73, lid 2	Art. 54, leden 5 en 6	Gewijzigd
Art. 73, lid 3		Nieuw
Art. 74, lid 1	Art. 53, lid 3; Art. 54, lid 4	Aangepast
Art. 74, lid 2		Nieuw
Art. 74, lid 3	Art. 53, lid 3; Art. 54, lid 4	Gewijzigd
Art. 75, lid 1	Art. 52, lid 2	Gewijzigd
Art. 75, lid 2	Art. 52, lid 3	Gewijzigd
Art. 75, lid 3		Nieuw
Art. 76, lid 1	Art. 55, lid 1	Gewijzigd
Art. 76, lid 2	Art. 55, lid 1, onder a)	Gewijzigd
Art. 76, lid 3		Nieuw
Art. 76, lid 4	Overweging 1; overweging 55, derde alinea	Gewijzigd
Art. 76, lid 5		Gewijzigd
Art. 77		Nieuw
Art. 78		Nieuw
Art. 79, lid 1	Art. 57, lid 1	Gewijzigd
Art. 79, lid 2	Art. 57, lid 1	Aangepast
Art. 79, lid 3, onder a)	Art. 57, lid 1, tweede alinea, onder a)	=
Art. 79, lid 3, onder b)	Art. 57, lid 1, tweede alinea, onder b)	=
Art. 79, lid 3, onder c)	Art. 57, lid 1, tweede alinea, onder c)	=
Art. 79, lid 3, onder d)	Art. 57, lid 1, tweede alinea,	Gewijzigd

	onder d)	
Art. 79, lid 3, onder e)	Art. 57, lid 1, tweede alinea, onder e)	=
Art. 79, lid 4, eerste en tweede alinea	Art. 57, lid 2	Gewijzigd
Art. 79, lid 4, derde alinea		Nieuw
Art. 79, lid 5	Art. 57, lid 3	Aangepast
Art. 79, lid 6		Nieuw
	Art. 58; Art. 59	Geschrapt
Art. 80	Art. 38	Gewijzigd
Art. 81, lid 1	Art. 37, eerste zin	=
Art. 81, lid 2		Nieuw
Art. 81, lid 3	Art. 37, tweede zin	Aangepast
Art. 82, leden 1 – 5, lid 7		Nieuw
Art. 82, lid 6	Art. 40, lid 3, onder f)	Gewijzigd
Art. 83		Nieuw
Art. 84		Nieuw
Art. 85		Nieuw
Art. 86		Nieuw
Art. 87	Art. 60	=
Art. 88	Art. 61	Aangepast
Art. 89, lid 1	Art. 63, lid 1, eerste alinea	Aangepast
Art. 89, lid 2, eerste en tweede alinea	Art. 63, lid 1, eerste alinea; tweede alinea, eerste zin	Aangepast
Art. 89, lid 2, derde alinea	Art. 63, lid 1, tweede alinea, tweede volzin	Gewijzigd
Art. 89, lid 3	Art. 63, lid 2	Aangepast
Art. 90	Art. 65	=

Art. 91	Art. 66	=
Art. 92	Art. 72, eerste zin	Aangepast
Art. 93, lid 1	Art. 72, tweede alinea	Gewijzigd
Art. 93, leden 2 - 8		Nieuw
Art. 94	Art. 50	Gewijzigd
Art. 95, leden 1 - 3	Art. 67	Gewijzigd
Art. 95, lid 4		Nieuw
Art. 95, lid 5	Art. 70, lid 1, onder c)	Aangepast
Art. 95, lid 6	Art. 67, lid 3	Gewijzigd
Art. 96		Nieuw
Art. 97		Nieuw
Art. 98	Art. 68, leden 3 en 4	Gewijzigd
Art. 99	Art. 68, lid 5	Gewijzigd
Art. 100, lid 1	Art. 68, lid 1	Aangepast
Art. 100, lid 2	Art. 68, lid 3	Aangepast
Art. 101, lid 1	Art. 71, lid 1	Aangepast
Art. 101, lid 2	Art. 71, lid 2	=
Art. 102	Art. 73	Aangepast
Art. 103		Nieuw
Art. 104 en 105	Art. 74; Art. 75	=
	Bijlagen I tot en met X	Geschrapt
Bijlage I (uitgezonderd eerste zin)	Bijlage XII (uitgezonderd voetnoot 1)	=
Eerste zin van bijlage I	Voetnoot 1 van bijlage XII	Gewijzigd
Bijlage II		Nieuw
Bijlage III, punten A, B, C, E, F, G, H, I en J	Bijlage XI	Aangepast

Bijlage III, punt D		Nieuw
Bijlage IV, (a) – (g)	Bijlage XXIV, (b) – (h)	=
Bijlage IV, (h)		Nieuw
Bijlage V		Nieuw
Bijlage VI	Bijlage XV	Gewijzigd
Bijlage VII	Art. 56, lid 3, onder a) – f)	=
Bijlage VIII, uitgezonderd voor punt 4	Bijlage XXI	Aangepast
Bijlage VIII, punt 4	Bijlage XXI	Gewijzigd
Bijlage IX	Bijlage XX	Gewijzigd
Bijlage X	Bijlage XIV	Gewijzigd
Bijlage XI	Bijlage XIII	Gewijzigd
Bijlage XII	Bijlage XVI	Gewijzigd
Bijlage XIII, 1.	Art. 47, lid 4	Aangepast
Bijlage XIII, 2.	Art. 47, lid 5	Aangepast
Bijlage XIV	Bijlage XXIII	Gewijzigd
Bijlage XV		Nieuw
Bijlage XVI	Bijlage XVI	Gewijzigd
Bijlage XVII	Bijlage XVII	Gewijzigd
Bijlage XVIII		Nieuw
Bijlage XIX	Bijlage XVIII	Gewijzigd
Bijlage XX	Bijlage XIX	Gewijzigd
Bijlage XI	Bijlage XXVI	Gewijzigd
	Bijlage XXII	Geschrapt
	Bijlage XXV	Geschrapt